

TURKIYE TRIBUNALI

Çünkü Sessiz Kalmak Temel İnsan Haklarının en Büyük Düşmanıdır.

Günümüz Türkiye'sinde Kaçtırmalar

KASIM 2020

JOHAN HEYMANS

Kısmen Ankara Barosu tarafından
yayınlanan bir rapora dayanmaktadır

**INTERNATIONAL
OBSERVATORY
HUMAN RIGHTS**

İşbirliğinde

Günümüz Türkiye'sinde Kaçırmalara Dair Özet

JOHAN HEYMANS TARAFINDAN HAZIRLANMIŞTIR

Bu rapor, Türkiye Tribunali'ne kaçırılmalar konusunda yöneltilen temel sorulara cevap vermeyi amaçlamaktadır. Bu sorular şunlardır: Mahkeme huzurunda sunulan raporları ve ifadeleri dikkate alarak, kaçırılmaların yine devletin muhalif kişilere yönelik eyleminin bir parçası olduğu ve bu gerçekler hakkında ciddi bir soruşturma yapılmadığı sonucuna varabilir miyiz?

Türkiye tarafından yurt içi/yurt dışı kaçırılmalar

Rapor, Türkiye içinde kaçırılanlar ile Türk vatandaşlarının anavatanlarına geri döndürülmeleri için yurt dışında kaçırılmalarını birbirinden ayırıyor. İlki ile ilgili olarak, Türkiye sürekli olarak herhangi bir dahiliyeti reddediyor, ikincisi ile ilgili olarak, bu kaçırılmaları gerçekleştirdiğini açıkça kabul ediyor.

Her iki durumda da olayların gidişatı ayındır: mevcut rejimin muhalifleri kaçırılır ve sonuç olarak gözden kaybolur. Bazıları için bu durum bugüne kadar hız kesmeden devam ediyor.

Ancak çoğu, birkaç ay sonra bazı Türk polis karakollarında yeniden ortaya çıkma eğilimindedir. Sık sık işkence gördükleri ve suçlayıcı ifadelerde bulunmaya zorlandıkları ortaya çıktı. Bu insanlar için ikinci bir aşama başlıyor: - bu sefer bir Türk hapishanesinde - özgürlükten yoksun olmanın devam etmesi ve bu sırada insan haklarının büyük ölçüde kısıtlanıyor olması. Daha doğrusu, kaçırılanların durumlarını akrabalarıyla açıkça görüşmelerine izin verilmez ve genellikle kendi avukatlarını seçemezler. Benzer şekilde, bu kişilerin tutukluluk sürelerinin uzatılması gerektiğine karar vermeleri için bir yargıca ilk kez sunulmaları hukuka aykırı olarak uzun bir süre alır. Kaçırılanlar ayrıca kendilerini tam olarak savunmamaları için baskı altına alınıyor ve işkence ve kötü muameleyle ilgili şikayetlerini geri çekmeye zorlanıyor. Yaralarını kanıtlamak için bağımsız hekimlere danışmaları da yasaktır.

Sorular: Türkiye, yurt içinde muhaliflerin alıkoymalarından sorumlu mu?

Türkiye'nin devletin yurt içindeki kaçırılmalarla ilgili herhangi bir dahil olma durumunu sürekli olarak reddetmesine rağmen, Türkiye'de giderek artan sayıda zorla kaybedilmelerin yaşandığı makul şüphenin ötesinde. Görgü tanıkları, sonunda yeniden ortaya çıkan kaçırılanların ifadeleri ve kamera görüntüleri, bunun Türk polisi ve istihbarat servislerinin mevcut Türk rejiminin muhaliflerini yasa dışı bir şekilde sık sık işkence gördükleri gizli yerlere nakletmek için aktif olarak alıkoymalarından kaynaklandığını açıkça gösteriyor. Bu uygulamalar, zorla kaybetmelerin birebir örneğidir ve oy birliğiyle uluslararası hukuk tarafından yasaklanmıştır.

Mağdurlar yeniden ortaya çıkardıklarında kanunsuzluk durumları devam eder ve en temel insan haklarından; özgürlüğünden keyfi olarak mahrum bırakılmama hakkı, adil yargılanma hakkı, işkenceye ve diğer zalimce, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezaya maruz kalmama ve hatta yaşam haklarından mahrum kalırlar.

Türkiye, yurt dışında muhaliflerin alıkoyulmalarından sorumlu mu?

Türkiye, tam tersine, ülke dışı kaçırımlarla ilgili sorumluluğu konusunda çok daha açık. Kamuoyunda bilinen davalarla ilgili araştırmamız, sadece 63 kaçırma davasını tespit etmemize izin vermesine rağmen, Türk yetkililer, Türkiye'nin 100'den fazla uluslararası kaçırma olayına karıştığını defalarca iddia ettiler.

Birçok ülke dışı kaçırma, Türk vatandaşlarının pasaportlarının kendilerinin haberi olmadan Türkiye tarafından iptal edilmesi nedeniyle yabancı sınır kapılarında tutuklanmasıyla başlıyor. Bu tür davranışlar BM İnsan Hakları Komitesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından yasa dışı ilan edildi. Benzer şekilde, mevcut rejimin muhaliflerini ilgili devletin rızasıyla veya hatta bazen rızası olmaksızın kaçırarak Türk istihbarat görevlilerinin aktif katılımı, hiç şüphesiz uluslararası hukuka aykırıdır ve Avrupa Komisyonu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından zaten kınanmıştır.

Türkiye, zorla kaybetmeler ve yasa dışı kaçırımlarla ilgili şikayet ve iddiaları etkin bir şekilde soruşturuyor mu?

Türkiye'de şu anda rejimin siyasi muhaliflerinin yaşam hakkına yönelik etkin bir koruma bulunmamaktadır ve zorla kaybetme davalarına yönelik etkili soruşturmalar yapılmamaktadır.

Bu tür şikayetlere yönelik kapsamlı bir soruşturma, mümkün olan her şekilde engellenmektedir: yetkililer, temel soruşturma eylemlerini gerçekleştirilmeyi reddediyor. Kaçırılanların yakınları tarafından önemli deliller toplanıp dosyaya eklendiğinde, yetkililer bunu görmezden gelmeyi tercih ediyor. Bu durum, bu tür iddiaları ve şikayetleri soruşturmak için Türkiye'nin uluslararası hukuk çerçevesindeki pozitif yükümlülüklerine taban tabana zıttır.

İçindekiler

I.	GİRİŞ	5
II.	RAPORUN METODOLOJİSİ	5
III.	TÜRKİYE VE KAÇIRMALARLA İLGİLİ TARİHİ	6
IV.	SAYILARLA TÜRKİYE'DEKİ KAÇIRMALAR	7
V.	SORU 1: Türkiye, yurt içinde muhaliflerin alıkoyulmalarından sorumlu mu?	8
5.1.	Olgusal bulgular	8
5.1.1.	1. Aşama: Özgürlükten ilk keyfi olarak yoksun bırakılma ve bunun sonucunda ortadan kaybol-ma	9
5.1.2.	2. Aşama: Sonraki devam eden keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakılma	13
5.2.	Yasal analiz ve sonuçlar	15
5.2.1.	1. Aşama: Kaçırmalar uluslararası hukuka aykırıdır ve Türk Devletine atfedilebilir.	15
5.2.2.	2.Aşama: Kaçırılanların daha sonra tutuklanması uluslararası hukuka aykırıdır ve Türk Devletine atfedilebilir.	17
VI.	SORU 2: Türkiye, yurt dışında muhaliflerin alıkoyulmalarından sorumlu mu?	19
6.1.	Olgusal bulgular ¹⁹	
6.1.1.	1. Aşama: Özgürlükten ilk keyfi olarak yoksun bırakılma	19
6.1.2.	2. Aşama: Kaçırılanların daha sonra ortadan kaybolması	23
6.1.3.	3. Aşama: Sonraki ve devam eden keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakılma	24
6.2.	Yasal analiz ve sonuçlar	25
6.2.1.	1.Aşama: Bölge dışı kaçırmalar uluslararası hukuku ihlal eder ve Türk Devletine atfedilebilir.	25
6.2.2.	2. ve 3. Aşamalar: Kaçırılanların daha sonra zorla kaybedilmeleri ve keyfi olarak tutuklanmaları uluslararası hukuku ihlal ediyor ve Türk Devletine atfedilebilir	30
VII.	SORU 3: TÜRKİYE	
	ZORLA KAYBEDİLMELER VE YASA DIŞI KAÇIRMALARLA İLGİLİ	
	ŞİKAYET VE İDDIALARI ETKİLİ BİR ŞEKİLDE SORUŞTURUYOR MU?	30
7.1.	Olgusal bulgular	30
7.2.	Yasal analiz ve sonuçlar	31
VIII.	SONUÇ	33
IX.	EKLER	33

I. GİRİŞ

- I. Bu rapor, Türk Devletinin muhalifleri susturmak için bir kez daha kaçırmayı bir yöntem olarak kullanıp kullanmadığını araştırmayı amaçlamaktadır. Aşağıdaki soruya cevap vermek için oluşturulmuştur:

"Mahkeme huzurunda sunulan raporları ve ifadeleri dikkate alarak, kaçırmaların yine devletin muhalif kişilere yönelik eyleminin bir parçası olduğu ve bu gerçekler hakkında ciddi bir soruşturma yapılmadığı sonucuna varabilir miyiz?"

Bu rapor, Türkiye Tribunali'ne ilk elden raporlar ve tanıklıklar sunmak için hazırlanmıştır. Bu analiz şunları ayırt edecektir:

- Türk yetkililer adam kaçırma olaylarına karıştı mı, öyleyse nasıl?
- Türk vatandaşlarının1 nereden kaçırıldığı
 - > Türkiye İçi (Bkz. Bölüm V)
 - > Türkiye'ye iade etmek için Türkiye dışında (Bkz. Bölüm VI)
- Bu faaliyetleri düzeltmek için neden hiçbir uluslararası ciddi soruşturma yapılmadı?

Rapor, bu kaçırmaların arkasındaki gerçek verileri ve bunun Türkiye'nin yasal yükümlülükleriyle nasıl ilişkili olduğunu inceleyecek.

Son olarak rapor şunları ele alacaktır:

- Türk Devleti tarafından hem iç hem de uluslararası adam kaçırma olaylarına ilişkin yürütülen soruşturmanın etkinliği gözden geçirilecektir. (Bkz. Bölüm VII)

II. RAPORUN METODOLOJİSİ

2. Bu rapor Sayın Johan Heymans tarafından yazılmıştır, ancak kısmen, Ankara Barosu'nun kapsamlı soruşturmaları ve olgusal bulgularını detaylandıran, iç kaçırmalarla ilgili çalışmalarına ilişkin 'Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi' tarafından yayınlanan bir rapora dayanmaktadır. 27 Haziran 2019 tarihli ortak izleme raporunda (ek 1) yayınlanmıştır.

3. İlgili soruları yanıtlamak için, bu rapor, kaçırma ve zorla kaybetme davalarında uluslar üstü mahkemeler tarafından uygulanan 'makul şüphenin ötesinde' kanıt standardını kullanır.²

Bu standart, "yeterince güçlü, açık ve uyumlu çıkarımların veya benzer çürütülmemiş gerçek varsayımların bir arada var olması" ile sonuçlandığı sürece her türden kanıtla karşılanabilir.³ Rapor, Ankara Barosu'nun, diğer uluslararası kuruluşların çalışmalarına ve bilinen tüm dahili ve uluslararası kaçırmalarla ilgili vaka çalışmalarına dayanmaktadır (bkz. Ek 2 ve 3). Her vaka çalışması, birbirinden bağımsız olarak aynı olgusal bulguları doğrulayan en az üç kaynak temelinde derlenmiştir.

İspat yüküyle ilgili olarak, Türk Devleti ile diğerleri arasında delil toplamada var olan dengesizlik dikkate alınacaktır. Bu bağlamda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ("AİHM") özellikle zorla kaybetmeler bağlamında bu yükün şu şekilde karşılanmasına karar verdi;

*"Yetkililer tarafından bir kişinin gözaltına alındığı ispatlanmamış olmasına rağmen, yetkililer tarafından resmî olarak çağrıldığını, kontrolleri altında bir yere girdiğini ve o zamandan beri görülmediğini tespit etmek mümkündür."*⁴

Hükümet bakanları veya diğer üst düzey yetkililer tarafından verilen ifadeler, ancak yalnızca "gerçekleri kabul ettiklerinde veya yetkilileri olumsuz bir duruma düşüren davranışları kabul ettiklerinde" özellikle önemli bir ispat değerine sahip olabilir; "Ancak böyle bir kabul şekli olarak yorumlanabilirler."⁵

4. Son olarak, rapor bir dizi çok özel soruyu yanıtlamayı amaçlamaktadır ve bu nedenle kasıtlı olarak kapsamını sınırlamak zorundadır.

İlk olarak, analiz yalnızca 2016'dan beri gerçekleşen kaçırılmalara odaklanacak. Bu sınırlama, IV. Bölümde gösterildiği gibi, Türk vatandaşlarını kaçırma eğiliminin, yıllar süren düşüşün ardından özellikle 15 Temmuz 2016 olaylarından bu yana çarpıcı bir şekilde artması gerçeğinden kaynaklanmaktadır.

İkinci olarak, sadece Türk Devletinin 'muhaliflerinin' kaçırılması hesaba katılır.

İlgili dönemde, Birleşmiş Milletler (BM) Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu, yerel yönetimlerin dahil olabileceği Suriye sınırındaki göçmenlerin kaybolması konusundaki endişelerini dile getirdi.⁶ Ancak, bu göçmenler mevcut rejimin (siyasi) muhalifleri olarak görülüyor ve bu nedenle bu raporun kapsamı dışında kalıyor.

Üçüncüsü, rapor yalnızca Türkiye için geçerli yasal çerçeveyi dikkate alacaktır. Örneğin, Türkiye, farklı BM organlarının teşviklerine rağmen, Tüm Kişilerin Zorla Kaybolmadan Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye henüz taraf olmamıştır.⁷ Bu sözleşmeden kaynaklanan özel yükümlülükler bu nedenle analize dahil edilmeyecektir

III. TÜRKİYE VE KAÇIRMALARLA İLGİLİ TARİHİ

5. Türkiye, devlet destekli adam kaçırma ve zorla kaybetmelerle ilgili uzun bir geçmişe sahiptir.⁸

1980'lerde ve 1990'larda Türkiye, devlet destekli birçok kaçırılma ve kaybolma olayıyla karşı karşıya kaldı. İnsan hakları kuruluşları, yaklaşık 450 davanın doğrulanmasıyla 3.500 kadar kişinin zorla kaybedildiğini tahmin ediyor.⁹ BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu bu yıllarda 214 dava kaydetti.¹⁰

6. Yine de 2000'li yıllarda Türkiye'deki zorla kaybetme sayısı azaldı. Bunun temel nedeni, daha iyi bir insan hakları sicili gerektiren Türkiye'nin Avrupa Birliği ile katılım müzakerelerinden kaynaklanıyor gibi görünüyor. Sonuç olarak, 2002 ile 2015 yılları arasında, BM Zorla veya İstemsiz Kaybetmeler Çalışma Grubu'na yalnızca 1 zorla kaybetme davası iletili.^{11 12 13}

Farklı BM ziyaretleri ve Türkiye hakkındaki raporlar bu olumlu eğilimi doğruladı. Örneğin BM Raportörü Christof Heyns 2013'te şunları vurguladı: "Türkiye'de yargısız infazların seviyesi 1990'ların başındaki duruma kıyasla önemli ölçüde azaldı. Yaşama hakkı ihlallerinin mevcut durumları ve işkence ve zorla kaybetmeler gibi ilgili uygulamalar çok farklı bir ölçekte ölçülmelidir."¹² Benzer şekilde, 14-18 Mart

2016 tarihlerindeki Türkiye ziyaretine dayanan raporunda, BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu şunları belirtti: " *Çalışma Grubu yakın zamanda zorla kaybetmelerle ilgili iddialar almadı*".¹³

7. Ancak bu olumlu eğilim, 15 Temmuz 2016'da hükümeti devirmek için bir darbe girişiminin gerçekleştiği belirtildiğinden beri tamamen tersine dönmüş görünüyor.

Bu, BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu istatistikleri ve Temmuz 2016'dan önceki olumlu uluslararası raporlar ile aynı kurumların daha sonra formüle edilen tamamen farklı ve endişe verici tavsiyeler arasındaki keskin zıtlık ile doğrulanmaktadır.¹⁴

IV. SAYILARLA TÜRKİYE'DEKİ KAÇIRMALAR

8. Türk Devleti veya yetkilileri tarafından hem ülke içinde hem de yurt dışında kaçırılan şahısların kesin rakamlarını vermek mümkün değildir.¹⁵ İç kaçırımlarla ilgili olarak sorun, Türkiye'nin sürekli olarak devletin herhangi bir şekilde dahil olmasını reddetmesidir. Türkiye'deki şüpheli kayıpların kapsamlı bir incelemesi, Türk Devleti tarafından düzenlenen bir kaçırma olayının herhangi bir makul şüphenin ötesinde olduğu 25 davayı ayırt etmemizi sağladı.

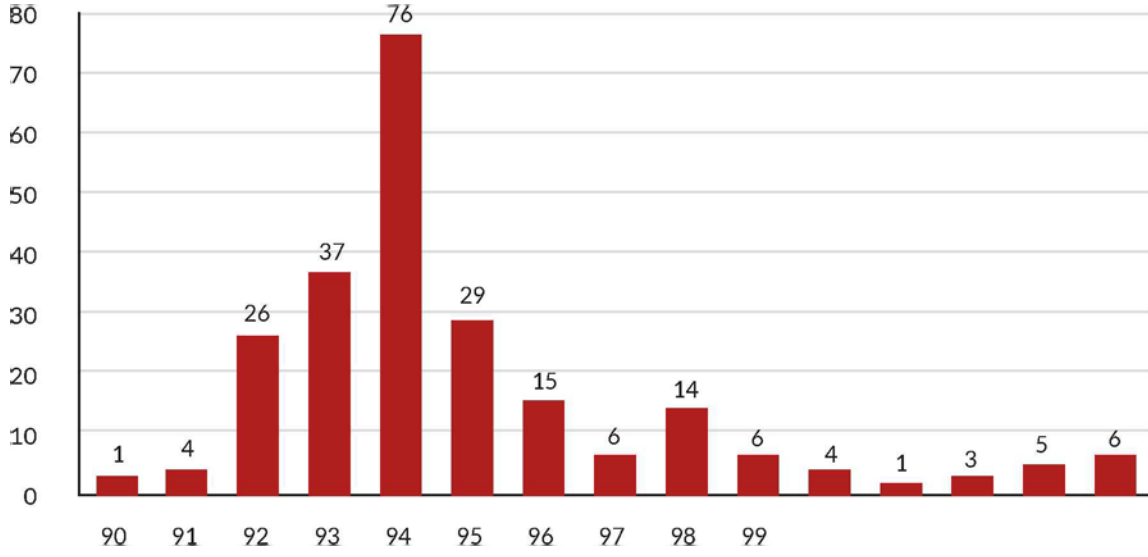
Ancak birçok kayıp davasının (henüz) uluslararası kuruluşların, STK'ların ve gazetelerin dikkatine gelmeyeceği ve gözden kaçmaya devam edeceği kesindir. Bu bağlamda, bir Kürt şahsının sadece iki kaçırılma olayının tespit edilebilmesi özellikle dikkat çekicidir. 2016 Temmuz ayında BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu, "*güneydoğuda mevcut durum gibi zorla kaybetmeler dahil insan hakları ihlallerine neden olan durumlar hakkında endişelerini dile getirmiştir*".¹⁶ Bu durum - özellikle Türkiye'nin kuzeydoğu Suriye'ye yönelik 2019 saldırısından bu yana - iyileşmedi.

9. Türkiye, tam tersine, ülke dışı kaçırımlarla ilgili sorumluluğu konusunda çok daha açık. Kamuoyunda bilinen davalarla ilgili araştırmamız, sadece 63 kaçırma davasını tespit etmemize izin vermesine rağmen, Türk yetkililer, Türkiye'nin 100'den fazla uluslararası kaçırma olayına karıştığını defalarca iddia ettiler.

Örneğin, Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Türk hükümetinin global insan avının bir parçası olarak 21 ülkeden 104 Gülen sempatizanı kaçırıldığını ve Türkiye'ye geri getirildiğini doğruladı.¹⁷ Benzer şekilde Dışişleri Bakan Yardımcısı Yavuz Selim Kıran, bunun 100'den fazla Gülen sempatizanı başına geldiğini söyledi.¹⁸

10. Her halükârda, BM Zorla veya İrade Dışı Kaybetmeler Çalışma Grubu düzeyinde, zorla kaybetme davalarının (ve dolayısıyla kaçırma davalarının) 2016'dan bu yana hızla arttığı açıktır. 2002'den 2015'e kadar sadece 1 dava aktarılmışken, 2016'dan beri bu durum 14 kez yaşandı:¹⁹

Türkiye

Bununla birlikte, bu istatistiklere yansıyan davaların sayısı, Birleşmiş Milletlere yalnızca çok az dava etkili bir şekilde iletiği için Türkiye tarafından kaçırılan kişilerin etkili sayısının önemli bir eksik temsilidir. Ayrıca, birkaç ay sonra kurbanların tekrar polis nezaretinde görünmelerinin ardından, bazı kayıp aileleri de baskı altına alınmış ve BM'ye olan başvurularını geri çekmekle tehdit edilmiştir. Bazıları bunu yapmayı reddettiler ama diğerleri uyum sağladı. Bu mesela Salim Zeybek ve Özgür Kaya'nın şikayetleriyle oldu.²⁰

v.SORU 1: Türkiye, yurt içinde muhaliflerin kaçırılmalarından sorumlu mu?

5.1. Olgusal bulgular

11. Bir devlet olarak Türkiye'nin kendi topraklarındaki muhaliflerin kaçırılmasına dahil olup olmadığı sorusuna cevap vermek için, mevcut rapor ilk olarak gerçek bulguları haritalandırıyor.

Özellikle, Haziran 2019 tarihli ortak raporunda ortaya konduğu şekliyle Ankara Barosu tarafından yürütülen soruşturma eylemlerinin bulgularına dayanmaktadır.²¹ Ulusal kaçırma olaylarının meydana geldiği diğer davalarla ilgili olarak, bu rapor, Türkiye'de faaliyet gösteren insan hakları STK'larının diğer (genellikle gazetecilik) kaynakları veya raporlarına dayanmaktadır. Her vaka çalışması en az üç farklı kaynağa dayanmaktadır.

12. Bu olgusal bulgulardan, yurt içi kaçırılmaların genellikle iki aşamayı ayırt etmeyi gerektirdiğine işaret ediyor. İlk aşamada, mevcut Türk rejiminin muhalifleri kaçırılıyor ve sonuç olarak radardan kayboluyorlar: resmî gözetli sistemine kayıtlı değiller ve nerede oldukları yakınları tarafından hiçbir şekilde bilinmiyor (bölüm 5.1.1).

Bazıları için bu durum bugüne kadar hız kesmeden devam ediyor. Ancak çoğu, birkaç ay sonra bazı Türk polis karakollarında yeniden ortaya çıkma eğilimindedir. Bu insanlar için ikinci bir aşama başlıyor:

- bu sefer bir Türk hapisanesinde - özgürlükten yoksun olmanın devam etmesi ve bu sırada insan haklarının büyük ölçüde kısıtlanıyor olması (bölüm 5.1.2).

5.1.1. 1. Aşama: Özgürlükten ilk keyfi olarak yoksun bırakılma ve bunun sonucunda ortadan kaybolma

1) Kaçırımlar aynı özel koşullarda gerçekleşti

13. Ek 2'de listelenen 25 vakanın tamamında, kaçırımlar - ve dolayısıyla özgürlükten zorla yoksun bırakmalar - gerçekleşmiştir. Bu, kamera görüntüleri, tanık ifadeleri, STK'ların soruşturmaları ve diğer ilgili kaynaklarla desteklenmektedir.

Bu kaçırımların her zaman çok benzer koşullarda gerçekleşmiş olması dikkat çekicidir.

Öncelikle, failerin kolluk kuvvetlerinin müdahalesi konusunda endişelenmeyeceği bir şekilde gerçekleştirildikleri çok nettir. Birçok kaçırılma, büyük çaplı adam kaçırma operasyonlarının sonucuydu. Örneğin Özgür Kaya, çok sayıda tanığın bulunduğu, yaklaşık 40 kişilik ağır silahlı bir grup tarafından kaçırıldı.²²

Benzer şekilde, Mustafa Özgür Gültekin²³ ve Cemil Koçak²⁴ davalarında kaçırma olayında onları takip eden ve kaçırılan 4 araba var²⁵; Şenyücel davasında ise 2 otomobil vardı.²⁶

Kaçırımlar genellikle Mustafa Yılmaz,²⁷ ve Önder Asan²⁸ davasında olduğu gibi günün ortasında veya çok kalabalık sokaklarda gerçekleşti, Mesut Geçer²⁹ ve Turgut Çapan'ın³⁰ kaçırımları ise Yenimahalle'nin yoğun bölgelerinde yaşandı.³¹ Sunay Elmas ve Ümit Horzum, kalabalık alışveriş merkezleri (sırasıyla Ankara'daki CEPA Alışveriş Merkezi ve Acity Alışveriş Merkezi) önünde kaçırılırken,³² Mustafa Özgür Gültekin yerel bir markete giderken kaçırıldı.³³

Sonuç olarak, birçok kişi bu kaçırımlara tanık oldu. Örneğin Salim Zeybek, bir otoyolun ortasında, arabasına bir araba sürüldüğünde ve kendisine açık ateş açıldığında kaçırıldı. ³⁴ Özgür Kaya'nın ağır silahlı 40 kişi tarafından kaçırılmasına dair birçok tanık ifade verdi.³⁵ Farklı görgü tanıkları da Cengiz Usta³⁶, Mustafa Özben³⁷ ve Cemil Koçak'ın³⁸ zorla arabaya bindirildiğini gördü. Murat Okumuş'un durumunda, silahlı kişiler onu zorla bir arabaya bindirdi: bir görgü tanığı olayı bildirmek için polisi aradı.³⁹

Kaçırılanlar, çok sayıda güvenlik kamerasının kaçırma olaylarını ve özellikle kaçırılmayı işledikleri araçların plakalarını kaydettiği gerçeğinden de endişe duymadılar. Mustafa Yılmaz,⁴⁰ Sunay Elmas,⁴¹ Mustafa Özgür Gültekin⁴², Şenyücel⁴³, Cemil Koçak⁴⁴ ve Lider Polat'ın⁴⁵ kaçırılması olayları çok net bir şekilde kameraya alınabilirdi.

14. İkincisi, bu kaçırımlar tutarlı bir şekilde çok benzer şekilde gerçekleştirildi. Kaçırılanların arabaları da aynı tip araçlar tarafından engellendi. Genellikle bir araba kazasına neden olarak kaçırımları gerçekleştirdiler. Kaçırılanlar daha sonra kaçırılanların başlarına bir torba geçirdiler ve onları siyah bir VW Transporter minibüsüne ittiler.

Bu, örneğin Hasan Kala,⁴⁶ Ümit Horzum⁴⁷, Sunay Elmas⁴⁸, Mustafa Özgür Gültekin⁴⁹, Şenyücel ⁵⁰, Mustafa Özben⁵¹ ve Cemil Koçak⁵² davasında yaşandı. Turgut Çapan kaçırıldığında, güvenlik kamerası

görüntüleri, kaçırılma anını kapsamasa bile, en son görüldüğü yere yaklaşan siyah bir Transporter minibüsü gösterdi. ⁵³

2) Kaçırılan tüm insanlar Türkiye Devleti tarafından siyasi muhalif olarak nitelendirildi

15. Tüm kaçırılanlar Türk Devleti tarafından ya Gülen hareketinin ya da PKK'nın üyeleri olarak siyasi muhalifler olarak görülüyordu.

16. Mağdurların çoğu, kaçırılmalarından önce bile, bu örgütlere üye oldukları iddiasıyla cezai soruşturmanın konusu olmuşlardır. Örneğin Mustafa Yılmaz, Ankara 32. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından sözde "FETÖ/PDY" üyesi olduğu suçlamasıyla mahkûm edilmiş ve kaçırıldığında temyiz kararını bekliyordu.⁵⁴ Emine Özben, polis departmanına "kayıp şahıslar" ihbarında bulunurken, kocası Mustafa Özben hakkında olağanüstü bir tutuklama kararı olduğunu keşfetti. ⁵⁵ Yusuf Bilge Tunç, bir yandan "FETÖ/PDY" üyesi olup, diğer yandan Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) sorularını sızdırdığı için soruşturuldu. ⁵⁶

17. Dahası, kaçırılan önemli sayıda kişi, tutuklama emrinin konusu olduklarını önceden biliyordu ve yetkililer tarafından işkence görme korkusuyla saklandılar. "FETÖ/PDY" üyesi olmakla suçlanan Salim Zeybek,⁵⁷Özgür Kaya,⁵⁸Gökhan Türkmen,⁵⁹Erkan Irmak,⁶⁰Ümit Horzum,⁶¹ve Turgut Çapan⁶²için de durum böyleydi.

18. Diğerleri Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu düşünülen kurumlarda çalıştı ve 15 Temmuz 2016 olaylarının ardından işlerine son verildi. Hasan Kala (Çankırı Karatekin Üniversitesi'nde akademisyen),⁶³ Ayhan Oran (eski bir MİT çalışanı),

19. Son olarak, Diyarbakır'ın Hazro ilçesinde silahlı kuvvetler ile PKK arasında çıkan şiddetli çatışmaların ortasında yakalanmış gibi görünen Hıdır Çelik'in davası öne çıkıyor.⁶⁷ Türk makamları, onun bir PKK üyesi olduğunu ve bu çatışmalara karıştığını düşünüyor gibiydi.⁶⁸ Her halükârda, Çelik'in Türk Devleti'nin "muhalifi" olarak görüldüğü açıktır.

Lider Polat, HDP'nin genç liderlerinden biri olarak, Türkiye'deki mevcut rejime karşı da siyasi bir muhalif olarak görülüyordu.⁶⁹

3) Kaçırılanlar Türk polis kuvvetleri ve gizli servisleriyle ilişkilendirilebilir

20. Türk Devletinin bu kaçırılmalara karıştığı gerçeği çok çeşitli kanıtlarla desteklenmektedir.

İlk olarak, başlangıçta kaçırılan ancak daha sonra yeniden ortaya çıkan ve sonunda açıklama yapabilen kişilerin çeşitli ifadelerine atıfta bulunulabilir. Mesut Geçer, Ankara 34. Ağır Ceza Mahkemesi'nde, kendisinin de eskiden çalıştığı Türkiye Milli İstihbarat Teşkilatı'nda ("MİT") çalışan eski meslektaşları tarafından kaçırıldığını ifade etti.⁷⁰ Ayrıca Türk hükümeti için de çalışan Gültekin, bazı avukat, hakim ve savcılara MİT üyeleri tarafından kaçırıldığını teyit eden bir mektup gönderdi. ⁷¹ Türk Devleti için de çalışan Kötüce, Mart 2019'daki duruşmada MİT tarafından kaçırıldığını doğruladı.⁷² Serbest bırakıldıktan sonra, Koçak, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne, kendisine devlet için çalıştıklarını söyleyen erkekler tarafından 3 ay boyunca gizli bir gözaltı tesisinde tutulduğunu söyledi.⁷³

21. Ayrıca, güvenlik kameraları görüntüleri ve görgü tanıklarının da gösterdiği gibi, kaçırılanlar sık sık Türk polis kuvvetleri veya Türk gizli servisleri için çalıştıklarını gösteren kıyafetler veya rozetler giydiler. Örneğin Özgür Kaya, Türk terörle mücadele birimi olan "TEM" ibareli güvenlik yeleği giyen kişiler tarafından kaçırıldı. ⁷⁴ Gökhan Türkmen hakimlere polis yeleği giyen kişiler tarafından kaçırıldığını söyledi. ⁷⁵

22. Dahası, kaçırılanlar kendilerini polis olarak göstermekten veya bu şekilde davranmaktan çekinmediler. Mesela Özgür Kaya, kendilerini polis olarak tanıtan ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma numarası veren kişiler tarafından kaçırıldı. ⁷⁶ Benzer şekilde Yasin Ugan, sivil kıyafetler içinde kendilerini polis memuru olarak tanıtan silahlı kişiler tarafından kaçırıldı. Kaçırılanlar, eylemlerinin Savcılık'ta devam eden bir soruşturmanın parçası olduğunu iddia ettiler. ⁷⁷ Önder Asan onu kaçırılanın polis memurları olduğu yönünde ifade verdi ve bu, bir tanık tarafından doğrulandı. ⁷⁸ Kendilerini polis olarak tanıtan kişiler, Fahri Mert'e kendisini sorgulama için emniyet müdürlüğüne götürüleceklerini bildirdi. ⁷⁹

23. Ek olarak, diğer nesnel unsurlar, bu kaçırılmaların daha geniş bir hükümet eyleminin parçası olduğunu desteklemektedir. Örneğin Ahmet Ertürk kaçırılırken aynı zamanda Ankara'da anne-babasının evine polis baskını düzenlendi. ⁸⁰

24. Mayıs 2020'de, Türk devletinin bu iç kaçırma olaylarına karıştığı, Türk parlamentosu üyesi ve parlamentonun İnsan Hakları Soruşturma Komisyonu eski başkanı Mustafa Yeneroğlu'nun verdiği bir video röportajıyla doğrulandı. Yeneroğlu:

"kaçırma davaları, İnsan Hakları Soruşturma Komitesi'nin başkanı olduğum sırada başladı. O zaman ilgili kişilerle konuştum, onlara bu kişiler üç hafta içinde ortaya çıkmazlarsa üzerime düşeni yapacağımı ve sorunu farklı platformlarda gündeme getireceğimi söyledim. O zaman bu durumu çözdük ve bu insanlar orada burada polis karakollarında yeniden ortaya çıktı. Bunun nasıl olduğunu, nasıl geliştiğini ve kim tarafından yapıldığını tam olarak biliyorum. Eğer bilmeseydim, bu kadar kesin bir şekilde konuşmazdım." dedi. ⁸¹ (vurgu eklendi).

4) Sonuç olarak tüm kaçırılanlar uzun bir süre ortadan kayboldu

25. Sonuç olarak, tüm kaçırılanlar, nerede olduklarına dair herhangi bir bilgi verilmeden, bir aydan iki yıla kadar değişen bir süre boyunca ortadan kayboldu.

Daha spesifik olarak, kayıpların süresi aşağıdaki gibidir:

- Hüseyin Kötüce neredeyse 2 yıldır ortadan kayboldu. ⁸²
- Mesut Geçer 483 gün/16 ay boyunca ortadan kayboldu. ⁸³
- Gökhan Türkmen 271 gün/9 ay boyunca ortadan kayboldu. ⁸⁴
- Mustafa Yılmaz 245 gün/8 ay boyunca ortadan kayboldu. ⁸⁵
- Erkan İrmak, 162 gün/5 ay boyunca ortadan kayboldu. ⁸⁶
- Yasin Ugan 165 gün / 5 ay boyunca ortadan kayboldu. ⁸⁷
- Salim Zeybek, 157 gün / 5 ay boyunca ortadan kayboldu. ⁸⁸
- Özgür Kaya 165 gün / 5 ay boyunca ortadan kayboldu. ⁸⁹
- Ümit Horzum 131 gün / 4 ay boyunca ortadan kayboldu. ⁹⁰
- Mustafa Özgür Gültekin 121 gün / 4 ay boyunca ortadan kayboldu. ⁹¹
- Orçun Şenyücel yaklaşık 3 ay boyunca ortadan kayboldu. ⁹²

- Cengiz Usta 87 gün / 3 aydan fazla bir zaman ortadan kayboldu. ⁹³
- Cemil Koçak 2 aydan fazla bir zaman boyunca ortadan kayboldu. ⁹⁴
- Ahmet Ertürk 49 gün / 2 ay boyunca ortadan kayboldu. ⁹⁵
- Önder Asan 41 gün / 1 ay ve üzeri bir süre boyunca ortadan kayboldu. ⁹⁶

26. İnsanların çoğu, birkaç ay veya bazı durumlarda yıllar sonra nihayet yeniden ortaya çıkarken, diğerlerinin önemli bir kısmı kayıp olmaya devam ediyor. Aşağıdaki kaybolan bireylerden, birçoğu uzun zaman önce ortadan kayboldu da, bir daha haber alınamadı.

- Sunay Elmas (27 Ocak 2016'da kaçırıldı) ⁹⁷
- Ayhan Oran (1 Kasım 2016'da kaçırıldı) ⁹⁸
- Turgut Çapan (31 Mart 2017'de kaçırıldı) ⁹⁹
- Mustafa Özben (9 Mayıs 2017'de kaçırıldı) ¹⁰⁰
- Fatih Kılıç (14 Mayıs 2017'de kaçırıldı) ¹⁰¹
- Murat Okumuş (16 Haziran 2017'de kaçırıldı) ¹⁰²
- Hıdır Çelik (16 Kasım 2017'de kaçırıldı) ¹⁰³
- Fahri Mert (12 Ağustos 2018'de kaçırıldı) ¹⁰⁴
- Hasan Kala (21 Temmuz 2018'de kaçırıldı) ¹⁰⁵
- Yusuf Bilge Tunç (6 Ağustos 2019'da kaçırıldı) ¹⁰⁶

5) Kaçırılanlar yeniden ortaya çıktığında, her zaman aynı koşullarda olur

27. Yeniden ortaya çıkan kaçırılanlar her zaman yerel polis karakollarında veya Ankara'daki Terörle Mücadele Şubesi'nde yeniden ortaya çıktı. Yetkililer ya oraya nasıl geldiklerine dair ikna edici olmayan bir açıklama yapıyor ya da hiçbir açıklama yapmıyor.

Salim Zeybek, örneğin Ankara'daki Terörle Mücadele Şubesi'nde yeniden ortaya çıktı. Emniyete teslim olmak için yürürken sabıka kaydı kontrolü sırasında yakalandığı iddia edildi. ¹⁰⁷ Ankara Terörle Mücadele Şubesi'nde yeniden ortaya çıkan Özgür Kaya¹⁰⁸, Erkan Irmak¹⁰⁹ ve Yasin Ugan'ın¹¹⁰ aniden ortaya çıkmasına dair de aynı açıklama yapıldı. Hatta Erkan Irmak ve Yasin Ugan aynı gün, 28 Temmuz 2019'da yeniden ortaya çıktı. Ümit Horzum, "*kimliği belirsiz kişiler tarafından polise teslim edildikten*" sonra 16 Nisan 2018'de gözaltında yeniden ortaya çıktı. ¹¹¹

Önder Asan daha sonra mahkemede, kaçırılanların kendisini Ankara Emniyet Müdürlüğü'nü aramaya ve gelip onu almalarını "talep" ettiğini söylemeye zorladıklarını, ardından kaçırılanların pişmanlık yasasından yararlanmak istediğini belirten bir kağıt imzalamaya zorladıklarını söyledi. ¹¹²

Ankara (Mustafa Özgür Gültekin),¹¹³ Antalya (Gökhan Türkmen)¹¹⁴ ve Karapürçek (Mustafa Yılmaz)¹¹⁵ yerel polis karakollarında diğer kaçırılanlar yeniden ortaya çıktı.

6) Suçlayıcı kanıt elde etmek için kaçırılanlara işkence ve kötü muamele yapıldı

28. Kaçırılanlar, genellikle Türkiye'deki Gülen hareketine karşı yüksek profilli davalarda, kendilerini veya başkalarını suçladıkları ifadelerini almak için işkence ve kötü muamele gördüler.

Ümit Horzum, ortadan kaybolduğu sırada işkence gördüğünü ve tanımadığı kişilerle ilgili önceden hazırlanmış suçlayıcı ifadeleri imzalamaya zorlandığını mahkemede belirtti. ¹¹⁶ Benzer şekilde Gültekin,

kendisini suçlayıcı ifadeleri kamera önünde okumaya zorlamak için acımasız yargısız sorgulamalara maruz kaldığını ifade etti.¹¹⁷ Sonuç olarak, 13 günlük polis nezareti sırasında, daha önce kameraya okumaya zorlandığı bazı ifadeleri imzalaması istendi.¹¹⁸

Aynı uygulama şekli, Mart 2019'daki duruşmada Kötüce tarafından anlatıldı: Mahkemeye, işkence altında, kendi kendini suçlayıcı ifadeleri ezberlemeye zorlandığını söyledi.

Bu ifadelerde, Rusya'nın Türkiye Büyükelçisi Andrei Karlov'a düzenlenen suikastın sorumluluğunu üstlendi.¹¹⁹ Bu ifadelerin doğruluğunu reddetti. Aynı şekilde kaçırılan ve işkence gören Orçun Şenyücel'in verdiği ifadeler de Mesut Geçer aleyhine mahkemede kullanıldı.¹²⁰

29. Kaçırılanların çoğu tekrar ortaya çıktıklarında işkence ve kötü muamele belirtileri gösterdi. Gökhan Türkmen¹²¹ ve Yasin Ugan¹²² ağır, genellikle aylarca süren işkence ve kötü muameleye maruz kaldıklarını doğruladılar. Ümit Horzum yeniden ortaya çıktığında kaburgasında kırıklar vardı ve kulak zarları patlamıştı.¹²³ Önder Asan karakola getirildiğinde ayakta durmakta ve yürümekte büyük zorluklar yaşıyordu. Avukatıyla görüşmek için sadece duvarlara tutunarak odaya yürüyebiliyordu.¹²⁴ Salim Zeybek otururken dengesini sağlayamıyordu.¹²⁵

Aynı şekilde Mesut Geçer, işkence gördüğü için sol ayağı ve diziyile hala ciddi tıbbi sorunlar yaşamaktadır.¹²⁶ Kaçırılanların çoğunun yeniden ortaya çıktıklarında sağlıkları kötüydü ve sağlıksız bir şekilde kilo vermişlerdi (bkz. Salim Zeybek¹²⁷, Özgür Kaya¹²⁸, Erkan Irmak¹²⁹ ve Yasin Ugan¹³⁰).

BM'nin işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ve küçültücü muamele veya cezalarla ilgili Özel Raportörü Nils Melzer, Şubat 2018'de, Gülen`le bağlantılı tutukluların suç teşkil eden zorla itirafları almayı amaçlayan acımasız sorgulama tekniklerine tabi tutulmasını içeren işkence iddialarındaki artışla ilgili endişelerini dile getirdi.¹³¹

7) Türk makamları tarafından kaçırılma iddialarına yönelik etkili soruşturma yapılmıyor

30. Kaçırılan kişilerin yakınlarının Türk makamlarını sevdiklerinin kaçırılması ve kaybolması olaylarını derhal soruşturmaya çağırdığını belirtmek önemlidir.

Ancak, VII. Bölümde açıklanacağı gibi, Türk savcılar ve polis sürekli olarak etkili bir soruşturma yürütmeyi reddetmiştir. Soruşturma dosyalarına tüm önemli delilleri ekleyen akrabaların kendisidir.

5.1.2. 2. Aşama: Sonraki devam eden keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakılma

1. Kaçırılanların durumlarını yakınlarıyla açıkça tartışmalarına izin verilmiyor

31. Kaçırılanların, resmî gözaltı sisteminde yeniden ortaya çıktıktan sonra, durumlarını - özellikle kaybolmaları sırasında yaşananları - yakınlarıyla tartışmaları yasaktır.¹³² Örneğin, hapisanedeki kocasını ziyaret ederken gardiyanlar, Zeybek'in eşinin, kaybolduğu sırada kocasına ne olduğunu sormasını engelledi.¹³³

Mustafa Yılmaz,¹³⁴ Özgür Kaya,¹³⁵ Erkan Irmak¹³⁶ ve Yasin Ugan'ın¹³⁷ eşleri de daha önce kaçırılan eşleriyle yapılan görüşmelerin tutarlı bir şekilde kaydedildiğini ve gardiyanların dinlediğini doğruladı. Sonuç olarak kocaları, kaçırılmaları hakkında konuşmaya cesaret edemedi.¹³⁸ Diğer kaçırılanların yakınlarını görme izinleri reddedildi (bkz. Önder Asan¹³⁹ ve Ümit Horzum¹⁴⁰).

2. Kaçırılanların kendi avukatlarını seçme hakları sınırlıdır

32. Kaçırılanlar normal cezaevi sisteminde yeniden ortaya çıktıktan sonra, kendi avukatlarını özgürce seçmelerine veya aileleri tarafından kendilerine önerilen avukata güvenmelerine izin verilmez. Bir avukat atanması durumunda, bu avukatlar tutuklulardan çok Türk Devletinin çıkarları doğrultusunda hareket ediyor görünmektedir.

Ümit Horzum¹⁴¹ ve Yasin Ugan¹⁴², eşleri kendilerine yardımcı olması için bir avukata para vermiş olsalar bile, avukatlarını seçme fırsatı olmadan hakim önüne çıkarıldı.¹⁴³ Özgür Kaya, karısının parasını ödediği avukatla görüşmeyi bile reddetti.¹⁴⁴ Gökhan Türkmen, gözaltındayken kendi hukuk müşavirini tutmasının engellendiğini söyledi. Daha sonraki bir duruşmada, baro tarafından görevlendirilen avukat Ayşegül Güney'i, kendisini suçlayıcı ifadeler imzalamaya ikna etmeye çalıştığı için görevden aldığını açıklamıştır. Benzer şekilde Yasin Ugan'a devlet tarafından atanan avukat, işkence altında tutulan 58 sayfalık bir ifadeyi hiç okumadan ona imzalatmaya çalıştı. Bu avukat, Ugan'ın eşi ile görüşmeyi reddetti.¹⁴⁵ Aynısı Zeybek'in eşine de oldu.¹⁴⁶

Bu avukatların bu tutuklulara nasıl atandığına da dikkat çekmek gerekir. Kaçırılanlar, tesadüfen ortaya çıktıkları polis karakollarında tesadüfen karşılaştıkları için bu avukatları tutarlar (bkz. Yasin Ugan¹⁴⁷ ve Özgür Kaya¹⁴⁸).

33. Kaçırılanların kendi avukatlarını kullanmalarına izin verilen durumlarda, yardımları polis tarafından sıkı bir şekilde denetleniyordu ve zamanla sınırlıydı. Örneğin Önder Asan'ın avukatıyla görüşmesine, tutukluluk sistemine yeniden girmesinden sonra sadece 20 dakika izin verildi.¹⁴⁹ Polis, normalde gizli olan ilk görüşmeleri sırasında orada kaldı.

3. Kaçırılanlar hakim karşısına hemen çıkarılmaz

34. Normal yargı sisteminde yeniden ortaya çıktıktan sonra, kaçırılanlar, tutukluluk sürelerini uzatma ihtiyacını inceleyen bir hakim önüne çıkarılmadan önce genellikle en az 12 gün beklemek zorunda kaldılar. Bkz.:

- Salim Zeybek (12 gün)¹⁵⁰
- Özgür Kaya (12 gün)¹⁵¹
- Erkan Irmak (12 gün)¹⁵²
- Yasin Ugan (12 gün)¹⁵³
- Ahmet Ertürk (4 gün)¹⁵⁴
- Ümit Horzum (11 gün)¹⁵⁵
- Ayhan Oran (13 gün)¹⁵⁶

Bu uzun süreler, ekstra suçlayıcı ifadeler elde etmek için kaçırılanları uzun sorgulamalara maruz bırakmak için kullanılmış gibi görünüyor. Bkz.:

- Ahmet Ertürk¹⁵⁷
- Önder Asan¹⁵⁸
- Ayhan Oran¹⁵⁹

4. Kaçırılanlar, savunmalarını tam olarak sürdürmemeleri için baskı altına alındı

35. Daha sonra tutuklanmaları sırasında, kaçırılanlar, savunmalarını tam olarak sürdürmemeleri için baskı altına alındı. Örneğin Önder Asan'ın avukatı Burak Çolak, polis tarafından müvekkili adına hazırlanan sahte bir ifadeyi imzalaması için müvekkiline baskı yaptı. Reddettiği için avukat kendisi gözaltına alındı.¹⁶⁰

36. Benzer şekilde, kaçırılanlara, kaçırılmaları hakkında daha fazla soruşturma yürütmekten caydırmak için baskı uygulandığı görülüyor.

Bu bağlamda, Gökhan Türkmen ve avukatı, kendilerini MİT üyesi olarak tanıtan erkeklerin 15 Kasım 2019 tarihinden bu yana kendisini altı kez cezaevinde ziyaret ederek kendisini ve ailesini tehdit etmesine karşı şikayette bulundu.¹⁶¹ Mart 2020 ziyareti sırasında, erkekler, Şubat ayındaki duruşmada, kaçırma ve işkence hakkındaki şikayetlerini geri çekmesi için ona baskı yaptılar.¹⁶² Benzer şekilde Kaya, eşinden başvurularını geri çekmesini, sosyal medya hesaplarını kapatmasını ve milletvekilleri ile kurtuluşu için görüşmemesini istedi.¹⁶³ Aynı şekilde, Mustafa Yılmaz da eşinin kaçırılmasıyla ilgili şikayetlerini sürdürmesini istemedi.¹⁶⁴

5. Kaçırılanların bağımsız bir doktor tarafından muayene edilmeleri engelleniyor

37. Kaçırılanların, maruz kaldıkları işkence ve kötü muameleden kaynaklanan yaraları tespit edebilecek bağımsız bir doktor atamaları sürekli olarak engelleniyor. Bu durum, Salim Zeybek,¹⁶⁵ Özgür Kaya,¹⁶⁶ Erkan Irmak¹⁶⁷ ve Yasin Ugan¹⁶⁸ davalarında yaşandı.

Bu durum, Türk cezaevlerinde çalışan doktor ve tıp uzmanlarının genellikle bu tür yaralanmaları tasdik etmeye cesaret edememeleri göz önünde bulundurulduğunda oldukça önemlidir. Örneğin Önder Asan'ın avukatı Burak Çolak, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Adli Tıp Kurumu'nun tıbbi raporunda Asan'a "akut stres" tanısı koymasına rağmen, psikiyatristlere stresinin kaçırılma ve işkence görmesinin sonucu olduğu ve bunun tıbbi durumuyla nasıl ilgili olabileceğine dair beyanına raporda yer verilmedi.¹⁶⁹

5.2. Yasal analiz ve sonuçlar

5.2.1. 1 Aşama: Kaçırımlar uluslararası hukuka aykırıdır ve Türk Devletine atfedilebilir.

38. Türk yetkililer tarafından işlenen kaçırımlar uluslararası hukuka göre zorla kaybetmelerdir.

Tüm Kişilerin Zorla Kaybetmeye Karşı Korunmasına İlişkin BM Bildirisine göre ("**BM Bildirgesi**")¹⁷⁰ zorla kaybetmeler " *kişi Devletin farklı seviye veya bölümlerinde çalışan yetkililer tarafından veya Devletin doğrudan veya dolaylı olarak onayı veya rızasıyla, desteğiyle veya Devlet adına hareket eden organize gruplar veya özel şahıslar tarafından rızası dışında tutuklandığında, alıkonulduğunda veya kaçırıldığında veya başka bir şekilde özgürlüklerinden yoksun bırakıldığında meydana gelir, daha sonra ise ilgili kişinin akıbetini veya nerede bulunduğunu açıklamayı reddetme veya özgürlüklerinden mahrum bırakıldıklarını kabul etmeyi reddetme durumu yaşanır; bu da bu kişileri yasanın koruması dışında bırakmaktadır.*"¹⁷¹

Bu nedenle, özgürlükten yoksun bırakmanın BM Beyannamesi kapsamında zorla kaybetme teşkil etmesi için aşağıdaki üç "*kümülatif minimum unsur*"¹⁷² mevcut olmalıdır:

- 1) "İlgili kişinin iradesine dışında özgürlükten yoksun bırakılması"¹⁷³
(başka bir deyişle, bir kaçırılma);
- 2) "Devlet görevlilerinin, en azından dolaylı olarak rıza göstererek katılımı"¹⁷⁴;
- 3) "İlgili kişinin akıbetini ve nerede olduğunu açıklamayı reddetme"¹⁷⁵.

39. İkinci kriter , yani hükümetin katılımı kriteri ile ilgili olarak, Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından 2001 yılında kabul edilen Devletlerin Uluslararası Hukuka Aykırı Davranışlar için Sorumluluğu Taslağının ("**Taslak Maddeler**") maddelerinde yer alan, eylemlerin devlete atfedilmesine ilişkin genel kurallara atıf yapılmalıdır.¹⁷⁰ Taslak Maddelerin 4. Maddesi uyarınca, "herhangi bir Devlet organının davranışı, organ, hangi konumda olursa olsun, yasama, yürütme, yargı veya diğer herhangi bir işlevi yerine getirsin, Devletin teşkilatı ve merkezi hükümetin bir organı veya Devletin bir bölgesel birimi olarak karakteri ne olursa olsun, o Devletin uluslararası hukuka göre bir eylemi olarak kabul edilecektir." Bu bağlamda, Uluslararası Hukuk Komisyonu Taslak Maddelere yaptığı yorumda, "kamu görevlerini yerine getiren ve kamu yetkilerini kullanan belirli kurumların (örneğin, polis) davranışları, bu kurumlar, iç hukukta özerk ve yürütme hükümetinden bağımsız olarak görülse bile Devlete atfedilir"¹⁷⁷ (vurgu eklendi).

Yukarıda 5.1.1, 3 numaralı bölümde gösterildiği gibi, kaçırılanlar Türk polis kuvvetleri ve gizli servislerle bağlantılı olabilir. Pek çok görgü tanığı, kaçırılanların tekrar ortaya çıktıktan sonraki ifadeleri ve hatta kamera görüntüleri bu kaçırılmalardan Türk hükümetinin sorumlu olduğunu doğruladı. Mustafa Yeneroğlu bile bu kaçırılmalara Türk Devletinin karıştığını vurguladı. Söz konusu tanıklık, söz konusu zamanlarda Türk parlamentosunun bir üyesi ve parlamentonun İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nun eski başkanı olduğu için özellikle ispat niteliğinde bir değere sahiptir. Benzer şekilde, hükümetin adam kaçırmaya iddialarını etkili bir şekilde soruşturmayı reddetmesi de önemli bir göstergedir.

40. Üçüncü kriter olan, yani şeffaflığın olmaması ile ilgili olarak, 5.1.1, 4 numaralı bölümde, kaçırılanların kendilerine veya yakınlarına nerede olduklarına dair hiçbir bilgi verilmediğini tespit edilmiştir. İnsan Hakları İzleme Örgütü, İHD ve Ankara Belediyesi avukatlar derneği gibi pek çok sivil toplum örgütü, kaçırılan kişilerin nerede olduğunu öğrenmek ve Adalet ve İçişleri Bakanlıklarını bu kayıpları soruşturmaya çağırmak için İçişleri Bakanlığı'na sürekli olarak başarı olmadan başvuruda bulundu.¹⁷⁹

Çoğu durumda, tutukluların nerede olduklarına ilişkin bilgiler ancak birkaç ay sonra tutukluların yakınlarıyla paylaşılır. Ancak, bu tür bilgilerin belirli bir durumda paylaşılması, bu davanın "zorla kaybetme" niteliğini geçersiz kılmaz. Nitekim, BM Bildirgesi'nin 17 (1) Maddesi, "zorla kaybetmeyi teşkil eden eylemlerin, failer kaybolan kişilerin akıbetini ve nerede olduğunu gizlemeye devam ettiği ve bu gerçekler açıklanmadan kaldığı sürece devam eden bir suç olarak kabul edileceğini" belirtmektedir . " Buna göre, gerekli şeffaflık sağlanmadığı sürece, tutuklu bir kişinin zorla kaybetme mağduru olduğu söylenebilir.

41. Gülen hareketinin şüpheli üyelerinin ülke içinde kaçırılmalarının zorla kaybetmeler olarak nitelendirildiği yukarıdan açıkça görülüyor. Bu yeterliliğin ciddiyeti, BM Beyannamesi Madde 1 (1)'de açıkça gösterilmektedir:

"Herhangi bir zorla kaybetme eylemi insan haysiyetine yönelik bir suçtur. Birleşmiş Milletler Anlaşması'nın amaçlarının reddi olarak ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde ilan edilen insan hakları ve temel özgürlüklerin ağır ve açık bir ihlali olarak kınanmaktadır ve bu konuda uluslararası belgelerde yeniden teyit edilmiş ve geliştirilmiştir."

Nitekim ne Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (" ICCPR ")¹⁸⁰ ne de İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (" AİHS")¹⁸¹, maddelerinin herhangi birinde açıkça "zorla kaybetme" terimini kullanıyor, zorla kaybetmenin, ICCPR ve AİHS'de tanınan " çeşitli hakların sürekli ihlalini temsil eden benzersiz ve entegre bir eylemler dizisi" oluşturduğu söyleniyor. ¹⁸²

Söz konusu olan haklar şunlardır:

- > kanun önünde kişi olarak tanınma hakkı (ICCPR Madde 16)
- > kişinin özgürlüğü ve güvenliği hakkı (ICCPR Madde 9 ve AİHS Madde 5)
- > işkenceye ve diğer zalimce, insanlık dışı veya küçültücü muameleye veya cezaya maruz kalmama hakkı (ICCPR Madde 7 ve AİHS Madde 3)
- > yaşam hakkı (ICCPR Madde 6 ve AİHS Madde 2)

42. Ayrıca zorla kaybetme yasağının uluslararası hukukta mutlak bir yasak olduğu vurgulanmalıdır. BM Beyannamesi'nin 7. Maddesi uyarınca, zorla kaybetmeleri haklı çıkarmak için savaş tehdidi, terörizm veya başka herhangi bir acil durum olgusu, hiçbir koşulda kullanılamaz.

43. Sonuç olarak, Türk Devletinin tutumu uluslararası ve insan hakları yükümlülüklerini ihlal etmektedir. 2016'dan bu yana Türkiye, siyasi muhaliflerinin yasa dışı kaçırma ve zorla kaybetmelerinin yeni dalgasından sorumludur.

5.2.2. 2. Aşama: kaçırılanların sonradan tutuklanması uluslararası hukuka aykırıdır ve Türk Devletine atfedilebilir

44. Belirli bir süre ortadan kaybolduktan sonra, çok sayıda kaçırılan yeniden ortaya çıktı ve ardından Türk hapisanelerinde tutuldu.

Bu kaçırılanlar için zorla kaybetme durumu sona eriyor. Ancak bu, uluslararası hukuk ve Avrupa hukuku ihlallerine son vermez. Bir "zorla kaybetme" durumundan, bu eski kaçırılanlar "keyfi olarak özgürlüklerinden yoksun bırakılma" durumuna düşerler.¹⁸³ Özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma yasağı, ICCPR'nin 9. Maddesi ve AİHS'nin 5. Maddesi'nde yer almaktadır. Kaçırılanların durumu, resmî gözaltı sisteminde yeniden ortaya çıktıktan sonra, aşağıda da görüleceği üzere, bu yasağın çeşitli yönlerini ihlal etmektedir.

Ek olarak, tutukluluğun 2. aşamasında meydana gelen diğer bazı insan hakları ihlalleri de ele alınacaktır. Aşağıdaki ihlaller listesi kapsamlı değildir ve Ek 2'de yer alan dava çalışmalarında sistematik olarak ortaya çıkan unsurlarla sınırlıdır.

1) Kaçırılanlar hakim karşısına hemen çıkarılmaz

45. ICCPR Madde 9 (3) bu durumu, "bir suç isnadiyla tutuklanan veya gözaltına alınan herkes, derhal bir hakim veya yargı yetkisini kullanmaya yetkili başka bir memur önüne çıkarılacaktır ve makul bir süre içinde yargılanma veya salıverilme hakkına sahip olacaktır " şeklinde belirtir. Benzer şekilde, AİHS'nin 5. Maddesi, tutuklanan veya alıkonulan kişilerin "derhal bir hâkim veya yargı yetkisini kullanmaya yetkilendirilmiş başka bir memurun önüne çıkarılmasını ve makul bir süre içinde yargılanma veya yargılanmak üzere serbest bırakılma hakkına sahip olmasını" gerektirir.

BM İnsan Hakları Komitesi ("BMİHK"), kişi hâkim önüne çıkarılmadan önce "birkaç günlük" gecikme durumlarında bu hükmün sürekli olarak ihlal edildiğini tespit etmiştir.¹⁸⁴ Aynı zamanda, AİHM sürekli olarak, bir kişi 4 günden fazla bir süre hakimle görüşmeden özgürlüğünden yoksun bırakıldığında AİHS'nin 5. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.¹⁸⁵ Daha uzun bir gecikme, bir hâkime derhal erişme gerekliliğine aşağıdaki şartlara aykırıdır:

"Tutuklanan bir bireyin ilk ortaya çıkışı üzerindeki adli kontrol, her şeyden önce, herhangi bir kötü muamelenin tespit edilmesine olanak sağlamak ve bireysel özgürlüğe yönelik haksız müdahaleleri asgari düzeyde tutmak için derhal yapılmalıdır. Bu gerekliliğin getirdiği katı zaman kısıtlaması, yorumlamada çok az esneklik bırakmaktadır, aksi takdirde bireyin aleyhine bir usul garantisinin ciddi bir zayıflaması ve bu hükümlerle korunan hakkın özüne zarar verme riski olacaktır (bkz. Brogan ve Diğerleri vs. Birleşik Krallık, 29 Kasım 1988, § 62, Seri A no. 145-B, hakim huzuruna çıkmadan dört günden fazla tutukluluk süresinin özel terörist soruşturmaları bağlamında bile 5 §3 maddesini ihlal ettiğine karar verildi"¹⁸⁶ (virgü eklendi).

46. Mevcut raporda incelenen davalarda, tutuklular, tutukluluk sürelerini uzatma ihtiyacını inceleyen bir hakim önüne çıkarılmadan önce genellikle en az 12 gün beklemek zorunda kalmışlardır (bkz. Bölüm 5.1.2, 3). Bu gecikme, hem BMİHK hem de AİHM tarafından "çabukluk" anlamında onaylanan standardı açık ve büyük ölçüde aşmaktadır.

Daha fazla analiz Ek 1'de Bölüm II, D altında bulunabilir.

2) Kaçırılanların kendi avukatlarını seçme hakları sınırlıdır

47. Keyfi Gözaltı Üzerine Çalışma Grubu, "bir gözaltı tedbirine tabi tutulan tüm kişilerin, kendi seçtiği bir avukata erişimin tüm aşamalarında ve etkili hukuki yardım ve temsilden yararlanmasını" tavsiye etmektedir.¹⁸⁷

Avukat seçme hakkı aynı zamanda ICCPR Madde 14 (3) (b) ve AİHS Madde 6 (3) (c)'de adil yargılanma hakkının bir parçası olarak kabul edilmektedir. BMİHK, bu şartın bir sanığın hükümetin avukat seçimini kabul etmeye zorlanamayacağı anlamına geldiğine karar verdi.¹⁸⁸ AİHM, devlet tarafından atanan avukatlarla ilgili olarak, her halükarda, "Sözleşme'nin teorik veya yanıltıcı hakları değil, pratik ve etkili hakları garanti etmeyi amaçladığını" ve "adli yardım amacıyla atanan avukat ölebileceğinden, ciddi şekilde hastalanabileceğinden, uzun bir süre için hareket etmekten alıkonulabileceğinden veya görevlerinden vazgeçebileceğinden yalnızca adaylık etkin yardım sağlamaz"¹⁸⁹.

48. Bölüm 5.1.2, 2)'de açıklandığı gibi, kaçırılanların kendi avukatlarını özgürce seçmelerine veya aileleri tarafından kendilerine önerilen avukata güvenmelerine izin verilmemesi, bunun yerine etkisiz ve devlet tarafından atanan bir kişiye güvenmeye zorlanması, bu nedenle uluslararası insan hakları hukukunu ihlal etmektedir.

Daha fazla analiz Ek 1'de Bölüm II, C altında bulunabilir.

3) Kaçırılanlar, savunmalarını tam olarak sürdürmemeleri için baskı altına alındı

49. ICCPR Madde 14 (3) (b) ve AİHS Madde 6 (3) (b) "cezai bir suçla suçlanan herkese savunmasını hazırlamak için yeterli zaman ve olanaklara sahip olma" hakkını garanti eder. Bölüm 5.1.2, 4)'te

detaylandırıldığı üzere, tutukluların davalarının tam olarak soruşturulmasını istemekten caydırılmaları durumunda bu hak ihlal edilmektedir.

Ayrıca, birkaç ay sonra kurbanların tekrar polis nezaretinde görünmelerinin ardından, bazı kayıp aileleri de baskı altına alınmış ve BM'ye olan başvurularını geri çekmekle tehdit edilmiştir. Bazıları bunu yapmayı reddettiler ama diğerleri uyum sağladı. Bu mesela Salim Zeybek ve Özgür Kaya'nın şikayetleriyle oldu.¹⁹⁰

4) Kaçırılanların bağımsız bir doktor tarafından muayene edilmeleri engelleniyor

50. Bağımsız bir doktor tarafından muayene edilmediği takdirde (bkz. Bölüm 5.1.2, 5), kaçırılan kişiler işkenceye ve diğer zalimce, insanlık dışı veya küçültücü muameleye veya cezaya maruz kalmama (ICCPR Madde 7 ve AİHS Madde 3) ve hatta yaşam haklarının (ICCPR Madde 6 ve AİHS Madde 2) ihlali riskine maruz kalırlar.

Bağımsız tıbbi bakımın olmamasının insan hakları üzerindeki etkisine ilişkin daha fazla ayrıntı Ek 1, Bölüm II, E altında bulunabilir.

51. Yukarıdakilerden, Türkiye'nin sonunda yeniden ortaya çıkan kaçırılanların temel haklarını yeterince koruyamadığı anlaşılmaktadır: bu kişiler, Türkiye'nin uluslararası ve Avrupa insan hakları yükümlülüklerine uymayan koşullarda keyfi olarak gözaltına alınmaktadır.

IV. SORU 2: TÜRKİYE MUHALİFLERİNİN YURT DIŞINDA KAÇIRILMALARINDAN SORUMLU MU?

6.1. Olgusal bulgular

6.1.1. 1.Aşama: Özgürlükten ilk keyfi olarak yoksun bırakılma

52. Bu rapor, Türkiye'nin yardımıyla yurt dışında kaçırılan şahısların olgularını incelemiştir. Neredeyse tamamı Gülen Hareketi üyesi olmakla suçlanıyor. Kaçırılanlardan biri olan Ayten Öztürk'ün Türk makamları tarafından Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (DHKP-C) ile bağlantılı olduğundan şüphelenildi.¹⁹¹

Bölge dışı kaçırılmalar dünyanın her yerinde, özellikle de Türkiye'deki mevcut rejimle güçlü ilişkiler sürdüren ülkelerde gerçekleşiyor.

53. Uluslararası kaçırılmalar bağlamında Türkiye'nin karıştığını asla inkar etmediğini belirtmek önemlidir.

Örneğin, Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Türk hükümetinin global insan avının bir parçası olarak 21 ülkeden 104 Gülenli'nin kaçırıldığını ve Türkiye'ye geri getirildiğini doğruladı.¹⁹² Benzer şekilde Dışişleri Bakan Yardımcısı Yavuz Selim Kıran, bunun 100'den fazla Gülenli'nin başına geldiğini söyledi.¹⁹³ Türk Silahlı Kuvvetleri İstihbarat Dairesi eski başkanı İsmail Hakkı Pekin, Gülenliler " Türkiye'ye zorla dönmedikçe, ASALA veya MOSSAD'ın eski Nazilere yaptığı gibi, buldukları her yerde imha edilmeleri gerektiğini" doğruladı.¹⁹⁴ Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın ayrıca, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "açık talimatlar altında" Gülen hareketine karşı yurt dışında operasyonlar yapıldığını kamuoyuna açıkladı.¹⁹⁵

Ayrıca, 21 Aralık 2018'de düzenlediği basın toplantısında Hükümetin Gülen Hareketine karşı Kosova'dakine benzer operasyonlarına devam edeceğini belirtti.¹⁹⁶ Başkan Yardımcısı Fuat Oktay, Gülen hareketi taraftarlarının dünyanın hiçbir yerinde "asla yalnız bırakılmayacağını" açıkladı.¹⁹⁷

Birleşmiş Milletler, Türk Devleti'nin vatandaşlarını yurt dışından kaçırma yaklaşımına dikkat çekti. Temmuz 2019'da, BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu, şunları yazarken alarm zilini çaldı:

*"Çalışma Grubu'nun 2018'de Genel Kurul'dan önce gözlemlediği gibi, bu tür gelişmelerden biri, sınır ötesi kaçırımların artan kullanımudur. (...) Çin ve Türkiye, genellikle gizli operasyonlarda, Uygurları ve Hizmet/Gülen hareketinin sırasıyla ülke dışında yaşayan sözde destekçilerini tutuklamak için diğer Devletlerin işbirliğini aramaya devam ediyor, Çalışma Grubu tarafından alınan iddialar, bireylerin genellikle bu operasyonlar sırasında veya varış ülkesine vardıklarında ortadan kaybolduğunu göstermektedir."*¹⁹⁸

2018'de de BM Çalışma Grubu bu konudaki endişelerini dile getirdi: *"Çalışma Grubu, Hizmet/Gülen hareketine mensup olduğu ve/veya sempaticanı olduğu iddia edilen kişilerin, bazı yazışmalarda belirtildiği üzere, sınır dışı kaçırılma uygulamasına ilişkin iddialardan kaygı duymaktadır (bkz. A/WGEID/114/1, paragraf 7 ve 145)."*¹⁹⁹

Benzer şekilde, BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu ve 3 BM Özel Raportörü tarafından Türkiye'ye yazılan yakın tarihli bir mektupta şunlar belirtildi: *"Türk yetkililer, kaçırma ve yasa dışı transferleri gerçekleştirme veya bunlara yataklık etme konusunda doğrudan sorumluluğu kabul etmekle kalmadı, aynı zamanda gelecekte daha fazla gizli operasyon yürütme sözü verdi"*²⁰⁰

Genel olarak bölge dışı kaçırımlar 4 kategori üzerinden ayırt edilebilir:

- > Türkiye tarafından kısıktılan Türk vatandaşlarının yasa dışı transferleri (bölüm 6.1.1.1)
- > Ev sahipliği yapan devletin izni olmadan Türkiye tarafından gerçekleştirilen kaçırımlar (bölüm 6.1.1.2)
- > Ev sahipliği yapan devletin izni ile kaçırma (bölüm 6.1.1.3)
- > Türk vatandaşlarının Türk müdahalesine dair hiçbir kanıt bulunmadan Türkiye'ye yasa dışı olarak geri gönderilmesi (bölüm 6.1.1.4).

1) Kategori 1: Türkiye tarafından Türk vatandaşlarının kendi ülkelerine yasa dışı bir şekilde geri gönderilmelerini kısıktması

54. Birçok ülke dışı kaçırma, Türk vatandaşlarının pasaportlarının kendilerinin haberi olmadan Türkiye tarafından iptal edilmesi nedeniyle yabancı sınır kapılarında tutuklanmasıyla başlıyor.

Bu pasaport iptalleri, Türkiye'nin siyasi muhaliflerin nerede ve ne zaman seyahat ettiğini hızlı bir şekilde tespit etmesine ve bu vatandaşları yasa dışı bir şekilde Türkiye'ye

geri getirmek için sıklıkla MİT tarafından organize edilen uluslararası bir operasyon başlatmasına olanak tanıyor.

Bu, örneğin Enver Kılıç ve Zabit Kişi'nin başına geldi: pasaportlarının iptali, kaçırılmalarını tetikledi. Kırgızistan'daki uçaklarına erişimleri reddedildi ve sonuç olarak Kazakistan topraklarında MİT güçlerine teslim edildiler.²⁰¹ Aynısı Azerbaycan'da pasaportunun iptal edilmesi nedeniyle tutuklanan ve ardından herhangi bir yasal süreç olmaksızın Türkiye'ye sınır dışı edilen Tacı Şentürk'e de oldu.²⁰² Diğer pek çok Türk vatandaşı - örneğin Enes Kanter²⁰³ - benzer sorunlarla karşılaştı, ancak Türkiye'ye geri gönderilmekten kurtulmayı başardı.

Pasaportlar ve yurt dışındaki Türk vatandaşlarının Türk diplomatik/konsolosluk yardımına güvenme ihtiyacı, yurt dışındaki siyasi muhalifleri tespit etmek ve kaçırılmalarını teşvik etmek için bir teknik olarak kullanılmaktadır. Örneğin Metin Tekeci, konsolosluk yardımı için Ocak 2017'de Türkiye'nin büyükelçiliğiyle temasa geçtikten sonra Bahreyn'deki polis radarına girdi.²⁰⁴

2) Kategori 2: Ev sahipliği yapan devletin izni olmadan Türkiye tarafından bölge dışı kaçırmalar

55. Çeşitli durumlarda Türkiye, muhaliflerini kişinin bulunduğu devletin topraklarında, ancak o devletin rızası olmadan kaçırmıştır.

Bazı durumlarda bu, ev sahibi devletin kendi topraklarında gerçekleştirilen yasa dışı kaçırma olaylarına hiçbir şekilde rıza göstermediği anlamına gelir. Örneğin İsa Özdemir'in Azerbaycan'da kaçırılması olayı bu şekildeydi: MİT, Bakü Ağır Suçlar Mahkemesi'nin Türkiye'nin sınır dışı etme talebini reddetmesi üzerine müdahale etti. Özdemir, Adliyeden çıktığı anda kaçırıldı.²⁰⁵ Benzer şekilde Salih Zeki Yiğit ve Yusuf İnan da kaçırılarak Temmuz 2018'de Türkiye'ye getirildi. ²⁰⁶ Ukrayna Adalet Bakanlığı ve Devlet Sınır Hizmetleri, ülkelerinin iade için herhangi bir talep almadığını ve iade ile ilgili herhangi bir bilgiye sahip olmadığını belirtti.²⁰⁷

Türkiye, planları sızdırıldığında ve ev sahibi devlet iş birliği yapmayı reddettiğinde ve kaçırma girişimini etkisiz hale getirdiğinde bir dizi kaçırma girişiminde de başarısız oldu. Örneğin Mart 2018'de iki Türk diplomat, Gülen hareketinde aktif olduğu iddia edilen Türk-İsviçreli bir iş adamını kaçırmaya çalıştı.²⁰⁸ İsviçre gizli servisi planlarını zamanında keşfetti ve diplomatlar kaçırma olayını tam olarak gerçekleştirilmeden müdahale etti. Benzer şekilde 27 Temmuz 2018'de Veysel Akçay Moğolistan'da MİT tarafından kaçırıldı.²⁰⁹ Ancak vatandaşların ve politikacıların direnişi, Türkiye'ye yasa dışı transferini engelledi.²¹⁰

56. Diğer durumlarda, görünen o ki, ev sahibi devlet içindeki bazı yetkililer, Türkiye'nin kendi topraklarında gizli bir operasyon gerçekleştireceğini biliyordu. Ancak yasama, yürütme ve yargı yetkilerini temsil eden üst düzey yetkililer, Türkiye'nin egemenliklerine müdahalesinin farkında değildi.

Örneğin Kosova'da 6 kişi Türk yetkililer tarafından kaçırıldı ve özel bir jetle Türkiye'ye getirildi.²¹¹ Kosova gizli servislerinde çalışan birkaç kişi, Türkiye'nin planlarından haberdar

görünüyordu, ancak Kosova hükümetinin haberi yoktu. Sonuç olarak, bu kaçırmalar bir hükümet krizine yol açarak İçişleri Bakanı ve İstihbarat Şefinin görevden alınmasıyla sonuçlandı.²¹² Azerbaycan'da 4 kişi 2018 yılında MİT tarafından kaçırıldı. Azeri yetkililer kaçırma olayına katılmadı ancak bazılarının "başka tarafa" baktığı ve görmezden geldiği iddiaları vardı.²¹³

3) Kategori 3: Ev sahipliği yapan devletin izniyle Türkiye tarafından bölge dışı kaçırmalar

57. 2016 yılından bu yana Türkiye, mevcut rejimin siyasi muhaliflerinin yasal olarak ikamet ettiği farklı ev sahibi devletlerle iş birliği içinde bir dizi istihbarat operasyonu gerçekleştirdi. Bu operasyonlar genellikle hem Türk MİT hem de yerel gizli servisler tarafından yürütülür (bkz. Moldova,²¹⁴ Sudan²¹⁵, Suudi Arabistan²¹⁶, Kazakistan²¹⁷, Lübnan²¹⁸ ve Malezya²¹⁹ yaşanan kaçırmalar).

Bazen ev sahibi devletin polisi olaya karışır (bkz. Gabon'daki kaçırmalar)²²⁰.

Haziran 2017'de MİT, bu tür kaçırma olaylarını kolaylaştırmak için bir "İnsan Kaçırma ve İnfaz Dairesi" kurdu. Bu Daire, esas olarak yabancı ülkelerde yaşayan ve çalışan Gülen Hareketi mensubu olmak üzere mevcut rejime muhalifleri kaçırmak veya öldürmek için yurt dışında 'operasyonlar' düzenlemekten sorumludur.²²¹ Türk basını, bu Ofisin başlangıçta Sudan, Fas, Pakistan, Azerbaycan ve Irak'ta faaliyet göstereceğini ve şimdiden 5 milyon ABD doları tutarında bir bütçe tahsis edildiğini bildirdi.²²²

Kaçırmalar sürekli olarak ev sahibi ülkede uzun süre yaşamış olan ve orada yasal olarak ikamet eden kurbanları hedef alıyor (bkz. Moldova²²³, Gabon²²⁴ ve Suudi Arabistan²²⁵'deki kaçırmalar). Hatta bazıları BM Mülteci statüsüne sahipti (bkz. Malezya: Özçelik²²⁶ ve Komiş²²⁷). Birçoğu, Türkiye tarafından yurt dışında arandıklarının farkında değildi ve kendilerine yöneltilen suçlamalar hakkında hiçbir fikirleri yoktu (bkz. Moldova²²⁸ ve Gabon²²⁹'da kaçırılanlar).

Türkiye'nin iade talebinde bulunduğunu bilenler, bu taleplere itiraz etmek için genellikle iç prosedürler üzerinde çalışıyorlardı, bazıları başarılı bir şekilde (Azerbaycan'da İsa Özdemir²³⁰, Malezya'da Özçelik ve Karaman²³¹), ancak bu prosedürlerin tamamlanmasından önce kaçırıldılar.

58. Kurbanlar özgürlüklerinden mahrum bırakıldıklarında, bu kaçırma sürekli olarak çok hızlı ve iyi hazırlanmış operasyonlarla gerçekleşti. Kaçırılanlar, olağan gözaltı sisteminin dışında tutuldu ve onlara normal iade ve sınır dışı etme usulü kuralları uygulanmadı (bkz. Moldova²³², Gabon²³³, Malezya²³⁴'deki kaçırmalar). Myanmar örneğinde, Türk Büyükelçisi şahsen polise ailenin pasaportlarına el koyması ve olağan ve öngörülen iç prosedürlerden sapması için baskı yaptı.²³⁵

Türkiye'ye geri gönderilmeden önce, MİT görevlilerinin, özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarının hemen ardından, ev sahibi devletin topraklarında mağdurları şahsen sorgulamalarına sık sık izin verildi (bkz. Sudan'daki kaçırılma²³⁶). Bunun mümkün olmaması durumunda, bu sorgulamalar Türk büyükelçilik personeli tarafından yapılmıştır (bkz. Lübnan²³⁷ ve Myanmar²³⁸'deki kaçırmalar).

59. Kaçırılma kurbanları hızla özel veya askeri Türk uçaklarına bindirilir (bkz. Moldova²³⁹, Suudi Arabistan²⁴⁰, Kazakistan²⁴¹ ve Lübnan²⁴²'daki kaçırımlar) ve kısa (veya daha uzun) bir süre kaybolma eğiliminde oldukları Türkiye'ye geri gönderilir (bkz. bölüm 6.1.2).

AİHM'nin Moldova'daki kaçırma davalarında sonuçlandığı üzere, bu operasyonların gerçekleştirildiği hazırlık ve hız, operasyonun ilgili Türk vatandaşlarını tamamen şaşırtacak şekilde önceden planlandığını ve hazırlandığını göstermektedir. Bu yöntem, mağdurun Türkiye'ye transferini yavaşlatmak, hatta tamamen önlemek için genel olarak tanınan yasal süreç korumalarını kullanamamasını sağlar.²⁴³

4) Kategori 4: Türk vatandaşlarının doğrudan Türk müdahalesi kanıtı olmaksızın Türkiye'ye yasa dışı transferleri

60. Son olarak, Türkiye'nin nasıl ve ne ölçüde dahil olduğu hemen belli olmayan ev sahibi devletlerde bir dizi Türk vatandaşının kaçırılması yaşandı.

Ev sahibi devletlerin hareket etme yoğunluğu ve bu transferleri çevreleyen koşullar, ev sahibi devlet ile Türkiye arasında gizli düzenlemeler ve hatta iş birliği anlaşmaları olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Örneğin Abdullah Büyük davasında,²⁴⁴ Bulgar mahkemeleri başlangıçta Türkiye'nin iade talebini reddetmiş ve Sayın Büyük'ün adil yargılanacağına dair herhangi bir garanti verilmeksizin tamamen siyasi görüşlere dayandığını teyit etmiştir. Birkaç ay sonra, Büyük, Bulgar polisi tarafından aniden sınıra götürüldü ve Türkiye'ye teslim edildi. Resmî bir iade veya sınır dışı etme prosedürü izlenmedi. Benzer şekilde, Malezya ve Endonezya'daki Türk vatandaşlarının kaçırılması, Türkiye ile ev sahibi devlet arasındaki üst düzey görüşmelerden kısa bir süre sonra gerçekleşti. 14 Ekim 2016'da Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu bir açıklama yaptı: *"Dün gece Malezya'dan üç terörist teslim aldık."*²⁴⁵ Ayrıca şunları da söyledi: *"Geçen hafta Tayland Bangkok'ta Malezya Başbakanı ile görüştük, üç kişiyi tarafımıza Asya İşbirliği Diyaloğu Toplantısı'nda teslim edeceklerini söylediler. Döndükten sonra Cumhurbaşkanı, Başbakan ve ilgili kurumlara bilgi verdim. Karşılıklı temaslar sonucunda, dün gece üç kişi teslim edildi."*²⁴⁶ Bu, Türkiye'nin, yurt dışındaki siyasi muhaliflerini kaçırmak ve tüm işlem kuralları ve garantileri atlatmak için farklı ülkelerle ikili güvenlik iş birliği anlaşmaları yaptığını gösteriyor.

61. 5 Mayıs 2020'de bu endişe, BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Üzerine Çalışma Grubu, göçmenlerin insan hakları Özel Raportörü, terörle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunması Özel Raportörü ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya ceza Özel Raportörü tarafından Türk hükümetine gönderilen 15 sayfalık bir mektupta paylaşıldı.²⁴⁷ BM bu tür anlaşmaları kınadı ve uluslararası hukuka aykırı olduğunu belirtti.

6.1.2. 2. Aşama: Kaçırılanların daha sonra ortadan kaybolması

62. Bölge dışı bir kaçırmanın kurbanı olan pek çok kişi Türkiye topraklarına geldiklerinde ortadan kayboluyor: onların akıbeti veya nerede olduğu hakkında hiçbir şey bilinmiyor.

Bazen bu kaybolma dönemi sadece birkaç hafta sürer (bkz. Moldova'da kaçırılan 6 kişi²⁴⁸, Azerbaycan'da kaçırılan Taci Şentürk²⁴⁹, Lübnan'da kaçırılan Ayten Öztürk²⁵⁰, Malezya'da kaçırılan Turgay Karaman ve İsmet Özgelik²⁵¹), ancak diğer durumlarda, bu kaybolma aylarca sürebilir (bkz. Zabit Kişi'nin neredeyse 108 gün / 4 ay süren ortadan kaybolması²⁵²) veya hatta kalıcı olarak (bkz. Enver Kılıç'ın ortadan kaybolması²⁵³).

Bu gözlerden uzak olma dönemine sıklıkla yoğun işkence ve kötü muamele dönemleri eşlik ediyor. Örneğin Zabit Kişi, aylarca sürekli dövüldüğünü ve kendisine elektrik verildiğini ifade etti. Neredeyse ölümlük, ona bilinmeyen ilaçlar enjekte ettiler ve ona işkence etmeye devam ettiler.²⁵⁴ Benzer şekilde, Ayten Öztürk de kaybolduğu 25 gün boyunca maruz kaldığı işkenceden kapsamlı bir şekilde bahsetti.²⁵⁵ Alettin Duman²⁵⁶ ve İsmet Özçelik²⁵⁷ de ortadan kaybolmaları sırasında işkence gördü.²⁵⁸

Bu gözlem, BM Zorla veya İrade Dışı Kaybolmalar Üzerine Çalışma Grubu ve 3 BM Türkiye Özel Raportörü'nün yakın tarihli mektubunda da yer alıyordu:

"Sınır dışı edilmeden önce birkaç haftaya kadar gizli veya kimseyle görüşmeden gözaltında tutulmak üzere zorla kaybedilmiş durumda kalıyorlar. Bu süre zarfında, Türkiye'ye geldiklerinde cezai kovuşturmayla bilgi verecek itirafları almak ve gönüllü geri dönüşlerinde rızalarını almayı amaçlayan baskı, işkence ve aşağılayıcı muameleye maruz kalıyorlar. Bu aşamada, bireylerin tıbbi bakıma ve yasal temsile erişimleri engellenir ve yetkili bir mahkeme önünde tutukluluğun yasallığına itiraz edemezler, bu da onları etkin bir şekilde yasanın koruması dışında bırakır. Aile üyeleri, akıbetlerinden ve nerede olduklarından habersiz olur. Elde edilen tanıklıklara göre, bu operasyonların kurbanları, istihbarat görevlileri tarafından işlenen, öncelikle zorla itiraf elde etmeyi amaçlayan, hiç kesilmeyen istismarları anlattılar. En yaygın işkence biçimleri arasında açlık ve uykusuzluk, dayak, waterboarding ve elektrik şoku yer alır.

¹²⁵⁹

63. Hiç şüphe yok ki, Türk yetkililer defalarca bu bölge dışı kaçırılmalara karıştıklarını ilan ettikleri için bu kayıpların Türkiye'nin kontrolü ve yönlendirmesi altında gerçekleşti. Dahası, tüm kaçırılanlar ifadelerinde, Türk yetkililer tarafından genellikle özel veya askeri uçaklarla Türkiye'ye geri gönderildiklerini tutarlı bir şekilde teyit ettiler.

6.1.3. 3. Aşama: Sonraki ve devam eden keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakılma

64. Bir süre sonra - hatta bazen hemen - uluslararası düzeyde kaçırılan kişilerin çoğu Türkiye'deki normal gözaltı sisteminde yeniden ortaya çıkıyor.

Orada, 5.2.2. Bölümde kapsamlı olarak tartışılanlara benzer ihlallere maruz kalırlar.

5.2.2. Örneğin Memduh Çıkmaz, istismar nedeniyle fiziksel olarak kendini savunamayacağını belirtti.²⁶⁰ Benzer şekilde Turgay Karaman ve İsmet Özçelik ailelerine, avukata ve hatta dava dosyalarına erişimleri olmadan gözaltına alındı.²⁶¹ Türk makamlarının da onları ilk defa hâkim önüne çıkarması sırasıyla 21 ve 19 gün sürdü - bu 23 Mayıs 2017'de gerçekleşti. Ek olarak, Sayın Özçelik kalp rahatsızlığı için uygun tıbbi bakım almamıştır. Alettin Duman davasında, hücre arkadaşı daha sonra, Duman'ın Ankara'da tutuklu bulunduğu sırada maruz kaldığı dayak, işkence, ölüm tehditleri ve yalan infazlar hakkında ifade verdi.²⁶²

6.2. Yasal analiz ve sonuçlar

6.2.1. 1.Aşama: Bölge dışı kaçırılmalar uluslararası hukuku ihlal eder ve Türk Devletine atfedilebilir

65. Gülen Hareketinin şüpheli üyelerinin Türkiye'ye uluslararası transferinin (" *Transfer Edilenler* ") davalarında (bölüm 6.1.1'de detaylandırıldığı üzere) Türk Devletinin katılımı esasen dört kategoriden birine girer:

1. Türkiye, kaçırılmak istediklerinin pasaportlarını iptal ederek, Transfer Edilenlerin topraklarına dönüşünü yasa dışı bir şekilde tetikliyor.
2. Türk Devletinin temsilcileri, Transfer Edilenleri, ev sahibi devletin izni olmaksızın ev sahibi devletin topraklarında tutuklar.
3. Ev sahibi devlet ve Türk Devleti, Transfer Edilenleri ev sahibi devletin topraklarında birlikte tutuklar.
4. Koşullar Türk Devletinin sorumlu olduğuna işaret ediyor, ancak devletin katılımı yeterince belgelenmemiştir.

> Aşağıdaki 1. Bölüm, pasaportların iptalinin Türkiye'nin uluslararası yükümlülüklerine aykırı olduğu açıklanacak olan bu birinci kategoriyi detaylandıracaktır.

- > Bölüm 2, tutukluların uluslararası transferinin uluslararası insan hakları hukuku açısından analiz edileceği ikinci ve üçüncü kategoriyi incelemektedir.
- > Bölüm 3, dördüncü kategoriyi ve ikili güvenlik iş birliği anlaşmaları konusunu ele almaktadır.

- 1) *Türkiye, kaçırılmak istediklerinin pasaportlarını iptal ederek, Transfer Edilenlerin topraklarına dönüşünü yasa dışı bir şekilde tetikliyor*

66. Türkiye, pasaportlarını genellikle sahibinin bilgisi olmadan iptal ederek, muhaliflerinin uluslararası hareketlerini izliyor. Bu eylem, hukuka aykırı olarak sınır ötesi kaçırılmayı ve bunun sonucunda pasaport sahibinin Türkiye'ye transferini tetikleyebilir (bkz. Bölüm 6.1.1).

Bu tarz bir çalışma Türkiye'nin uluslararası yükümlülüklerini ihlal ediyor. Daha net olmak gerekirse, ICCPR Madde 12, "herkesin kendi ülkesi dahil herhangi bir ülkeyi terk etmekte özgür olacağını" belirtmektedir. Bu hakla ilgili kısıtlamalara ICCPR Madde 12.3 uyarınca izin verilebilir, ancak yalnızca " yasayla sağlandığında, ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığını veya ahlaki değerleri veya hak ve özgürlüklerini korumak için gerekli olduğunda ve bu Sözleşmede tanınan diğer haklarla tutarlı olduğunda" böyle bir durum söz konusu olabilir. Türkiye, bu hükmün uygulanabilirliğine ilişkin herhangi bir şart koşmamıştır.

BMİHK, hem 27²⁶³ Sayılı Genel Yorumunda hem de²⁶⁴ içtihatında, pasaportun, bir Vatandaşa uygulamada ICCPR Madde 12.2 kapsamında hareket özgürlüğü hakkını kullanma imkanı sağladığını belirtmiştir. Bu nedenle, transfer edilenlerin pasaportlarının Türk makamları tarafından geri alınması, Transfer edilenlerin serbest dolaşım hakkına açık bir müdahale teşkil etmektedir. Bu nedenle, bu müdahalenin, MSHUS Madde 12 (3)'de belirtilen izin verilebilir istisnalar için gereksinimleri karşılayıp karşılamadığı analiz edilmelidir.

BMİHK'nın doğrudan ilgili çok az içtihadı vardır. Bu nedenle, serbest dolaşım hakkına getirilen izin verilebilir kısıtlamaların bu analizi, AİHS'nin {"Protokol No.4"} 4 Sayılı Protokolün 2. maddesi ile ilgili olarak AİHM içtihatlarına da atıfta bulunacaktır. ²⁶⁵. Bu hüküm, ICCPR 12.Madde ile aynı serbest dolaşım hakkını ve aynı izin verilen kısıtlamaları belirtir. Türkiye 4 Sayılı Protokolü imzalamasına rağmen. Türkiye tarafından onaylanmadığı için Türkiye, doğrudan bağlı değil. Bu nedenle yorumlama amacıyla AİHM içtihatlarına güveneceğiz. Bize göre bu yaklaşım haklıdır, çünkü AİHM açıkça ve olumlu bir şekilde BMİHK içtihatlarına atıfta bulunmakta ve böylece ICCPR 12. Madde ile 4 No.lu Protokolün 2. Maddesinin yorumlanmasının birbirine yakın olması gerektiği yönündeki niyetin altını çizmektedir. ²⁶⁶

67. ICCPR Madde 12 (3), serbest dolaşım hakkına getirilen her türlü kısıtlama için yasal bir dayanak gerektirir. Bu bağlamda, 15 Temmuz 2016 olaylarını takiben 29 Temmuz 2016 tarihinde çıkarılan 667 sayılı Türk Kanun Hükmünde Kararnamenin 5. maddesine²⁶⁷ atıfta bulunulmalıdır. Bu, pasaportların idari kararlarla iptal edilebileceği durumların listesini genişletmiştir.

66 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 5. maddesi şöyledir:

"Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen terör bağlantılı yapı, kurum veya grup veya kuruluşlara üyelikleri veya bağlantıları nedeniyle cezai soruşturma veya kovuşturmaya maruz kalanlar derhal ilgili pasaport birimine bildirilir. Pasaportlar, bu bildirim üzerine ilgili pasaport birimleri tarafından iptal edilir." ²⁶⁸

Bu hüküm, "ulusal güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen terörist bağlantılı yapılar, kuruluşlar veya gruplarla üyelikleri veya bağlantıları nedeniyle cezai soruşturma veya kovuşturmaya tabi tutulan" kişilerin dolaşım özgürlüğünü kısıtlamaktadır. Buna göre, kısıtlama, ICCPR Madde 12 (3)'de listelenen izin verilen amaçlardan biri olan ulusal güvenlik gerekçeleriyle açıkça bağlantılıdır. Ancak, BMİHK, "kısıtlamaların izin verilen amaçlara hizmet etmesi yeterli değildir; ayrıca bunları korumak için de gerekli olmalıdır. Kısıtlayıcı önlemler orantılılık ilkesine uygun olmalıdır". ²⁶⁹

Serbest dolaşımı kısıtlayan tedbirlerle ilgili orantılılık testi, AİHM tarafından bir suç örgütünün üyesi olduklarından şüphelenilenlerle ilgili olarak yorumlanmıştır. Mahkeme, bu tür tedbirlerin kamu düzeninin korunması ve suçun önlenmesi için gerekli olabileceğini kabul etti. ²⁷⁰ Bununla birlikte, AİHM, adli ceza yargılamaları sırasında bir seyahat yasağıyla ilgili olarak, "otomatik olduğu ve herhangi bir özel nedene dayanmadığı ve mahkemeler tarafından uygun şekilde incelenmediği için orantılı kabul edilemeyeceğine karar verdi". ²⁷¹

Türkiye'de de olan tam olarak buydu: Binlerce kişinin pasaportları keyfi olarak iptal edildi - çoğu zaman herhangi bir cezai soruşturma yapılmadan. ²⁷² Bir soruşturmanın var olduğu iddia edildiğinde, dava dosyaları yalnızca, güvenilir bir kanıt olarak BMİHK tarafından zaten reddedilmiş olan birkaç genelleştirilmiş ifade ve öge içerme eğilimindedir. ²⁷

Ayrıca 667 sayılı Türk Kanun Hükmünde Kararnamenin 5. maddesi uyarınca yapılan pasaport iptal işlemleri söz konusu olduğunda, bu hükmün herhangi bir kişisel takdir öngörmediğinin altı çizilmelidir. Sadece Gülen Hareketine mensup kişilerin pasaportlarının iptal edildiği yazıyor. Ayrıca, 667 sayılı Türk Kanun Hükmünde Kararnamenin 5. maddesi kapsamındaki

idari pasaport iptal işlemleri, 24 Aralık 2019 tarihinde Türkiye Anayasa Mahkemesi tarafından teyit edildiği üzere yargı denetimine açık değildir.

68. Sonuç olarak, Türkiye Devleti tarafından Transfer edilenlerin pasaportlarının idari olarak geri çekilmesi, ICCPR Madde 12 (2)'de belirtilen serbest dolaşım hakkına izin verilen kısıtlamalara uymamaktadır ve bu nedenle uluslararası hukuku ihlal etmektedir.

2) **Tutukluların uluslararası insan hakları hukuku kapsamında uluslararası transferi**

69. Uluslararası insan hakları hukukuna göre, tutukluların bir devletten ("**ev sahibi devlet**") başka bir devlete ("**hedef devlet**") uluslararası transferi, kanunla öngörülen prosedür uyarınca gerçekleştirilmelidir. Bu kural, ICCPR'nin 9. ve 13. Maddeleri ile AİHS'nin 5. Maddesinin sonucudur.

Bu yasallık gerekliliğini yorumlayan mevcut içtihatların büyük bir kısmı, gerekliliği ev sahibi devlet perspektifinden ele almaktadır. Hem BMİHK²⁷⁵ hem de AİHM²⁷⁶, ev sahibi devlet, ulusal iade veya göçmenlik prosedürlerini ihlal ederek bir yabancıyı varış ülkesinin topraklarına naklettiğinde, ev sahibi devletin insan hakları yükümlülüklerini ihlal ettiğini tespit etti.

70. Bu rapora konu olan davaların çoğu muhtemelen ilgili ev sahibi devletlerin uluslararası sorumluluğunu taşıyor olsa da, raporun odak noktası, Transfer Edilenlerin Türkiye topraklarına geri dönüşünde Türk Devletinin olaya dahiliyetidir. Türk Devletinin bu konudaki eylemlerinin yasallığını değerlendirmek için, ev sahibi devletin rızası olmadan transferin meydana geldiği durumlar ile ev sahibi devletin bir şekilde dahil olduğu durumlar arasında bir ayırım yapılacaktır.

- a. Türk Devletinin temsilcileri, Transfer Edilenleri, ev sahibi devletin izni olmaksızın ev sahibi devletin topraklarında tutuklar.

71. Hedef ülke (bu durumda Türkiye), ev sahibi devletin topraklarındaki bir kişiyi kaçırdığında ve ardından tutukluyu, ev sahibi devletin herhangi bir müdahalesi veya onayı olmaksızın, hedef devletin topraklarına naklettiğinde, bu tür bir transfer, Transfer edilenin insan haklarını ihlal eder. Bu tür durumlarda, BMİHK sürekli olarak ICCPR 9. Maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir.²⁷⁷

Benzer şekilde, *Stoche vs. Almanya*, davasında, AİHS, bu tür bir aktarımı, AİHS'nin 5 (1) Maddesi uyarınca Transfer Edilenin bireysel güvenlik hakkının ihlali olarak nitelendirmiştir:

*"Sözleşmenin 5. Maddesinin 1. Fıkrası, bir kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakan herhangi bir önlemin, özgürlükten yoksun bırakmanın gerçekleştiği Taraf Devletin iç hukukuna uygun olmasını gerektirir. Buna göre, bir Taraf Devletin topraklarında bulunan bir kişi, yalnızca o Devletin yasalarına göre tutuklanabilir. Bir Devletin yetkilileri tarafından, ilgili Devletin önceden rızası olmadan ilgili Devletin topraklarında yapılan tutuklama, bu nedenle, yalnızca Devletin diğer Devlete karşı sorumluluğunu değil, aynı zamanda o kişinin 5. Maddenin 1. paragrafı kapsamındaki kişisel güvenlik hakkını da etkiler."*²⁷⁸ (vurgu eklendi).

AİHM bu ilkeyi *Öcalan* davasında yineledi.²⁷⁹ AİHM, böylece, bir kişinin AİHS Madde 5 (1) kapsamındaki güvenlik hakkının korunmasını, hedef devletin ev sahibi devletin egemenliğine saygı duymasına bağlar: ev sahibi devletin egemenliğine saygı duyulmaması, ev sahibi devletin kanununda öngörülen ve genellikle transfer edilenleri işkence veya zulüm riski gibi ağır insan hakları ihlallerinden korumayı amaçlayan prosedürleri içeren korumaları da atlamış olur.

72. Ev sahibi devletin egemenliğinin ihlal edilmesiyle yaratılan uluslararası insan hakları hukuku kapsamındaki meselenin yanı sıra, esasen ev sahibi devletin iç yargı yetkisi dahilinde olan konulara bu tür bir müdahale, aynı zamanda uluslararası olarak haksız bir fiil teşkil etmektedir. Taslak maddeler,²⁸⁰ uyarınca, ev sahibi devletin talebi üzerine, hedef devletin, hasar gören Devletin talebi üzerine uluslararası haksız fiilden kaynaklanan hasarın tam tazminini yapması gerekecektir.²⁸¹ Bir sınır ötesi kaçırma durumunda, tam tazminat, Transfer edilenin geri dönüşünü içerecektir.²⁸²

73. Bu nedenle, 6.1.1, 2 bölümünde incelenen kaçırma Türkiye'ye atfedilebilir ve uluslararası insan hakları yükümlülüklerini ihlal etmektedir.

b. Ev sahibi devlet ve Türk Devleti, Transfer Edilenleri ev sahibi devletin topraklarında birlikte tutuklar.

74. BMİHK içtihadı uyarınca, ev sahibi devletin topraklarında varış ülkesi tarafından yapılan herhangi bir kaçırma, Transfer edilenin insan haklarının ihlali anlamına gelir. Hedef devletin bu şekilde işlem yapmaya rıza gösterip göstermediği, bu tür eylemlerin hukuka aykırılığı söz konusu olduğu sürece önemsizdir.²⁸³

Buna göre, ev sahibi devletin kaçırma konusunda iş birliği yaptığı durumlarda bile, Bölüm 6.1.2, 2'de açıklandığı gibi, hedef ülke ICCPR Madde 9'u hala ihlal etmektedir.

75. Buna ek olarak, Türk Devleti ile çeşitli ev sahibi devletlerin Transfer edilenlerle ilgili ortak operasyonları da AİHS'nin 5 (1) Maddesinin ihlalini teşkil etmektedir.

AİHM, yakın zamanlarda *Özdil* davasında şunları düzenledi:

"Madde 5 § 1 [...], herhangi bir özgürlükten yoksun bırakmanın, bireyi keyfiliğe karşı koruma amacına uygun olmasını gerektirir [...]"

İçtihat hukukunda belirlenen genel ilkelerden biri, ulusal hukukun lafzına uyulmasına rağmen, yetkililer tarafından kötü niyet veya aldatma unsuru olduğunda tutuklamanın "keyfi" olacağıdır [...]"

Terör suçlarının soruşturulması şüphesiz yetkililere özel sorunlar getirirse de bu durum yetkililerin ne zaman bir terör suçu işlendiğini düşünseler 5. Madde uyarınca şüphelileri tutuklamak ve onları polis nezaretinde gözaltında tutmak için yerel mahkemeler ve son olarak, Sözleşmenin denetim kurumları tarafından etkin denetimden bağımsız olarak sınırsız bir yetkiye sahip oldukları anlamına gelmez."²⁸⁴

Özdil davasında Mahkemenin Sözleşmeyi ihlal ettiği sonucuna varmasına neden olan "*kötü niyet unsuru*", tutukluların hedef ülkeye gönderilmesinin "*kendilerine yerel ve uluslararası*

hukuk tarafından sunulan tüm garantileri yok saymasıydı.”²⁸⁵

76. Bu raporda ele alınan transferlerde söz konusu olan tam da budur. Türkiye ve dahil olan çeşitli ev sahibi devletler arasındaki iş birliği, Transfer edilenlerin gözaltına alınmalarına zamanında ve bağımsız bir mahkemede itiraz etmek için geçerli bir fırsatı olmayacak şekilde düzenlenmiştir. Sonuç olarak, 6.1.1 bölümünde açıklanan transferler,

3) AİHM tarafından yorumlandığı şekliyle AİHS Madde 5 (1)'i ihlal etmektedir.

3) Türkiye, diğer devletlerle gizli güvenlik iş birliği anlaşmaları imzaladı

77. Gülen Hareketi mensubu olduğu iddia edilen kişilerin teslimi veya kaçırılmasının ikili güvenlik iş birliği anlaşmalarına uygun olarak gerçekleştiği bildiriliyor.²⁸⁶

5 Mayıs 2020'de Türkiye, aşağıdaki BM organları tarafından bu tür anlaşmalarla çalışmanın uluslararası (insan hakları) hukukunu ihlal ettiği konusunda uyarıldı.

- BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Üzerine Çalışma Grubu
- Göçmenlerin insan hakları Özel Raportörü
- Terörle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör
- İşkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezaya ilişkin Özel Raportör

Daha detaylı bir şekilde şunları söylediler: *“Yasallık ilkesinin altını çizerek, icrası insan haklarına önemli ölçüde müdahale ile sonuçlanabilecek herhangi bir Devletler arası anlaşma veya düzenlemenin, bireylerin bu tür anlaşmaların şartlarının bilincinde olmasına izin verecek ve davranışlarını buna göre düzenleyecek şekilde halka açık olması gerektiğini vurguluyor. Gizli anlaşmalar bu gerekliliği yerine getirememektedir ve bir Devletin uluslararası insan hakları hukuku kapsamında hukuki kesinlik yükümlülüğüne ilk bakışta aykırı görünmektedir”²⁸⁷* (vurgu eklenmiştir). Ayrıca, AİHS uyarınca hukuki kesinlik ve ihbar gerekliliğinin bir bireyin yaşayabileceği hem cezai hem de hukuki zararlar için geçerli olduğuna değinmişlerdir. Sunum bağlamında, kesin olmayan, belirsiz ve kesinlikten yoksun olan ihtilaflı eylemler temelinde yapılan anlaşmaların bireylerin temel haklarını etkilediğine dair tutarlı bir görüş de vardır.²⁸⁸

78. Ayrıca, bu BM Çalışma Grubu ve Özel Raportörler tarafından vurgulandığı üzere: *“ bu tür herhangi bir düzenleme ve bunların uygulanması, ihzar emri ile ilgili olanlar da dahil olmak üzere, tüm taraf Devletlerin insan hakları yükümlülüklerine, yasal sürece ve geri gönderme ilkesine tam olarak uygun olmalıdır. Bu kişilere yasa dışı ve gizli gözaltı ve kanunun koruması dışında muamele, yerel mahkemelerin söz konusu dava üzerinde etkili veya adil yargılama yetkisi kullanmasına engel teşkil etmektedir. ”*²⁸⁹ Bu nedenle, uluslararası ceza mahkemeleri, *“bir sanığın Mahkemeye teslim edilmeden önce çok ciddi şekilde kötü muameleye, hatta insanlık dışı, zalimce veya küçültücü muameleye veya işkenceye maruz kaldığı bir durumda, böyle bir sanık üzerindeki yargı yetkisinin kullanılmasına yasal bir engel oluşturabileceğini”* sürekli olarak vurgulamaktadır.²⁹⁰

Bu nedenle, Türkiye tarafından düzenli iade ve sınır dışı etme süreçlerinde sağlanan koşulları ve güvenceleri atlamak için kullanıldığından ikili anlaşmaların yapılmasının hukuka aykırı olduğu sonucuna varmışlardır.²⁹¹ Bölüm 6.2.1,2'de açıklandığı gibi, bu tür "kötü niyetli"

davranış, Moldova'dan Türkiye'ye bölge dışı bir kaçırma ile ilgili bir davada AİHS'nin 5 (1). Maddesinin ihlali sonucuna varmak için son zamanlarda AİHM için temel oluşturmuştur.²⁹²

6.2.2. Aşama 2 ve 3: daha sonra kaçırılanların zorla kaybedilmesi ve keyfi olarak tutuklanması uluslararası hukuku ihlal eder ve Türk Devletine atfedilebilir

79. Türkiye'ye yasa dışı bir şekilde gönderildikten sonra, kaçırılanlar ya kaybolma (bkz. Bölüm 6.1.2) ya da yasa dışı bir şekilde özgürlüklerinden mahrum bırakılma eğilimindedir (bkz. Bölüm 6.1.3).

İlk durumda, bu kişiler zorla kaybetmenin mağdurlarıdır. Bölüm 5.2.1 altında geliştirilenle aynı yasal analiz uygulanmalıdır. İkinci durumda, bu kaçırılan kişiler uluslararası insan hakları hukukunu ihlal eden koşullarda tutulur. Bölüm 5.2.2 altındaki yasal analiz geçerlidir.

Bu ihlaller açıkça Türkiye'ye atfedilebilir. Bölüm 6.2.1'de açıklandığı üzere, Türk Devleti, kaçırılanların özgürlüklerinden ilk başta hukuka aykırı olarak yoksun bırakılmasında önemli bir rol oynamıştır ve uçaklarını ve istihbarat personelinin kullanarak, kaçırılanların kendi ülkelerine etkili bir şekilde geri gönderilmesini sürekli olarak denetlemiştir. Bu nedenle, söz konusu kaçırılanlar açıkça kontrolleri altındadır ve bu da Türkiye'yi yasal muameleden sorumlu kılmaktadır. 6.1.2 ve 6.1.3 bölümlerinde açıklandığı gibi, bu tür yasal muamele kaçırılanlara sağlanmaz. Türkiye bu nedenle uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal etmektedir.

VII. SORU 3: Türkiye, zorla kaybetmeler ve yasa dışı kaçırmalarla ilgili şikayet ve iddiaları etkin bir şekilde soruşturuyor mu?

7.1. Olgusal bulgular

80. Kaçırma ve kaybolmalarla ilgili soruşturmanın etkililiğine ilişkin bilgiler, esas olarak iç kaçırma davaları için mevcuttur. Bölge dışı davalarda, derhal uluslararası mahkemelere (örneğin AİHM ve BMİHK) başvurma tercihi verilmiş görünmektedir. Bununla birlikte, Ayten Öztürk gibi bazı uluslararası kaçırılanlar, diğerlerinin yanı sıra Türkiye'de zorla kaybetme nedeniyle şikayette bulundular.²⁹³

81. Rapor analizi, 2016 yılından bu yana gerçekleşen kaçırmalarla ilgili herhangi bir sonuç veren herhangi bir soruşturma tespit etmedi. Kaçırılanların yakınlarının genellikle çok sayıda şikayette bulunmalarına rağmen, yetkililer, kaçırılanlara ne olduğunu ve kaçırılmaları ve daha sonraki kaybolmalardan kimin sorumlu olduğunu ortaya çıkarmak için en bariz soruşturma eylemlerini bile derhal yerine getirmeyi reddediyorlar. Aile üyelerinin kaçırmanın kamera görüntülerini inceleme, kaçırılanların son telefon sinyallerini izleme veya kaçırılmaya karışan araçların plakalarını araştırma istekleri genellikle reddedilir (bkz. Mustafa Yılmaz²⁹⁴, Salim Zeybek²⁹⁵, Mustafa Özgür Gültekin²⁹⁶, Orçun Şenyücel²⁹⁷, Ümit Horzum²⁹⁸ ve Fatih Kılıç²⁹⁹davaları) veya sadece görmezden gelinir (Yusuf Bilge Tunç³⁰⁰ ve Önder Asan³⁰¹). Savcı tarafından verildikleri takdirde, asla polis tarafından infaz edilmezler (bkz. Özgür Kaya³⁰², Yasin Ugan³⁰³ ve Hüseyin Kötüce³⁰⁴davaları).

Sonuç olarak, akrabalar ilgili delilleri kendileri toplamaya çalışıp dosyaya eklenmesini talep ettiklerinde, bu talep yetkililer tarafından reddedilmiş veya görmezden gelinmiştir. Yusuf

Bilge ve Önder Asan'ın ailesi, failerin parmak izlerinin bulunabilmesi umuduyla kaybolan sevdiklerinin arabalarını takip etmeyi başardı.³⁰⁵ Her iki durumda da bu arabalar araştırılmadı. Aynısı Mesut Geçer³⁰⁶ ve Murat Okumuş³⁰⁷'un kaçırılma olaylarının güvenlik kamerası görüntüleri ve Mustafa Özben'in kaçırılması görgü tanıklarının beyanları ile oldu.³⁰⁸

82. Aksine, kaçırılma olduğu yönündeki şikayetler genellikle savcılar ve polisler tarafından hızla reddedilmektedir. Kamera görüntülerine ve tanık ifadelerine rağmen suç ispatı bulunmadığı sonucuna varmışlardır (Mustafa Yılmaz³⁰⁹, Salim Zeybek³¹⁰, Gökhan Türkmen³¹¹ ve Ertürk³¹²davalarına bakınız) . Yetkililer genellikle bu sonucu, kaybedilen kişilerin gerçekte yurt dışına ya da Türkiye içinde başka bir yere kaçtıklarını iddia ederek haklı çıkarmaya çalışıyorlar (bkz. Özgür Kaya³¹³ ve Turgut Çapan³¹⁴). Bu iddiaların çoğu zaman yanlış olduğu ortaya çıkıyor. Örneğin, Gökhan Türkmen davasında, polis, arabasını kaybolduktan sonra şehirdeki güvenlik kamerası kayıtlarında gördüğünü iddia etti. Gerçekte, arabası 2 yıldan fazla bir süredir ailenin garajından çıkmamıştı ve yine kaybolduktan sonra sürekli olarak oraya park edilmişti.³¹⁵

83. Dahası, kaçırılanların yakınları soruşturma gereği konusunda çok güçlü veya alenen ısrar ettiklerinde, tehdit edilmekte ve şikayetlerinden vazgeçmeleri için baskı altına alınmaktadır. Örneğin bir Jandarma Komutanı, Ümit Horzum'un eşini³¹⁶ kocasını aramaktan vazgeçmesi konusunda uyardı.³¹⁷ Aynısı Mustafa Özben'in karısına da oldu.³¹⁸ Çapan'ın eşi, kocasının kaçırılmasıyla ilgili sosyal medyada kamuoyuna açıklama yaptıktan sonra, gerçek bir soruşturma yapılmadığı için kendisi tutuklandı.³¹⁹

84. Bir soruşturma başlatmak için etkili bir şikayette bulunmak çoğu zaman neredeyse imkansız hale gelir. Örneğin, Gökhan Türkmen'in yakınları onun kaybolmasıyla ilgili şikayette bulunmaya çalıştıklarında, şikayetlerinin kaybolan kişinin kendisi tarafından yapılması gerektiği konusunda bilgilendirildi.³²⁰ Benzer şekilde, açıldığı iddia edilen soruşturmanın gerçekte sahte olduğu ve soruşturma numarasının bulunmadığı³²¹ ve hiçbir savcı atanmadığı bildirildi³²².

85. Ek olarak, soruşturmanın takibi, kaçırılanların yakınları için çok karmaşık hale geliyor. Şikayetleri genellikle diğer gizli dosyalara eklenir veya kendi içlerinde sınıflandırılır, bu da dosyaya erişmelerini ve şikayetleriyle neler yapıldığını incelemelerini imkansız hale getirir (bkz. Özgür Kaya,³²³ Erkan Irmak³²⁴, Yasin Ugan³²⁵, Yusuf Bilge Tunç³²⁶ ve Murat Okumuş³²⁷).

Benzer şekilde, soruşturma için tedbir kararı alınması umuduyla yüksek mahkemelere (özellikle Anayasa Mahkemesi) başvurular da başarısız oldu (bkz. Mustafa Yılmaz³²⁸, Salim Zeybek³²⁹, Özgür Kaya³³⁰, Erkan Irmak³³¹ ve Yasin Ugan³³²).

7.2. Yasal analiz ve sonuçlar

86. Kişilerin kaçırılması ve kaybolması durumunda Devletin iki önemli pozitif yükümlülüğü vardır.

İlk olarak, bir Devlet, AİHS'nin 2. Maddesi ve ICCPR'nin 6. Maddesinde belirtildiği üzere, kaybedilen bireyin yaşam hakkını korumak için yeterli önlemleri alma pozitif yükümlülüğüne sahiptir.³³³

Eğer yetkili makamlar, kimliği belirli bir bireyin yaşamına yönelik gerçek ve acil bir riskin varlığını bildiklerinde veya bilmeleri gerekiyorsa ve bu riski önlemek için tüm yetkileri kapsamında tüm makul önlemleri almadıklarında, Devlet bu yükümlülüğü yerine getirmemiş olur.³³⁴ Yaşam için böyle bir riskin, bir kaybolma modeli gerçekleştiğinde var olduğu varsayılır. AİHM, 1992-1996 yılları arasında Türkiye'nin güneydoğusundaki önemli sayıda kayıplar ışığında böyle bir modeli belirtti. Bu, yaşamı tehdit eden bir olay olarak nitelendirildi.³³⁵

Günümüzde, 2016'dan bu yana hızla artan kayıpların sayısı Türkiye'de böyle bir model bir kez daha ortaya çıkıyor gibi görünüyor (bkz. Bölüm IV). Önceki bölümlerde açıklandığı üzere, Türkiye Devletinin siyasi muhaliflerini ortadan kaldırmak için bu kaçırımları planladığı ve organize ettiği açıktır. Her halükârda Türkiye, kaçırılan ve kaybolan pek çok kişinin, kaybolmadan önce bile hayatlarından korktuğunu biliyordu ya da bilmesi gerekirdi. Pek çok insan hakları STK'sı ve hatta Türk muhalefet partilerinden milletvekilleri, Türk hükümetini bu kayıplarla ilgili sorguladılar, ancak tutarlı bir şekilde herhangi bir başarı elde edemediler.

87. İkinci olarak, bir Devletin etkili bir soruşturma yürütme yükümlülüğü vardır.³³⁶ Bu, bir Devletin kaybedilen kişilerin akıbetini ve yerini tespit etmek ve sorumluları tespit etmek ve kovuşturmak için zorla kaybetme vakalarını derhal soruşturması gerektiği anlamına gelir. Zorla kaybetme sürekli bir suçtur ve mağdurun akıbeti ve yeri kesin olarak belirlenene kadar sürer. Tazminat, iade, rehabilitasyon, tatmin ve tekrar etmeme garantileri şeklinde tazminat da sağlanmalıdır. Bu yükümlülük, yetkililerin söz konusu olayla ilgili delilleri güvence altına almak için tüm makul önlemleri almasını gerektirir.³³⁷

Türkiye bu şartlara uymuyor. Bölüm 7.1'de açıklandığı gibi, zorla kaybetme vakalarında herhangi bir soruşturma yapılmamaktadır. Dosyaya ispat niteliğinde delil eklenirse, bu daha çok kayıp yakınlarının kendi çabalarından kaynaklanmaktadır. Dahası, bu tür akrabalar, Türkiye'nin etkin bir şekilde soruşturma yapma görevinde fazlasıyla ısrar ederlerse, şikayetlerini geri çekmeleri için tehdit alır ve baskı altında kalır, hatta tutuklanırlar.

Bu sonuç, farklı kurumsal raporlarla oybirliğiyle onaylandı. Avrupa Komisyonu, örneğin 2019 Türkiye Raporunda şunları vurguladı:

"Ayrıca, çeşitli illerdeki iddia edilen emniyet ve istihbarat görevlileri tarafından kaçırılma ve zorla kaybedilme davaları yeterince araştırılmadı."³³⁸

Benzer şekilde, ABD Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'deki insan hakları uygulamalarına ilişkin 2019 Raporunda şunları doğruladı:

"Yerli ve yabancı insan hakları grupları yıl içinde ortadan kaybolmalar bildirdi, bu grupların bazılarının siyasi nedenlerle olduğunu iddia ettiler. (...) Hükümet, bu tür eylemleri önleme, araştırma ve cezalandırma çabaları hakkında bilgi vermeyi reddetti."³³⁹

Ve:

"Hükümet, insan hakları ihlalleriyle suçlanan güvenlik güçleri mensuplarını ve diğer yetkilileri soruşturmak, kovuşturmak ve cezalandırmak için sınırlı adımlar attı; cezasızlık bir sorun olmaya devam etti."³⁴⁰

88. Yukarıda belirtilen unsurlar ışığında, Türkiye'nin uluslararası ve Avrupa insan hakları hukuku kapsamındaki pozitif yükümlülüklerine uymadığı açıktır. Türkiye'de şu anda rejimin siyasi muhaliflerinin yaşam hakkına yönelik etkin bir koruma bulunmamaktadır ve zorla kaybetme davalarına yönelik etkili soruşturmalar yapılmamaktadır.

VIII. SONUÇ

89. Bu rapor şu soruyu cevaplamayı amaçlamaktadır: *"Mahkeme huzurunda sunulan raporları ve ifadeleri dikkate alarak, kaçırımların yine devletin muhalif kişilere yönelik eyleminin bir parçası olduğu ve bu gerçekler hakkında ciddi bir soruşturma yapılmadığı sonucuna varabilir miyiz?"*

Gerçeklerin ve Türkiye için geçerli yasal çerçevenin kapsamlı bir analizi, ülkenin 2016'dan beri olumsuz zorla kaybetme geleneğini yeniden oluşturduğunu göstermektedir. Kaçırımlar artık muhalifleri, özellikle de Gülen hareketini ve Kürtleri ortadan kaldırmak ve hedef almak için kullanılıyor.

Bu muhalifleri kaçırma uygulaması hem iç hem de uluslararası düzeyde kendini gösterdi. İç kaçırımlarla ilgili olarak, Türk Devleti herhangi bir müdahaleyi reddederken, bu kaçırımların ve sonradan kaybolmaların MİT yetkilileri tarafından, en azından Türk Devleti ile veya Türk Devleti için çalışan kişiler tarafından organize edildiğini doğrulayan kapsamlı nesnel kanıt ve tanıklıklar bulunmaktadır. Ülke dışı kaçırımlarla ilgili olarak, Türkiye, en üst düzey yetkililerinin birçoğu aracılığıyla sorumluluğu üstlendi. Bu fiiller Türk Devletine atfedilebilir ve Türkiye'nin uluslararası insan hakları yükümlülüklerini ihlal etmektedir. Son olarak, Türk makamlarının kaçırma şikayetlerine yönelik etkili soruşturmalar yürütmemesi gerçeği, Türk Devletinin bu suçlara güçlü bir şekilde dahil olduğunu desteklemektedir. Bu tür şikayetlere yönelik kapsamlı bir soruşturma mümkün olan her şekilde engellenmektedir. Bu nedenle, 2016'dan sonra gerçekleşen zorla kaybetmelerle ilgili bugüne kadar hiçbir başarılı soruşturmanın tamamlanmaması şaşırtıcı olmamalıdır.

IX. EKLER

- Ek 1: 27.06.2019 tarihli 'Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi' ortak izleme raporu
- Ek 2: İç kaçırma olaylarına dair dava çalışmaları
- Ek 3: Bölge dışı kaçırma olaylarına dair dava çalışmaları

Ek 1

Ortak İzleme Raporu

Başvuranlar : Sümeyye YILMAZ, Fatma Betül ZEYBEK, Aycan KAYA, Zehra Genç TÜRKMEN, Nilüfer IRMAK, Mikail UGAN, Nuray TUNÇ
Uygulama No : 1-7/2019
Konu : Zorla Kaybetme

I. BİLGİLER

A. Giriş ve Prosedürler

1. Sümeyye Yılmaz, Fatma Betül Zeybek, Aycan Kaya, Zehra Genç Türkmen, Nilüfer İrmak, Mikail Ugan ve Nuray Tunç sırasıyla 25.04.2019, 03.05.2019, 13.05.2019, 17.05.2019, 24.05.2019 ve 29.08.2019 tarihlerinde Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi'ne başvuruda bulundu, 14.05.2019, ve Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi üyesi avukatlar bu başvuruları kaydetti.

2. Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi Yönergesinin 5/1/a Maddesi uyarınca, Merkez insan hakları ihlali başvurusu aldığı anda, bu başvuruların ön incelemesini yapar ve Ankara Barosu Yönetim Kurulu Üyeleri'nden ilgili başvuruların yetki alanında olduğuna dair onay aldıktan sonra, ilgili karar ve işlemleri uygular.

3. Yapılan ön incelemede, kamu görevlilerinin bilgisi ve yetkisi altında zorla kaybetme iddiasının yapısal bir soruna işaret ettiğini ve bu uygulamaların aslında yaşama hakkı ve kötü muamele yasağının ihlalinin mümkün olması nedeniyle insan haklarının korunması için verilen mücadelede kritik bir rol oynadığını ortaya koydu. Bu nedenle Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi, bu uygulamaların kendi kapsamı içinde olduğuna karar verdi.

4. Ankara Barosu Yönetim Kurulu 22.05.2019 tarihinde Sümeyye Yılmaz'ın başvurusu hakkında gerekli incelemelerin yapılmasına ve tutanak düzenlenmesine karar verdi. Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi raporu 14.06.2019 tarihinde hazırladı, 14.06.2019 ve 27.06.2019 tarihinde teslim etti ve yayınladı.

5. Başvuranların altı yakınının bulunması üzerine yaşanan gelişmelerin ardından İnsan Hakları Merkezi, Fatma Betül Zeybek, Aycan Kaya, Zehra Genç Türkmen, Nilüfer İrmak, Mikail Ugan ve Nuray Tunç'un benzer başvurularını birleştirmeye ve ortak bir izleme raporu yayınlamaya karar verdi.

B. Başvuruların Özeti

6. Başvuran Sümeyye Yılmaz, 19.02.2019 tarihinde eşi Mustafa Yılmaz'ın işe giderken kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırıldığını belirterek Merkezimize başvurdu ve eline geçen kamera görüntülerine göre kocasının siyah bir Transporter'a binmek zorunda kaldığını ve bu bilinmeyen insanlar tarafından götürüldüğünü belirtti. Mustafa Yılmaz, özel bir sağlık kuruluşunda fizyoterapist olarak çalışıyordu ve Ankara 32. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından Yılmaz aleyhinde "FETÖ/PDY" üyesi olmaya dair suçlamalarla verilen 6 yıl 3 aylık bir hapis cezası temyiz görüşü bekliyordu. Başvuran, 22.10.2019 tarihinde saat 23.30'da polis tarafından arandığını ve eşinin Karapürçek Karakolunda olduğunu bildirdi.

7. Başvuran Fatma Betül Zeybek, 21.02.2019 Perşembe günü eşi Salim Zeybek, kendisi ve çocuklarının arabalarıyla Edirne karayolu üzerinde Havsa gişelerine doğru giderken, bir Dacia Duster'in kendilerini durdurmaya çalışırken önlerini kestiğini ve arabalarını süren kişinin durmadığını ve hızla ters yöne gitmeye başladığını ve refüje ve karşı yönden gelen arabalara çarptıklarını ve arabalarının ağır hasar gördüğünü, sürücünün "Kaçın" dediğini, ne olup bittiğini bilmeden koşmaya başladıklarını, arkalarında birkaç el silah sesi duyduklarını ve kendilerini sivil giyimli polis olarak tanıtan silahlı şahısların önce kocası Salim Zeybek'i yere yatırdığını, daha sonra onu bir arabaya bindirdiğini, kendisi ve çocuklarını başka bir araca bindirdiklerini ve yüzlerini gizleyen bu kişilerin kendisini ve çocukları Ankara'daki evlerinin önüne bıraktığını ve eşi Salim Zeybek'in bu kimliği bilinmeyen kişiler tarafından bir araba ile kaçırıldığını ve o tarihten beri ondan haber alamadığını belirtti. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2017/69394 sayılı soruşturma dosyasında Salim Zeybek'in şüpheli olduğu tespit edildi ve hakkında "FETÖ/PDY" üyesi olduğu iddiasıyla tutuklama kararı çıkarıldı. 28.07.2019 tarihinde polis, Salim Zeybek'in Ankara Terörle Mücadele Şubesi'nde gözaltına alındığını ve teslim olmak için karakola giderken sabıka kaydı kontrolünde yakalandığını bildirdi. Başvuran, eşinin bulunmasının ardından, Ankara Terörle Mücadele Şubesi'nde eşinin seçtiği avukatlarıyla görüşmesine izin verilmediğini, eşinin bağımsız bir hekime muayene ettirilmesi taleplerinin reddedildiğini ve bu taleplerin reddedildiğine dair yazılı bir belge verilmediğini ve eşini polis eşliğinde Terörle Mücadele Şubesi'nde ziyaret ettiğini, son altı ayda neler olduğunu sorduğunda polislerin müdahale ettiğini ve her zaman gözlüklerini takan kocasının bu kez gözlük takmadığını ve önemli miktarda kilo kaybettiğini ve otururken dengesini koruyamadığını ve kocasının 12 gün tutuklu kaldığını ve gözaltı süresinin uzatılması için hakim önüne çıkarılmadığını, kocasının onu adliye önünde beklememesini söylediğini ve seçtiği avukatla görüşmeyi reddettiğini ve başka bir avukatın prosedürleri takip ettiğini, ancak avukatlık ücretleri için bile kendisini aramayan bu avukatla hiç iletişim kurmadığını, ve savcılığın bağımsız bir hekim tarafından tıbbi muayene talebini reddettiğini, ancak talebini reddetme kararı içeren bir belge vermediğini belirtmiştir.

8. Başvuran Aycan Kaya, eşi Özgür Kaya'yı 13.02.2019 tarihinde kimliği belirsiz kişilerin kaçırdığını belirterek avukatı aracılığıyla Merkezimize başvurdu. Ağır silahlı olan ve kendilerini polis olarak tanıtan kırk kişi vardı ve üzerlerinde TEM (Terörle Mücadele) harflerinin yazılı olduğu yelek ve sivil giysiler giymişlerdi. Birçok komşu Kaya'nın kaçırılmasına tanık oldu. Başvuran, eşinin Gülen hareketine bağlı özel bir kurumda öğretmen olarak çalıştığını ve ailesiyle birlikte yaşadığı evde Eylül 2016'da arama yapıldığında gönüllü olarak evi terk ettiğini ifade etmiştir. Başvuran, eşinin Ankara'da gözaltına alınırken ki bu daha sonra resmî olarak teyit edilemedi, kendilerini polis memuru olarak tanıtan kişilerin orada bulunanlara Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının soruşturma numarasını verdiklerini ve kaçırılmadan kısa bir süre önce aynı soruşturma kapsamında kendisinin de gözaltına alındığını ve gözaltındayken kocasının nerede olduğunu sorulduğunu ifade etmiştir. 28.07.2019 tarihinde polis, başvurana Özgür Kaya'nın Ankara Terörle Mücadele Şubesi'nde gözaltına alındığını ve teslim olmak için karakola giderken sabıka kaydı kontrolünde yakalandığını bildirdi. Başvuran, eşinin bulunmasının ardından, Ankara'daki Terörle Mücadele Şubesi'nde polis memurlarının gözetiminde, eşine yaklaşık yarım saat süren bir ziyaret gerçekleştirdiğini ve

eşinin çok kilo verdiğini ve ondan başvurularını geri çekmesini, sosyal medya hesaplarını kapatmasını ve milletvekilleriyle görüşmemesini istediğini belirtmiştir. Eşinin 12 gün tutuklu kaldığını, dördüncü günün sonunda ise tutukluluk süresinin uzatılması için hâkim önüne çıkarılacağını düşünerek saat 20.00'ye kadar adliyede beklediğini, ancak kimsenin gelmediğini, ve kocasının bulunduğu avukatla görüşmek istemediğini ve tesadüf olarak karakolda bir avukat bulunduğunu ve eşine adliyeye götürüldüğünde bağımsız bir doktor tarafından tıbbi muayene yapılması talebinin reddedildiğini ve kocası tutuklandıktan sonra hapisanede gardiyanlar eşliğinde kocasını ziyaret edebildiğini ve tutuklandıktan sonra kocasının avukatıyla görüşmediğini belirtmiştir.

9. Başvuran Zehra Genç Türkmen, eşi Gökhan Türkmen'in ailesinin Antalya'daki evini 07.02.2019 tarihinde terk ettiğini ve o tarihten bu yana kimsenin haber alamadığını belirterek Merkezimize başvurdu. Başvuruda, Gökhan Türkmen'in Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nda çalıştığı ve "FETÖ/PDY" üyesi olduğu iddiasıyla iş sözleşmesinin 21.07.2016 tarihinde feshedildiği belirtildi. Başvuruda ayrıca, Özel Kuvvetler Şube Müdürlüğü polis memurlarının Ağustos 2017'de Gökhan Türkmen'in evini aradıkları ve başvurana Gökhan Türkmen hakkında tutuklama kararı olduğunun bildirildiği ve orada olmadığı için gözaltına alınmadığı ve daha sonra teslim olmadığı belirtiliyor. 5 Kasım 2019'da polis, başvurana kocasının Antalya Emniyet Müdürlüğü'nde olduğunu bildirdi.

10. Başvuran Nilüfer Irmak, sivil giyimli üç kişinin 16.02.2019 tarihinde eşi Erkan Irmak'ı kaçırdığını belirtti. Kocası, evlerine yakın olan İstiklal Ortaokulu'na çok yakın bir dönüm noktasında köşeye sıkıştırıldı ve kaçırılardan ikisi arkasından, üçüncüsü ise onu köşeye sıkıştırmak için önünden geldi. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın FETÖ/PDY üyesi olduğu iddiasıyla Erkan Irmak hakkında soruşturması kaybolduğu sırada devam etti. Erkan Irmak kaybolduğunda hakkında tutuklama kararı çıktı. 28.07.2019 tarihinde polis, başvurana Erkan Irmak'ın Ankara Terörle Mücadele Şubesi'nde gözaltına alındığını ve teslim olmak için karakola giderken sabıka kaydı kontrolünde yakalandığını bildirdi. Başvuran, eşinin bulunmasının ardından Ankara'da Terörle Mücadele Şubesi'nde bir polis eşliğinde yaklaşık yarım saat boyunca kendisini ziyaret ettiğini, eşinin yaklaşık 15 kilo verdiğini ve 12 gün tutuklu kaldığını, bağımsız bir hekim tarafından muayene edilmediğini ve tutuklandıktan sonra cezaevinde memurlar eşliğinde iki kez kendisini ziyaret ettiğini ve görüştükleri odada kameraların bulunduğunu belirtmiştir.

11. Başvuran Mikail Ugan, kardeşi Yasin Ugan'ın Altındağ Semti Çamlık mahallesindeki bir evden 13.02.2019 tarihinde saat 15.00-16.00 sıralarında kendilerini polis olarak tanıtan sivil kıyafetli ve silahlı kişilerce gözaltına alındığını, başına siyah bir plastik torba geçirildiğini, bu şahısların savcılık önünde soruşturma olduğunu iddia ettiğini, emniyet teşkilatının tüm birimlerine ve savcılığa gitmelerine rağmen erkek kardeşinin nerede gözaltına alındığını öğrenemediklerini, bu nedenle de kardeşinin kaçırılıp işkence görmesinden endişe duyduğunu ve hayatından endişe ettiğini belirterek 14.05.2019 tarihinde Merkezimize başvurdu. Başvuran, kaçırılan erkek kardeşinin özel sektörde çalışan bir muhasebeci olduğunu ifade etmiştir. 28.07.2019 tarihinde polis, başvurana Yasin Ugan'ın Ankara Terörle Mücadele Şubesi'nde gözaltına alındığını ve teslim olmak için karakola giderken sabıka kaydı kontrolünde yakalandığını bildirdi. Başvuran Selda Ugan eşinin bulunmasının ardından, Ankara'daki Terörle Mücadele Şubesi'nde sivil kıyafetli polis memurlarının gözetiminde, eşine yaklaşık yarım saat süren bir ziyaret gerçekleştirdiğini ve

kocasının çok fazla kilo verdiğini ve çok solgun görüldüğünü ve kocasının 12 gün gözaltında kaldığını ve gözaltının dördüncü gününün sonunda adliyede avukatlarıyla beklediğini, ancak kocasının bir hakim önüne çıkarılmadığını ve kocası ifadesini verirken başka bir avukatın orada olduğunu ve bir haber sitesinden kocasının polis departmanındayken tesadüf eseri bu avukatı tuttuğunu öğrendiğini ve bu avukatın kendisiyle görüşmeyi reddettiğini, onunla görüştüğünde kocasının ona bu avukatın prosedürlere uyması gerektiğini söylediğini ve kocasının bağımsız bir doktor tarafından muayene edilmediğini ve kocası tutuklandıktan sonra onu cezaevinde memurlar eşliğinde ziyaret ettiğini ve odada kameralar olduğunu belirtmiştir.

12. Başvuran Nuray Tunç, 06.08.2019 tarihinden itibaren eşinden haber alamadığını ve eşinin benzer kayıplarla ilgili haberler nedeniyle kaçırılmış olabileceğinden endişe duyduğunu belirterek 29.08.2019 tarihinde Merkezimize başvurdu. Yusuf Bilge Tunç, Savunma Sanayii Müsteşarlığı'nda Mali Hizmetler Uzmanı olarak çalışıyordu ve 29 Ekim 2016 tarihli Resmî Gazete'de çıkarılan 675 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kamu görevinden alındı. Hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen iki soruşturma var, bunlardan biri FETÖ/PDY üyesi olduğu şüphesiyle diğeri de Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) sorularının sızdırılmasıyla ilgili. KHK ile görevden alındıktan sonra Yusuf Bilge Tunç'un pazarlara ve restoranlara ambalaj ürünleri satarak geçimini sağlamaya çalıştığı belirtildi. Yusuf Bilge Tunç'tan henüz kimse haber alamadı.

C. Başvuru Belgeleri

13. Başvuru evrakları incelendiğinde, başvuranların Polis Merkezleri, Cumhuriyet Başsavcılığı, Anayasa Mahkemesi, Ombudsmanlık, Emniyet Müdürlüğü Kayıp ve Aranılanlar Dairesi, Valilik, Türkiye TBMM Dilekçe Komisyonu, İçişleri Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Emniyet Müdürlüğü İnsan Hakları Bürosu, İnsan Hakları İhlallerinin Sivil Teftiş Kurulunda İncelenmesi Dairesi, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Sağlık Bakanlığı ve Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü, Avrupa Konseyi ve İnsan Haklarından Sorumlu Genel Müdür Yardımcılığı, İnsan Hakları Ofisi ve Jandarma Genel Müdürlüğü ve Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) gibi kurumlara başvurduğu görülmüştür.

14. Başvuranlar ayrıca İnsan Hakları Derneği'ne, BM Zorla veya Gönülsüz Kayıplar Çalışma Grubu'na, Türk Tabipleri Birliği İnsan Hakları Bürosu'na, Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi'ne, Ankara Tabip Odası İnsan Hakları Komisyonu'na ve Uluslararası Af Örgütü'ne başvurmuşlardır.

15. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, başvuran Sümeyye Yılmaz, Fatma Betül Zeybek, Aycan Kaya, Nilüfer Irmak ve Mikail Ugan'ın başvurularını hükümete bildirdi.¹

D. Diğer Yetkililere Yapılan Başvurular

Yılmaz :

¹ Yılmaz vs. Türkiye, Başvuru no. 30957/19, 06/09/2019, Zeybek ve Diğerleri vs. Türkiye, Başvuru no. 21330/19, 30/04/2019, Kaya ve Diğerleri vs. Türkiye, Başvuru no. 14443/19, 09/04/2019, Irmak ve Diğerleri vs. Türkiye, Başvuru no. 18036/19, 09/04/2019, Ugan vs. Türkiye, Başvuru no. 26429/19, 28/08/2019

16. Emniyet Müdürlüğü Kayıp ve Arananlar Bürosu, ellerinde bir metro istasyonunun kamera görüntülerinin bulunduğunu, ancak bu görüntülerin soruşturma dosyasında yer olmadığını bildirdi. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 09/03/2019 tarihinde 2019/27773 sayılı soruşturmada 2019/32930 sayılı kararla Mustafa Yılmaz'ın kaçırıldığına veya kısıtlandığına dair delil bulunmaması nedeniyle kovuşturmaya gerek olmadığına karar vermiş ve başvuran Ankara'daki 5. Sulh Ceza Mahkemesi'ne itirazda bulunmuştur. Ankara 5. Sulh Ceza Mahkemesi 30.04.2019 tarihli kararıyla başvuranın itirazını kabul ederek kararı Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına tekrar yönlendirmiştir. 2019/90003 sayılı başka bir soruşturmada, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, kayıp şahsın reşit olduğu ve kendi isteğiyle evi terk ettiği gerekçesiyle kovuşturmaya gerek olmadığına karar verdi.

17. Başvuranın yasal başvuruları sonuçsuz kalmıştır ve başvuranın talep etmesine rağmen, metro kamera kayıtları, şehir gözetleme kamera kayıtları, HTS, Baz, Sinyal ve GPRS kayıtlarına ilişkin soruşturma yapılmamıştır. Başvuran, Emniyet Müdürlüğü Kayıp ve Arananlar Bürosu tarafından başvurana gösterilen kamera görüntülerinin, eşinin kaybolduğu güne değil, ulaşım kartının okuma saatleri ile kamera görüntülerinin uyuşmadığı için başka bir güne ait olduğuna karar vermiştir.

18. Başvuranın 30.04.2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine tedbir talep eden 2019/13374 sayılı başvurusu da reddedildi.

Zeybek:

19. Edirne İl Emniyet Müdürlüğü, başvuruda açıklanan olayın yetki alanında yaşanmadığını ve başvuranın eşi hakkında herhangi bir işlem başlatılmadığını belirtirken, Edirne Valiliği İl Jandarma Komutanlığı da bu olayın yaşanmadığını ifade etti. Emniyet Müdürlüğü, Kaçakçılık ve İstihbarat Birimi (KiHBİ), Ulusal Yargı Bilişim Sistemi (UYAP) ve Kolluk Usulü Prosedürleri Projesi (EKİP PROJE) ile ilgili soruşturmalar sırasında kayıp şahıs başvurusu bulamadıklarını belirtti. Başvuran, faillerin özgürlükten yoksun bırakma ve silahlı tehdit suçları işledikleri iddiasıyla 25.02.2019 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulundu. 25.02.2019 tarihinde başvuran, Ankara Adliyesi Nöbetçi Cumhuriyet Savcılığı önünde ifade verdi. Başvuran, savcılığın kendisini ve çocuklarını Ankara'ya getiren arabanın sahibini ve sürücüsünü bu arabanın plaka numarasını vererek belirlemesini ve 21.02.2019 tarihinde 18.00 - 21.00 saatleri arasında "ters yönde araç kullanma" ile ilgili arama yapıp yapılmadığını öğrenmek için 155, 156 ve 112 çağrı merkezlerine soruşturma yapılmasını, bu tarihte ilgili yolda meydana gelen kazalara ilişkin raporları tespit etmesini ve aynı tarihte ve aynı saatte baz istasyonlarında sinyal yayan kamu görevlilerini belirlemesini talep etmiştir, ancak bu talepler karşılanmamıştır. Başvuran, ilgili soruşturmayı yürüten savcı önünde ifade vermek istediğini belirtmesine rağmen, belgelerin incelenmesi, bugüne kadar ifade vermesinin istenmediğini göstermiştir. Başvuran 05.04.2019 tarihinde ihtiyati tedbir talebiyle Anayasa Mahkemesine başvurmuş ve

17.04.2019, 17.04.2019 tarihinde ihtiyati tedbir talebinin değerlendirilmesi için başvurunun ilgili birime gönderilmesine gerek olmadığı ve başvurunun kabul edilebilirliğinin ayrı ayrı değerlendirileceği belirtilerek bu başvuru yanıtlanmıştır.

Kaya :

20. Başvuran, polise gittiğinde, kocasının gözaltında olmadığı, ancak yurt dışına kaçtığı söylendiğini ifade etmiştir. Başvuran suç duyurusunda bulunduğu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 16.02.2019 tarihinde kaçırma ile ilgili soruşturma başlatmıştır 16.02.2019 (bundan sonra "ilk soruşturma" olarak anılacaktır). Başvuran İçişleri Bakanlığı ve TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na mektuplar gönderdiğinde Milletvekilleri Sezgin Tanrikulu ve Ömer Faruk Gergerlioğlu, TBMM İnsan Hakları Araştırma Komisyonu'na yazılı sorular sundular.
21. 27.02.2019 tarihinde başvuran, avukatı aracılığıyla Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan görgü tanıklarının ifadesinin alınmasını ve güvenlik kamera kayıtlarının alınmasını talep etmiştir. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı polise bir yazı yazarak polisten bazı soruşturmalar yapmasını istedi ancak cevap gelmeyince bu talep 15.03.2019 ve 27.03.2019 tarihlerinde tekrarlandı.
22. Başvuran 26.02.2019 tarihinde Anayasa Mahkemesine ihtiyati tedbir talebiyle bireysel başvuruda bulunmuş ve bu başvuru 14.03.2019 tarihinde cumhuriyet savcılığının bu olayla ilgilendiği, ilgili polis birimlerinin dava üzerinde çalıştığı ve kanıtların toplandığı gerekçesiyle reddedilmiştir.
23. Başvuran, 18.02.2019 tarihinde CiMER'e başvurmuş ve bu başvurunun ardından, ifadesi 12.03.2019 tarihinde Şentepe Şehit Cevdet Yeşilay Polis Karakolu'nda alınmıştır.
24. Ankara Valiliği Hukuk İşleri Birimi 24.05.2019 tarihinde başvuranın 21.05.2019 tarihinde yaptığı başvuruya cevaben Ankara İl Emniyet Müdürlüğü ve Ankara Cumhuriyet Savcılığı'na yazı yazarak bu makamlardan gerekli incelemeleri yapmalarını ve İl İnsan Hakları Kurulu'nda görüşülmek üzere Ankara Valiliği'ne bilgi verilmesini talep etmiştir.
25. İlk soruşturma dosyası, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hala yürütülmekte olan ve Özgür KAYA'nın şüpheli olduğu ikinci soruşturma ile birleştirildi. Bu ikinci soruşturma dosyasında gizlilik kararı olduğu için başvuran, dosyaların birleştirilme kararından sonra kayıp kişinin bulunmasına yönelik yapılan işlemlere ilişkin herhangi bir şey öğrenememiş ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, başvuru sahibine bilgi vermemiştir.

Türkmen:

26. Başvuran, Gökhan Türkmen'in babasının 12 Şubat'ta Antalya Varsak Polis Karakolu'na ilk kez gittiğini ve burada ifade verdiğini, daha sonra Terörle Mücadele Şubesi'nden evlerine gelen polislerin ifadesini bir kez daha aldığını ve polis memurların, eşine kayıtlı arabanın 10 gün önce Ankara Ulus'ta şehir kameraları aracılığıyla görüldüğünü söyledi. Başvuran, bu arabanın son iki yıldır evlerinin garajında olması nedeniyle bunun imkansız olduğunu ifade etmiştir.
27. Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı, bu kayıp şahıs davasıyla ilgili bir soruşturma başlattı (bundan böyle "ilk soruşturma" olarak anılacaktır) ve 26.02.2019 tarihinde, Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürlüğü Kayıp ve Aranılanlar Dairesi'nin Gökhan Türkmen ile ilgili işlemleri yürüttüğüne ve suç unsuru olmadığı için kovuşturmaya gerek olmadığına karar verdi.
28. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne başvuran Zehra Genç Türkmen, yine CiMER'e başvurarak kayıp şahsın herhangi bir ceza infaz kurumunda olup olmadığını sordu ve 14.03.2019 tarihinde

Ulusal Yargı Bilişim Sisteminde hükümlü ve tutukluların kayıtlarına soruşturma yapıldığını ve bu kayıtlarda Gökhan Türkmen isminin bulunmadığını dair kendisine bilgi verildi.

29. Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı, başvuranın CiMER'e (bundan sonra "ikinci soruşturma" olarak anılacaktır) başvurusu üzerine soruşturma başlattı ve 20.03.2019 tarihinde "Gökhan Türkmen herhangi bir suçun mağduru ise, kendisinin şikayet başvurusu üzerine soruşturma açılabilir" şeklinde karar verdi.

30. 27.03.2019 tarihinde Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı ilk soruşturma belgelerini gözden geçirdi ve soruşturmayı derinleştirmek, telefon kayıtlarını ve tarihi trafik arama kayıtlarını çağırmak için soruşturmayı kayıtlara yeniden girdi. Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı Hazırlık Bürosu ve Antalya Varsak Karakoluna gerekli incelemelerin yapılması, tarihi trafik arama kayıtlarının incelenmesi ve başvuranın eşinin ailesiyle görüşme yapılması için mektuplar gönderilmiştir.

31. 04.04.2019 tarihinde Zehra Genç Türkmen, Kayseri Melikgazi Karakolunda ifade verdi ve 07.03.2019 saat 02.34'te kullandığı telefonda eşi Gökhan Türkmen için açtığı Twitter hesabına üç mesaj gönderildiğini belirtti: "Devletten çaldığı ve kendisine ait olmayan verileri kimle paylaştığını söylemeden ölemez. Bir kanalizasyon kapağının altına sıkıştırılmış bir lağım faresi gibi bana yalvararak bakıyor. Soruları tamamlayıcı kanıtlarla cevaplamazsa acı çekecek ve yok edilecek", "Tamam", "Şimdi güvende." Ayrıca "15 Temmuz @vforvendetta TUR" adlı bu hesabın isminin "NÖBET @nobetdizisi7_24" olarak değiştirildiğini de belirtti. Bu hesabı kullanan kişi veya kişilerin eşini kaçırdığına inandığını ve bu nedenle şikayette bulunduğunu belirtti. Ayrıca hesapları bir kez daha kontrol ettiğinde bu hesapların artık kullanımda olmadığını fark ettiğini belirtti.

32. 07.05.2019 tarihinde Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı ile iletişime geçerek tanık ifadesini almak, mağdurla temasa geçip geçmediğini ve mağdurun arayıp aramadığını sormak ve gelişmelerden haberdar olup olmak istemediğini sormak için başvuran Zehra Genç Türkmen ile iletişime geçmesini istemiştir ve başvuran daha sonra bir kez daha ifade vermiştir.

33. 05.03.2019 tarihinde Zehra Genç Türkmen, Ombudsmanlığa 2019/54540 sayılı başvuruda bulunmuş, bu başvuru reddedilmiş ve 02.05.2019 tarihinde 2019/1671-S. 2507 sayılı karar ile "İncelenmeye Uygun Değil" kararı verilmiştir.

İrmak:

34. 02.02.2019 tarihinde 63800 sicil numarası ile İstanbul Valiliği'ne yapılan başvuru cevaplanmadı, 1900532752 no'lu CiMER'e yapılan başvuru, 07.03.2019 tarihinde Ümraniye İlçe Emniyet Müdürlüğü tarafından şu şekilde cevaplandırılmıştır: "Başvurunuzun gizli yönleriyle ilgili olarak yetkili makamlara şahsen başvurursanız, size bilgi verilecektir."

35. Başvuranın avukatı, başvuranın şikayeti üzerine İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturma kapsamında 01.03.2019 tarihinde bilgi alma talebinde bulunmuş ve bu talep ile başvuran, savcılığın olayın meydana geldiği alanı kapsayan 046-g-4 umr ve 048-g-34 umr numaralı güvenlik kameraları görüntülerini incelemesini istemiştir. 24.04.2019 tarihinde, İlk soruşturma dosyası, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hala yürütülmekte olan ve Erkan IRMAK'ın şüpheli olduğu ikinci soruşturma ile birleştirildi (bundan sonra ikinci soruşturma denecektir). Bu ikinci soruşturma dosyasında bir gizlilik emri olduğu için,

başvuran, dosyaların birleştirilme kararından sonra kayıp kişinin bulunmasına yönelik yapılan işlemlere ilişkin herhangi bir şey öğrenememiş ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, başvuru sahibine bilgi vermemiştir.

36. 11.03.2019 tarihinde, başvuranın avukatı ihtiyati tedbir talebiyle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuş ve bu başvuru, soruşturmanın devam ettiği ve ihtiyati tedbir alınmasına gerek olmadığı gerekçesiyle 26.03.2019 tarihinde reddedilmiştir.

37. 02.04.2019 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne ihtiyati tedbir talebiyle başvuru yapılmış ve 11.04.2019 tarihinde Mahkeme, ihtiyati tedbir kararı çıkarılmadığını, bu davaya AIHM'nin iç yönergesi 41. maddesine göre öncelik verileceğini bildirmiştir. Ayrıca başvuru, 10.04.2019 tarihinde Hükümete tebliğ edilmiştir. BM Zorla veya İrade Dışı Kaybetme Çalışma Grubu'na yapılan başvuru henüz yanıtlanmadı.

38. Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu kaçırma davasını TBMM'ye götürdü ve Meclis'te soru sorarak Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay'dan bu soruya cevap vermesini istedi.

Ugan:

39. 27.03.2019 tarihinde CiMER'e yapılan başvuruya cevaben Altındağ İlçe Emniyet Müdürlüğü şu cevabı verdi: "Hüseyingazi Şehit İdris Aydın Polis Merkezi tarafından yapılan soruşturma, Yasin Ugan'ın cezaevinde olmadığını ve gözaltına alınabileceği herhangi bir emniyet biriminde gözaltına alınmadığını ortaya koydu." Ayrıca 02.04.2019 tarihinde Gölbaşı İlçe Emniyet Müdürlüğü şu cevabı verdi: "Terörle Mücadele Dairesi - Güvenlik Ofisi, Yasin Ugan ile ilgili herhangi bir adli işlem gerçekleştirmedi." İnsan Hakları Derneği İçişleri Bakanlığı'na yazdığı zaman,

20.03.2019 İçişleri Bakanlığı, Yasin Ugan ve Özgür Kaya'nın zorla kaybedildiği iddialarına ilişkin şu cevabı verdi: "Kaçakçılık ve İstihbarat Birimi (KiHBi), Ulusal Yargı Bilişim Sistemi (UYAP) ve Kolluk Prosedürleri Projesi (Ekip Proje) soruşturmalarında kayıp şahıs başvurusu bulunamadı." Ombudsmanlık Ofisi 05.04.2019 tarihinde "İncelemeye Uygun Değil" kararı verdi. İlk soruşturma dosyası kapsamında, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 22.02.2019 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Daire Başkanlığı'na yazı yazarak "Yasin Ugan'ın tutuklu olup olmadığını bildirilmesini ve durum buysa, en yakın akrabasını bilgilendirmek için tebligatın bir nüshasının gönderilmesini" istedi. Bu mektup yanıtlanmadı. İlk soruşturma dosyası, Milli İstihbarat Teşkilatı bünyesindeki "FETÖ/PDY" yapısı ile ilgili Yasin Ugan aleyhine açılan ikinci soruşturma dosyasıyla birleştirildi ve başvurudan tekrar ifade vermesi istenmedi. Anayasa Mahkemesi, ihtiyati tedbir talebini 20.03.2019 tarihinde 2019/8172 sayılı soruşturmasının halen devam ettiği gerekçesiyle reddetti.

Tunç:

40. 08.08.2019 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Nuray Tunç'un başvurusunu aldı ve 08.08.2019 bir soruşturma numarası oluşturdu, ancak uzun bir süre savcı tayin etmedi ve başvuran konuyu ısrarla takip ettikten sonra, 19.08.2019 tarihinde Kayıp Kişiler Dairesine bir mektup yazarak, Yusuf Bilge Tunç ile ilgili bir soruşturma yapılmasını istediler, ancak şehir gözetleme kamera kayıtları incelenmedi.

41. Başvuran ve kayıp kişinin yakınları, 12.08.2019 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunarak, araç ve kamera görüntüleri ile ilgili soruşturma talebinde bulundu ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı bir soruşturma numarası düzenledi ancak bu taleple ilgili herhangi bir işlem yapmadı. 04.09.2019 tarihinde,

başvuranın avukatı, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan bölgede inceleme yapmasını, kamera görüntülerini/resimlerini tespit etmesini, şehir gözetleme kameralarından, OTS, KGYS, güzergah üzerindeki özel iş yerindeki tüm görüntüleri incelemesini istedi, kayıp kişinin telefon numarasını kullanarak yerini tespit etmek ve aynı baz istasyonundan sinyal yayan kamu görevlilerini tespit etmek için bu talebe yanıt olarak herhangi bir işlem yapılmamıştır.

42. Kayıp şahıs başvurusunun bulunduğu Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı dosyası da dahil olmak üzere yukarıda belirtilen soruşturma dosyaları, Yusuf Bilge Tunç'un "FETÖ/PDY" üyesi olduğu şüphelenilen Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma dosyası ile birleştirildi. 09.08.2019 tarihinde, başvuran CiMER'e başvurmuş ancak herhangi bir yanıt alamamıştır. Etkili soruşturma yürütmeyen savcı ve kolluk görevlileri hakkında 21.08.2019 tarihinde Hâkimler ve Savcılar Kurulu'na suç duyurusunda bulunulmuş ancak bu şikayet ile ilgili herhangi bir işlem yapılmamıştır. Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvuru ve acil tedbir talebiyle ilgili henüz bir karar alınmadı.

E. Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi Toplantı Tutanağı

43. Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi üyeleri, farklı zamanlarda ortaya çıkan ve gözaltına alınan altı başvuranın yakınlarını ziyaret etmek için Ankara'daki Terörle Mücadele Şubesi'ne gitti. Kolluk kuvvetleri ve savcılık, üyelerimizin başvuranların tutuklu yakınlarını ziyaret etmesine izin vermedi.

44. 27.08.2019 tarihinde Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi üyeleri, gözaltına alınan Erkan Irmak, Yasin Ugan, Özgür Kaya ve Salim Zeybek'i ziyaret etmek için Sincan 1 Nolu'ya F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'na gitti. Gardiyanlar, Erkan Irmak, Yasin Ugan ve Özgür Kaya'nın merkez üyesi avukatlarla görüşmek istemediğini söyledi. Merkez üyelerinin Salim Zeybek ile görüşmesi kamera ile kaydedildi ve görüşme sırasında odada bir gardiyan vardı. Zeybek, kendisinden haber alınmadığı dönemde kayıp olmadığını, yakınlarını aramaya gerek duymadığını, hukuki yardım aldığını, hekim tarafından muayene edildiğini, işkence ve kötü muameleye maruz kalmadığını söyledi ve ifadeleri tutanak şeklinde kaydedilmiştir. Merkez üyelerinden toplantı tutanaklarının aslını mahkeme kararı olmadan teslim etmeleri istenmiştir ancak üyeler toplantının orijinal tutanaklarını mahkeme kararı olmadan teslim edilmesinin hukuka aykırı olacağını belirtmiştir. Daha sonra cezaevi memurları, üyeleri tehdit edip kanunsuz bir şekilde davrandılar ve Zeybek'in ifadelerinin de yer aldığı toplantı tutanakları zorla alındı. Ankara Barosu bu memurlar hakkında şikayette bulundu.

F. Kayıp Kişi Başvurularına İlişkin Genel Bulgular

45. Merkezimize sunulan yukarıda özetlenmiş 7 başvurunun bazı ortak özelliklerine dikkat etmek önemlidir.

46. Başvuranların yakınları en az 5 ay, en fazla 9 ay kayıp kaldı. Yusuf Bilge Tunç, son başvuran Nuray Tunç'un kocası bu rapor yazılırken hala kayıptı. Başvuranlar kayıp akrabaları için çok sayıda yetkiliye başvuruda bulunmuş, ancak tüm bu başvurular sonuçsuz kalmıştır.

47. Başvurunun ardından altı başvuru sahibinin yakınları bulundu. Bu kişilerin hepsinin polis birimlerinde görünmesi ilginç ve iddiaya göre dördü, teslim olmak için karakola giderken sabıka kaydı kontrolü sırasında yakalandılar.

Aylardır kayıp olan şahısların ailelerine haber vermeden emniyet güçlerine teslim oldukları belirtiliyor.

48. Tüm başvurular, gözaltı işlemlerini aynı şekilde tanımlar. Başvuranların yakınlarının fiziksel durumları ile ilgili ifadeleri de çok benzerdir. Başvuranların hiçbiri akrabalarını tek başına görme fırsatı bulamadı ve ziyaretleri sırasında her zaman en az bir polis memuru vardı. Ayrıca tutuklandıktan sonra akrabalarını ziyaret ettiklerinde bu ziyaretlerin kaydedildiği de belirtiliyor.

49. Tüm başvuru sahipleri, yakınlarının avukatların aileleri tarafından getirilmesini istemediklerini ve tüm başvuruların geri çekilmesini istediklerini belirttiler. Ayrıca başvuranlar, eşlerinin tesadüf olarak buldukları özel danışmanlarla ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'na göre atanan danışmanlarla görüşmediklerini belirttiler.

50. Başvuranlar, yakınlarının gözaltındayken bir doktor tarafından muayene edilip edilmediği konusunda güvenilir bir bilgiye sahip değiller. Gözaltına alınan şahıslar ısrarla işkence ve kötü muameleye maruz kaldıklarını iddia etmeyeceklerini belirtse de bu davaların hiçbirinde bu ifadeler ailelerine ya da özel danışmanlarına, başkalarının dinlenmeyeceği ve görmeyeceği bir ortamda yapıldı.

51. Halen "FETÖ/PDY" üyesi oldukları şüphesiyle soruşturma altında olan şahısların altı aydan uzun süre kayıp kaldıktan sonra karakolda görünmeleri ve karakolda kendilerine gösterilenler dışında herhangi bir avukat istemediklerini belirtmeleri, ifadelerini baskı altında yaptıkları şüphesini güçlendiriyor. Başvuranların yakınlarının kamera veya ses kaydedicilerin kullanılmadığı ve kolluk kuvvetlerinin bulunmadığı dış dünya ile iletişim kurmadığı göz önüne alındığında, ifadelerinin doğruluğuna şüpheyle yaklaşılmalıdır.

II. ZORUNLU KAYBOLMA DAVALARINA UYGULANACAK YASAL STANDARTLAR

52. Türkiye, BM'nin Zorunlu Kaybetmeden Tüm Kişileri Koruma Uluslararası Konvansiyonu² (ICCPED) üyesi değildir. Ancak, tüm kişilerin zorunlu ortadan kaybolmasından korunmasına yönelik uluslararası hukuk standartları, genel ve özel uluslararası sözleşmelere ek olarak alışılmış hukukta düzenlenmiş olup, bu standartlar Türkiye için bağlayıcıdır. İnsani hukuk, insan hakları hukuku ve uluslararası ceza hukuku zorunlu ortadan kaybolma yasağını yönetir.

53. Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Konvansiyonu³, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi⁴, Türkiye'nin bir akit taraf olduğu Bm İşkence ve Diğer Zalim, İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Konvansiyon⁵, ayrıca

² Bkz, <http://www.un.org.tr/humanrights/images/pdf/butun-kisilerin-zorla-kaybedilmeden-korunmasına-dair-uluslararasi-sozlesme.pdf>, en son erişim 13.01.2020.

³ Bakınız, 21/07/2003 tarihli ve 25175 sayılı Resmî Gazete.

⁴ Bakınız, 19/03/1954 tarihli ve 8662 sayılı Resmî Gazete.

⁵ Bakınız, 10/08/1988 tarihli ve 1989 sayılı Resmî Gazete.

BM Zorunlu Kaybolmadan Tüm Kişilerin Korunması Bildirgesi⁶, devletlerin zorunlu ortadan kaybolmayla ilgili yükümlülüklerini ve standartlarını ortaya koymaktadır.

54. Zorla kaybetme; *"Devlet görevlileri veya Devletin yetkisi, desteği veya rızası ile hareket eden kişi veya gruplar tarafından tutuklanma, alıkonulma, kaçırılma veya diğer herhangi bir özgürlükten yoksun bırakılma, ardından özgürlükten yoksun bırakmanın reddedilmesi veya kaybolan kişinin akıbetinin veya nerede olduğunun gizlenmesiyle, böyle bir kişiyi yasanın koruması dışında bırakma"* olarak tanımlanmaktadır.⁷

55. Zorla kaybetmenin yukarıdaki tanımı, uluslararası belgelerde, özellikle Türkiye'nin taraf olmadığı Tüm Kişilerin Zorla Kaybetmeden Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmede, teamül hukukunda ve genel sözleşmelerin yorumunda yer almaktadır.

56. Zorla kaybetme yasağı, uluslararası hukukta mutlak bir yasaktır. 1992'de Tüm Kişilerin Zorla Kaybedilmeye Karşı Korunması Üzerine Beyanname'nin (Beyanname) 7. Maddesi uyarınca, zorla kaybetmeleri haklı çıkarmak için savaş tehdidi veya başka herhangi bir acil durum olgusu, hiçbir koşulda kullanılamaz. Zorla kaybedilme, bireyin akıbeti ortaya çıkana kadar kaçırılma anında başlayan sürekli bir ihlaldir.

57. Aslında zorla kaybedilme davası, aynı anda birden çok insan hakkı ihlalinin meydana geldiği özel bir ihlal türüdür. İnsan Hakları Komitesi (İHK), zorla kaybedilmenin Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi kapsamında korunan birden çok hakkı ihlal ettiğini belirledi. İHK'ya göre, zorla kaybedilme, bir kişinin özgürlük ve güvenlik hakkını (Madde 9), herhangi bir kişiye işkenceye veya zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezaya maruz kalma yasağını (Madde 7) ve tüm kişilerin insanlıkla muamele görme özgürlüğü ve insanın doğuştan gelen haysiyetine saygı gösterilmesi hakkını ihlal etmektedir. Bu eylem aynı zamanda yaşam hakkını da ihlal etmekte veya ciddi bir şekilde tehdit etmektedir (Madde 6).⁸

58. İnsan hakları hukuku ve insancıl hukuk uyarınca, zorla kaybetme yasağını ihlal eden herkes, suçla orantılı olarak ceza hukuku kapsamında cezalandırılmalıdır. Nitekim, BM Bildirgesi'nin 17 (1) Maddesine göre zorla kaybetmeyi teşkil eden bir eylemin, failer kaybolan kişilerin akıbetini ve nerede olduğunu gizlemeye devam ettiği ve bu gerçekler açıklanmadan kaldığı sürece devam eden bir suç olarak kabul edilir. Zorla kaybetme, failerin af yasasından veya kendilerini cezai yaptırımlardan muaf tutabilecek benzer önlemlerden yararlanmadığı bir suçtur.

59. Zorla kaybetme yasağının ihlali, belirli koşulların varlığı halinde uluslararası bir suç teşkil edebilir. Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü Madde 7.1.'ye göre, bir kişinin zorla kaybedilmesi, herhangi bir sivil nüfusa yönelik yaygın veya sistematik bir saldırının parçası olarak işlendiğinde insanlığa karşı bir suç olarak kabul edilir. Bu kuralın örf ve adet hukukunu yansıttığını söylemek mümkündür. Diğer bir deyişle, sistematik zorla kaybetme suçu uluslararası ceza hukukunda insanlığa karşı işlenen bir suçtur.^{6*8}

⁶Bkz. www.ombudsman.gov.tr/contents/files/312b12--Zorla-Kayip-Edilmeye-Karsi-Herkesin-Korunmasina-Dair-

¹ BM Tüm Kişilerin Zorla Kaybolmadan Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme, Madde 2.

⁸ İletişim No. 950/2000, Sarma vs. Sri Lanka, 16 Temmuz 2003, para. 9.3.

60. Türk Ceza Mahkemesi'nin 77. maddesine göre iç hukuk olarak uygulanan uluslararası sözleşmelerin yanı sıra, kasten adam öldürme, kasten yaralama, işkence, özgürlükten mahrum bırakma, toplumun herhangi bir kesimine karşı bir politik, felsefi, irksal veya dini bir plan çerçevesinde sistematik olarak işlendiğinde insanlığa karşı suç teşkil eder. Sistematik veya yaygın bir saldırı niteliğinde olmayan zorla kaybetme davalarının duruma göre Türk Ceza Kanunu'nun farklı hükümlerine tabi olacağı kuşkusuz.

A. Devletlerin Zorla Kaybetmeyle İlgili Yükümlülükleri

1. Hayatı Koruma Zorunluluğu

61. Bir kişi hayatını tehdit eden koşullar altında ortadan kaybolduğunda, devlet, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 2. maddesinde yer alan pozitif yükümlülüğü doğrultusunda kaybedilen kişinin hayatını korumak için operasyonel tedbirler almak zorundadır.⁹ AİHM, eğer bir kişi önceden tehdit edilmişse ve yetkililer kaçırılma olayının ertesi günü bilgilendirilmişse, ortadan kaybolmanın hayati tehlike oluşturan koşullar altında gerçekleştiğine karar verdi.¹⁰ Böyle bir durumda, devlet o kişinin kaybolmasını engelleyemiyorsa, diğer cezai fiillerin mağduru olabilecek kişiyi korumak için operasyonel önlemler almalıdır.¹¹ 1992 ve 1998'de AİHM, PKK ile bağlantılı olduğundan şüphelenilen kişilerin zorla kaybedilmesinin hayati tehlike oluşturduğuna karar verdi.¹²

62. Bu koşullar altında, soruşturma veya denetleme makamlarınca, yasal görevleri dışında hareket eden polis gibi devlet görevlileri tarafından belirli bir kişinin hayatına yaşamına yönelik gerçek ve muhtemel tehditler karşısında sergilenen herhangi bir ihmal, hayatı koruma adına pozitif yükümlülüğün ihlali anlamına gelebilir.¹³ AİHM, hızlı ve kararlı bir şekilde hareket etmedikleri için, ilgili makamların yetkileri kapsamında, makul bir şekilde değerlendirildiğinde kayıp kişinin hayatını riske atmaktan kaçınmalarının beklenebileceği sonucuna vardı.¹⁴

2. Etkili bir soruşturma yürütme yükümlülüğü

63. Zorla kaybetme yasağının mutlaklığının doğal bir sonucu olarak, devletin etkili soruşturma yapma yükümlülüğü, kişinin akıbeti açıklanmadıkça devam etmektedir. Zorla kaybetme davaları, devam eden bir belirsizlik ve hesap verilemezlik durumuyla karakterize edilir. Bu, bilgi eksikliğinden veya olanların kasıtlı olarak gizlenmesinden kaynaklanıyor olabilir. Bu nedenle, bu tür durumlarda, devletin, kişinin akıbeti açıklanmadığı sürece kapsamlı bir soruşturma yürütme yükümlülüğü vardır. Gerekli incelemenin yapılmaması, devam eden bir ihlal olarak kabul edilecektir. Bu, ölümün sonunda varsayılabileceği durumlarda bile böyledir.¹⁵

⁹Koku vs. Türkiye, Başvuru no. 27305/95, 31/05/2005, §132; Osmanoğlu vs. Türkiye, Başvuru no. 48804/99, 24/01/2008, §75.

¹⁰Koku vs. Türkiye, Başvuru no. 27305/95, 31/05/2005, Osmanoğlu vs. Türkiye, Başvuru no. 48804/99, 24/01/2008

¹¹ Koku vs. Türkiye, Başvuru no. 27305/95, 31/05/2005, §132; Osmanoğlu vs. Türkiye, Başvuru no. 48804/99, 24/01/2008, §76.

¹² Meryem Çelik ve Diğerleri vs. Türkiye, Başvuru no. 3598/03, 16/04/2013, § 58; Enzile Özdemir vs. Türkiye, 54169/00, 08/01/2008, §45.

¹³ Gongadze vs. Ukrayna, Başvuru no. 34056/02, 08/11/2005, §170; Turluyeva vs. Rusya, Başvuru no. 63638/09, 20/06/2013, § 100.

¹⁴ Turluyeva vs. Rusya, Başvuru no. 63638/09, 20/06/2013, §101

¹⁵ Varnava ve Diğerleri vs. Türkiye, Başvuru no. 6064 / 90 16065/90 16066/90 16068/90 16069/90 16070/90 16071/90 16072/90 16073/90, 18/09/2009, §148 .

64. Yaşam hakkı ihlali iddialarının etkin bir şekilde soruşturulması gerekliliği, zorla kaybetme davaları için de geçerlidir. AİHM içtihadı, bu yükümlülüğün nasıl yerine getirilmesi gerektiğine dair dört ilke ortaya koymaktadır. Buna göre, etkili bir soruşturma aşağıdaki unsurlara sahip olmalıdır:

- Soruşturma makamlarının bağımsızlığı
- Yeterlilik
- Hızlı ve makul soruşturma süreleri
- Kamuoyu tahkiki ve en yakın akrabaların katılımı.¹⁶

65. Yaşama hakkının ve işkence ve kötü muamele yasağının ihlali söz konusu olduğunda, Devlet, bu tür bir ihlalin kamu görevlileri tarafından işlenmiş olup olmadığına bakılmaksızın etkili bir soruşturma yürütmekle yükümlüdür. AİHM'nin içtihadı uyarınca¹⁷ devletin etkili bir soruşturma yürütme yükümlülüğü, devletin kaybolmanın meydana geldiği koşulları ortaya çıkarmasını, kayıp kişiyi bulmasını, kovuşturmasını ve gerekirse faillere cezai müeyyideler uygulamasını ve mağduru yakınlarının uğradığı zararı tazmin etmesini gerektirir.¹⁸ Kaybolma davalarında soruşturmayı yürüten yetkililer, çok az miktarda kanıtla başlamalı ve kayıp kişinin izini sürmek veya akıbetini öğrenmek için daha fazla kanıt aramalıdır.

66. Nitekim aşağıdaki örneklerde AİHM, bu standartları karşılayan bir soruşturmanın nasıl yapılması gerektiğini belirlemiştir.

67. AİHM, Mustafa Tunç ve Fecire Tunç vs. Türkiye kararında etkili soruşturma yükümlülüğü ile ilgili şu sonuca varmıştır: *"Etkili bir şekilde soruşturma yürütme yükümlülüğü, sonuçtan değil, araçlardan kaynaklanan bir yükümlülüktür: yetkililer, söz konusu olayla ilgili delilleri güvence altına almak için ellerinde bulunan makul önlemleri almalıdır. Her durumda, yetkililer, diğerlerinin yanı sıra, görgü tanıklarının ifadesi, adli tıp kanıtları da dahil olmak üzere olayla ilgili delilleri güvence altına almak için ellerinden gelen makul adımları atmalıdır (...)*

175. Özellikle, soruşturmanın sonuçları ilgili tüm unsurların kapsamlı, objektif ve tarafsız analizine dayanmalıdır."¹⁹

68. AİHM, Ak vs. Türkiye kararında şu sonuca varmıştır: *"Sözleşme'nin 3. maddesi, yetkililere gerçekleri ve ilgili durumları ortaya çıkarmak için etkili bir soruşturma yapma ve failleri tespit etme ve kovuşturma yükümlülüğü getirmektedir. Gerçek kişiler söz konusu olduğunda, bu yükümlülükler faillerin kim olduğuna bakılmaksızın geçerlidir. Etkili bir soruşturma sağlama yükümlülüğü, makul bir çabukluk ve özen yükümlülüğü anlamına gelir. İç hukukun koruma mekanizmaları, uygulamada, davaların esaslı bir şekilde incelenmesine imkan tanıyan ve faillerin şiddet içeren eylemler nedeniyle cezasız kalmasını engelleyen makul bir süre içinde çalıştırılmalıdır. Aslında, iç hukukun koruma mekanizmaları yalnızca teoride mevcutsa, Devlet Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamındaki yükümlülüğünü yerine getirmiş sayılmayacaktır:*

¹⁶ Bu yükümlülükler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Osman Doğru (2018), Yaşama Hakkı, (Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları), s. 295-321.

¹⁷ Varnava ve Diğerleri vs. Türkiye, Başvuru no. 6064/90 16065/90 16066/90 16068/90 16069/90 16070/90 16071/90 16072/90 16073/90, 18/09/2009; Er ve Diğerleri vs. Türkiye, Başvuru No. 23016/04,

¹⁸ Varnava ve Diğerleri vs. Türkiye, Başvuru no. 6064/90 16065/90 16066/90 16068/90 16069/90 16070/90 16071/90 16072/90 16073/90, 18/09/2009.

¹⁹ Mustafa Tunç ve Fecire Tunç vs. Türkiye, Başvuru no. 24014/05, 14/04/2015, §173.

Bu mekanizmalar özellikle pratikte etkili bir şekilde işlemeli ve bu nedenle dava derhal ve gereksiz gecikmeler olmaksızın incelenmelidir. "

69. G.U. vs. Türkiye kararında, soruşturma açma görevi aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır: *"Bir araştırmanın etkili olduğunu düşünmek için, makul özen ve çabukluk ile yürütülmesi gerekir. Herhangi bir yasa dışı eyleme izin verildiği veya hoş görüldüğü izlenimini vermemek ve halkın güvenini kaybetmemek için, yetkililerin yasallık ilkesi doğrultusunda derhal hareket etmeleri çok önemlidir."*²

70. AİHM, Osmanoğlu vs. Türkiye kararında, kaybolma davalarında soruşturma açma yükümlülüğünü daha ayrıntılı olarak açıkladı: *"Mahkeme, soruşturma makamları tarafından, başvuranın oğlunun bulunmasında makul bir başarı olasılığı sunabilecek bir dizi temel adımın atılabileceği görüşündedir. Bu amaçla, savcı için başlangıç noktası, başvurudan daha fazla bilgi almak ve başvuranın oğlunun iki adam tarafından götürüldüğüne tanık olduğunu iddia ettiği komşu dükkan sahiplerini sorgulamak olmalıydı. Başvuran tarafından verilen açıklamalar ışığında, savcı, başvuranın oğlunu götüren iki kişinin gerçekten polis memuru olup olmadığını doğrulamak için girişimlerde bulunabilirdi. Ayrıca Mahkeme, ilgili dönemde, bölgedeki yollarda çok sayıda polis ve jandarma kontrol noktasının bulunduğunu ve bu noktaların başvuranın oğlunun kontrol noktalarından birinden geçmesi durumunda haberdar edilebileceğine dikkat çekmektedir.*

- a. ilgili jandarma veya polis karakolunun veya başvuranın oğlunun kaçırıldıktan sonra getirilmiş olabileceği diğer herhangi bir binanın teftişi;
- b. başvuranın oğlunun gözaltına alınıp alınmadığını tespit etmek amacıyla, kaybolma sırasında ilgili jandarma veya emniyet müdürlüğünde gözaltında bulunanlardan soruşturma yapılması ve ifadelerinin alınması;
- c. ilgili tarihlerde nöbetçi olan memurlara soruşturma yapılması ve ifadelerinin alınması; ve
- d. olaya olası görgü tanıklarının tespit edilmeye çalışılması.

Yukarıda belirtildiği gibi, Türk hukukuna göre bir bireyi hukuka aykırı olarak özgürlüğünden mahrum bırakmak ceza gerektiren bir suçtur. Savcıların kendilerine bildirilen suçları soruşturma görevi vardır. Buna rağmen, mevcut davadaki savcı, Türkiye'nin o bölgesinde çok sayıda insanın öldürüldüğü bir dönemde tamamen ve anlaşılmaz bir şekilde eylemsiz kaldı. Ne savcı ne de genel olarak Türk makamları, herhangi bir adım atmamakla, başvuranın oğlunun kaçırılmasından sonra yaşam hakkını korumak için ellerinden gelen her şeyi yapmamışlardır.

Bu yükümlülükler, aynı şekilde, bireylerin yaşamı tehdit olarak kabul edilebilecek koşullar altında ortadan kaybolduğu durumlarda da geçerlidir. Bu nedenle Mahkeme, başvuranın oğlunun ortadan kaybolmasının hayati tehlike teşkil edebileceği sonucuna varmıştır. Yine de, Hükümetin kendisinin de kabul ettiği gibi, başvuranın oğlunun ortadan kaybolmasına ilişkin hiçbir soruşturma yapılmamıştır. Bu bağlamda Mahkeme, Aygan'ın öne sürdüğü iddiaların Hükümeti eyleme geçmesine neden olmamasından da üzüntü duymaktadır. Mahkeme, Aygan'ın iddialarının soyut ve dayanaksız olduğu konusunda Hükümet ile aynı fikirde değildir ve söz konusu iddiaların yerel makamlarca değerlendirilmeye değer olduğu görüşündedir. Bu bağlamda, Mahkeme, iddialar soruşturulmadıkça asılsız bulunamayacağından, bu iddialara ilişkin "asılsız" olduğu gerekçesiyle soruşturma yürütmeme kararının mantıksız bir karar verme sürecini ortaya çıkardığını belirtmekten başka bir şey yapamaz.

²⁰ G.U. vs. Türkiye, Başvuru no. 16143/10, 18/10/2016

92. AİHS'nin 2. maddesinin esas bakımından ihlal edilmesine neden olan bir soruşturma yürütmedeki tümüyle başarısızlık ışığında, Mahkeme, prosedürel uzvu kapsamında Sözleşme'nin 2. maddesinin de ihlal edildiği sonucuna varmıştır. ²¹

a) İlkelerin Gerçeklere Uygulanması

71. Arabasını durduran silahlı kişiler tarafından kaçırılan Salim Zeybek, TEM (Terörle Mücadele Daire Başkanlığı) yeleği giyen kırka yakın ağır silahlı şahıs tarafından kaçırılan Özgür KAYA, Yasin UGAN ve terör örgütüne üye olma şüphesiyle ilgili yasal kovuşturmayla maruz kalan diğer kayıp şahısların hayati tehlike oluşturan koşullarda ortadan kaybolduğu anlaşılıyor. AİHM'nin Osmanoğlu vs. Türkiye kararında vurguladığı gibi, bireyler hayati tehlike oluşturan koşullar altında ortadan kaybolduğunda, devletin kaybolma davasına ilişkin etkili bir soruşturma yürütme yükümlülüğü vardır. Bu nedenle, kamu görevlileri zorla kaybetmeyi işlememiş olsa bile, başvurunun konusunu oluşturan kaybolma davaları, herhangi bir hukuka aykırı eyleme izin verildiği veya hoş görüldüğü izlenimi vermemek için usulüne uygun olarak soruşturulmalıdır.

72. Başvurulara konu olan kayıpların farkında olan savcılık, başvuranların ifadelerini aldı ve gizlilik kısıtlamalarına tabi "FETÖ/PDY" üyelik soruşturması ile kayıp şahısların soruşturma dosyalarını birleştirdi. Yetkili makamların, özellikle savcılığın, başvuranlara veya avukatlarına herhangi bir bilgi veya belge sunmadığı tespit edilmiş, bu da acilen yapılması gereken aşağıda sıralanan eylemlerin, kaybolan kişinin bulunduğu yerin tanımlanmadığı sürece gerçekte yapılmadığını göstermektedir:

- > İlgili jandarma veya polis karakolunun veya kişinin kaçırıldıktan sonra getirilmiş olabileceği diğer binaların teftiş edilmesi ve olaya olası görgü tanıklarının tespit edilmesi;
- > Gözaltına alınıp alınmadığını tespit etmek amacıyla, kaybolma sırasında ilgili jandarma veya emniyet müdürlüğünde gözaltında bulunanlardan soruşturma yapılması ve ifadelerinin alınması;
- > İlgili tarihlerde kaçırılma olayının gerçekleştiği iddia edilen bölgede görevli kolluk görevlilerinin ifadelerinin alınması;
- > Kaçırmanın yapıldığı iddia edilen bölgede şehir gözetleme kamera kayıtları ve varsa özel kamera kayıtları ile ilgili soruşturma yapılması, bu kameralardan görüntülerin toplanması ve incelenmesi;
- > Kaçırılmada kullanıldığı iddia edilen arabanın plaka numarası, modeli, fiziksel özellikleri hakkında bilgi toplamak ve sahibini bulmak ve neden kullanıldığını öğrenmek için soruşturma yapmak;
- > Konumu belirlemek için GPRS kayıtlarına vb. sorgulama yapılması;
- > Diğer kolluk kuvvetlerini, özellikle ulusal istihbarat teşkilatını bilgilendirmek ve dahil olabilecek diğer birimlere danışmak;

²¹ Osmanoğlu vs. Türkiye, Başvuru no. 48804/99, 24/01/2008.

> Başvuran ve kaybedilen kişinin yakınlarının ve ilgililerin ifadelerinin alınması ve olası risklerin değerlendirilmesi.

73. Başvuranlara, delilleri güvence altına almak için yukarıda sıralanan eylemlerin derhal gerçekleştirildiğini gösteren herhangi bir bilgi verilmediğinden, kaybolma davalarının etkin bir şekilde soruşturulmadığı izlenimi verilmektedir. Kayıplardan altısı aylar sonra farklı karakollarda bulunmasına rağmen, bu kişilerin o sırada nerede ve kim tarafından tutulduğu hala net değil. Ayrıca, kamuoyunu yakından ilgilendiren bir konu hakkında kamuoyuna mantıklı ve akılcı bir açıklama yapılmamıştır. Farklı yerlerden farklı tarihlerde kaçırıldığı iddia edilen kişilerin aslında polise teslim olmuş ve çok benzer şekilde ortaya çıkmış olması hayatın sıradan akışı içinde açıklanması oldukça zor bir tesadüftür. Yetkililerin kamuoyunu bilgilendirme yükümlülüğü olduğuna şüphe yok.

74. Daha sonra ortaya çıkan bu 6 kişinin kaybolma iddialarına ilişkin herhangi bir soruşturma açılıp açılmadığına ve bu iddiaların doğruluğunun sorgulanıp sorgulanmadığına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Aşağıda tartışılacağı üzere, bu kişilerin şikayetleri olmadığının polis gözetiminde ailelerine ve vekillerine yaptıkları ifadelerin doğruluğunu sorgulamadan kabul etmek uluslararası standartlara aykırıdır. Bir kişinin ortadan kaybolduğu ve işkence gördüğü iddia ediliyorsa, bu kişinin baskı altında olabileceği dikkate alınmalıdır. Bu şartlar altında, bu kişinin özgür iradesine dayanarak bir ifade vermiş olup olmadığı dikkatlice incelenmelidir.

75. Bu davaların gerçekleri bir bütün olarak incelendiğinde, bu iddiaların doğru çıkması halinde failleri tespit etmek, kovuşturmak ve gerekirse bu failere yaptırım uygulamak ve mağdurun yakınlarının uğradığı zararı tazmin etmek için zorla kaybetme iddialarına yönelik etkili bir soruşturma yürütüldüğünü göstermemektedir.

b) Soruşturmanın Kamuoyuna Tahkiki ve Yakın Akrabaların Katılımı

76. Etkili bir soruşturma, mümkün olduğu ölçüde mağdurun en yakın akrabalarının katılımına ve kamunun incelemesine izin vermelidir. Başvuranların, yakınları hakkında bilgi edinmekte zorluk çektikleri ve akıbetlerindeki belirsizliğin önemli fizyolojik hasara neden olduğu kaybolma davalarında bu gereklilik daha ağırdır.

77. AİHM'ye göre yaşam hakkının ihlal edildiğine dair iddialar olduğunda: "*Gerekli kamu incelemesinin derecesi duruma göre _değişebilir. Ancak her durumda, mağdurun en yakın akrabası, meşru menfaatlerini korumak için gerekli olduğu ölçüde prosedüre dahil edilmelidir.*"²²

78. Bu nedenle, soruşturmanın güvenilir bir şekilde yürütülmesini engelleyebilecek durumlar dışında, mağdurun yakınlarının soruşturmanın içeriğine erişmesine engel olunmamalıdır. Aslında, AİHM, Benzer ve Diğerleri vs. Türkiye kararında aşağıdaki sonuca varmıştır: "*Mahkeme, askeri soruşturma makamlarının, soruşturma belgelerini başvuranlardan alıkoyma girişimlerinin, tek başına, etkili bir soruşturma yürütme yükümlülüğünün ihlali anlamına gelebilecek kadar ciddi olduğunu düşünmektedir. Bu amaçla Mahkeme, başvuranların muhtemelen uçuş kayıtlarını içeren askeri savcının soruşturma dosyasını ellerinde bulundurmaları halinde failerin aranmasının başarı olasılığını artırabilecekleri görüşündedir. Mahkeme ayrıca*

²² Al-Skeini ve Diğerleri vs. Birleşik Krallık, Başvuru no. 55721/07, 07/07/2011, §167.

, uçuş günlüğünün başvuranlardan alınmasının, soruşturmanın kamu tarafından anlamlı bir şekilde incelenmesini engellediğini düşünmektedir."²³

79. Dimitrova ve Diğerleri vs. Bulgaristan kararında olduğu gibi; "*Mahkeme, başvurulara akrabalarının ölümüyle ilgili soruşturmaya katılmaları için anlamlı bir fırsat verilmediği ve bu nedenle 2. Madde şartlarının ihlal edildiği sonucuna varmıştır.*"²⁴

80. Soruşturmaya yalnızca aile değil halk da erişebilmelidir. AİHM'ye göre: "*Uygulamada hesap verebilirliği güvence altına almak, kamuoyunun yetkililere güvenini sürdürmek, hukukun üstünlüğüne bağlılık ve yasa dışı eylemlerde herhangi bir gizli anlaşma veya hoşgörü görüntüsünü önlemek için soruşturmanın veya sonuçlarının yeterli bir kamu incelemesi unsuru olmalıdır.*"²⁵

81. AİHM, aşağıda sıralanan koşullar altında, soruşturmanın kamu denetimine açık olmadığı ve mağdurun yakınları tarafından erişilebilir olmadığı sonucuna varmıştır:

- soruşturma veya dava dosyası mağdurun yakınları için erişilebilir değildi,²⁶ mağdurun yakınları soruşturmada önemli gelişmelerden haberdar değildi;²⁷
- mağdurun eşine soruşturmanın gidişatı hakkında herhangi bir bilgi verilmedi, dava dosyasının uygun şekilde incelenmesine izin verilmedi ve tanık ifadeleri veya üstlenilen diğer usul adımlarına ilişkin herhangi bir kayıt verilmedi;²⁸
- soruşturma için verilen durdurma emri mağdurun babasına tebliğ edilmedi ve soruşturma, şikayetçi olarak görev yapan babanın katılımı olmaksızın yürütüldü;²⁹
- mağdurun yakınları, soruşturma işlemlerine dahil olmak istiyorlarsa, sivil bir taraf olarak duruşmaya katılmak için suç duyurusunda bulunmak zorunda kaldılar;³⁰
- savcılık yetkilileri soruşturma belgelerini başvuranlardan gizlemeye çalıştı

31

82. Gizlilik kısıtlamasına tabi olan terör örgütü üyeliğiyle ilgili tek bir soruşturma ile birden fazla kaybolma soruşturması birleştirildiği için, başvuru sahipleri kaybolan yakınlarının akıbetiyle ilgili gelişmeler hakkında bilgi alamadılar. Ancak ortadan kaybolma iddiaları devam eden bir terör soruşturmasıyla doğrudan ilgili değil. Ayrıca, insan haklarının ciddi bir ihlali olduğu iddia edildiğinde, ihlalin devamına veya en azından ortadan kaybolma soruşturmasının ana soruşturma dosyasından ayrılması gerekiyorsa, bu gizlilik kısıtlamasının kaldırılması gerektiği açıktır. Başvuranlar, ısrarlı taleplerine rağmen, savcılık tarafından dosyaya erişmelerine izin verilmemesinden ve ne onlara ne de avukatlarına atılan adımlar ve meydana gelen gelişmeler hakkında bilgi verilmemesinden yakındı. Ayrıca, başvuruların delilleri güvence altına almak için savcılığa ilettikleri talepleri değerlendirilmemiş, reddedilmemiş veya yanıtlanmamış. AİHM'nin Oğur vs. Türkiye kararında da belirttiği üzere,

²³ Benzer ve Diğerleri vs. Türkiye, Başvuru no. 23502/06 , 12/11/2013, §193.

²⁴ Dimitrova ve Diğerleri vs. Bulgaristan, Başvuru no .44862/04, 27/01/2011, §87.

²⁵ Kolevi vs. Bulgaristan, Başvuru no. 1108/02, 05/11/2009, §39.

²⁶ Oğur vs. Türkiye, Başvuru no. 21594/93, 20/05/1999, § 92.

²⁷ Betayev ve Betayeva vs. Rusya, Başvuru no. 37315/03, 29/05/2008, §88.

²⁸ Mezhiyeva vs. Rusya, Başvuru no. 44297/06, 16/04/2015, §75.

²⁹ Güleç vs. Türkiye, Başvuru no. 21593/93, 27/07/1998, §82.

³⁰ Slimani vs. Fransa, Başvuru no. 57671/00,27/07/2004, §47.

³¹ Benzer ve Diğerleri vs. Türkiye, Başvuru no. 23502/06 , 12/11/2013, §193.

mağdurun yakınlarının soruşturma ya da dava dosyasına erişememesi, etkin bir soruşturma yapma zorunluluğunun ihlaline yol açtı.

B. Sanığın avukatıyla üçüncü bir kişinin varlığı dışında iletişim kurma hakkı

83. Herhangi bir sanığın avukatıyla üçüncü bir şahıs tarafından dinlenme riski olmadan iletişim kurma hakkı adil bir yargılamanın temel şartlarından biridir.³² AIHM, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6(3)(c) maddesinde öngörülen hakkı, bir suçla suçlanan herhangi bir kişinin kendi seçtiği hukuki yardım yoluyla kendini savunma hakkına sahip olması koşuluyla bu şekilde yorumlamıştır.³³ Brennan vs. İngiltere kararında, AIHM, eğer bir avukat müvekkiliyle görüşemez ve gözetim olmadan ondan gizli talimatlar alamazsa, yardımının yararlılığının büyük kısmını kaybedeceği sonucuna vardı.³⁴

84. Avukat-müvekkil gizliliği ile ilgili, Avrupa Konseyi Mahkumların Tedavisine İlişkin Standart Asgari Kurallar, Madde 93 aşağıdaki gibidir: "Yargılanmamış mahkûmlar, tutuklandıktan sonra en kısa sürede yasal bir temsilci seçme hakkına sahip olacak veya bu yardımın mevcut olduğu yerlerde ücretsiz adli yardım başvurusunda bulunma ve savunmalarını sağlamak amacıyla bu hukuk danışmanından ziyaret alma ve hukuk danışmanına hazırlayıp teslim etme ve gizli talimatlar alma hakkına sahip olacaklardır. İstek üzerine, bu amaçla gerekli tüm olanaklar verilecektir. Özellikle, yönetimle tüm önemli temaslar ve savunmaları için bir tercümandan ücretsiz yardım alınacaktır. Mahkûmlar ve hukuk danışmanları arasındaki görüşmeler görüş alanında olabilir, ancak doğrudan veya dolaylı olarak polis veya kurum personelinin duyma alanı içinde olmayabilir."³⁵

85. Avukatların Rolüne İlişkin Temel İlkeler'in 5.maddesine göre, hükümet, tüm kişilerin, tutuklanma veya alıkoyma veya bir suçtan dolayı kendi seçtikleri bir avukat tarafından yardım edilme hakları konusunda yetkili makamlar tarafından derhal bilgilendirilmesini sağlayacaktır.

86. BM İnsan Hakları Konseyi, tutukluluğun başından itibaren bir avukata erişim hakkının sağlanması gerektiğini belirtti.³⁶ BM İşkence Özel Raportörü, özgürlükten mahrumiyet anından hemen sonra ve yetkililer tarafından herhangi bir sorgulamadan önce avukata erişimin sağlanması gerektiğinin altını çizer.³⁷ Sanığın avukatına derhal danışma hakkı BM İnsan Hakları Komitesi tarafından da tanınmaktadır.³⁸

87. BM Avukatların Rolüne İlişkin Temel İlkeler'e göre, avukat ve müvekkili arasındaki istişare duyulamaz ve gecikmeden, engellenmeden veya sansür edilmeden ve tam gizlilik içinde gerçekleşmelidir.³⁹

³² *Castravet vs. Moldova*, Başvuru no. 23393/05, 13.03.2007, §49, *Sakhnovskiy vs. Rusya*, [BD], Başvuru no. 21272/03, 02.11.2010, §97.

³³ *Brennan vs. Birleşik Krallık*, Başvuru no. 39846/98, 16.10.2001, §58

³⁴ *Brennan vs. Birleşik Krallık*, Başvuru no. 39846/98, 16.10.2001, §58

³⁵ *Avrupa Konseyi Mahkumların Tedavisine Dair Standart Asgari Kurallar*, Bakanlar Kurulu'nun Önerisi No. R (87) 3, Madde 93. Bkz. <https://rm.coe.int/16804f856c>

³⁶ *BM İnsan Hakları Konseyi Kararı*, 24.03.2016, A/HRC/RES/31/31, §7.

³⁷ *İşkence Üzerine Özel Raportör Juan E. Mendez'in raporu*, BM Doc A/71/298, § 69.

³⁸ Genel Yorumlar No. 32, BM İnsan Hakları Komitesi, CCPR/C/GC/32, §34

³⁹ *Avukatların Rolüne İlişkin Temel İlkeler*, İlke 8; ve *Nelson Mandela Kuralları* 61.1.

BM Mahkumlara Yönelik Standart Asgari Kurallar⁴⁰ veya diğer adıyla Nelson Mandela Kuralları Madde 61/1'e göre, mahkumlara iletişim ve tam gizlilik içinde kendi seçtikleri bir hukuk danışmanı ile istişare için yeterli fırsat sağlanmalıdır ve bu istişare cezaevi personelinin duyacağı bir şekilde olamaz.

88. BM İnsan Hakları Komitesi'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 14. Maddesi üzerine Genel Yorumları, avukatın gizliliğin tamamen sağlandığı bir ortamda istişare etme ve danışma yetkisinin olması gerektiğini belirtir.⁴¹ Gizlilik sağlanamaması halinde Sözleşmenin ihlal edildiği kabul edilir.⁴² Öcalan vs. Türkiye kararında, AİHM Yüce Divanı bu konuda Avrupa standartlarını hatırlattı ve şüphelinin avukatıyla birlikte başkaları tarafından dinlenmesi nedeniyle bu tür yardımların yararlılığının büyük kısmını kaybedeceğini belirtti. Hükümet bunun konunun güvenliği için yapıldığı şeklinde itiraz ettiğinde, mahkeme bu riskin kolayca önenebileceğini, istişarenin görüş alanı içinde ancak başkalarının dinlemesine engel olabilecek şekilde yapılabileceği yanıtını verdi.⁴³ Bu şartlar altında, şüphelilerin avukatlarına başkalarının dinlemesi dışında danışma ve istişare hakkı kısıtlanamaz ve bu hakkı mutlak bir hak olarak değerlendirmek mümkündür.

89. Tutuklular sansür ve engelleme olmaksızın avukatlarıyla görüşebilmeli ve danışabilmelidir. Gözaltı yerleri gizlilik içinde hukuk danışmanına danışma fırsatı vermelidir. Tutuklu ve avukatının iletişim kurmak için bağırarak zorunda kaldığı bir davada, AİHM, özgürlük ve güvenlik hakkını ihlal ettiği için tutukluluğun yasa dışı olduğuna karar verdi.⁴⁴ Tutuklunun avukatının, tartışmalarının dinlenildiğine dair makul gerekçelerle gerçek bir inanca sahip olması durumunda, tutuklunun bu tutukluluğun yasallığına etkin bir şekilde meydan okuma hakkı engellenecektir.⁴⁵

90. Altı başvuru sahibinin kaybolan dört yakını aynı tarihte, geri kalanı ise farklı tarihlerde ortaya çıktı. Başvuranların yakınları, ısrarla ortaya çıkarken, ailelerinin getirdiği avukatlarla görüşmek istemediklerini belirttiler. Yılmaz, geçmişte vekalet verdiği avukatına kendisiyle görüşmek istemediğini söyledi. Zeybek, Kaya, Ugan ve Irmak, gözaltına alındıkları Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü'nde tesadüfen karşılaştıkları iki avukattan hukuki yardım aldıklarını belirttiler. Daha sonra aileler bu avukatlarla görüşmediklerini ifade etti. Aileler ayrıca yakınlarını ziyaret ederken her zaman bir polis memurunun bulunduğunu ifade etti. Kaybolduğu iddia edilen altı kişinin gözaltındayken, uluslararası standartlara uygun olarak ve tam bir gizlilik içinde avukatlarıyla görüşüp görüşemediklerine dair herhangi bir bilgi yok. Aksine, başkaları duymadan kendi seçtikleri bir avukatla görüşme ve danışma fırsatlarının olmadığına dair ciddi şüpheler vardır.

91. Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi mensupları Sincan F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda Salim Zeybek'i ziyaret ederken, ziyaretleri kamera ile kayıt altına alındı ve ziyaretleri sırasında bir gardiyan hazır bulundu ve onları dinledi.

⁴⁰ Nelson Mandela Kuralları, Kural 61.1, Bkz. http://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/GA-RESOLUTION/E_ebook.pdf

⁴¹ BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 32, Madde 14, *Mahkemeler önünde eşit muamele ve adil yargılanma hakkı*, 23.08.2007, CCPR/C/GC/32, §34.

⁴² *Nazira Sirageva vs. Özbekistan*, No 907/2000 (12 Aralık 1999)

⁴³ *Öcalan vs. Türkiye* (BD), no. 46221/99, 12.5.2005, §133.

⁴⁴ *Modarca vs. Moldova*, 10.05.2007, Başvuru no. 14437/05, §51.

⁴⁵ *Castravet vs. Moldova*, Başvuru no. 23393/05, 13 Haziran 2005, §49-50

Zeybek'in ifadelerinin yer aldığı görüşme tutanağı üyelerden zorla alındı. Başvuranlar tarafından seçilen avukatların kayıplarla iletişim kurmalarına izin verilmediği ve gözaltında tutuldukları sırada kaybolan kişiler ifade verirken katılan avukatlara danışılmadığı dikkate alındığında, ceza gerektiren suçlarla suçlanan ve başvuru konusunu oluşturan kişilerin, avukatlarıyla görüşme ve onlara danışma hakkını gizlilik içinde kullanıp kullanamadıkları belli değildir.

92. Özellikle şikayet konusu dikkate alındığında, ilgili kişilerin Baro tarafından gönderilen avukatlarla başkaları tarafından dinlenmeden görüşmesine izin verilmemesinin uluslararası standartların açık bir ihlali olduğu düşünülmektedir.

C. Kendi seçeceği yasal yardım yoluyla kendini savunma hakkı

93. Sanığın kendi seçeceği hukuki yardım yoluyla kendisini savunma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6 (3) (c) Maddesi, BM Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 14 (3) (d) Maddesi ve BM Avukatların Rolüne İlişkin Temel İlkeler'in 5. İlkesinde yer almaktadır.

94. AİHM sık sık, yetkililerin sanığın hukuki yardımı seçmesine saygı duymaları gerektiğini hatırlattı.⁴⁶ Sanığın özgürce avukat seçme hakkı kısıtlanırsa, bu da onun savunması üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir; bu adil yargılanma hakkının ihlalidir.⁴⁷ Yargılamanın başlangıcından itibaren özgürce avukat seçme hakkı, bir avukata erişim hakkı kapsamında korunmaktadır. Bir suçla itham edilen bir kişi, kendi seçtiği hukuki yardıma başvurma hakkından yoksun bırakılırsa, savunma hakları, yargılamanın genel adillikini zayıflatacak ölçüde olumsuz etkilenebilir.⁴⁸

95. AİHM, Dvoski vs. Hırvatistan kararında, Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını koruyan 6. maddesinin, bir kişinin adil yargılanmanın garantilerinden özgür iradesiyle feragat etmesine engel olmadığına karar vermiştir. Bununla birlikte, özgür iradeyle ilgili adil yargılama garantilerinden bu tür bir feragat, kesin bir şekilde belirlenmeli ve önemi ile orantılı asgari güvencelerle desteklenmelidir.⁴⁹ Bu, bir kişinin kendi isteğiyle kendi seçeceği bir hukuki yardım hakkından feragat etmenin mümkün olduğu anlamına gelir, ancak bu tür bir feragatnamenin isteyerek yapılıp yapılmadığı konusunda hiçbir belirsizlik olmamalıdır. Kişi baskı altında bu hakkından feragat etmişse, kendi iradesini özgürce ifade edemediği durumlarda bu feragat sorgulanmalı ve araştırılmalıdır.

96. Martin vs. Estonya kararında AİHM, başvuranın kendi (ebeveynlerinin) seçtiği avukatı değiştirme isteğinin, başvuranın genç yaşı ve suçlamaların ciddiyeti göz önüne alındığında gerçek olarak kabul edilemeyeceğine karar vermiştir.⁵⁰ Bu kararda, AİHM, başvuranın ebeveynleri tarafından seçilen avukatı, başvuran tarafından seçilen avukat olarak değerlendirmiştir. Mahkeme, yetkili makamların, çıkar çatışması konusunda şüpheler olması durumunda avukatın görevden alınmasına yönelik resmi prosedürü kullanmamasının ve bunun yerine başvuranla gayri resmi görüşmelere dayanmasının ve başvuranın bariz istikrarsızlığının daha sonraki iki olayda psikiyatrik ve psikolojik uzman muayenesini neden olduğunu ve

⁴⁶ Meftah ve Diğerleri vs. Fransa [BD], Başvuru no. 32911/96, 26.07.2002, §45.

⁴⁷ Croissant vs. Almanya, 25.09.1992, §31; Meftah ve Diğerleri, 26.07.2002, Başvuru no. 32911/96, 35237/97 34595/97, §46-47; Vitan vs. Romanya, Başvuru no. 42084/02, 25.03.2008, §53-55; Zagorodniy vs. Ukrayna, Başvuru no. 27004/06, 24.11.2011, §55.

⁴⁸ Dvorski vs. Hırvatistan, Başvuru no. 25703/11, 20.10.2015, §78.

⁴⁹ Dvorski vs. Hırvatistan, Başvuru no. 25703/11, 20.10.2015, §100, Sejdovic vs. İtalya [BD], Başvuru no. 56581/00, 01.03.2006, §86, Poitrimol vs. Fransa, Başvuru no. 56581/00, 23.11.1993, §31.

⁵⁰ Martin vs. Estonya Başvuru no. 35985/09, 30.05.2013, §93

bu nedenle, başvuranın kendi seçeceği hukuki yardım yoluyla kendini savunma hakkının ihlalinin söz konusu olduğuna karar vermiştir.

97. Simeonovi vs. Bulgaristan⁵¹ ve Pishchalnikov vs. Rusya⁵² kararlarında AİHM, hukuki yardımdan feragat etmenin ancak gönüllü olarak yapılabileceği, bu tür bir feragatnamenin sonuçlarının bilinmesini gerektirdiği ve feragatın yalnızca bu sonuçlar kabul edilirse Sözleşmeye uygun olabileceği sonucuna varmıştır. Mahkemeye göre, adil yargılanma hakkının kapsadığı ve bilerek yapılan bir haktan feragat edilmesi önemli bir kamu menfaati ile çelişmemelidir.⁵³ İbrahim ve Diğerleri vs. Birleşik Krallık kararında⁵⁴ AİHM, bilerek ve akıllıca feragat standardının⁵⁵ kendi kendini suçlamaya, sessizliğe ve adli yardım hakkına karşı ayrıcalığın doğasında olduğunu vurguladı.

98. Başvuru konusunu oluşturan kayıpların 5-8 ay sonra bir polis karakolunda bulunduğu, önemli miktarda kilo verdiği, ten renginin solduğu ve çok huzursuz görüldüğü görüldü. Başvuranlar, bulunan yakınlarının başvurularını derhal geri çekmeleri gerektiğini ve emniyette ilk gördükleri bir avukattan yardım aldıklarını belirterek, bu nedenle geçmişte kendilerini temsil eden veya diğer avukatlardan hukuki yardım istemediklerini belirttiler.

99. Avukat seçimindeki bu tesadüfi gelişmeler, kolluk kuvvetleri tarafından anlatılanlarla çelişiyor gibi görünmektedir, potansiyel mağdurların kendi seçtikleri hukuki yardım alma haklarını kullanamayacakları düşünülmektedir. Başvuranlar ve yakınları arasındaki iletişimin kayıt altına alındığı ve görüşmeye gardiyanların eşlik ettiği göz önüne alındığında, kaybolmalarından aylar sonra bulunan bu kişilerin baskı altında olmaları ve özgür iradeleri ile ifade verememeleri olasılığını artırmaktadır. Dahası, bu durum sadece bir başvuru sahibinin değil, aynı şekilde altı farklı kişinin de başına geldi. Basına da yansıyan bu olayla ilgili olarak savcılığın soruşturma açmaması ve failer hakkında herhangi bir işlem başlatmamış olması, baskı altında olması muhtemel bu kişileri tamamen savunmasız bıraktı.

100. Uzun süredir ortadan kaybolan bu kişilerin işkence ve kötü muameleye maruz kalıp kalmadıkları kesin olarak bilinmemektedir. Ancak, kaybolma nedenleri ve yaşamı tehdit edici koşullar altında ortadan kaybolma zamanları henüz açıklanmayan bireyler üzerinde gereksiz baskı olma olasılığı, kendilerinin (ailelerinin) gönüllü olarak seçtikleri danışmanları değiştirip değiştirmediklerine dair şüpheler uyandırmaktadır. Feragatın gönüllü olup olmadığı konusundaki bu şüphe, Estonya aleyhine Martin vs. Estonya kararında verilen ihlal kararının gerekçesiydi.⁵⁶

101. Feragatnamenin gönüllü olarak yapılıp yapılmadığına dair belirsizlik olduğunda, akıbetleri nihayet tespit edilenlerin aslında özgür iradeleriyle bir avukat seçmediklerini ve kolluk kuvvetleri tarafından kendilerine gösterilen avukatı kabul etmek zorunda kaldıklarını düşünmek de mümkündür. Aslında bu olasılığı daha da güçlü kılan, kolluk kuvvetlerinin ve başvuranların tutukluluk halindeyken ifadelerini verirken katılan avukatların bir tesadüf olarak orada bulunduğunu belirtmeleridir.

⁵¹ Simeonovi vs. Bulgaristan, Başvuru no. 21980/04, 12.05.2017, §115.

⁵² Pishchalnikov vs. Rusya, Başvuru no. 7025/04, 24.09.2009, §77.

⁵³ Hakansson ve Stuessen vs. İsveç, Başvuru no. 11855/85, 21.02.1990, §66.

⁵⁴ İbrahim ve diğerleri vs. Birleşik Krallık [BD], Başvuru no. 50541/08,

⁵⁵ Vizgirda vs. Slovenya, Başvuru no. 59868/08, 28/08/2018, §87.

⁵⁶ Martin vs. Estonya, Başvuru no. 35985 / 09, 30.05.2013, §93.

Başvuru konusunu oluşturan bireylerin, isteyerek ve sonuçlarını bilerek, bilme ve akıllıca feragat standartlarını karşılayacak şekilde avukatlarını değiştirip değiştirmedikleri bilinmemektedir. Bu belirsizlik, kendi seçtiği hukuki yardım yoluyla kendini savunma hakkının ihlaline yol açabilir. Bu olasılık kapsamlı bir şekilde sorgulanmalıdır ve ilgili şartlar karşılanırsa failere cezaları verilmelidir.

D. Derhal hakim önüne çıkarılma hakkı

102. Kötü muameleyi tespit etmek ve özgürlük hakkına keyfi müdahaleyi en aza indirmek için tutuklanan veya alıkonulan herkesi derhal hakim önüne getirmek zorunludur.⁵⁷ BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin (9) (3). Maddesine göre, bir suç isnadıyla tutuklanan veya gözaltına alınan herkes, derhal bir hakim veya yargı yetkisini kullanmak üzere kanunen yetkilendirilmiş başka bir memur önüne çıkarılacaktır.

103. Derhal bir hâkim önüne çıkarılma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5 (3) Maddesi,⁵⁸ Tüm Kişilerin Zorla Kaybolmadan Korunmasına İlişkin 1992 Bildirgesi'nin 10. Maddesi⁵⁹, 1998 Her Türlü Tutukluluk Altındaki Tüm Kişilerin Korunmasına İlişkin İlkeler Gövdesi'nin 11 ve 37. Maddeleri⁶⁰, Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü Madde 59 (2)⁶¹ ve 1969 Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 7 (5)⁶² kapsamında da korunmaktadır.

104. AIHM'ye göre, ilk bakışta, dört günü aşan herhangi bir süre, hızlı olma şartı için çok uzun.⁶³ Herhangi bir tutukluyu hakim önüne çıkarmada herhangi bir gecikme, özel itirazlar veya istisnai koşullar ile gerekçelendirilmelidir. Aksi takdirde, dört günden kısa süreler bile çabuk olma şartını ihlal edebilir.⁶⁴

⁵⁷ McKay vs. Birleşik Krallık [BD], 03.10.2006, Başvuru no. 543/03, §33.

⁵⁸ AIHS Madde 5 (3)'e göre: Bu Maddenin 1 (c) fıkrası hükümlerine göre gözaltında tutulan veya tutuklanan herkes, derhal bir hâkim veya kanunen yargı yetkisini kullanmaya yetkili başka bir memur önüne çıkarılacak ve makul bir süre içinde yargılanma veya yargılanmak üzere serbest bırakılma hakkına sahip olacaktır. Serbest bırakma, garantiler tarafından mahkemeye çıkması şartına bağlanabilir.

⁵⁹ 1992 BM Tüm Kişilerin Zorla Kaybolmadan Korunmasına İlişkin Beyanname Madde 10. Özgürlüğünden yoksun bırakılan herhangi bir kişi, resmi olarak tanınan bir alıkonulma yerinde tutulacak ve ulusal hukuka uygun olarak, tutuklandıktan hemen sonra bir adli makam önüne çıkarılacaktır.

⁶⁰ 1988 Her Türlü Tutukluluk Altındaki Tüm Kişilerin Korunmasına İlişkin İlkeler Gövdesi 1988 İlke 11: "Adli veya başka bir makam tarafından derhal dinlenilmesi için etkili bir fırsat verilmeden bir kişiye gözaltında tutulamaz." İlke 37: "Bir suç isnadı nedeniyle gözaltına alınan kişi, tutuklanmasının hemen ardından yasanın öngördüğü adli veya başka bir makam önüne çıkarılır.<https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/528b7--Herhangi-Bir-Bicimde-Tutulan-veya-Hapsedilen->

⁶¹ 1998 Roma Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü Madde 59/2: Yakalanan kişi, derhal, gözaltına alınan Devletteki yetkili adli makamın önüne çıkarılır ve bu makam, o Devletin hukukuna göre, aşağıdaki hususlara karar verir: (a) Mahkeme emri bu kişi için geçerlidir; (b) Kişinin usulüne uygun olarak tutuklanmıştır; ve (c) Kişinin haklarına saygı gösterilmiştir.

⁶² 1969 Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 7 (5): "Tutuklanan herhangi bir kişi, derhal bir yargıç veya kanunen yargı yetkisini kullanmaya yetkili başka bir memur önüne çıkarılacaktır."

⁶³ Oral ve Atajournalistvs. Türkiye, 23.06.2009, Başvuru no. 39686/02, §43; McKay vs. Birleşik Krallık [BD], 03.10.2006, Başvuru no. 543/03, § 47; Nastase-Silivestru vs. Romanya, 04.10.2007, Başvuru no. 74785/01, §32

⁶⁴ Gutsanovi vs. Bulgaristan, 15.10.2013, Başvuru no. 34529/10, §154-59; ipek ve diğerleri vs. Türkiye, 03.02.2009, Başvuru no. 17019/02 Başvuru no. 30070/02, §36-37; Kandzhov vs. Bulgaristan, 06.11.2008, Başvuru no. 68294/01, §66.

AİHS Madde 5 (3)'e göre, tutuklandıktan veya alıkonulduktan sonra derhal hâkim önüne çıkarılma hakkına ilişkin bir istisna yoktur.⁶⁵

105. Bir hakim, tutuklunun başvuruda bulunmasına gerek kalmadan, tutuklamayı otomatik olarak kontrol etmelidir.⁶⁶ Bir karar verilmeden önce, hakim önüne getirilen kişi dinlenmelidir.⁶⁷ Duruşma sırasında avukat bulundurma zorunluluğu olmasa da, bir avukatın duruşmaya katılmasının engellenmesi, başvuranın savunmasını olumsuz etkileyebilir.⁶⁸

106. 7145 sayılı Kanununun 13. maddesi, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na Geçici 19.Madde'yi eklemiştir. Buna göre; 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının Dördüncü Bölüm Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Kısımlarında sayılan suçlar ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na tabi suçlar veya suç örgütü kapsamında işlenen suçlarla ilgili olarak:

a) Tutukluluk süresi, tutukluyu tutuklandığı yere en yakın hâkim veya mahkemeye göndermek için harcanan süre hariç olmak üzere, tutuklanma anından itibaren kırk sekiz saatten, toplu olarak işlenen suçlarda dört günü geçemez. İlk cümlede belirtilen sürelerle uyulması kaydıyla, delil bulmanın zorluğu veya davanın karmaşıklığı nedeniyle tutukluluk süresi en fazla iki kez uzatılabilir. Tutukluluğun uzatılması kararı Cumhuriyet savcısının talebi üzerine hâkim tarafından verilir ve tutukluyu hâkim dinler. Bu hüküm, tutuklama emrine dayanılarak yakalanan herhangi bir kişi için geçerli olacaktır."

107. Anayasaya aykırılık iddialarına ilişkin Anayasa Mahkemesi'nde bekleyen bu hükme göre hukukumuzda "uzatılmış tutukluluk süresi" uygulanmaktadır. Buna göre, tutuklu dördüncü günün sonunda hakim önüne çıkarılmalıdır, ancak tutuklu gözaltında kalır. Bu hükmün Anayasa ve AİHS'ye uygunluğu tartışmalı olmakla birlikte yoğun bir şekilde uygulandığı bilinmektedir. Üstelik savcılığın uzatma talep ettiği ve hâkimin bu talebi reddettiği bir örnek yok.

108. Bu yeni hüküm, haklarında başvuru yapılan bu altı kişiye de uygulanmıştır. Ancak başvuru konusunu oluşturan bu şahısların farklı polis karakollarında bulduktan sonra tutuklu kaldıkları 12 günlük süre içinde hakim karşısına çıkarılıp çıkarılmadıkları kesin değildir. Başvuranlar, sulh ceza mahkemelerinin gözaltı süresini 4 gün uzatmaya karar verdiği gün adliyede beklediklerini ancak yakınlarını göremediklerini, hangi sulh ceza mahkemesinin karar vereceği konusunda bilgilendirilmediklerini açıkladı. Hal böyle olunca da bu kişilerin tutukluluk sürelerinin neden uzatıldığı bilinmemektedir. Zorla kaybetme mağduru olduğu iddia edilen kişilerin yakınları olan başvuru sahiplerinin soruşturmaya katılımı, devletin etkili bir soruşturma yürütme yükümlülüğünün bir parçası olmakla birlikte, bu yükümlülüğün ihlali, ilgili bireylerin derhal hakim önüne çıkarılma hakkından yararlanıp yararlanmadığı konusunda belirsizliğe yol açmıştır. Sulh ceza mahkemelerinin tutukluluğun uzatılmasına ilişkin kararları başvuranlara verilmemiştir. Bu nedenle de,

⁶⁵Bergmann vs. Estonya, 29.05.2008, Başvuru no. 38241/04, §45.

⁶⁶ McKay vs. Birleşik Krallık [BD], 03.10.2006, Başvuru no. 543/03, §34; Varga vs. Romanya, 01.04.2008, 73957/01, §52; Viorel Burzo vs. Romanya, 30.06.2009, Başvuru no. 75109/01, 12639/02, §107.

⁶⁷ Schiesser vs. İsviçre, Başvuru no. 7710/76, 04/12/1979, §31; De Jong, Baljet ve Van den Brink vs. Hollanda, Başvuru no. 8 805/79 8806/79 9242/81, 22/05/1984 §51; Nikolova vs. Bulgaristan [BD], Başvuru no. 31195/96, 25/03/1999, §49; Aquilina vs. Malta [BD], Başvuru no. 25642/94, 29/04/1999, §50.

⁶⁸ Schiesser vs. İsviçre, Başvuru no. 7710/76, 04/12/1979, §36, Lebedev vs. Rusya, 25.07.2013, Başvuru no. 11082/06, §83-91.

tutukluluğun uzatılma nedenleri bilinmemektedir ve uzatma kararlarına itiraz etme imkânları bulunmamaktadır.

E. Özgürlüğünden yoksun bırakılan bir kişinin bir hekime erişim hakkı

109. Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezayı Önleme Komitesi (CPT) tarafından belirlenen Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muameleyi veya Cezayı Önleme Konvansiyonu tarafından belirlenen standartlara göre, polis nezaretindeki kişilerin özgürlüğünden mahrum kalır kalmaz bir hekime erişim hakkı olmalıdır.⁶⁹ Bir hekime erişim hakkı, gözaltındaki bir kişinin, polisim çağırdığı bir hekim tarafından yapılan muayeneye ek olarak ilgili kişi istediği takdirde, kendi seçeceği bir doktor tarafından muayene edilme hakkını da içermelidir. Yakın tarihli bir raporda, BM İşkence Özel Raportörü, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin, işkence ve kötü muameleye karşı garantilerin bir parçası olarak kendi seçecekleri bir doktora erişme hakkından bahsetmiştir.

110. AIHM, Aksoy vs. Türkiye kararında ve daha sonraki pek çok kararında, bir kişinin polis tarafından gözaltına alındığında sağlık durumu iyiye ancak salıverildiği sırada yaralandığı tespit edildiğinde, yaralanmanın nedeni ile ilgili olarak makul bir açıklama yapmanın Devletin görevi olduğu sonucuna varmıştır. Gözaltına alınmadan önce ve sonra bir hekime erişim hakkı, işkencenin önlenmesinde oynadığı rol nedeniyle önemlidir.⁷⁰

111. Gözaltında bulunan bir kişinin, polis memurları yanında tıbbi muayenesi yapılmamalı, muayenede polis memurları konuşmaları duymamalı veya muayeneyi görmemelidir. Gözaltına alınan kişinin tıbbi muayene sırasında yapılan ifadeleri ve hekimin bulguları hekim tarafından kayıt altına alınmalıdır.⁷¹

112. Bu şahısları polis nezaretine aldıktan sonra bir hekimin muayene edip etmediği bilinmemektedir. Bağımsız bir hekim böyle bir muayene yapmışsa, tıbbi muayene sırasında bir kolluk görevlisinin bulunup bulunmadığı bilinmemektedir. Tıbbi muayeneler yapılmış ve ilgili hekimler rapor vermiş olsa bile bu raporlar başvuranlara verilmemiştir. Bu nedenle bu tür raporlara itiraz etmek mümkün olmamıştır. Bu nedenlerden ötürü, özgürlüğünden yoksun bırakılan bireylerin hekime erişim haklarını kullanıp kullanamadıkları ve hangi koşullar altında yararlanabildikleri hala kesin değildir.

III. DEĞERLENDİRME :

113. Yukarıda sıralanan görev ve ilkeler ışığında, mevcut davalarda zorla kaybetme iddialarına ilişkin soruşturmaların kamuoyunun incelemesine açık olmadığı ve olası mağdur yakınlarının katılmadığı tespit edilmiştir. Başvuru konusunu oluşturan kayıpların, kamu görevlilerinin herhangi bir hukuka aykırı eyleme izin verdiği veya hoş gördüğü izlenimi yaratmaması için usulüne uygun olarak soruşturulmadığı da tespit edilmiştir.

⁶⁹Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezayı Önleme Komitesi, Polis nezaretine ilişkin CPT standartlarına ilişkin gelişmeler, CPT/Inf (2002) 15, <https://rm.coe.int/16806cd1eb>

⁷⁰ Aksoy vs. Türkiye, Başvuru no. 21987/93, 18/12/1996.

⁷¹ Aksoy vs. Türkiye, Başvuru no. 21987/93, 18/12/1996, §38.

Zorla Kaybetme İddiaları

114. Başvuran Nuray Tunç'un eşi Yusuf Bilge Tunç'un akıbeti halen bilinmediği için, bu kişinin şikayetleri hakkında soruşturma gecikmeksizin ve uluslararası standartlara uygun olarak yürütülmelidir.

115. Nuray Tunç'un başvurusuna ek olarak, devletin diğer başvurular için soruşturma açma yükümlülüğü de sona ermedi. **Zorla kaybetme, işkence ve kötü muamele iddiaları derhal Anayasa ve uluslararası standartlara uygun olarak soruşturulmalı ve kasıtlı veya ihmalkar eylemlerde bulunan failer eylemleriyle orantılı olarak cezalandırılmalıdır.**

Bir Avukata ve bir Hekime erişme ve bir Hakim önüne çıkarılma hakkı

116. Haklarında başvuru yapılan kişilerin ailelerinin seçtiği avukatlarla görüşmelerine izin verilmedi ve İnsan Hakları Merkezi üyesi avukatlar sadece Salim Zeybek ile iletişime geçebildi. Sincan 1 Nolu F Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ziyaretinde cezaevi görevlileri de vardı, ve konuşmayı duyabildiler. Bu kişilerin, gözaltında veya sonrasında kolluk kuvvetleri tarafından seçilen avukatları ile tam bir gizlilik içinde iletişim kurma fırsatına sahip olduklarını gösteren herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle, cezai suçlarla itham edilen bu kişilerin avukatları ile tam gizlilik içinde iletişim haklarından yararlanmalarına izin verildiği sonucuna varılmıştır.

117. Haklarında başvuru yapılan kişilerin kendi seçtikleri bir avukattan hukuki yardım alma hakkından gönüllü olarak feragat edip etmedikleri konusunda belirsizlikler bulunmaktadır. Bu kişilerin, ailelerinin seçtikleri avukatları isteyerek ve sonuçlarını bilerek değiştirip değiştirmedikleri bilinmemektedir. Feragatin gönüllü olup olmadığı konusunda şüphe olması nedeniyle, bu kişilerin kendi seçtikleri bir avukattan hukuki yardım alma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. **Başvuranların yakınlarının, avukatları ile tam bir gizlilik içinde iletişim kurma haklarını derhal kullanmalarına izin verilmelidir.**

118. Haklarında başvuru yapılan kişilerin, derhal hakim önüne çıkarılma haklarını kullanıp kullanmadıkları bilinmemektedir. Başvuranlar, yakınlarının tutukluluk süresinin uzatılmasına karar vermek için mahkemeye çıkarılmaları gereken dördüncü ve sekizinci gün tutukluluk hallerinde gün boyu adliyede beklediklerini, ancak yakınlarının mahkemeye çıkarılmadığını belirtmişlerdir. **Başvuranların 12 gün tutuklu bulunan yakınlarının bu süre içinde hakim önüne çıkarılıp çıkarılmadığı açıklığa kavuşturulmalıdır**

•

119. Haklarında başvuru yapılan kişilerin, bir hekime erişim haklarını kullanıp kullanmadıkları bilinmemektedir. Bu şahısların muayenesinden sonra düzenlenen sağlık raporları olsa bile bu raporlar yakınlarına veya avukatlarına verilmemiş, itiraz etme imkanı tanınmamıştır.

120. "FETÖ/PDY" üyesi olmakla suçlanan yedi kaybedilen kişiden altısı, aylar sonra emniyet müdürlüğünde ortaya çıktı. **Zorla kaybetmeye ilişkin soruşturma, bu kişilerin şüpheli olduğu soruşturmadan ayrılmalıdır ve kaybolma davalarına yönelik soruşturmayı tehlikeye atmayacak bilgileri, halkla paylaşılmalı ve aileler soruşturmanın ilerlemesi hakkında bilgilendirilmeli ve soruşturmaya katılmalarına izin verilmelidir.**

ANKARA BAROSU İNSAN HAKLARI MERKEZİ

Sonuç: Yukarıdaki gerekçelere dayanılarak, hakkında başvuru yapılan 7 kişinin zorla kaybedildiği iddialarına yönelik yürütülen soruşturmanın ve sonrasında tutuklanma süreçlerinin uluslararası insan hakları hukuku standartlarına uygun olmadığı tespit edildi. Bu bulguyu daha fazla araştırmak İnsan Hakları Merkezi'nin alanı dışındadır. Ancak iddia edilen ihlallerin ciddiyeti göz önüne alındığında, bu raporun ekleriyle birlikte Ankara Barosu Yönetimine sunulması ve kapsamlı bir soruşturma için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi kararlaştırılmıştır.

Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi İzleme
Alt Komitesi

Ek 2

EK 2: DEVLET SPONSORLU YURT İÇİ KAÇIRMALAR

1. MUSTAFA YILMAZ¹

- Mustafa Yılmaz, 19 Şubat 2019'da kaçırıldı ve 245 gün (8 ay) ortadan kaybolmasının ardından 22 Ekim 2019'da yeniden ortaya çıktı.
- Özel bir sağlık kuruluşunda fizyoterapist olan Mustafa Yılmaz, işe giderken kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırıldı. Kamera görüntülerinin de gördüğü gibi, siyah bir Transporter minibüse bindirildi ve götürüldü.
- Mustafa Yılmaz, kaçırıldığı sırada Ankara 32. Ağır Ceza Mahkemesi'nde "FETÖ/PDY'ye" üye olmak suçundan 6 yıl 3 ay hapis cezasına mahkum edilmesine itiraz prosedürünü bekliyordu.
- 22 Ekim 2019 günü saat 23.30'da polis, Yılmaz'ın eşini arayarak Yılmaz'ın Karapürçek Karakolunda tekrar ortaya çıktığını bildirdi.
- Mustafa Yılmaz, tutuklanmasının hemen ardından hücreye kapatıldı.² Ayrıca, Yılmaz'ın eşinin Yılmaz'ı hapisanedeki ziyaretleri her zaman gardiyanlar eşliğinde gerçekleştirilmiş ve görsel-işitsel olarak kaydedilmiştir. Bu ziyaretler sırasında Mustafa Yılmaz, kaçırılma ve kaybolma dönemi hakkında konuşmak konusunda çok isteksizdi. Yılmaz'ın eşi şöyle ifade verdi: " *Ne olduğunu sormaya çalıştığım her seferde, kocam gerginleşiyordu ve fiziksel tepkilerinden onun bu konu hakkında konuşmak istemediğini anladım. Şikayetlerimi geri çekmemi söyledi, ancak bunu yapmayacağımlı kabul ediyor.* "³
- Mustafa Yılmaz'ın gözaltı nedeniyle fiziksel sağlığı bozulmuştu: Önemli miktarda kilo vermişti ve çok solgun görünüyordu.⁴
- Mustafa Yılmaz'ın kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Emniyet Müdürlüğü Kayıp ve Arananlar Bürosu, kaçırma ile ilgili kamera görüntüleri olduğunu bildirdi. Ancak bu görüntü, soruşturma dosyasına dahil edilmemiştir. Benzer şekilde, metro kamera kayıtları, şehir gözetleme kamera kayıtları, HTS, Baz, Sinyal ve GPRS kayıtları hakkında herhangi bir araştırma yapılmadı.
 - o Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, 9 Mart 2019 tarihinde, Mustafa Yılmaz'ın kaçırıldığına veya özgürlüğünden hukuka aykırı bir şekilde mahrum bırakıldığına dair herhangi bir delil bulunmadığını düşündüğü için bu davanın daha fazla araştırılmasına gerek olmadığına karar verdi

¹ Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi' ortak izleme raporu, Temmuz 2019,

([https://turkeytribunal.com/wp-](https://turkeytribunal.com/wp-content/uploads/2020/06/Enforced_Disappearances_JointMonitoringReportAnkaraBar.pdf)

content/uploads/2020/06/Enforced Disappearances JointMonitoringReportAnkaraBar.pdf).

² Bold App, "Kaçırılan, dokuz ay ortadan kaybolmasının ardından polis nezaretinde bulundu, 25 Ekim 2019, (<https://boldapp.de/en/2019/10/25/abductee-turns-up-in-police-custody-after-nine-months-of-disappearance/amp/>).

³ İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Türkiye:Zorla Kaybetmeler, İşkence", 29 Nisan 2020, (<https://www.hrw.org/news/2020/04/29/turkey-enforced-disappearances-torture>).

⁴ Deutsche Welle (DW), "Türkiye: Kaybolan memurların davası", 27 Ekim 2019, (<https://www.dw.com/en/turkey-the-case-of-the-vanished-civil-servants/a-51008072>).

(2019/32930 sayılı karar no. 2019/27773).

- o Yılmaz'ın eşi, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 30 Nisan 2019 tarihli kararına itiraz etti ve Ankara 5. Sulh Ceza Mahkemesi kararı bozdu. Yine de, etkili bir soruşturma yapılması konusunda ısrar etmek sonuç vermedi. 2019/90003 sayılı soruşturmada, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, bir kez daha kayıp şahsın reşit olduğu ve kendi isteğiyle evi terk ettiği gerekçesiyle kovuşturmaya gerek olmadığına karar verdi.
- o Yılmaz'ın eşinin metro kamera kayıtları, şehir gözetleme kamera kayıtları, HTS, Baz, Sinyal ve GPRS kayıtlarına bakma talepleri reddedildi ve 30 Nisan 2019'da Anayasa Mahkemesi'ne ihtiyati tedbir talebinde bulunuldu (dava no. 2019/13374).

2. SALİM ZEYBEK⁵

- Salim Zeybek, 21 Şubat 2019'da kaçırıldı ve 157 gün (5 ay) ortadan kaybolmasının ardından 28 Temmuz 2019'da yeniden ortaya çıktı.
- Bilgisayar teknisyeni Salim Zeybek, Edirne karayolunda eşi Fatma Betül Zeybek ve çocukları ile birlikte Havsa gişelerine doğru giderken, bir Dacia Duster yollarını kesip onları durdurmaya çalıştı. Sürücülerini durmadı, ancak hızla U dönüşü yaptı. Sürücü karşı yönden gelen arabalara çarpıp kendi arabalarına da ağır hasar verdi ve aileye "kaçmalarını" söyleyene kadar da durmadı. Zeybek, eşi ve çocukları neler olup bittiğini bilmeden koşmaya başladılar. Ateş edildi ve sivil giyimli silahlı kişiler kendilerini polis olarak tanıttı. ⁶ Salim Zeybek'i yere yatırıp onu bilinmeyen bir yere götürecek olan bir arabaya bindirdiler. Eşi ve çocukları, maskeli şahıslar tarafından başka bir araca bindirilerek Ankara'daki evlerine geri götürüldü.
- Daha sonradan Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2017/69394 sayılı soruşturma dosyasında Salim Zeybek'in şüpheli olduğu ve hakkında "FETÖ/PDY" üyesi olduğu iddiasıyla tutuklama kararı çıkarıldığı tespit edildi.
- 28 Temmuz 2019'da polis, Salim Zeybek'in Ankara'da Terörle Mücadele Şubesi'nde gözaltında olduğunu bildirdi. Salim Zeybek'in emniyete teslim olmak için yürürken sabıka kaydı kontrolü sırasında yakalandığı iddia edildi.
- Zeybek'in eşi, Zeybek'in yeniden ortaya çıkmasının ardından Ankara Terörle Mücadele Şubesi'nde seçtiği iddia edilen avukatlarla görüşmesine izin verilmediğini söyledi. Eşinin bağımsız bir hekim tarafından muayene edilmesi talepleri reddedildi

⁵ Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi' ortak izleme raporu, 1 Temmuz 2019, (<https://turkeytribunal.com/wp-content/uploads/2020/06/Enforced-Disappearances-Joint-Monitoring-Report-Ankara-Bar.pdf>).

⁶ IPA News, "Türkiye'de adam kaçırılmalar artıyor, bir babanın çocuklarının önünde vahşice kaçırılması korkunç bir olay", 4 Mart 2019, (<https://ipa.news/2019/03/04/abductions-on-the-rise-in-turkey-as-the-latest-horrific-one-see-a-father-brutally-kidnapped-in-front-of-his-kids>).

(yetkililer yazılı bir redde razı olmaksızın).⁷ Terörle Mücadele Şubesi'nde Zeybek'i ziyaret ederken, Zeybek'in eşine her zaman polisler eşlik ediyordu ve kocasına son aylarda neler olduğunu sorduğunda, polisler, kocasının kaçırma olayını tartışmasına izin vermiyordu. Salim Zeybek'in fiziksel durumu da bozulmuştu: her zaman taktığı gözlüğünü takmıyordu, çok fazla kilo vermişti ve otururken dengesini sağlayamıyordu. Ayrıca Salim Zeybek, 28 Temmuz 2019'da tutuklandıktan sonra tutukluluğunun uzatılmasına karar vermek üzere hakim karşısına çıkarılmadan 12 gün tutuklu kaldı. Salim Zeybek, karısına adliye önünde kendisini beklememesini söyledi ve seçtiği avukatla görüşmeyi reddetti.

- * Salim Zeybek'in kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
- o Edirne İl Emniyet Müdürlüğü, Edirne Valiliği, İl Jandarma Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü, bir kaçırma ve ardından kaybolma olayını yalanladı. o 25 Şubat 2019'da Zeybek'in eşi, failerin özgürlükten yoksun bırakma ve silahlı tehdit işledikleri iddiasıyla Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulundu. 25.02.2019 tarihinde başvuran, Ankara Adliyesi Nöbetçi Cumhuriyet Savcılığı önünde ifade verdi. Sahibi ve şoförünün kendisine bildirilmesi talebiyle kendisini ve çocuklarını Ankara'ya getiren arabanın plaka numarasını Savcılığa verdi. Ayrıca 21 Şubat 2019 tarihinde 18.00-21.00 saatleri arasında 'ters yönde giden bir araba' hakkında acil arama yapıp yapılmadığını acil çağrı merkezlerinden doğrulamayı talep etti. Aynı tarihte ve aynı saatte o güzergahta meydana gelen kazalara ilişkin tüm raporlara araştırma yapılmasını ve baz istasyonlarında sinyal yayan kamu görevlilerinin tespit edilmesini de istedi. Ancak bu taleplerin hiçbiri karşılanmadı. Zeybek'in eşi, ilgili soruşturmayı yürüten savcı huzurunda ifade vermek istediğini belirtmesine rağmen, ilgili evraklar incelendiğinde bugüne kadar ifade vermesinin istenmediği görülmüştür. o 5 Nisan 2019 tarihinde Zeybek'in eşi, Anayasa Mahkemesine ihtiyati tedbir talebinde bulundu. Bu istek 17 Nisan 2019 tarihinde reddedilmiştir.

3. ÖZGÜR KAYA⁸

- * Özgür Kaya, 13 Şubat 2019'da kaçırıldı ve 165 gün (5 ay) ortadan kaybolmasının ardından 28 Temmuz 2019'da yeniden ortaya çıktı.^{7 8}

⁷ Tutuklu Avukatlar Girişimi, "Ankara Mahkemesi onları tutuklamaya karar verdiği için zorla kaybetmenin dört mağduru hakkında şüpheler ve endişeler devam ediyor", 10 Ağustos 2019, (<https://arrestedlawvers.org/2019/08/10/suspicious-and-concerns-continue-about-the-four-victims-of-enforced-disappearance/>).

⁸ Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi' ortak izleme raporu, 1 Temmuz 2019, (<https://turkeytribunal.com/wp-content/uploads/2020/06/Enforced-Disappearances-JointMonitoringReportAnkaraBar.pdf>).

- Gülen hareketine bağlı özel bir kurumda öğretmenlik yapan Özgür Kaya, TEM (Terörle Mücadele Birimleri) yazılı yekek giyen yaklaşık 40 kişilik ağır silahlı bir grup tarafından kaçırıldı. Kendilerini polis olarak tanıttılar ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına ait bir soruşturma numarası verdiler. Birçok komşu Kaya'nın kaçırılmasına tanık oldu.
- Özgür Kaya, "FETÖ/PDY" üyesi olma şüphesiyle soruşturmaya konu oldu. Bu soruşturma, Eylül 2016'da evinin aranmasına yol açtı. Ardından Özgür Kaya geçici olarak saklandı. Kaya'nın eşi, Kaya'nın kaçırılmasından kısa bir süre önce gözaltına alındı ve kocasının nerede olduğu soruldu.
- 28.07.2019 tarihinde polis, Kaya'nın eşine, Kaya'nın Ankara Terörle Mücadele Şubesi'nde gözaltına alındığını ve teslim olmak için karakola giderken sabıka kaydı kontrolünde yakalandığını bildirdi.
- Kaya'nın eşi, Ankara Terörle Mücadele Şubesi'ne yaklaşık yarım saatliğine kendisini ziyarete gittiğini, ancak bu ziyaretin her zaman polis eşliğinde olduğunu söyledi. Kocasının çok kilo verdiğini fark ettiğini belirtti. Kaya eşinden başvurularını geri çekmesini, sosyal medya hesaplarını kapatmasını ve kurtuluşu için lobi yapmak üzere milletvekilleri ile görüşmemesini istedi.⁹ Özgür Kaya, Ankara Terörle Mücadele Şubesi'nde tekrar ortaya çıktıktan sonra hakim önüne çıkarılmadan 12 gün tutuklu kaldı. Özgür Kaya, eşinin parasını ödediği avukat ile görüşmek istemedi. Özgür Kaya, eşine karakolda tesadüfen bir avukat bulunduğunu söyledi. Ancak bu avukat Kaya'nın eşi ile hiç temas kurmadı. Kaya'nın eşinin, kocasının bağımsız bir hekim tarafından tıbbi muayene edilmesi talebi reddedildi.¹⁰
- Özgür Kaya'nın kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Kaya'nın eşi, düzenli olarak polise kocasının nerede olduğunu sordu. Sürekli olarak kocasının gözaltında olmadığı, ancak yurt dışına kaçtığı söylendi.
 - o 16 Şubat 2019 tarihinde Kaya'nın eşi, kocasının kaçırılmasıyla ilgili soruşturma başlatmak için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulundu (bundan böyle "ilk soruşturma"). o Kaya'nın eşi, İçişleri Bakanlığı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'na da mektuplar gönderdi. Milletvekilleri Sezgin Tanrıku ve Ömer Faruk Gergerlioğlu, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na yazılı sorular sundu. o 27 Şubat 2019 tarihinde Kaya'nın eşi, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan avukatı aracılığıyla görgü tanıklarının ifadelerini ve ilgili kamera kayıtlarının görüntülerini almasını istedi. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı

⁹ Bold Medya, "Erdoğan rejiminin altı özel tutsağı", 12 Kasım2019, (<https://boldmedya.com/en/2019/11/12/six-special-captives-of-erdogan-regime/>).

¹⁰ Tutuklanan Avukatlar Girişimi, "Zorla kaybolan dört kurban hakkında şüpheler ve endişeler, Ankara Mahkemesi,onları tutuklamaya karar verdiği için devam ediyor",10 Ağustos 2019, (<https://arrestedlawvers.org/2019/08/10/suspicious-and-concerns-continue-about-the-four-victim-of-enforced-disappearance/>).

polise yazılı bir emir çıkardı, polisten bazı soruşturmalar yapmasını istedi, ancak herhangi bir yanıt alamadı. Bu talep 15 Mart 2019 ve 27 Mart 2019 tarihlerinde tekrarlandı.

- o 26 Şubat 2019'da Kaya'nın eşi, ihtiyati tedbir talebiyle Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulundu. Ancak başvurusu 14 Mart 2019'da reddedildi.
- o Kaya'nın eşi, 18 Şubat 2019 tarihinde CiMER'e başvurdu (bundan böyle "ikinci soruşturma" olarak anılacaktır). Sonuç olarak 12 Mart 2019 tarihinde Şentepe Şehit Cevdet Yeşilay Polis Karakolu'nda ifadesi alındı.
- o 24 Mayıs 2019 tarihinde Ankara Valiliği Hukuk İşleri Birimi, Kaya'nın eşinin 21 Mayıs 2019 tarihinde yaptığı başvuruya cevaben Ankara İl Emniyet Müdürlüğü ve Ankara Cumhuriyet Savcılığı'na yazı yazdı. Bu Birim, İl İnsan Hakları Kurulu'nda görüşülebilmesi için bu yetkililerden gerekli incelemeleri yapmalarını ve konuyu Ankara Valiliği'ne bildirmelerini talep etti. Ancak ilk soruşturma dosyası, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hala yürütülmekte olan ve Özgür Kaya'nın şüpheli olduğu ikinci soruşturmaya birleştirildi. Bu ikinci soruşturma dosyasında da gizlilik kararı olduğu için Kaya'nın eşi, iki dosyaya da ulaşamadı. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı da Kaya'nın eşine bilgi vermedi.

4. GÖKHAN TÜRKMEN¹¹

- Gökhan Türkmen, 7 Şubat 2019'da kaçırıldı ve 271 gün/9 ay kaybolduktan sonra 5 Kasım 2019'da yeniden ortaya çıkmıştır.
- Gökhan Türkmen, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun eski bir çalışanıydı. İş sözleşmesi 21 Temmuz 2016 tarihinde "FETÖ/PYD" üyesi olduğu iddiasıyla feshedildi. 7 Şubat 2019'da evinden çıktıktan sonra kaçırıldı.
- Gökhan Türkmen, "FETÖ/PYD" üyesi olmasıyla ilgili soruşturma kapsamında tutuklama emrinin konusu oldu. Ağustos 2017'de Özel Kuvvetler Dairesi polisleri Gökhan Türkmen'in evini aradı ve eşi Zehra Genç Türkmen'e, arama sırasında evde olmayan Gökhan Türkmen hakkında tutuklama emri çıkarıldığını söyledi. Türkmen'in kendisinin bir an önce yetkililerle görüşmesi gerekiyordu ancak bunu yapmadı.
- 5 Kasım 2019'da polis Türkmen'in eşine, kocasının Antalya Emniyet Müdürlüğü'nde olduğunu bildirdi.

¹¹ Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi' ortak izleme raporu, 1 Temmuz 2019, ([https://turkeytribunal.com/wp-content/uploads/2020/06/Enforced Disappearances JointMonitoringReportAnkaraBar.pdf](https://turkeytribunal.com/wp-content/uploads/2020/06/Enforced_Disappearances_JointMonitoringReportAnkaraBar.pdf)).

- Bir Ankara mahkemesi, Gökhan Türkmen'i Ankara Sincan 1 Nolu F Tipi Cezaevi'nde hücre hapsinde tutulmak üzere gönderdi.¹²
- 10 Şubat 2020 tarihli duruşmada, Türkmen ilk kez kaçırılması, zorla kaybedilmesi ve maruz kaldığı işkence hakkında konuştu.
 - o Gökhan Türkmen hâkimlere polis yeleği giyen kişiler tarafından kaçırıldığını söyledi.¹³ Bir minibüsle dört ya da beş saat uzaklıktaki bir yere götürüldü ve orada sonra aylarca süren işkence ve kötü muamele başladı.¹⁴
 - o Gökhan Türkmen, Kasım 2019'da gözaltındayken kendi hukuk müşavirini tutmasının engellendiğini söyledi. Duruşmada, baro tarafından görevlendirilen avukat Ayşegül Güney'i görevden aldığını duyurdu.¹⁵
 - o Gökhan Türkmen ve (yeni) avukatı, kendilerini MİT üyesi olarak tanıtan erkeklerin 15 Kasım 2019 tarihinden bu yana kendisini altı kez cezaevinde ziyaret ederek kendisini ve ailesini tehdit etmesine karşı şikayette bulundu.¹⁶
 - o Mart 2020 ziyareti sırasında, şikayete konu olan kişiler, Şubat ayındaki duruşmada, kaçırma ve işkence hakkındaki şikayetlerini geri çekmesi için ona baskı yaptılar.¹⁷
- Gökhan Türkmen'in kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o 12 Şubat 2019'da Gökhan Türkmen'in babası Antalya Varsak Karakolu'na gitti. Daha sonra Terörle Mücadele Şubesi'nden polisler onun evine geldi ve ifadesini aldı. Memurlar, oğlunun arabasının 10 gün önce Ulus'ta (Ankara'da) şehir kameralarında görüldüğünü söyledi. Türkmen'in eşi, arabaları son iki yıldır evlerinin garajında olduğu için hemen bunun imkansız olduğunu söyledi.
 - o Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı, bu kayıp şahıs davasıyla ilgili ilk soruşturmayı başlattı ve 26 Şubat 2019'da Kayıp ve Aranılanlar Ofisi'nin Gökhan Türkmen ile ilgili işlemleri yürüttüğüne karar verdi.

¹² İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Türkiye: Zorla Kaybetmeler, İşkence", 29 Nisan 2020, (<https://www.hrw.org/news/2020/04/29/turkey-enforced-disappearances-torture>).z

¹³ Hizmet Hareketi Haber Arşivi, Türk istihbaratı tarafından kaçırılan adam, 9 aylık zorla kaybetme sırasında işkenceyi ortaya çıkardı, 17 Şubat 2020 (<https://hizmetnews.com/25172/man-abducted-by-turkish-intel-exposes-torture-during-9-month-enforced-disappearance/#.X0qe6S2iHBI>).

¹⁴ Hizmet Hareketi Haber Arşivi, Türk istihbaratı tarafından kaçırılan adam, 9 aylık zorla kaybetme sırasında işkenceyi ortaya çıkardı, 17 Şubat 2020 (<https://hizmetnews.com/25172/man-abducted-by-turkish-intel-exposes-torture-during-9-month-enforced-disappearance/#.X0qe6S2iHBI>).

¹⁵ Hizmet Hareketi Haber Arşivi, Türk istihbaratı tarafından kaçırılan adam, 9 aylık zorla kaybetme sırasında işkenceyi ortaya çıkardı, 17 Şubat 2020 (<https://hizmetnews.com/25172/man-abducted-by-turkish-intel-exposes-torture-during-9-month-enforced-disappearance/#.X0qe6S2iHBI>).

¹⁶ Bold Medya, İNSAN HAKLARI İnsan Hakları İzleme Örgütü: Türkiye'de Kaçırma ve İşkence İddiaları İncelenmedi, 29 Nisan 2020 (<https://boldmedya.com/en/2020/04/29/human-rights-watch-allegations-of-abduction-and-torture-not-investigated-in-turkey/>).

¹⁷ Bold Medya, İNSAN HAKLARI İnsan Hakları İzleme Örgütü: Türkiye'de Kaçırma ve İşkence İddiaları İncelenmedi, 29 Nisan 2020 (<https://boldmedya.com/en/2020/04/29/human-rights-watch-allegations-of-abduction-and-torture-not-investigated-in-turkey/>).

Sonuç olarak, savcılık suç unsuru bulunmadığını düşündüğü için kovuşturmaya gerek görmedi.

- o Türkmen'in eşi, talebi üzerine Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından 14 Mart 2019 tarihinde Ulusal Yargı Bilişim Sistemi hükümlü ve tutuklularının kayıtlarında Türkmen'in adının bulunmadığı konusunda bilgilendirildi.
- o 20 Mart 2019 tarihinde Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı, Türkmen'in eşinin CİMER'e şikayette bulunmasının ardından ikinci bir soruşturma başlattı. Ancak, *"Gökhan Türkmen herhangi bir suçun mağduru olsaydı, şikayeti üzerine soruşturma açılabilirdi" sonucuna vardı.* Gökhan Türkmen böyle bir şikayette bulunamayacağı için böyle bir şikayet elbette imkansızdı.
- o 27.03.2019 tarihinde Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturmaya devam etmek, telefon kayıtlarını ve tarihi trafik arama kayıtlarını çağırarak için ilk soruşturma belgelerini gözden geçirdi. Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı Hazırlık Bürosu ve Antalya Varsak Karakolu'na gerekli incelemelerin yapılması, tarihi trafik arama kayıtlarının incelenmesi ve Türkmen'in ailesiyle görüşme yapılması için mektuplar gönderilmiştir.
- o 04.04.2019 tarihinde Türkmen'in eşi, Kayseri Melikgazi Karakolu'nda ifade verdi ve 07.03.2019 saat 02.34'te kullandığı telefonda eşi Gökhan Türkmen için açtığı Twitter hesabına üç mesaj gönderildiğini belirtti: *"Devletten çaldığı ve kendisine ait olmayan verileri kimle paylaştığını söylemeden ölemez. Bir kanalizasyon kapağının altına sıkıştırılmış bir lağım faresi gibi bana yalvararak bakıyor. Soruları tamamlayıcı kanıtlarla cevaplamazsa acı çekecek ve yok edilecek", "* *Tamam", "Şimdi güvende."* Bu hesabın daha sonra "NOBET@nobetdizisi7_24" olarak değiştirilen "15 Temmuz @vforvendetta TUR" olduğundan bahsetti. Türkmen'in eşi, bu hesabı kullanan kişi veya kişilerin kocasını kaçırdığına inandığını belirtti. Ayrıca hesapları bir kez daha kontrol ettiğinde bu hesapların artık kullanımda olmadığını fark ettiğini belirtti.
- o 7 Mayıs 2019 tarihinde Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı ile irtibata geçerek Türkmen'in eşinin tanık olarak sorgulamasını istedi. Türkmen'in eşi bir kez daha ifade verdi.
- o 5 Mart 2019 tarihinde Türkmen'in eşi Ombudsmanlık Bürosu'na başvurdu. 2 Mayıs 2019'da başvurusu reddedildi ve *"İncelenmeye Uygun Değil"* kararı verildi (dava no. 2019/1671-S.2507).
- o 16 Nisan 2019'da Ankara savcısı, Türkmen'in eşinin şikayetlerinin soruşturulmasına gerek olmadığını belirten üç karar verdi.¹⁸

¹⁸ Bold Medya, İNSAN HAKLARI İnsan Hakları İzleme Örgütü: Türkiye'de Kaçırma ve İşkence İddiaları İncelenmedi, 29 Nisan 2020 (<https://boldmedya.com/en/2020/04/29/human-rights-watch-allegations-of-abduction-and-torture-not-investigated-in-turkey/>).

5. ERKAN IRMAK ¹⁹

- Erkan Irmak, 16 Şubat 2019'da kaçırıldı ve 162 gün (5 ay) ortadan kaybolmasının ardından 28 Temmuz 2019'da yeniden ortaya çıktı.
- Öğretmen olan Erkan Irmak, sivil giyimli üç kişi tarafından kaçırıldı.
- Erkan Irmak, "FETÖ/PYD" üyesi olduğu iddiasıyla Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın soruşturması altındaydı. Kaybolduğu süre boyunca, bu soruşturma devam etti ve sonunda Irmak hakkında bir tutuklama emri çıkarıldı.
- 28.07.2019 tarihinde polis, Irmak'ın eşi Nilüfer Irmak'a, kocasının Ankara Terörle Mücadele Şubesi'nde gözaltına alındığını ve teslim olmak için karakola giderken sabıka kaydı kontrolünde yakalandığını bildirdi.
- Irmak'ın eşi, kocasının cezaevinde yeniden ortaya çıkmasının ardından kendisini Ankarada Terörle Mücadele Şubesi'nde bir polis ve görüştüğü odadaki kameralar eşliğinde neredeyse yarım saatliğine ziyaret ettiğini doğruladı. Kocasını neredeyse 15 kilo vermişti. Hakim karşısına çıkmadan 12 gün tutuklu kaldı. Ayrıca bağımsız bir doktor tarafından muayene edilmedi.²¹
- Erkan Irmak'ın kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Irmak'ın eşi, 2 Şubat 2019 tarihinde İstanbul Valiliği'ne (dava no. 63800) başvuruda bulunmuş ancak kendisine yanıt gelmemiştir. Ayrıca 1900532752 no ile CiMER'e başvuruda bulundu. 7 Mart 2019 tarihinde Ümraniye İlçe Emniyet Müdürlüğü'nden şu yanıtı aldı: " *Başvurunuzun gizli yönleri ile ilgili olarak yetkili makamlara şahsen başvurmanız halinde bilgilendirileceksiniz.* "
 - o 1 Mart 2019 tarihinde Irmak'ın eşinin avukatı, Irmak'ın eşinin şikayeti üzerine İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturma hakkında bilgi almak için talepte bulundu.
 - o Irmak'ın eşi ayrıca Savcılığın, kaçırılmanın meydana geldiği alanı kapsayan şehir gözetleme kameralarının (no. 046-g-34 umr ve no. 048-g-34 umr) görüntülerini incelemesini istedi. 24 Nisan 2019'da, Irmak'ın şüpheli olduğu ve halen devam eden soruşturmaya ilk soruşturma dosyası eklendi. Ancak, bu ikinci soruşturma dosyasında bir gizlilik emri olduğu için Irmak'ın eşi, yetkililer tarafından eşinin kaçırılmasıyla ilgili olarak yapılan işlemlere ilişkin hiçbir şey öğrenememiş ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından bilgilendirilmemiştir.

¹⁹ Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi' ortak izleme raporu, 1 Temmuz 2019, ([https://turkeytribunal.com/wp-content/uploads/2020/06/Enforced Disappearances JointMonitoringReportAnkaraBar.pdf](https://turkeytribunal.com/wp-content/uploads/2020/06/Enforced_Disappearances_JointMonitoringReportAnkaraBar.pdf)).

²⁰ Stockholm Özgürlük Merkezi, Zorla Kaybetme: 4 Mart 2019 tarihinde Türkiye'de bir kaçırılma daha bildirildi (<https://stockholmcf.org/enforced-disappearance-one-more-abduction-reported-in-turkey/>).

²¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Türkiye: Şimdi Polis Gözetiminde Olan Kaybolan Erkeklerin Kaygıları," 6 Ağustos 2019, (<https://www.hrw.org/news/2019/08/06/turkey-concerns-disappeared-men-now-police-custody>).

- o 11 Mart 2019'da Anayasa Mahkemesi'ne ihtiyati tedbir talebinde bulunuldu ve bu başvuru reddedildi.
- o 2 Nisan 2019 tarihinde, ihtiyati tedbir talebiyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bir başvuru yapıldı.
Mahkeme, 11 Nisan 2019'da Irmak'a tedbir kararı çıkarılmayacağını ancak bu davaya AİHM iç yönergesinin 41. maddesine göre öncelik verileceğini bildirdi.

Başvuru 10.04.2019 tarihinde Hükümete tebliğ edilmiştir.

BM Zorla veya İrade Dışı Kaybetme Çalışma Grubu'na yapılan başvuru henüz yanıtlanmadı.
o Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu kaçırma davasını TBMM'ye götürdü ve Meclis'te soru sorarak Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay'dan bu soruya cevap vermesini istedi. Yanıt verilmedi.

- Yasin Ugan , 13 Şubat 2019'da kaçırıldı ve 165 gün (5 ay) ortadan kaybolmasının ardından 28 Temmuz 2019'da yeniden ortaya çıktı.
- Özel sektörde çalışan bir muhasebeci olan Yasin Ugan, Altındağ Bölgesi Çamlık mahallesindeki bir evden kaçırıldı.²³ Kendilerini polis memuru olarak tanıtan sivil giyimli silahlı kişiler tarafından kaçırıldı. Kafasına siyah plastik bir torba geçirildi. Kaçıranlar, eylemlerinin Savcılık'ta devam eden bir soruşturmanın parçası olduğunu iddia ettiler.
- 28.07.2019 tarihinde polis, Mikail Ugan'a, kardeşinin Ankara Terörle Mücadele Şubesi'nde gözaltına alındığını ve teslim olmak için karakola giderken sabıka kaydı kontrolünde yakalandığını bildirdi.
- Yasin Ugan'ın eşi Selda Ugan, kocasının cezaevinde tekrar ortaya çıktıktan sonra kendisini sadece Ankara'daki Terörle Mücadele Şubesi'nde sivil giyimli polisler eşliğinde ziyaret etmesine izin verildiğini söyledi. Kocası çok kilo vermişti ve çok solgun görünüyordu. Kocası, gözaltı süresinin uzatılması için hakime götürülmeksizin 12 gün tutuklu kaldı. Yasin Ugan ifadesini verdiği anda, karısının seçtiğinden başka bir avukat vardı. Selda Hanım, bir haber sitesinden kocasının polis departmanındayken o avukatı tuttuğunu öğrendi. Bu avukat Selda Hanım ile görüşmeyi reddetti. Yasin Ugan, bağımsız bir hekim tarafından muayene edilmedi.
- 23 Haziran 2019'da Yasin Ugan Ankara 34. Ağır Ceza Mahkemesi'nde ifade verdi: " *Türk polisi beni kaçırdı ve altı ay boyunca ağır işkence yaptı.*"²⁴

²² Ankara Barosu Derneği İnsan Hakları Merkezi, Ortak İzleme Raporu, 1 Temmuz 2019, (<https://turkeytribunal.com/wp-content/uploads/2020/06/Enforced-Disappearances-JointMonitoringReportAnkaraBar.pdf>).

²³ İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Türkiye: Şimdi Polis Gözetiminde Olan Kaybolan Erkeklerin Kaygıları," 6 Ağustos 2019, (<https://www.hrw.org/news/2019/08/06/turkey-concerns-disappeared-men-now-police-custody>).

²⁴ IPA News, Altı ay boyunca Türk polisi tarafından işkence gördü: Tutuklu, 24 Haziran 2020 (<https://ipa.news/2020/06/24/tortured-for-six-months-by-turkish-police-detainee/>).

Şiddetli bir şekilde dövüldü ve altı ay boyunca sadece üç kez duş almasına izin verildi.²⁵ Yasin Ugan, işkence kapsamında alınan 58 sayfalık bir ifadeyi hiç okumadan imzalamaya zorlandıktan sonra, devlet tarafından atanan avukatını görevden aldı.²⁶

* Yasin Ugan'ın kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:

- o Mikail Ugan, emniyet teşkilatının tüm birimlerine ve Savcılığa gitti, ancak kardeşinin nerede gözaltına alındığını bulamadı.
- o 27.03.2019 tarihinde CiMER'e yapılan başvuruya cevaben Altındağ İlçe Emniyet Müdürlüğü şu cevabı verdi: "*Hüseyingazi Şehit İdris Aydın Polis Merkezi tarafından yapılan soruşturma, Yasin Ugan'ın cezaevinde olmadığını ve gözaltına alınabileceği herhangi bir emniyet biriminde gözaltına alınmadığını ortaya koydu.*"
- o 2 Nisan 2019'da Gölbaşı İlçe Emniyet Müdürlüğü şu şekilde yanıt verdi: "*Terörle Mücadele Dairesi - Güvenlik Ofisi, Yasin Ugan ile ilgili herhangi bir adli işlem gerçekleştirmedi.*"
- o İçişleri Bakanlığı, İnsan Hakları Derneği'nin Yasin Ugan ve Özgür Kaya'nın zorla kaybedildiği iddialarına ilişkin yazdığı yazıya 20 Mart 2019 tarihinde şu cevabı verdi: "*Kaçakçılık ve İstihbarat Birimi (KiHBi), Ulusal Yargı Bilişim Sistemi (UYAP) ve Kolluk Prosedürleri Projesi (Ekip Proje) soruşturmalarında kayıp şahıs başvurusu bulunamadı.*"
- o 5 Nisan 2019'da, Ombudsman Ofisi bir "*İnceleme için Uygun Değil*" kararı verdi.
- o İlk soruşturma dosyası kapsamında, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 22.02.2019 tarihinde Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Daire Başkanlığı'na yazı yazarak "Yasin Ugan'ın tutuklu olup olmadığının bildirilmesini ve durum buysa, en yakın akrabasını bilgilendirmek için tebligatın bir nüshasının gönderilmesini" istedi. Bu mektuba cevap verilmedi. İlk soruşturma dosyası, "FETÖ/PDY" yapısındaki ilgisiyle alakalı Yasin Ugan aleyhine ikinci bir soruşturma dosyasıyla birleştirildi. Mikail Ugan'dan tekrar ifade vermesi istenmedi.
- o Anayasa Mahkemesi, ihtiyati tedbir talebini 20.03.2019 tarihinde soruşturmasının halen devam ettiği gerekçesiyle reddetti.

²⁵ IPA News, Altı ay boyunca Türk polisi tarafından işkence gördü: Tutuklu (<https://ipa.news/2020/06/24/tortured-for-six-months-by-turkish-police-detainee/>).
24 Harizan 2020

²⁶ IPA News, Altı ay boyunca Türk polisi tarafından işkence gördü: Tutuklu (<https://ipa.news/2020/06/24/tortured-for-six-months-by-turkish-police-detainee/>).

7. YUSUF BİLGE TUNÇ²⁷

- Yusuf Bilge Tunç 6 Ağustos 2019'da kaçırıldı ve hala kendisinden haber yok.
- Yusuf Bilge Tunç, Savunma Sanayii Müsteşarlığı'nda Mali Hizmetler Uzmanı olarak çalışıyordu ve 2 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kamu görevinden alındı. 6 Ağustos 2019'da bilinmeyen durumlarda ortadan kayboldu.
- Yusuf Bilge Tunç, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hakkında yürütülen soruşturmanın konusu olmuştur. Bir yandan "FETÖ/PDY" üyesi olduğu, diğer yandan Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) sorularını sızdırdığı iddia edildi. Nisan 2017'de polis ev adresini aradı ama Tunç o sırada evde değildi. Daha sonra polise teslim olmadı.²⁸
- Yusuf Bilge Tunç'un kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o 8 Ağustos 2019 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Tunç'un eşi tarafından yapılan kayıp başvurusunu aldı. Savcı bir soruşturma numarası oluşturmuş ancak davaya bir savcı atamamıştır. 19 Ağustos 2019 tarihinde, Tunç'un eşinin ısrarlı taleplerinin ardından Savcı, Kayıp Kişiler Dairesi'ne Yusuf Bilge Tunç hakkında soruşturma yapılmasını isteyen bir mektup göndermiştir. Ancak hiçbir şehir gözetleme kamerası kayıtları incelenmedi. Sonunda, Tunç'un aile üyeleri arabayı kendileri buldu.
 - o 9 Ağustos 2019'da Tunç'un eşi CiMER'e başvurdu, ancak herhangi bir yanıt alamadı.
 - o 12 Ağustos 2019'da Tunç'un eşi ve diğer akrabaları Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulundu. Diğerlerinin yanı sıra, arabasının hareketleri ve ilgili kamera görüntüleriyle ilgili bir soruşturma talep ettiler. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı bu taleple ilgili herhangi bir işlem yapmadı.
 - o 4 Eylül 2019'da Tunç'un eşinin avukatı, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan bölgede inceleme yapmasını, kamera görüntülerini/resimlerini tespit etmesini, şehir gözetleme kameralarından, OTS, KGYS, güzergah üzerindeki özel iş yerindeki tüm görüntüleri incelemesini istedi, kayıp kişinin telefon numarasını kullanarak yerini tespit edilmesini ve aynı baz istasyonundan sinyal yayan kamu görevlilerinin tespit edilmesini talep etmiştir. Ancak, bu isteğe yanıt olarak herhangi bir işlem yapılmadı.

²⁷ Ankara Barosu İnsan Hakları Merkezi' ortak izleme raporu, 1 Temmuz 2019 (<https://turkeytribunal.com/wp-content/uploads/2020/06/Enforced-Disappearances-JointMonitoringReportAnkaraBar.pdf>).

²⁸ BOLD MEDYA Kaçırılan siyaset bilimi mezunu Tunç'un eşi: "Polis bana kocamın nerede olduğunu soruyor" 17 Eylül 2019 (<https://boldmedya.com/en/2019/09/17/abducted-political-science-graduate-tuncs-wife-the-police-are-asking-me-where-my-husband-is/>).

- o Kayıp kişinin başvurusunu içeren Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı dosyası da dahil olmak üzere soruşturma dosyaları Tunç aleyhindeki soruşturma dosyası ile birleştirildi.
- o 9 Ağustos 2019'da Tunç'un eşi CiMER'e başvurdu, ancak herhangi bir yanıt alamadı.
- o Etkili soruşturma yürütmeyen savcı ve kolluk görevlileri hakkında 21.08.2019 tarihinde Hâkimler ve Savcılar Kurulu'na suç duyurusunda bulunulmuş ancak bu şikayet ile ilgili herhangi bir işlem yapılmamıştır. Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvuru ve acil tedbir talebiyle ilgili henüz bir karar alınmadı.

8. ÖNDER ASAN²⁹

- Önder Asan, 1 Nisan 2017'de kaçırılmış ve 41 gün/1 aydır kaybolmasının ardından 12 Mayıs 2017'de yeniden ortaya çıkmıştır.³⁰
- Felsefe öğretmeni Önder Asan, Türkiye'nin başkentinde güpegündüz kaçırıldı. Başlangıçta, kaçırılma koşulları bilinmiyordu, ancak Asan, olağan gözaltı sisteminde yeniden ortaya çıktığında, olanları avukatı Burak Çolak'a aktarmayı başardı. Asan, 1 Nisan 2017 tarihinde Şanlıtepe mahallesinde park edilmiş olan arabasına geldiğinde, bilinmeyen kişiler tarafından lastiklerinin kesildiği yönünde ifade verdi. Sonuç olarak, bir taksiye binmek zorunda kaldı. Vatan Caddesi'nde varış noktasına giderken dört araç taksinin önünü kesti. Arabalardan inenler, polis olduklarını söyledi. Gözlerini bağladılar ve siyah bir Volkswagen Transporter minibüsüne binmeye zorladılar. Bir tanık, Asan'ı taksiden bir Transporter minibüse binmeye zorlayanların polis memurları olduğunu doğruladı.³¹ Asan, bilinmeyen bir yere giderken gözlerinin bağlandığını ve dövüldüğünü belirtti. Daha sonra bir hücreye kondu ve birkaç gün işkence gördü. 12 Mayıs 2017'de bir kez daha gözleri bağlandı ve bir minibüse bindirildi. Göz bağı çıkarıldıklarında, Eymir Gölü yakınlarında (Ankara'nın yaklaşık 20 kilometre güneyinde) olduğunu fark etti. Kaçıranlar Ankara polis teşkilatını aradılar ve Asan'ı telefonda " *Ben Önder Asan,*

²⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü, Türkiye: Zorla Kaybetmeler, İşkence Kaybolmalarını Araştırın; Tutuklu ve Ailesine Yönelik Tehditleri Sonlandırın

29 Nisan 2020 (<https://www.hrw.org/news/2020/04/29/turkey-enforced-disappearances-torture>); İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Gözaltında: Türkiye'de Polis İşkencesi ve Kaçırılmalar", 12 Ekim 2017, (<https://www.hrw.org/report/2017/10/12/custody/police-torture-and-abductions-turkey#page>); Stockholm Özgürlük Merkezi, "Türkiye'de kaçırılan öğretmen, hükümet haydutları tarafından 42 günlük işkence gördükten sonra polis gözaltına alındı", 14 Mayıs 2017, (<https://stockholmcf.org/abducted-teacher-in-turkey-turns-up-in-police-detention-after-42-days-of-torture-by-govt-thugs/>); Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs 2020, s. 11(https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf).

³⁰ İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Türkiye: Ankara Kaçırılmalarını ve Kaybolmalarını Araştırın", 3 Ağustos 2017, <https://www.hrw.org/news/2017/08/03/turkey-investigate-ankara-abductions-disappearances>).

³¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Türkiye: Ankara Kaçırılmalarını ve Kaybolmalarını Araştırın", 3 Ağustos 2017, <https://www.hrw.org/news/2017/08/03/turkey-investigate-ankara-abductions-disappearances>).

Fethullahçı Terör Örgütü üyesiyim, kendimi teslim etmek istiyorum. Lütfen gelin ve beni içeri alın." demeye zorladılar. Daha sonra af yasasından yararlanmak istediğini belirten bir kağıt imzalamaya mecbur ettiler. Sonunda, Ankara Emniyet Müdürlüğü polisleri geldi ve onu aldı.

- 12 Mayıs'ta Asan'ın eşi, Ankara Emniyet Müdürlüğü'nden eşinin Organize Suç ve Kaçakçılık Birimi'nde (KOM) tutuklu olduğunu bildiren bir telefon aldı.³²
- Asan'ın eşinin ilk başta kocasına erişimi reddedildi. Sadece avukatına 20 dakika süreyle erişim izni verildi. Önder Asan karakola getirildiğinde ayakta durmakta ve yürümekte büyük zorluklar yaşadı. Avukatıyla görüşmek için duvarlara tutunarak odaya yürüyebiliyordu. Polis, avukatla yaptığı kısa görüşmede hazır bulunmasına rağmen, hikâyesinin bazı kısımlarını anlatma cesaretine sahipti ve tıbbi ve psikolojik tedavi istedi. Önder Asan'ı temsil eden avukat Burak Çolak da polisin müvekkili adına düzenlediği sahte ifadeyi imzalamayı reddettiği için gözaltına alındı. Polis, müvekkilinin yalan beyanını içeren belgeyi avukatı imzalamaya zorladı.³³ Burak Çolak gözaltına alındıktan sonra serbest bırakıldı. Ayrıca Burak Çolak, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne Adli Tıp Kurumu'nun tıbbi raporunda Asan'a "akut stres" tanısı konmasına rağmen, rapor Asan'ın psikiyatrilerle stresinin kaçırılma ve işkence görmesinin sonucu olduğu beyanına ve bunun tıbbi durumuyla nasıl ilgili olabileceğine dair herhangi bir ifade vermedi.³⁴
- Önder Asan'ın kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Eşi Fatma Asan, kocası dönmediği için endişelendi. Sonunda kocasının Şentepe yakınlarında park etmiş ve lastikleri kesilmiş arabasını buldu. Fatma Hanım, olası kaçırılma olayını araştırmak için derhal polise ve savcıya dilekçe verdi.³⁵
 - o Ancak yetkililer, davasına bakma konusunda çok isteksizdi. 3 Nisan 2017 tarihinde, Fatma Hanım, onu savcılığa yollayan polise gitti. Savcı daha sonra onu polise geri gönderdi. 4 Nisan 2017'de, Fatma Hanım başka bir polis karakoluna gitti ve burada memurlar, kocasının *"kaçtığını"* söyledi.³⁶

³² Stockholm Özgürlük Merkezi, "Türkiye'de kaçırılan öğretmen, hükümet haydutları tarafından 42 günlük işkence gördükten sonra polis gözaltına alındı", 14 Mayıs 2017, (<https://stockholmcf.org/abducted-teacher-in-turkey-turns-up-in-police-detention-after-42-days-of-torture-by-govt-thugs/>).

³³ Stockholm Özgürlük Merkezi, "Türkiye'de kaçırılan öğretmen, hükümet haydutları tarafından 42 günlük işkence gördükten sonra polis gözaltına alındı", 14 Mayıs 2017, (<https://stockholmcf.org/abducted-teacher-in-turkey-turns-up-in-police-detention-after-42-days-of-torture-by-govt-thugs/>).

³⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Türkiye:Zorla Kaybetmeler, İşkence", 29 Nisan 2020, (<https://www.hrw.org/news/2020/04/29/turkey-enforced-disappearances-torture>).

³⁵ Stockholm Özgürlük Merkezi, "Türkiye'de kaçırılan öğretmen, hükümet haydutları tarafından 42 günlük işkence gördükten sonra polis gözaltına alındı", 14 Mayıs 2017, (<https://stockholmcf.org/abducted-teacher-in-turkey-turns-up-in-police-detention-after-42-days-of-torture-by-govt-thugs/>).

³⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Gözaltında: Türkiye'de Polis İşkencesi ve Kaçırılmalar", 12 Ekim 2017, (<https://www.hrw.org/report/2017/10/12/custody/police-torture-and-abductions-turkey#page>).

Olayın gerçekleştiği mahallenin etrafındaki güvenlik kameralarını kontrol etme zahmetine bile girmediler.³⁷ Fatma Hanım, Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundu ve kendisine yardım etmesi ve kocasının yerini tespit etmesi için halka hitap eden bir sosyal medya kampanyası başlattı. Tüm bu çabalar sonuç vermedi. Fatma Hanım, ilgili güvenlik kamerası görüntülerini kurtarmaya çalıştı, ancak bu görüntülere sahip olan ilgili işletme sahipleri, bu kayıtları yasal talep olmaksızın paylaşmayı reddetti.³⁸ o Şu anda Önder Asan'ın kaçırılmasıyla ilgili soruşturmada ilerleme kaydedilmemiştir.³⁹

9. FAHRİ MERT⁴⁰

- Fahri Mert, 12 Ağustos 2018'de kaçırıldı ve hala kendisinden haber yok.
- Fahri Mert, İzmir'de kendilerini polis olarak tanıttıkları bildirilen bir grup tarafından kaçırıldı. Onu siyah bir Transporter minibüse bindirdiler ve şöyle dediler: "Sizi emniyet müdürlüğüne götüreceğiz".
- Fahri Mert'in kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Olaydan bu yana ailesi ve arkadaşları Mert'in nerede olduğuna dair herhangi bir bilgi alamadı.

³⁷ Change.org, "BBC, kaçırılan Gülenlerin aileleri ile röportaj yapıyor", 22 Nisan 2019, (<https://www.change.org/p/amnesty-international-australia-whisked-away-erdogan-s-program-of-kidnappings-a3752055-3f72-495a-906f-6a924b410d60/u/24457607>).

³⁸ Stockholm Özgürlük Merkezi, "Türkiye'de kaçırılan öğretmen, hükümet haydutları tarafından 42 günlük işkence gördükten sonra polis gözetimine alındı", 14 Mayıs 2017, (<https://stockholmcf.org/abducted-teacher-in-turkey-turns-up-in-police-detention-after-42-days-of-torture-by-govt-thugs/>).

³⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Türkiye: Zorla Kaybetmeler, İşkence", 29 Nisan 2020, (<https://www.hrw.org/news/2020/04/29/turkey-enforced-disappearances-torture>).

⁴⁰ Turkish Minute, "Kaçırılan Türk vatandaşları listesine başka bir kurban eklendi", 28 Ağustos 2018, (<https://www.turkishminute.com/2018/08/28/another-victim-added-to-list-of-abducted-turkish-citizens/>); TR724, "İzmir'de kaçırılan Fahri Mert'ten 2 haftadır haber alınmıyor", 26 Ağustos 2018, (<http://www.tr724.com/izmirde-kacirilan-fahri-mertten-2-haftadir-haber-alinamiyor/>); Stockholm Özgürlük Merkezi, "Fahri Mert'ten 2 hafta önce Türkiye, İzmir'de kaçırıldığından beri haber alınmadı", 26 Ağustos 2018, (<https://stockholmcf.org/no-news-received-from-fahri-mert-since-he-was-abducted-in-turkeys-izmir-2-weeks-ago/>); Stockholm Özgürlük Merkezi, "Fahri Mert'ten 2 hafta önce Türkiye, İzmir'de kaçırıldığından beri haber alınmadı", 26 Ağustos 2018, (<https://stockholmcf.org/no-news-received-from-fahri-mert-since-he-was-abducted-in-turkeys-izmir-2-weeks-ago/>); Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs 2020, s. 17 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf).

10. HASAN KALA⁴¹

- Hasan Kala 21 Temmuz 2018'de kaçırıldı ve bugüne kadar kendisinden haber alınamadı.
- Hasan Kala, darbe iddiası sonrasında ilan edilen olağanüstü hal kapsamında hükümet kararnamesiyle Çankırı Karatekin Üniversitesi'ndeki görevinden ihraç edilen bir akademisyen. Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddiasıyla görevden alındı. Bildirildiğine göre, Ankara'nın Batıkent ilçesinde siyah bir Transporter minibüse bindirilerek 21 Temmuz 2018 günü saat 11.30'da kimliği belirsiz bir grup tarafından kaçırıldı.
- Hasan Kala'nın kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Aile üyeleri yetkililere bir dizi şikayette bulundu, ancak bunlar cevapsız kaldı.

11. AHMET ERTÜRK⁴²

- Ahmet Ertürk, 16 Kasım 2018'de kaçırılmış ve 49 gün/2 aydır ortadan kaybolmasının ardından 4 Ocak 2019'da yeniden ortaya çıkmıştır.
- Ahmet Ertürk, Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddiası nedeniyle kapatılan özel bir okulda öğretmendi. Ahmet Ertürk kaçırılırken aynı zamanda Ankara'da anne-babasının evine polis baskını düzenlendi.⁴³
- Ahmet Ertürk'ün eşi, 8 Ocak 2019'da bulunduğunu ve dört gündür - yani 4 Ocak 2019'dan beri - polis tarafından sürekli olarak sorgulandığı gözaltında tutulduğunu tweetledi.
- Ertürk, avukatı veya aile üyeleri tarafından, Ertürk'ün kaçırılması ve kaybolması hakkında başka bir açıklama yapılmadı.

⁴¹ TR724, "Siyah transporterlar Ankara'da yine devrede: KHK ile ihraç edilen akademisyen kaçırıldı, "22 Temmuz 2018, <http://www.tr724.com/sivah-transporterlar-ankarada-yine-devrede-khk-ile-ihrac-edilen-akademisyen-kacirildi/>; Turkish Minute, Turkish Minute, "Kaçırılan Türk vatandaşları listesine başka bir kurban eklendi", 28 Ağustos 2018 (<https://www.turkishminute.com/2018/08/28/another-victim-added-to-list-of-abducted-turkish-citizens/>);

Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs, s. 16 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf).

⁴²Turkish Minute, "Kapatılan Gülen hareketi okulundan tasfiye edilmiş öğretmen kayboluyor"

(<https://www.turkishminute.com/2018/11/30/purged-teacher-from-shut-down-gulen-movement-school-disappears/>). Ertürk'ün eşinin o günkü tweetinde, kaybolduğunu Twitter'da duyurdu, kocasının da polisin Ankara'daki ailesinin evine baskın düzenlediği sırada kaybolduğunu söyledi; Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs, s. 17 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf).

⁴³ Turkish Minute, "Kapatılan Gülen hareketi okulundan tasfiye edilmiş öğretmen kayboluyor" 30 Kasım 2018, (<https://www.turkishminute.com/2018/11/30/purged-teacher-from-shut-down-gulen-movement-school-disappears/>). Ertürk'ün eşinin o günkü tweetinde, kaybolduğunu Twitter'da duyurdu, kocasının da polisin Ankara'daki ailesinin evine baskın düzenlediği sırada kaybolduğunu söyledi.

- Ertürk'ün kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı.⁴⁴
 - o Kocasının 13 gündür kayıp olmasının ardından Ertürk'ün eşi, farklı şikayetlerde bulunduğunu ancak ne kolluk ne de yetkili savcının "olumlu yanıt vermediğini" belirtti.

12. ÜMİT HORZUM⁴⁵

- Ümit Horzum, 6 Aralık 2017'de kaçırıldı ve 131 gün / 4 aydır ortadan kaybolmasının ardından 16 Nisan 2018'de yeniden ortaya çıktı.
- Ümit Horzum, darbe girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından olağanüstü hal kararlarından biri ile Türkiye Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndaki (BDDK) görevinden alınan eski bir memurdu. 6 Aralık 2017 günü saat 18.00'de, aracının önü siyah bir Transporter minibüsle kesildikten sonra Ankara'da Acity alışveriş merkezi yakınında arabasından kaçırıldı. Horzum zorla minibüse bindirildi ve ortadan kayboldu.⁴⁶
- Kaybolmadan önce Ümit Horzum, Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddiasıyla hakkında tutuklama emri çıkarıldıktan sonra polis tarafından aranıyordu. Ancak, gözaltında yaygın ve sistematik işkenceden korktuğu için polise teslim olmamıştı. Bu nedenle Ümit Horzum, gözaltına alınmaktan korktuğu için uzun süre evde kalmadı.
- 16 Nisan 2018'de Horzum'un eşi, polis tarafından arandı ve kocasının Ankara'da gözaltında tutulduğunu öğrendi. İddiaya göre bilinmeyen kişiler tarafından polise teslim edildi.
- Ümit Horzum yeniden ortaya çıktığında kaburgasında kırıklar vardı ve kulak zarları patlamıştı.⁴⁷ Ne Horzum'un eşinin ne de avukatının onunla görüşmesine izin verilmedi. 27 Nisan 2018'de 11 günlük gözaltı süresinin ardından Ümit Horzum ilk kez hakim karşısına çıktı ve hemen serbest bırakıldı. Ancak, avukatını seçme imkanı olmadan hakim önüne çıkarılmıştır.

⁴⁴ Turkish Minute, "Kapatılan Gülen hareketi okulundan tasfiye edilmiş öğretmen kayboluyor" 30 Kasım 2018, (<https://www.turkishminute.com/2018/11/30/purged-teacher-from-shut-down-gülen-movement-school-disappears/>).

⁴⁵ Stockholm Özgürlük Merkezi, "Ümit Horzum Ankara'da kaçırılmasından 145 gün sonra Türk mahkemesi tarafından serbest bırakıldı", 28 Nisan 2018, (<https://stockholmcf.org/umit-horzum-released-by-turkish-court-145-days-after-his-abduction-in-ankara/>); Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs 2020, s. 15 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf); Leighann Spencer, Vocal Europe, "Darbe Sonrası Türkiye'de Bir Dizi Adam Kaçırmanın En Son Mağduru Olan Ümit Horzum Davası," 11 Ocak 2018 (<https://www.vocaleurope.eu/the-case-of-umit-horzum-most-recent-victim-in-a-string-of-abductions-in-post-coup-turkey/>).

⁴⁶ Leighann Spencer, Vocal Europe, "Darbe Sonrası Türkiye'de Bir Dizi Adam Kaçırmanın En Son Mağduru Olan Ümit Horzum Davası," 11 Ocak 2018 (<https://www.vocaleurope.eu/the-case-of-umit-horzum-most-recent-victim-in-a-string-of-abductions-in-post-coup-turkey/>).

⁴⁷ Stockholm Özgürlük Merkezi, "Ankara Organize Suç Bürosunda ağır işkenceye maruz kalan kaçırılan Türk vatandaşı", 22 Nisan 2018, (<https://stockholmcf.org/abducted-turkish-citizen-subjected-to-heavy-torture-at-ankara-organized-crime-bureau/>).

- Şubat 2020'de Ümit Horzum, bir mahkeme duruşması sırasında kaçırılması ve ortadan kaybolması hakkında konuştu. Mahkeme kayıtlarına göre, kaybolması sırasında ve 16 Nisan 2018 tarihinde normal polise teslim edilmeden önce, işkence gördüğünü ve tanımadığı kişilerle ilgili önceden hazırlanmış suçlayıcı ifadeleri imzalamaya zorlandığını belirtti. Ayrıca, kaçırılanların Etlik'te aracını engelledikleri için kaçırıldığını doğruladı.⁴⁸
- Ümit Horzum'un kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Horzum'un ailesi, kaçırılmasının ardından boş arabasını bulmayı başardı. Hemen polise arabanın nerede olduğunu bildirdiler ve Horzum'un akıbeti hakkında daha fazla delil aramak için kullanmalarını istediler. Yine de polis, arabayı herhangi bir inceleme yapmadan olay yerinden Balgat otoparkına çekmiştir.
 - o Horzum'un eşi, kendisi hakkında bilgi almak ve gözaltına alınıp alınmadığını kontrol etmek için emniyet müdürlüğü, jandarma ve savcılığa gitti. Ancak, herhangi bir sonuç alamadı.
 - o Kocasının gözaltı kaydı olmadığını öğrenen Horzum'un eşi, evinin yakınındaki bir jandarma karakoluna başvurarak kocasının kaçırıldığını yetkililere bildirdi. Bir Jandarma Komutanının kocasını aramayı bırakması için kendisini uyardığı ve "Size ondan hiçbir fayda gelemes. Terör örgütünün lideri olduğu için müebbet hapisle suçlanan ve aranan bir adam." dediğini belirtti. Aynı komutanın başvuru "kaçırma" yerine "kayıp kişi" olarak kaydettiği bildiriliyor.⁴⁹
 - o Sonuç olarak, Horzum'un eşi yasal bir şikayette bulunmaya çalıştı. Ancak savcılarının hiçbiri şikayetini kabul etmek istemedi. Sonunda bir savcı, kocasının izini sürmekten vazgeçmesi şartıyla yasal şikayetini kabul etmeye karar verdi. Ancak savcı ona bir başvuru kayıt numarası vermeyi reddetti.
 - o 18 Ocak 2018 tarihinde AİHM'de Türkiye aleyhine 4475/18 sayılı bir başvuru yapıldı. Başvuru, Ümit Horzum'un 6 Aralık 2017 tarihinde kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırıldığı iddiası ve kaybolmasıyla ilgili etkili bir soruşturma yapılmadığı iddialarının ardından ortadan kaybolmasıyla ilgilidir.⁵⁰

⁴⁸ Bold Medya, "Ümit Horzum mahkemede konuştu: Kaçırıldım, işkence gördüm, "21 Şubat 2020, <https://boldmedya.com/2020/02/21/umit-horzum-mahkemede-konustu-kacirildim-iskence-gordum/>

⁴⁹ Bkz. Horzum'un eşinin tweet'leri.

⁵⁰ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Aynur Horzum ve diğerleri vs. Türkiye*, n°4475/18, 18 Ocak 2018, ([https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-182899"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)).

13. MESUT GEÇER⁵¹

- Mesut Geçer, 18 Mart 2017'de kaçırılmış ve 483 gün / 16 aydır ortadan kaybolmasının ardından 14 Temmuz 2018'de yeniden ortaya çıkmıştır.
- Mesut Geçer eski bir Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) görevlisiydi. Hükümetin darbe sonrası baskıları kapsamında MİT'ten ihraç edilmesinin ardından Yenimahalle'nin Çakırlar semtinde aracının durdurulması üzerine kaçırıldı.
- 3 Aralık 2019'da Mesut Geçer, Ankara 34. Ağır Ceza Mahkemesi'nde, Ankara'da araba kullanırken eski MİT meslektaşları tarafından kaçırıldığına dair mahkeme kayıtlarının da gösterdiği üzere ifade verdi. Arabasını trafikte bloke ettiklerini ve ardından başına bir torba geçirip başka bir araca bindirdiklerini açık bir şekilde belirtti. Ertesi gün bilinmeyen bir yerde bir hücreye kondu, arkadan kelepçelendi ve başı duvara vurulurken sorguya çekildi. Mesut Geçer, sağlığı bozulduktan sonra Suriye olduğunu öğrendiği başka bir yere nakledildiğini ve çevresinde Arapça konuşan insanlarla 14 Temmuz 2018 tarihine kadar burada tutulduğunu ve ardından Türkiye'ye geri götürüldüğünü ve ardından tutuklandığını ifade etti. Mesut Geçer, ifadesini verdiği sırada sol ayağı ve diziyi hala ciddi tıbbi sorunlar yaşıyordu.⁵²
- Mesut Geçer'in kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Aktif Haber'e göre, yetkililer çoğu zaman kendileriyle işbirliği yapmayı reddettikleri için aile üyeleri Geçer'in nerede olduğunu sormak için dilekçe verirken bile zorlanıyor. o 3 Aralık 2019 tarihli mahkemede verdiği ifadeye göre, Mesut Geçer ailesini 18 Mart 2017'de kaçırılmasından bu yana görmemiş.⁵³ o Mesut Geçer ve ailesinin kaçırılmasıyla ilgili daha sonra yaptığı şikayetler araştırıldı. Avukatı, sonuç olarak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurdu.

⁵¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Türkiye: Zorla Kaybetmeler, İşkence Kaybolmalarını Araştırın; Tutuklu ve Ailesine Yönelik Tehditleri Sonlandırın 29 Nisan 2020, (<https://www.hrw.org/news/2020/04/29/turkey-enforced-disappearances-torture>); Başkalarıyla Dayanışma: "Zorla Kaybolmalar Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs 2020, s. 9 (<https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd->

⁵² BOLD MEDYA, Siyah Transporterla kaçırılan Mesut Geçer mahkemede 16 aylık işkence sürecini anlattı, 2 Ocak 2020 (<https://boldmedya.com/2020/01/02/16-ay-boyunca-alikonulan-mit-mensubu-mahkemede-konustu-iskencecilerimi-teshis-edebilirim/>); Cumhuriyet, "FETÖ" tutuklusundan çarpıcı ifadeler, 2 Ocak 2020 (<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/feto-tutuklusundan-carpici-ifadeler-1712065>).

⁵³ IPA News, "Sürgün gazetesi işkence iddiaları üzerine 'Suriye Türkiye'nin Guantanamo'su gibi davrandı' diyor, 3 Ocak 2020, (<https://ipa.news/2020/01/03/svria-acted-as-turkeys-guantanamo-says-exiled-journo-on-torture-claims/>).

14. SUNAY ELMAS⁵⁴

- Sunay Elmas 27 Ocak 2016'da kaçırıldı ve bugüne kadar kendisinden haber alınamadı.
- Öğretmen olan Sunay Elmas'ın, 27 Ocak 2016 itibarıyla Ankara'da kayıp olduğu bildirildi. CEPA Alışveriş Merkezi önünde siyah bir Transporter minibüsüne kimliği belirsiz kişiler tarafından itilerek kaçırıldı. Ailesinin elde ettiği güvenlik kamerası görüntüleri, Elmas'ın arabasından inip zorla minibüse bindirildikten sonra yakalandığını açıkça gösteriyordu.
- Mesut Geçer'in kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Elmas'ın ailesi, kaçırma olayının soruşturulması talebiyle Ankara polisine ve savcılarına başvuruda bulundu. Yetkililer herhangi bir aktif soruşturma adımı atmadıkları için, Elmas'ın yakınları, kaçırmanın güvenlik kamerası görüntülerini kendileri toplamış ve bunu polise vermiştir. Ancak hiçbir soruşturma yapılmadı.⁵⁵ o Benzer şekilde Elmas'ın eşinin Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne yaptığı başvuru da cevapsız kaldı.

15. AYHAN ORAN⁵⁶

- Ayhan Oran 1 Kasım 2016'da kaçırıldı ve bugüne kadar kendisinden haber alınamadı.
- Ayhan Oran eski bir Milli İstihbarat Teşkilatı (MiT) çalışanıydı. 17 Temmuz 2016'da görevinden uzaklaştırıldı ve 2 Ağustos 2016'da Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddiasıyla görevden alındı.
- Güvenlik kamerası görüntüleri, Ayhan Oran'ın arabasıyla saat 12:38'de yaşadığı konuttan ayrıldığını gösteriyor.

⁵⁴ İnsan Hakları Derneği, "Zorla kaybedildiği iddia edilenler açıklanmalı ve failer yargılanmalı", 30 Mayıs 2017, (<https://ihd.org.tr/en/those-claimed-to-have-been-forcibly-and-involuntarily-disappeared-must-be-clarified-perpetrators-must-be-tried/>); Stockholm Özgürlük Merkezi, "CHP milletvekili, parlamento sorusunda kaçırılan 7 tasfiye mağdurunu soruyor", 25 Nisan 2017, s. 6 (<https://stockholmcf.org/chp-deputy-asks-about-7-abducted-purge-victims-in-parliamentary-question/>);

Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs 2020, s. 9 (<https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf>).

⁵⁵ Bold MEDYA, "İlk siyah Transporter kurbanı Sunay Elmas'ın kaçırılışının 3. yılı," 27 Ocak 2019, (<https://boldmedya.com/2019/01/27/ilk-siyah-transporter-kurbani-sunay-elmasin-kacirilisinin-ucuncu-yili/>).

⁵⁶ Stockholm Özgürlük Merkezi, "CHP milletvekili, parlamento sorusunda kaçırılan 7 tasfiye mağdurunu soruyor", 25 Nisan 2017 (<https://stockholmcf.org/chp-deputy-asks-about-7-abducted-purge-victims-in-parliamentary-question/>); İnsan Hakları Derneği, "Zorla kaybedildiği iddia edilenler açıklanmalı ve failer yargılanmalı", 30 Mayıs 2017, (<https://ihd.org.tr/en/those-claimed-to-have-been-forcibly-and-involuntarily-disappeared-must-be-clarified-perpetrators-must-be-tried/>); Başkalarıyla Dayanışma, "Zorla Kaybolmalar: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs 2020, s. 8 (<https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf>).

Cep telefonunun sinyali aynı gün saat 04:00'e kadar sinyal almaya devam etti. Oran, karısına veda etmeden veya yanına herhangi bir para almadan evinden ayrıldı.

- PKK'ya yakın bir haber kaynağı, Ayhan Oran'ın Paris'te Ocak 2013'te üç Kürt kadın eylemciye düzenlenen tartışmalı suikast hakkında,⁵⁷ ki bazıları bu eylemin MİT tarafından işlendiğini düşünüyor, bilgi sahibi olduğunu iddia etti.
- Ayhan Oran'ın kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Nisan 2017'de, Türkiye'nin ana muhalefet partisi Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) İstanbul Milletvekili Sezgin Tanrıkulu, Meclis Başkanı Binali Yıldırım'a bu dava hakkında neden etkili bir soruşturma yapılmadığını sorduğu bir meclis sorusunu sundu.⁵⁸

16. MUSTAFA ÖZGÜR GÜLTEKİN⁵⁹

- Mustafa Özgür Gültekin 21 Aralık 2016'da kaçırıldı ve 121 gün / 4 aydır ortadan kaybolmasının ardından 21 Nisan 2017'de yeniden ortaya çıktı.
- Mustafa Özgür Gültekin, Türkiye Rekabet Kurumu'nun bir çalışanıydı. Ankara, Beytepe'de 18:15 sularında kaçırıldı. Mahalleye ait aile üyeleri tarafından toplanan güvenlik kamerası görüntüleri, Gültekin'in aracının dört başka otomobil tarafından takip edildiğini gösterdi. Sonuç olarak, alışveriş için bir markete uğradıktan sonra siyah bir Transporter minibüse bindirildi.
- 21 Nisan 2017'de Mustafa Özgür Gültekin, Ankara'da (Kurtuluş Parkı yakınında) gözaltında yeniden ortaya çıktı. Gültekin, avukatların yanı sıra davasına bakan hakim ve savcılara gönderdiği bir mektupta MİT üyeleri tarafından kaçırıldığını ortaya koydu.⁶⁰ Onlar tarafından acımasız yargısız sorgulamalara maruz bırakıldı ve

⁵⁷ ANF, "MİT'çi Ayhan Oran nerede? Öldürüldü mü?", 11 Ocak 2018 (<https://anfturkce.net/kadin/mit-ci-ayhan-oran-nerede-olduruldu-mu-101343>).

⁵⁸ Stockholm Özgürlük Merkezi, CHP milletvekili, 25 Nisan 2017'de parlamento sorusunda kaçırılan 7 tasfiye mağduru hakkında sorular soruyor (<https://stockholmcf.org/chp-deputy-asks-about-7-abducted-purge-victims-in-parliamentary-question/>).

⁵⁹ İnsan Hakları Derneği, "Zorla ve istemsiz olarak ortadan kaybolduğu iddia edilenler açıklığa kavuşturulmalı ve failer yargılanmalı" 30 Mayıs 2017, (<https://ihd.org.tr/en/those-claimed-to-have-been-forcibly-and-involuntarily-disappeared-must-be-clarified-perpetrators-must-be-tried/>); The Globe Post, "Tasfiye Edilen Görevlilerin Kaçırılmasındaki Artış 1990'lardaki Karanlığı Hatırlatıyor", 23 Nisan 2017, <https://theglobepost.com/2017/04/20/surge-in-abductions-of-purged-officials-recalls-dark-1990s/>); Türkiye Tasfiyesi, "Rapor: Türkiye'nin darbe sonrası tasfiyesinin 7 kurbanının kaçırıldığı bildiriliyor", 20 Nisan 2017, (<https://turkeypurge.com/exclusive-7-victims-of-turkeys-post-coup-purge-reported-abducted>); Diğerleriyle Dayanışma, "Zorunlu Kaybolmalar: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs 2020, s. 8 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf).

⁶⁰ Hak inisiyatifi, "2016 Yılı Sonrası Kamu Görevlileri Tarafından Yasa dışı Alıkonulma iddialarına ilişkin inceleme Ve Araştırma Raporu," 19 Haziran 2019, s. 7 (<https://www.hvd.org.tr/attachments/article/537/Hakinisiyatifi.2019AlıkonulmaiddialariRaporu.pdf>) (26 Nisan 2017 tarihinde CHP Grup Başkanvekili Sezgin Tanrıkulu adına sorulan 9807 ve 11565 sayılı meclis sorusu ve 21 Temmuz 2018 tarihinde avukata gönderilen Mustafa Özgür Gültekin imzasıyla gönderilen mektup esas alındı.) Ayrıca bakınız Diğerleri ile Dayanışma, Zorunlu Kaybolmalar: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs 2020, s. 8 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf).

bir kamera önünde suçlayıcı ifadeler okumak zorunda bırakıldı. Sonuç olarak, 13 günlük polis gözetimi sırasında, MİT tarafından gizlice sorgulanırken daha önce kameraya okumak zorunda kaldığı bir dizi hazırlanmış ifadeyi imzalaması için tutuldu. Bu sorgulama Ankara Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür. Gültekin, tekrar işkenceye maruz kalmaktan korktuğu için önüne koydukları her şeyi imzaladığını söyledi. Tüm bu belgeleri imzaladıktan sonra serbest bırakıldı ve yurt dışına kaçtı.

- Ayhan Oran'ın kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Gültekin'in aile fertleri, polisin, olaya karışan kişilerin açıkça tanımlanabildiği mevcut güvenlik kamerası görüntülerine rağmen herhangi bir soruşturma yürütmediğini söyledi.

17. HÜSEYİN KÖTÜCE⁶¹

- 28 Şubat 2017'de kaçırılan Hüseyin Kötüce, yaklaşık 2 yıldır ortadan kaybolduktan sonra 2019'un başında tekrar ortaya çıktı.
- Hüseyin Kötüce, Türkiye Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) çalışanıydı. Batıkent metro istasyonunun otoparkından kaçırıldı. Arabası yakınlarda bulundu ve içinde Kötüce'nin kışlık paltosunun yanı sıra aldığı bir pasta da vardı.⁶²
- 2019 yılının başında Kötüce, Rusya'nın Türkiye Büyükelçisi Andrei Karlov suikasti ile ilgili davada sanık olarak yeniden ortaya çıktı. Mart 2019'daki duruşmada suikasta karıştığını inkar etti ve daha önce polis nezaretinde verdiği kendini suçlayıcı ifadenin, kaçırıldığı sırada sorgusu sırasında işkence altında ezberlemeye zorlandığını söyledi. MİT tarafından kaçırıldığını ve işten eve dönerken arabasını durdurduklarını doğruladı. Kelepçelenmiş ve kafasına bir poşet geçirilmiş vaziyette siyah bir minibüse bindirilmişti.⁶³

⁶¹ Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs 2020, s. 9 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf); IPA News, "Karlov suikasti suçundan tutuklu iki kişi, işkenceyi gerekçe gösterdi ", 26 Mart 2019 (<https://ipa.news/2019/03/26/two-imprisoned-for-karlov-assassination-deny-charges-citing-torture/>); Cumhuriyet, Karlov suikastinin kritik ismi: Kaçırıldım, MİT işkence, 25 Mart 2019 (<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/karlov-suikastinin-kritik-ismi-kacirildim-mit-iskence-yapti-1313080>).

⁶² Hürriyet Daily News, "Türkiye ana muhalefet milletvekili 'esrarengiz adam kaçırma olaylarını' soruyor, 26 Nisan 2017, (<https://www.hurriyetdailynews.com/turkish-main-opposition-deputy-asks-about-mysterious-kidnapping-incidents-112447>); Stockholm Özgürlük Merkezi, "CHP milletvekili, 25 Nisan 2017'de parlamento sorusunda kaçırılan 7 tasfiye mağduru hakkında sorular soruyor", 25 Nisan 2017, (<https://stockholmcf.org/chp-deputy-asks-about-7-abducted-purge-victims-in-parliamentary-question/>).

⁶³ IPA News, "Karlov suikasti suçundan iki tutuklu, işkenceyi gerekçe göstererek suçlamaları reddetti", 26 Mart 2019 (<https://ipa.news/2019/03/26/two-imprisoned-for-karlov-assassination-deny-charges-citing-torture/>); Cumhuriyet, Karlov suikastinin kritik ismi: Kaçırıldım, MİT işkence, 25 Mart 2019 (<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/karlov-suikastinin-kritik-ismi-kacirildim-mit-iskence-yapti-1313080>).

- Hüseyin Kötüce'nin kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Polis, aile üyelerinin arabada parmak izi araması yapmaları ve bölgeden güvenlik kamerası görüntüleri toplama isteklerine uymadı.

18. ORÇUN ŞENYÜCEL⁶⁴

- Orçun Şenyücel 20 Nisan 2018'de kaçırıldı ve yaklaşık 3 ay ortadan kaybolduktan sonra Temmuz 2018'de yeniden ortaya çıktı.
- Orçun Şenyücel, Gülen bağlantıları olduğu iddiasıyla çıkarılan olağanüstü hal kararnamesi ile görevden alınana kadar Türkiye Rekabet Kurumu'nda uzman olarak çalışan eski bir kamu sektörü çalışanıydı. Çocukları için süt almak için akşam evinden ayrıldı ve eve dönmedi. Kısa bir süre sonra telefonuna ulaşamadı. Aile üyeleri, Şenyücel'in siyah bir Transporter minibüsü ve beyaz bir Toyota'dan çıkan silahlı adamlar tarafından kaçırıldığı bir marketin güvenlik kamerası görüntülerini ele geçirdiler.
- Hak İnisyatifi, Orçun Şenyücel'in kaybolmasından üç ay sonra serbest bırakıldığı ve kaybolduğu sırada işkenceye maruz kaldığı yönündeki doğrulanmamış iddialara işaret etti. Orçun Şenyücel'in adı Mesut Geçer'in davasında tanık olarak yer aldı.⁶⁵
- Orçun Şenyücel'in kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Aile üyeleri etkili bir soruşturma eksikliği hakkında sosyal medyada şikayet etti. Onlar ana kanıt (güvenlik kamerası görüntüleri) kendileri topladı. Kaçırılma olayına karışan araçların plakalarını gösteren bu görüntülere rağmen Orçun Şenyücel'in kayboluşuyla ilgili herhangi bir soruşturma yapılmadı.

⁶⁴ Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs 2020, s. 12 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf); Zaman Avustralya, Fahri Mert'ten 2 hafta önce İzmir'de kaçırıldığından haber alınamadı, 27 Ağustos 2018 (<https://zamanaustralia.com/en/2018/08/27/no-news-received-from-fahri-mert-since-he-was-abducted-in-turkeys-izmir-2-weeks-ago/amp/>); Hak İnisyatifi, "2016 Yılı Sonrası Kamu Görevlileri Tarafından Yasa dışı Alıkonulma İddialarına İlişkin İnceleme ve Araştırma Raporu", 19 Haziran 2019, s. 19, (<https://www.hvd.org.tr/attachments/article/537/Hakinisyatifi.2019AlikonulmaiddialariRaporu.pdf>).

⁶⁵ Hak inisyatifi, "2016 Yılı Sonrası Kamu Gorevlileri Tarafından Yasa dışı Alıkonulma iddialarına ilişkin inceleme Ve Araştırma Raporu," 19 Haziran 2019,s.19 (<https://www.hvd.org.tr/attachments/article/537/Hakinisyatifi.2019AlikonulmaiddialariRaporu.pdf>) (30 Nisan 2018 tarihinde CHP Grup Başkanvekili Sezgin Tanrıku adına sorulan 24426 sayılı meclis sorusu esas alındı.)

19. TURGUT ÇAPAN⁶⁶

- 31 Mart 2017 tarihinde kaçırılan Turgut Çapan'dan hala haber alınamamaktadır.
- Turgut Çapan, Temmuz 2016 olaylarını takiben kapatılan Turgut Özal Üniversitesi'nde çalışıyordu. Yenimahalle'nin Şentepe ilçesinde kaçırıldı. Bölgedeki güvenlik kamerası görüntüleri, Turgut Çapan'ın en son görüldüğü yere siyah bir Transporter minibüsü yaklaştığını gösteriyor, ancak kaçırılma anı görüntülenemedi.
- Turgut Özal Üniversitesi'ndeki üç meslektaşı (kendisi de kaçırılan Mustafa Özben'in yanı sıra) hakkında tutuklama emri çıkarılan Turgut Çapan hakkında da tutuklama emri vardı. Tutuklanma ve sonrasında işkence korkusuyla ailesinin yanına, evine nadiren giderdi.
- Turgut Çapan'ın kayboluşu, 8 Nisan'da twitter hesabı açan ve kocasının bir arkadaşının uğradığını ve kocasının kaçırıldığını söyleyen bir video mesajı yayınlayan eşi Ülkü Çapan tarafından kamuoyuna açıklandı.⁶⁷ Açıklamadan sonra Çapan'ın evine polis baskını yapıldı ve Ülkü Çapan kısa bir süre gözaltına alındı ve serbest bırakıldı.
- Turgut Çapan'ın kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Utku Hanım kocasının kaçırılması ile ilgili kamuoyuna açıklama yaptıktan sonra kısa bir süreliğine de olsa kendisi de tutuklandı.
 - o Utku Hanım daha sonra Ankara Valisi Ercan Topaca ile bir araya geldi ve Topaca'nın kocasının kendisinin kaçmış olabileceğine ikna etmeye çalıştığını belirtti.⁶⁸

⁶⁶ Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs 2020, s. 10 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf); İnsan Hakları Derneği, "Zorla ve istemeden kaybedildiği iddia edilenler aydınlatılmalı ve failer yargılanmalı", 30 Mayıs 2017, (<https://ihd.org.tr/en/those-claimed-to-have-forcibly-and-involuntarily-disappeared-must-be-clarified-perpetrators-must-be-tried/>); Hak inisiyatifi, "2016 Yılı Sonrası Kamu Görevlileri hesap Yasa dışı Alıkonulma iddialarına ilişkin inceleme ve Araştırma Raporu," 19 Haziran 2019, s. 9 (<https://www.hvd.org.tr/attachments/article/537/Hakinisiyatifi.2019AlikonulmaiddialariRaporu.pdf>).

⁶⁷ Turkish Minute, "Eşi, darbe sonrası baskıda işini kaybettiikten sonra kocasının kaçırıldığını söylüyor," 9 Nisan 2017, (<https://www.turkishminute.com/2017/04/09/woman-says-husband-abducted-losing-job-post-coup>)

⁶⁸Deniz Zengin "15 Temmuzla Kararan Hayatlar", Aralık 2018, https://books.google.be/books/about/15_Temmuzla_Kararan_Hayatlar.html?id=Ih6VDWAAQBAJ&redir_esc=y

20. CENGİZ USTA⁶⁹

- Cengiz Usta 4 Nisan 2017'de kaçırıldı ve 87 gün / 3 aydan fazla bir süre sonra 30 Haziran 2017'de yeniden ortaya çıktı.
- Cengiz Usta, olağanüstü hal sırasında Gülen ile bağlantılı olduğu iddia edilen ve olağanüstü hal kararıyla işinden ihraç edilen eski bir devlet okulu öğretmeni idi. İzmir'in Torbalı ilçesinde kayıp olduğu bildirildi. Aile üyeleri, apartmanla ilgili rutin bir ödeme yapmak için evden ayrıldığını ve geri gelmediğini söyledi. Yerel bir haber sitesi, onu bir araca zorla bindirildiğini gördüğünü iddia eden görgü tanığını gösterdi.⁷⁰ Bu, polis kayıtlarına da kaydedildi.
- Üç ay sonra Usta, aile üyelerini arayarak Afyon'da olduğunu ve eve döndüğünü bildirdi. Haber raporları, psikolojik sorunları olduğu ve bir süre yalnız kalması gerektiği için ayrıldığını söyledi.⁷¹ Öte yandan Önder Asan, avukatına sorguya çekildiği sırada aynı gizli gözaltı tesisinde Cengiz adında birinin tutulduğunu duyduğunu söyledi.⁷² Her iki adam da aynı dönemde ortadan kayboldu.

21. MUSTAFA ÖZBEN⁷³

- 9 Mayıs 2017 tarihinde kaçırılan Mustafa Özben'den hala haber alınamamaktadır.
- Mustafa Özben, olağanüstü hal sırasında kapatılan Gülen bağlantılı Turgut Özal Üniversitesi'nde ders veren bir avukat ve akademisyendi. İlk önce kızını okula bıraktıktan sonra ortadan kayboldu. Aile üyeleri daha sonra terk edilmiş arabasını buldu. Görgü tanıkları,

⁶⁹ Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs 2020, s. 11 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf).

Hak inisiyatifi, "2016 Yılı Sonrası Kamu Görevlileri Tarafından Yasa dışı Alıkonulma iddialarına ilişkin inceleme ve araştırma Raporu,"¹⁹ Haziran 2019, s. 9

(<https://www.hvd.org.tr/attachments/article/537/Hakinisiyatifi.2019AlikonulmaiddialariRaporu.pdf>); Torbalı Güncel, "Cengiz öğretmen 45 gündür kayıp," Torbalı Güncel, 19 Mayıs 2017

(<https://torbaliguncel.com/gundem/cengiz-ogretmen-45-gundur-kayip-h12270.html>).

⁷⁰ Torbalı Güncel, "Cengiz öğretmen 45 gündür kayıp," Torbalı Güncel, 19 Mayıs 2017

(<https://torbaliguncel.com/gundem/cengiz-ogretmen-45-gundur-kayip-h12270.html>).

⁷¹ Torbalı Güncel, "Kayıp öğretmen 87 gün sonra bulundu," 10 Temmuz 2017,

(<https://torbaliguncel.com/gundem/kayip-ogretmen-80-gun-sonra-bulundu-h14801.html>).

⁷² Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs, s. 13 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf).

⁷³ Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs, s. 12 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf).

BBC Türkçe, "Ankara'da yakınları kaçırılanları anlatıyor" 29 Haziran 2017, (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-40372013>); Turkey Purge, Kaçırılan akademisyenin eşi yetkililerin davayı takip etmeyi bırakma tehdidinde bulunduğunu söyledi, 7 Ağustos 2017, (<https://turkeypurge.com/abducted-academics-wife-says-threatened-by-authorities-to-stop-pursuing-case>); TR724, Eşi kaçırılan Emine Özben'in hak mücadelesi: 'Bu işi kurcalamayın, sizin de başınıza açılır', 7 Ağustos 2017 (<http://www.tr724.com/esi-kacirilan-emine-ozbenin-hak-mucadelesi-isi-kurcalamayin-sizin-de-basiniz-agrir/>).

Ankara'nın Yeni Mahalle semtinde zorla siyah bir minibüse bindirildiğini doğruladı. Karısı Emine Özben, polis departmanına kayıp başvurusunda bulunduktan sonra kocası hakkında tutuklama emri olduğunu öğrendi. Turgut Özal Üniversitesi'ndeki üç meslektaşı hakkında da benzer bir tutuklama emri çıkarıldı (diğerlerinin yanı sıra kaçırılan Turgut Çapan da var). İki gün sonra Emine Hanım, Mustafa Özben'den yıpranmış, tereddütlü ve korkmuş anlaşılan kısa bir telefon geldi. Ancak, bugüne kadar ortadan kaybolmaya devam ediyor.

- Mustafa Özben'in kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Emine Özben, polise, jandarmaya ve daha birçok yere şikayette bulunmak için gitti ama sonuç alamadı.
 - o Polisi kocasının kaçırılmış olabileceğine ikna edemeyen Emine Özben, kendi soruşturmasını yürüttü ve bölgeden biri siyah kayak maskesi takan üç kişi tarafından minibüse itilen bir adamın gördüğünü söyleyen görgü tanıklarını buldu.
 - o Kaçırmayı gören öğrenci ve esnafın tanık ifadeleri polis kayıtlarına tam olarak girilmedi ve soruşturma devam etmedi.
- Mayıs 2017'de Emine Özben, tehdit edildiğini söyledi ve yetkililer tarafından kocasının davasını takip etmeyi bırakması emredildi. Ankara Emniyet Müdürlüğü ve Cumhuriyet Savcılığı'nda kendisine, eşinin Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) tarafından kaçırıldığını iddia etmekte ısrar ederse başının belaya gireceği söylendi.

22. FATİH KILIÇ⁷⁴

- 14 Mayıs 2017 tarihinde kaçırılan Fatih Kılıç'tan hala haber alınamamaktadır.
- Fatih Kılıç, Gülen ile bağlantılı olduğu iddia edilen olağanüstü hal kararıyla işinden alınan bir öğretmendi. Ailesini 23.00 sıralarında Ankara Şehirlerarası Otobüs Terminali'nde (AŞTİ) uğurladıktan sonra ortadan kayboldu.
- Fatih Kılıç'ın kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı:
 - o Polis, Kılıç'ın ailesinin ısrarına rağmen AŞTİ'deki güvenlik kamerası görüntülerini almayı reddetti.
 - o Sonunda İnsan Hakları İzleme Örgütü, güvenlik kameraları görüntülerinin Fatih Kılıç'ın metro ile otogardan ayrıldığını ve Dikimevi durağında indiğini ve bir daha hiç görülmediğini ortaya çıkardığını bildirdi. Kaybolmasıyla ilgili resmi bir soruşturma yapılmadı.

⁷⁴ Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırri, Mayıs 2020, s. 13 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf); İnsan Hakları İzleme Örgütü, "İnsan Hakları İzleme Örgütü'nden Bakan Gül'e Mektup", 3 Ağustos 2017, (<https://www.hrw.org/news/2017/08/03/letter-human-rights-watch-minister-gul>); Hak İnişiyatifi, "2016 Yılı Sonrası Kamu Görevlileri Tarafından Yasa dışı Alıkonulma İddialarına İlişkin İnceleme ve Araştırma Raporu," 19 Haziran 2019,s.10 (<https://www.hvd.org.tr/attachments/article/537/Hakinisiyatifi.2019AlikonulmaiddialariRaporu.pdf>).

23. CEMİL KOÇAK⁷⁵

- Cemil Koçak, 15 Haziran 2017'de kaçırılmış ve 2 aydan fazla bir süredir ortadan kaybolmasının ardından 2017 Eylül ayı sonunda yeniden ortaya çıkmıştır.
- Cemil Koçak, Gülen bağlantıları olduğu iddiasıyla Tarım Bakanlığı'ndan olağanüstü hal kararnamesi ile ihraç edilen eski bir kamu çalışanıydı. 15 Haziran 2017, saat 17:30 sıralarında Koçak'ın arabasını Ankara'nın Altındağ semtindeki evinin yakınında dört araba (siyah ve beyaz Ford Focus, VW Transporter minibüs ve Fiat Doblo) takip etti. Arabasına başka bir araç çarptı ve zorla siyah bir Transporter minibüse bindirildi. Olay, Koçak'ın 8 yaşındaki oğlu da oradayken gerçekleşti ve oğlunun yanı sıra görgü tanıkları da Koçak'ın koyu renkli bir minibüsle götürüldüğünü gördüklerini bildirdi. İddialar güvenlik kamerası görüntüleri ile desteklendi.⁷⁶
- İnsan Hakları İzleme Örgütü daha sonra Koçak'ın, kendisine devlet için çalıştıklarını söyleyen erkekler tarafından üç aydan fazla bir süredir tutulduğu gizli bir gözaltı tesisinden serbest bırakıldığını öğrendi.⁷⁷

24. MURAT OKUMUŞ⁷⁸

- Murat Okumuş 16 Haziran 2017'de kaçırıldı ve bugüne kadar kendisinden haber alınamadı.
- Murat Okumuş, olağanüstü hal sırasında kapatılan Gülen ile bağlantılı Şifa Hastanesi'nde muhasebeci olarak çalıştı. İzmir'de kayıp olduğu bildirildi. Ailesi, İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne

⁷⁵ Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırri, Mayıs 2020, s. 13 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf). Hak inisiyatifi, "2016 Yılı Sonrası Kamu Görevlileri Tarafından Yasa dışı Alıkonulma iddialarına ilişkin inceleme ve araştırma Raporu,"19 Haziran 2019,s. 10

(<https://www.hvd.org.tr/attachments/article/537/Hakinisiyatifi.2019AlikonulmaiddialariRaporu.pdf>); İnsan Hakları İzleme Örgütü, "İnsan Hakları İzleme Örgütü'nden Bakan Gül'e Mektup", 3 Ağustos 2017, (<https://www.hrw.org/news/2017/08/03/letter-human-rights-watch-minister-gul>).

⁷⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü, "İnsan Hakları İzleme Örgütü'nden Bakan Gül'e Mektup", 3 Ağustos 2017, (<https://www.hrw.org/news/2017/08/03/letter-human-rights-watch-minister-gul>).

⁷⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü, "Gözaltında: Türkiye'de Polis İşkencesi ve Kaçırılmalar", 12 Ekim 2017, (<https://www.hrw.org/report/2017/10/12/custody/police-torture-and-abductions-turkey#page>).

⁷⁸ Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırri, Mayıs 2020, s. 14 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf).

Turkish Minute, "Türkiye'de güpegündüz başka bir darbe kurbanı daha kaçırıldı", 23 Haziran 2017, (<https://www.turkishminute.com/2017/06/23/another-post-coup-victim-abducted-in-broad-daylight-in-turkey/>); Politico, "Türkiye'deki şüpheli kaçırılmalar devletin rolü korkusunu artırıyor", 19 Eylül 2017, (<https://www.politico.eu/article/turkey-erdogan-suspicious-abductions-raise-fears-of-state-role/>).

kendilerini polis olarak tanımlayan silahlı kişilerin Okumuş'u İzmir'in merkezi bir caddesinde bir araca bindirdiğini söyledi. Bir tanık olayı bildirmek için polisi aradı.

- Murat Okumuş'un kaçırılması ve zorla kaybedilmesiyle ilgili etkili bir soruşturma başlatılmadı: o Güvenlik kamerası görüntülerini ele geçiren ve bir savcıya suç duyurusunda bulunan aile üyeleri daha sonra savcının davadan çıkarıldığını ve soruşturma hakkında gizlilik kararı verildiğini ortaya çıkardı. o 21 Ağustos 2017'de, aile üyeleri tarafından 58984/17 başvuru no. ile sonunda AİHM'ye başvuru yapıldı. Başvuru, Murat Okumuş'un ortadan kaybolması ve kaybolmasıyla ilgili etkili bir soruşturma yapılmadığı iddialarıyla ilgilidir.⁷⁹

25. HİDIR ÇELİK⁸⁰

- Hıdır Çelik 16 Kasım 2017'de kaçırıldı ve bugüne kadar kendisinden haber alınamadı.
- Hıdır Çelik bir çiftçiydi. Diyarbakır'da kayıp olduğu bildirildi. Haberlerde, Diyarbakır'ın Hazro ilçesinde silahlı kuvvetlerle PKK arasında çıkan çatışmanın ortasında yakalandıktan sonra ortadan kaybolduğu belirtildi.⁸¹ Raporlarda Kürt çiftçinin hayvan satın almak için olay yerinde olduğu ve olay sırasında yaralandığı belirtildi. Diyarbakır Valiliği tarafından yayınlanan bir basın açıklamasında, çatışma sırasında belirli bir PKK işbirliğinin isim vermeden canlı olarak yakalandığı belirtildi.⁸² Türk STK'sı Hak İnisiyatifi, valiliğin 'işbirlikçi' diyerek Çelik'e atıfta bulunduğunu iddia etti.⁸³

⁷⁹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Ahmet Okumu vs. Türkiye*, n°58984/17, 21 Ağustos 2017, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-180190>).

⁸⁰ Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs 2020, s. 14 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf).

Hak inisiyatifi, "2016 Yılı Sonrası Kamu Görevlileri Tarafından Yasa dışı Alıkonulma iddialarına ilişkin inceleme ve araştırma Raporu," 19 Haziran 2019, s. 14

(<https://www.hvd.org.tr/attachments/article/537/Hakinisiyatifi.2019AlikonulmaiddialariRaporu.pdf>).

Grihat, "iki kayıp/kaçırılma olayı daha," 14 Aralık 2017 (<https://grihat.com/iki-kayipkacirilma-olayi-daha/>).

⁸¹ Grihat, "iki kayıp/kaçırılma olayı daha," 14 Aralık 2017(<https://grihat.com/iki-kayipkacirilma-olayi-daha/>).

Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs, s. 14 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf).

⁸² Diyarbakır Valiliği, "Etkisiz hale getirilen BTO mensupları ve ele geçirilen muhimmatlar," 17 Kasım 2017 (<https://diyarbakir.gov.tr/17112017-basin-duyurusu-etkisiz-hale-getirilen-bto-mensuplari-ve-ele-gecirilen-muhimmatlar>).

Bkz. Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs 2020, s. 14 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf).

⁸³ Hak inisiyatifi, "2016 Yılı Sonrası Kamu Görevlileri Tarafından Yasa dışı Alıkonulma iddialarına ilişkin inceleme ve

Araştırma Raporu," 19 Haziran 2019, s. 14 (<https://hakinisiyatifi.org/wp-content/uploads/2019/06/Hakinisiyatifi.2019AlikonulmaiddialariRaporu.pdf>).

Bkz. Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs, s. 14 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf).

Bu güne kadar Çelik'ten bir haber alınmadı.

26. LİDER POLAT⁸⁴

- Lider Pola, 27 Ağustos 2020'de kaçırıldı ve hala kendisinden haber yok.
- Lider Polat, Kürt yanlısı HDP partisinin genç üyesidir.
- Kendilerini polis olarak tanıtan 4 kişi tarafından kaçırıldı ve gözleri bağlandıktan sonra beyaz bir araca itildi. Tüm kaçırılmanın video görüntüleri var.

⁸⁴ Mezopotamya Ajansı, HDP'li Polat'ın kaçırılma anına dair görüntüler ortaya çıktı, 3 Eylül 2020 (<http://mezopotamyaajansi22.com/tum-haberler/content/view/108373>); BOLD MEDYA, GÜNDEM HDP'li Polat'ın kaçırılma anına ilişkin görüntüler ortaya çıktı, 3 Eylül 2020 (<https://boldmedya.com/2020/09/03/hdpli-polatin-kacirilma-anina-iliskin-goruntuler-ortaya-cikti/>). Kaçırılma görüntüleri için Mezopotamya Ajansı'nın twitter hesabına da bakınız.

Ek 3

1. MOLDOVA: YASIN ÖZDİL, MÜJDAT ÇELEBİ, RIZA DOĞAN, SEDAT HASAN KARACAOĞLU,

MEHMET FERİDUN TÜFEKÇİ VE İKİ KİMLİĞİ BELİRLENEMEYEN TÜRK VATANDAŞININ DAVALARI

- Yasin Özdil, Müjdat Çelebi, Rıza Doğan, Sedat Hasan Karacaoğlu ve Mehmet Feridun Tüfekçi ile diğer iki Türk vatandaşı 6 Eylül 2018'de kaçırıldı ve hemen hapisanede kaldıkları Türkiye'ye sınır dışı edildi.
- 6 Eylül 2018 sabahı sivil giyimli kişiler tarafından evlerinde veya işe giderken tutuklanarak bilinmeyen bir yere götürüldüler.¹
- Günün ilerleyen saatlerinde, Moldova SIS (İstihbarat ve Güvenlik Servisi), o gün gerçekleşen ve İslamcı bir örgütle bağlantılı olduğundan şüphelenilen yedi yabancı uyruklu kişinin diğer ülkelerin gizli servislerinin işbirliğiyle tutuklanarak ülkeden çıkarıldığı büyük bir terörle mücadele operasyonuna ilişkin açıklamalar yaptı.² Türkiye Milli İstihbarat Teşkilatı'nın (MİT) operasyona doğrudan dahil olduğu doğrulandı.³ Aynı gün Türk medyası, Türk Milli İstihbarat Teşkilatı'nın Moldova'da Fethullah Gülen hareketinin yedi üyesinin tutuklandığı başarılı bir operasyon düzenlediğini bildirdi.⁴
- Tutuklananlar, kendilerini özel olarak kiralanmış bir uçağın beklediği Kişinev Havaalanı'na götürüldü. Uçak onları hemen Türkiye'ye götürdü.⁵
- Aileleri haftalarca akıbetlerinden habersiz kaldı.⁶
- Hepsi Moldova'da, Kişinev'in Durlești mahallesindeki Orizont adında 1993 yılından beri faaliyette olan özel bir okul zincirine bağlıydı.
- Hepsinin Moldova için geçerli oturma izni vardı.
 - o Yasin Özdil, eşi ve iki küçük çocuğuyla 2015 yılından beri Moldova'da yaşıyordu.
 - o Müjdat Çelebi, eşi ve üç küçük çocuğuyla 2014 yılından beri Moldova'da yaşıyordu.
 - o Rıza Doğan, eşi ve Moldova vatandaşı olan iki küçük çocuğuyla 1993 yılından beri Moldova'da yaşıyordu. Okulun müdürüydü.
 - o Sedat Hasan Karacaoğlu, eşiyle birlikte 1998 yılından beri Moldova'da yaşıyordu.
 - o Mehmet Feridun Tüfekçi, Moldova vatandaşı olan eşi ve iki küçük çocuğuyla 1993 yılından beri Moldova'da yaşıyordu.

¹ AİHM, *Özdil ve Diğerleri vs. Moldova Cumhuriyeti*, 11 Haziran 2019, Başvuru No. 42305/18, 13.

² AİHM, *Özdil ve Diğerleri vs. Moldova Cumhuriyeti*, 11 Haziran 2019, Başvuru No. 42305/18, 13. Uluslararası Af Örgütü, Moldova: Önemli insan hakları endişelerine rağmen Türkiye'ye yedi kişi sınır dışı edildi, 6 Eylül 2018 (<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/09/moldova-seven-people-deported-to-turkey-despite-major-human-rights-concerns/>).

³ Nordic Monitor, Moldova'da Türk istihbaratı tarafından kaçırılan öğretmenler düzmece suçlamalarla suçlandı, 9 Ağustos 2020 (<https://www.nordicmonitor.com/2020/08/teachers-kidnapped-by-turkish-intelligence-in-moldova-accused-of-terrorist-group-membership/>); Madalin Necsutu, Moldova'nın İnsan Hakları Açığı: AİHM kararı, sistemdeki daha geniş aksaklıkları vurgulamaktadır (<https://iwpr.net/global-voices/moldovas-human->

⁴ AİHM, *Özdil ve Diğerleri vs. Moldova Cumhuriyeti* 11 Haziran 2019, Başvuru No. 42305/18, 14.

⁵ AİHM, *Özdil ve Diğerleri vs. Moldova Cumhuriyeti*, 11 Haziran 2019, Başvuru No. 42305/18, 17; Madalin Necsutu, Moldova'nın İnsan Hakları Açığı: AİHM kararı, sistemdeki daha geniş aksaklıkları vurguluyor (<https://iwpr.net/global-voices/moldovas-human-rights-deficit>).

⁶ AİHM, *Özdil ve Diğerleri vs. Moldova Cumhuriyeti*, 11 Haziran 2019, Başvuru No. 42305/18, 16.

- Nisan 2018'de, kaçırılmalarından aylar önce, hepsi Moldova Göç ve İltica Bürosu'na iltica başvurusunda bulundu. Siyasi görüşleri nedeniyle Türkiye'de misillemeden korktukları için Moldova'da mülteci statüsü almaya çalıştılar. Tutuklamalardan birkaç gün sonra, aileler Moldova Göç ve İltica Bürosu'ndan başvurularını reddeden mektuplar aldı. Büro, Türk yetkililerin misilleme korkusunun haklı olduğunu doğruladı, ancak Moldova gizli servisinden aldıkları gizli bir nota göre Türk vatandaşlarının ulusal güvenliğe tehdit oluşturduğunu belirtip buna dayanarak başvuruyu reddettiler. Kararlar herhangi bir ayrıntı vermedi.⁷
- Yedi öğretmenden beşi, 11 Haziran 2019'da karar veren Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurdu. Mahkeme, 6 Eylül 2018 tarihinde özgürlükten mahrum bırakılmanın Madde 5 § 1 (f) kapsamında yasal veya gerekli olmadığına ve keyfilikten yoksun olmadığına karar vermiştir.⁸ Mahkeme ayrıca, bu durumun Moldova ve Türk gizli servisleri arasında 6 Eylül 2018'den çok önce hazırlanan ortak bir operasyonla ilgili olduğunu teyit etti.⁹ Mahkeme, Moldova'nın her başvuruna 25.000 EUR ödemesine karar verdi.
- Uluslararası toplum, 6 Eylül 2018'de meydana gelen yasa dışı kaçırmaı kınadı:
 - o 15 Ekim 2016 tarihinde Avrupa Parlamentosu , Moldova ile AB Ortaklık Anlaşması'nın uygulanması hakkında bir rapor yayınladı: *"29. Türk vatandaşlarının, Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiası nedeniyle, hukukun üstünlüğünü ve temel insan haklarını ihlal ederek son zamanlarda Türkiye'ye iade edilmesini/kaçırılmasını şiddetle kınıyor; Moldova makamlarını, üçüncü ülkelerden gelen iade taleplerinin şeffaf bir şekilde işlenirken, yargı prosedürlerini Avrupa ilke ve standartlarına tamamen uygun şekilde takip etmesini sağlamaya davet ediyor..."*
 - o Kaçırılma gününde,Uluslararası Af Örgütü Doğu Avrupa ve Orta Asya direktörü şu bildiriği yayınladı: *"Moldovalı yetkililer, bu kişilerin haklarını onları sınır dışı ederek bir kez ihlal etmekle kalmadı, aynı zamanda adil olmayan yargılama gibi diğer insan hakları ihlallerini de hızlandırmış oldu. ... Moldova'daki son tutuklamalar, Recep Tayyip Erdoğan'ın gittikçe baskıcı hale gelen hükümetinin yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik siyasi misilleme modelini takip ediyor. ... Moldova'da koruma arayanların zorla geri gönderilmesi, Moldova'nın uluslararası insan hakları yükümlülüklerinin açık bir ihlalidir. Devlet yetkilileri, Türk vatandaşlarının keyfi olarak gözaltına alınması ve sınır dışı edilmesinden sorumlu olanlardan derhal hesap sormalıdır."*

⁷ AİHM, *Özdil ve Diğerleri vs. Moldova Cumhuriyeti*, 11 Haziran 2019, Başvuru No. 42305/18, 19.

⁸ AİHM, *Özdil ve Diğerleri vs. Moldova Cumhuriyeti*, 11 Haziran 2019, Başvuru No. 42305/18.

⁹ AİHM, *Özdil ve Diğerleri vs. Moldova Cumhuriyeti*, 11 Haziran 2019, Başvuru No. 42305/18, 55: *"Dava dosyasındaki materyaller ayrıca, ortak operasyonun çok önceden hazırlandığını göstermektedir. Başvuranların Türkiye'ye bu amaçla özel olarak kiralanmış bir uçakla götürülmüş olmaları bu bakış açısını destekleyen unsurlardan sadece biridir. Davanın gerçekleri, operasyonun başvuranları gafil avlayacak şekilde tasarlandığını ve organize edildiğini de göstermektedir (...)"*

- Türkiye Cumhuriyet Savcılığı'nın 18 Aralık 2019 tarihli sızdırılan belgesine göre bir soruşturma başlatıldı.¹⁰ Temmuz 2019'da, yedi Türk öğretmen terörle ilgili suçlardan Türk mahkemeleri tarafından mahkum edildi ve şu anda Türkiye'de tutuklu bulunuyor.¹¹

2. AZERBAYCAN: İSA ÖZDEMİR DAVASI

- Azerbaycan'da yasal olarak ikamet eden İsa Özdemir¹², 12 Temmuz 2018'de kaçırıldı ve 8 gün sonra 20 Temmuz 2018'de Türkiye'de (Ankara) gözaltına alındı.¹³
 - İsa Özdemir 20 yıldan fazla bir süredir Azerbaycan'da yaşıyordu. Kendi inşaat işinin sahibiydi.¹⁴
 - Türkiye Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Müdürlüğü tarafından kaçırıldı.¹⁵ MİT, Fetullah Gülen hareketine yönelik soruşturma kapsamında İsa Özdemir'in tutuklandığını duyurdu.
 - Perşembe günü öğleden sonra MİT ajanları tarafından özel uçakla İstanbul'a getirildi.¹⁶
 - İsa Özdemir kaçırılmadan önce Türk makamlarının talebi üzerine Bakü'de (Azerbaycan) gözaltına alınmıştı. Ancak sınır dışı etme talebini reddeden Bakü Ağır Suçlar Mahkemesi tarafından gözaltından serbest bırakıldı. İsa Özdemir serbest bırakılmasının hemen ardından ortadan kayboldu.¹⁷
 - Türkiye'ye gelir gelmez, "*silahlı terör örgütüne üye olmak*" suçlamasıyla hemen tutuklandı ve bugün hala parmaklıklar ardındadır.¹⁸
- Şubat 2018'de İsa Özdemir ve diğer 4 Türk vatandaşı adına (n°8098/18) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bir başvuru yapıldı. 6 Şubat 2019'da, Mahkeme, hızlandırılmış bir prosedürle davayı gözlemler için Azerbaycan Devletine iletmiştir.¹⁹

¹⁰ Nordic Monitor, Moldova'da Türk istihbaratı tarafından kaçırılan öğretmenler düzmece suçlamalarla suçlandı, 9 Ağustos 2020 (<https://www.nordicmonitor.com/2020/08/teachers-kidnapped-by-turkish-intelligence-in-moldova-accused-of-terrorist-group-membership/>).

¹¹ Nordic Monitor, Moldova'da Türk istihbaratı tarafından kaçırılan öğretmenler düzmece suçlamalarla suçlandı, 9 Ağustos 2020 (<https://www.nordicmonitor.com/2020/08/teachers-kidnapped-by-turkish-intelligence-in-moldova-accused-of-terrorist-group-membership/>); Madalin Necsutu, Moldova'nın İnsan Hakları Açığı: AİHM kararı, sistemdeki daha geniş aksaklıkları vurgulamaktadır (<https://iwpr.net/global-voices/moldovas-human-rights-deficit>).

¹² Turkey News, AİHM, Türk istihbaratı tarafından Azerbaycan'dan kaçırılan 5 Türk'ün davalarını hızlandıracak, 26 Şubat 2019 (<https://trnews0.blogspot.com/2019/02/ecthr-to-accelerate-cases-of-5-turks.html>).

¹³ Anadolu Ajansı AA), "FETÖ'nün" 'Azerbaycan kasası'tutuklandı, 20 Temmuz 2018 (<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/fetonun-azerbaycan-kasasi-tutuklandi/1209711>).

¹⁴ Turan, Bakü Mahkemesi tarafından serbest bırakılan Türk, kaçırılarak Türkiye'ye götürüldü, 13 Temmuz 2018 (<https://www.turan.az/ext/news/2018/7/free/politics%20news/tr/73570.htm>).

¹⁵ Barış Kılıç ve Serdar Açıl, Anadolu Ajansı (AA), FETÖ'ün 'Azerbaycan kasası' tutuklandı, 20 Temmuz 2018 (<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/fetonun-azerbaycan-kasasi-tutuklandi/1209711>); Turkey Purge, Azerbaycan'dan kaçırılan adam mahkeme öncesi Ankara'da gözaltına alındı (<https://turkeypurge.com/man-abducted-from-azerbaijan-put-in-pre-trial-detention-in-ankara>).

¹⁶ Anadolu Ajansı (AA), "FETÖ'nün" 'Azerbaycan kasası' tutuklandı, 20 Temmuz 2018 (<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/fetonun-azerbaycan-kasasi-tutuklandi/1209711>); Stockholm Özgürlük Merkezi, Türkiye'nin istihbarat servisi Gülen bağlantıları üzerinden Azerbaycan ve Ukrayna'dan 2 kişiyi kaçırdı, 12 Temmuz 2018 (<https://stockholmcf.org/turkeys-intelligence-service-abducts-2-people-from-azerbaijan-and-ukraine-over-gulen-links/>).

¹⁷ Turan, Bakü Mahkemesi tarafından serbest bırakılan Türk, kaçırılarak Türkiye'ye götürüldü, 13 Temmuz 2018 (<https://www.turan.az/ext/news/2018/7/free/politics%20news/tr/73570.htm>).

¹⁸ Turkey News, AİHM, Türk istihbaratı tarafından Azerbaycan'dan kaçırılan 5 Türk'ün davalarını hızlandıracak, 26 Şubat 2019 (<https://trnews0.blogspot.com/2019/02/ecthr-to-accelerate-cases-of-5-turks.html>).

¹⁹ LawEuro, Özdemir vs. Azerbaycan ve diğer 4 başvuran (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi), 14 Nisan 2019 (<https://laweuro.com/?p=927>); Turkey News, AİHM, Türk istihbaratı tarafından Azerbaycan'dan kaçırılan 5 Türk'ün davalarını hızlandıracak, 26 Şubat 2019 (<https://trnews0.blogspot.com/2019/02/ecthr-to-accelerate-cases-of-5-turks.html>).

3. AZERBAYCAN: MEHMET ÇELİK, AYHAN SEFEROĞLU, FAİK SEMİH BAŞOĞLU VE ERDOĞAN TAYLAN DAVALARI

- 2018 yılında (kesin tarih bilinmiyor), Mehmet Çelik, Ayhan Seferoğlu, Faik Semih Başoğlu ve Erdoğan Taylan²⁰, Azerbaycan'da yasal olarak ikamet etmelerine rağmen kaçırılarak Türkiye'ye teslim edildi.²¹
- Azerbaycanlı yetkililer görmezden gelirken, Türk istihbaratı tarafından kaçırıldılar.²²
- Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla Türkiye tarafından gözaltına alındı ve tutuklandılar ve parmaklıklar arkasında kaldılar.
- Şubat 2018'de bu 4 Türk vatandaşı adına (n°8098/18) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bir başvuru yapıldı. 6 Şubat 2019'da Mahkeme, hızlandırılmış bir prosedürle davayı gözlemler için Azerbaycan Devletine iletmiştir.²³

4. AZERBAYCAN: TACİ ŞENTÜRK DAVASI

- Tacı Şentürk, 8 Haziran 2017 tarihinde Türkiye'ye sınır dışı edildi.²⁴ 15 gün sonra, 23 Haziran 2017 tarihinde yeniden ortaya çıktı.²⁵
- Azerbaycan'da özel öğretmen olarak çalışıyordu.²⁶

²¹ Turkey News, AİHM, Türk istihbaratı tarafından Azerbaycan'dan kaçırılan 5 Türk'ün davalarını hızlandıracak, 26 Şubat 2019 (<https://trnews0.blogspot.com/2019/02/ecthr-to-accelerate-cases-of-5-turks.html>).

²² Turkey News, AİHM, Türk istihbaratı tarafından Azerbaycan'dan kaçırılan 5 Türk'ün davalarını hızlandıracak, 26 Şubat 2019 (<https://trnews0.blogspot.com/2019/02/ecthr-to-accelerate-cases-of-5-turks.html>).

²³ LawEuro, Özdemir vs. Azerbaycan ve diğer 4 başvuran (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi), 14 Nisan 2019 (<https://laweuro.com/?p=927>); Turkey News, AİHM, Türk istihbaratı tarafından Azerbaycan'dan kaçırılan 5 Türk'ün davalarını hızlandıracak, 26 Şubat 2019 (<https://trnews0.blogspot.com/2019/02/ecthr-to-accelerate-cases-of-5-turks.html>).

²⁴ Turkey Purge, AİHM, Azerbaycan'dan sığınma talebine rağmen Türk öğretmenin neden sınır dışı edildiğini açıklamasını istedi, 25 Temmuz 2018 (<https://turkeypurge.com/echr-asks-azerbaijan-to-clarify-why-turkish-teacher-was-deported-despite-asylum-request>); AİHM, n°41326/17, *Tacı Şentürk vs. Azerbaycan*, 5 Temmuz 2018 tarihinde tebliğ edilmiştir, olayların beyanı; Stockholm Özgürlük Merkezi, Eşi, BM koruması altındaki Türk öğretmeni, Azerbaycan'da Türkiye'ye sınır dışı edilmek üzere gözaltına alındığını belirtiyor, 10 Haziran 2017 (<https://stockholmcf.org/turkish-teacher->

²⁵ Turkish Minute, Eşi, BM koruması altındaki Türk öğretmeni Azerbaycan'da Türkiye'ye sınır dışı edilmek üzere gözaltına alındığını belirtiyor, 10 Haziran 2017 (https://www.youtube.com/watch?time_continue=13&v=iDu5rWqE0IA&feature=emb_title).

²⁶ <https://turkeypurge.com/echr-asks-azerbaijan-to-clarify-why-turkish-teacher-was-deported-despite-asylum-request>

- Azerbaycan'da yasal olarak ikamet ediyordu. Kendisine düzenli olarak uzatılan geçici oturma izni verilmişti. 9 Mart 2017 tarihinde geçici oturma izni *tekrar* 9 Eylül 2017 tarihine kadar uzatıldı.²⁷
- 3 Haziran 2017'de Türk yetkililer, Interpol aracılığıyla Azerbaycanlı meslektaşlarından Taci Şentürk'ün pasaportunun iptal edildiğini ve bu nedenle tutuklanarak Türkiye'ye sınır dışı edilmesini talep etti.²⁸
- 7 Haziran 2017'de Taci Şentürk tutuklanarak Azerbaycan İçişleri Bakanlığı Organize Suçlar Dairesi sınır dışı etme tesisine getirilerek Bakü Uluslararası Havalimanı'na götürüleceği ve aynı gün Türkiye'ye sınır dışı edileceği bildirildi. ²⁹ Eşi, sosyal medyada viral olan bir videoda, eşinin saat 14:00 civarında işten alındığını ve onu saat 22:00'de uçağa bindirmeye çalıştıklarını açıkladı.³⁰
- Sınır dışı edilmemeyi talep etti ve Türkiye'de zulüm gördüğü gerekçesiyle sığınma başvurusu yapma niyetini dile getirdi. Kalkış bölgesindeyken, yani Türkiye'ye giderken, bir BMMYK yetkilisi sınır dışı etmeyi engelleyebildi. Taci Şentürk daha sonra tutuklevine geri götürüldü.³¹
- Aynı gün avukatı Taci Şentürk ile görüşmek istedi. Ancak talebi reddedildi.³²
- 8 Haziran 2017 tarihinde ailesine haber verilmeksizin Taci Şentürk, uçakla Ankara'ya gönderildi.³³
- Varışta Türk polisi tarafından tutuklandı ve gözaltına alındığı Konya'ya gönderildi.³⁴
- Taci Şentürk'ün sınır dışı edildiğinden haberi olmayan eşi, bulunduğu yerle ilgili çeşitli makamlara başvurdu.³⁵ Kocasının nerede olduğuna dair herhangi bir bilgi alamadı.³⁶ 23 Haziran 2017'de, kaybolduktan 15 gün sonra, kocasının Türkiye'ye sınır dışı edildiği bildirildi.³⁷

²⁷ AİHM, n°41326/17, *Taci Şentürk vs. Azerbaycan*, 5 Temmuz 2018 tarihinde tebliğ edilmiştir, gerçeklerin beyanı.

²⁸ AİHM, n°41326/17, *Taci Şentürk vs. Azerbaycan*, 5 Temmuz 2018 tarihinde tebliğ edilmiştir, gerçeklerin beyanı.

²⁹ AİHM, n° 41326/17, *Taci Şentürk vs. Azerbaycan*, 5 Temmuz 2018 tarihinde tebliğ edilmiştir, gerçeklerin beyanı. Stockholm Özgürlük Merkezi, Eşi, BM koruması altındaki Türk öğretmenin, 10 Haziran 2017'de Azerbaycan'da sınır dışı edilmek üzere gözaltına alındığını belirtiyor. (<https://stockholmcf.org/turkish-teacher-under-un-protection-detained-in-azerbaijan-for-deportation-to-turkey-wife-says/>)

³⁰ Turkish Minute, Eşi, BM koruması altındaki Türk öğretmenin Azerbaycan'da Türkiye'ye sınır dışı edilmek üzere gözaltına alındığını belirtiyor, 10 Haziran 2017 (https://www.youtube.com/watch?time_continue=13&v=iDu5rWqE0IA&feature=emb_title).

³¹ AİHM, n° 41326/17, *Taci Şentürk vs. Azerbaycan*, 5 Temmuz 2018'de tebliğ edilmiştir, gerçeklerin beyanı.

³² AİHM, n° 41326/17, *Taci Şentürk vs. Azerbaycan*, 5 Temmuz 2018'de tebliğ edilmiştir, gerçeklerin beyanı.

³³ AİHM, n° 41326/17, *Taci Şentürk vs. Azerbaycan*, 5 Temmuz 2018'de tebliğ edilmiştir, gerçeklerin beyanı.

³⁴ AİHM, n° 41326/17, *Taci Şentürk vs. Azerbaycan*, 5 Temmuz 2018'de tebliğ edilmiştir, gerçeklerin beyanı.

³⁵ Stockholm Özgürlük Merkezi, Eşi, BM koruması altındaki Türk öğretmenin, 10 Haziran 2017'de Azerbaycan'da sınır dışı edilmek üzere gözaltına alındığını belirtiyor. (<https://stockholmcf.org/turkish-teacher-under-un-protection-detained-in-azerbaijan-for-deportation-to-turkey-wife-says/>).

³⁶ Turkish Minute, Eşi, BM koruması altındaki Türk öğretmenin Azerbaycan'da Türkiye'ye sınır dışı edilmek üzere gözaltına alındığını belirtiyor, 10 Haziran 2017 (https://www.youtube.com/watch?time_continue=13&v=iDu5rWqE0IA&feature=emb_title).

³⁷ AİHM, n°41326/17, *Taci Şentürk vs. Azerbaycan*, 5 Temmuz 2018 tarihinde tebliğ edilmiştir, gerçeklerin beyanı.

- Sınır dışı edilmenin koşulları şu anda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından inceleniyor.³⁸ Dava, gözlem için Azerbaycan hükümetine iletildi.³⁹

5. GABON: OSMAN ÖZPINAR, İBRAHİM AKBAŞ VE ADNAN DEMİRÖNAL DAVALARI

- 15 Mart 2018, saat 23:00'da Gabon polisi, Osman Özpınar ve İbrahim Akbaş'ın çalıştığı Libreville'deki (Gabon) okula gelerek onları tutukladı.⁴⁰ 16 Mart 2018'de iki kişi Türk polisine teslim edildi ve Türkiye'ye götürüldü.⁴¹ Adnan Demirönel bir hafta sonra tutuklandı.⁴²
- Türk vatandaşları, *hiçbir yakınlarıyla iletişimleri* ve avukatlarına erişimleri olmaksızın, kendilerine yöneltilen suçlamalar veya iddialar hakkında çok az netlik ile tutuldu.⁴³ Gabon'daki arkadaşlarına *"polis burada, bizi gözaltına almak istiyor"* şeklinde bir kısa mesaj attıktan sonra arkadaşları onlardan bir daha haber alamadı.⁴⁴ Bu nedenle, normal yasal prosedürler izlenmedi.⁴⁵
- Bir Fransız insan hakları avukatı (Richard Sedillot), kişilerin tutulduğu Libreville'deki polis merkezinde Türk büyükelçiliğinin iki çalışanını gördüğünü doğruladı.⁴⁶
- Bu tür kaçırımlarla ilgili olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın avukatı Hüseyin Aydın, Türk istihbarat görevlilerinin önümüzdeki günlerde dünya çapında daha fazla kaçırma olayına karışabileceğini belirtti. Ve ekledi: *"Kaçak Gülenliler her zaman arkalarına bakarak*

³⁸ AİHM, n° 41326/17, *Taci Şentürk v. Azerbaycan*, 5 Temmuz 2018'de tebliğ edilmiştir, gerçeklerin beyanı.

³⁹ AİHM, n° 41326/17, *Taci Şentürk vs. Azerbaycan*, 5 Temmuz 2018'de tebliğ edilmiştir, gerçeklerin beyanı.

⁴⁰ Stockholm Özgürlük Merkezi, 3 Türk eğitimci ve aileleri Gabon tarafından Türkiye'ye teslim edildi, 8 Nisan 2019 (<https://stockholmcf.org/3-detained-turkish-educators-and-their-families-handed-over-to-turkey-by-gabon/>).

⁴¹ Stockholm Özgürlük Merkezi, 3 Türk eğitimci ve aileleri Gabon tarafından Türkiye'ye teslim edildi, 8 Nisan 2019 (<https://stockholmcf.org/3-detained-turkish-educators-and-their-families-handed-over-to-turkey-by-gabon/>).

⁴² Stockholm Özgürlük Merkezi, 3 Türk eğitimci ve aileleri Gabon tarafından Türkiye'ye teslim edildi, 8 Nisan 2019 (<https://stockholmcf.org/3-detained-turkish-educators-and-their-families-handed-over-to-turkey-by-gabon/>); Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, Türkiye'den ve dünyanın dört bir yanından cadı avından kaçmak: ayrılma hakkı, Nisan 2018 (<http://jwf.org/jwf/wp-content/uploads/2018/05/Escaping-the-Turkey-and-Around-the-World-JWF-Report-April-2018.pdf>), s. 63.

⁴³ Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, Türkiye ve dünyanın dört bir yanındaki cadı avından kaçış: ayrılma hakkı, Nisan 2018 (<http://jwf.org/jwf/wp-content/uploads/2018/05/Escaping-the-Witch-Hunt-from-Turkey-and-Around-the-World-JWF-Report-April-2018.pdf>), s. 63.

⁴⁴ Stockholm Özgürlük Merkezi, 3 Türk eğitimci ve aileleri Gabon tarafından Türkiye'ye teslim edildi, 8 Nisan 2019 (<https://stockholmcf.org/3-detained-turkish-educators-and-their-families-handed-over-to-turkey-by-gabon/>).

⁴⁵ Stockholm Özgürlük Merkezi, 3 Türk eğitimci ve aileleri Gabon tarafından Türkiye'ye teslim edildi, 8 Nisan 2019 (<https://stockholmcf.org/3-detained-turkish-educators-and-their-families-handed-over-to-turkey-by-gabon/>).

⁴⁶ Stockholm Özgürlük Merkezi, Türkiye Gabon'daki Gülen taraftarlarını kaçırmaya çalışıyor, 3 Nisan 2018 (<https://stockholmcf.org/turkey-tries-to-snatch-gulen-supporters-in-gabon/>); Stockholm Özgürlük Merkezi, gözaltına alınan 3 Türk eğitimci ve aileleri Gabon tarafından Türkiye'ye teslim edildi, 8 Nisan 2019 (<https://stockholmcf.org/3-detained-turkish-educators-and-their-families-handed-over-to-turkey-by-gabon/>).

yürüyecek. Milli İstihbarat Teşkilatı her yerde faaliyetlerine devam edecek."⁴⁷

- 8 Nisan 2018, saat 20:30'da, eşleri (Nesibe Özpinar, Fikriye Akbaş ve Darya Demirönel) ve çocukları, Gabon ve Türk makamlarının koordineli eylemlerinin ardından gözaltına alındı ve derhal zorla İstanbul'a giden bir uçağa bindirilmek üzere Libreville Havaalanı'na nakledildi.⁴⁸
- Osman Özpinar, İbrahim Akbaş ve Adnan Demirönel ülkeye girişte tutuklanırken, eşleri ve çocukları serbest bırakıldı.⁴⁹

6. SUDAN: MEMDUH ÇIKMAZ DAVASI

- Memduh Çıkmaç 6 Eylül 2017'de Sudan'da tutuklandı ve hemen Türkiye'ye sınır dışı edildi ve burada tutuklandı.⁵⁰
- Kaçırma, Sudan'ın Milli İstihbarat ve Güvenlik Teşkilatı ile Türkiye Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) arasında ortak bir operasyon sonucunda meydana geldi.⁵¹ Memduh Çıkmaç, MİT tarafından sorguya çekildiği evinde sabah saatlerinde tutuklandı.⁵²
- 15 Temmuz 2016'dan sonra, Türk hükümeti Sudan hükümetine Memduh Çıkmaç'ın sınır dışı edilmesini talep eden mektuplar gönderiyordu.⁵³
- Avukatı ve ailesi, Türkiye'de zulüm görülebileceği için yerel yetkilileri Çıkmaç'ı sınır dışı etmemeye çağırırdı.⁵⁴
- Çağrılarına olumlu yanıt verilmedi.⁵⁵ Gözaltına alındı ve sınır dışı edildikten sonra Türkiye'de tutuklandı.

⁴⁷ Stockholm Özgürlük Merkezi, 3 Türk eğitimci ve aileleri Gabon tarafından Türkiye'ye teslim edildi, 8 Nisan 2019 (<https://stockholmcf.org/3-detained-turkish-educators-and-their-families-handed-over-to-turkey-by-gabon/>).

⁴⁸ Stockholm Özgürlük Merkezi, Türkiye Gabon'daki Gülen taraftarlarını kaçırmaya çalışıyor, 3 Nisan 2018 (<https://stockholmcf.org/turkey-tries-to-snatch-gulen-supporters-in-gabon/>); Stockholm Özgürlük Merkezi, gözaltına alınan 3 Türk eğitimci ve aileleri Gabon tarafından Türkiye'ye teslim edildi, 8 Nisan 2019 (<https://stockholmcf.org/3-detained-turkish-educators-and-their-families-handed-over-to-turkey-by-gabon/>).

⁴⁹ Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, Türkiye ve dünyanın dört bir yanındaki cadı avından kaçış: ayrılma hakkı, Nisan 2018 (<http://jwf.org/jwf/wp-content/uploads/2018/05/Escaping-the-Witch-Hunt-from-Turkey-and-Around-the-World-JWF-Report-April-2018.pdf>), s. 63.

⁵⁰ Anadolu Ajansı, Red Action, FETÖ'nün "para kasası" Memduh Çıkmaç tutuklandı, 27 Kasım 2017 (<https://www.redaction.media/tr/articles/fetonun-para-kasasi-memduh-cikmaz-tutuklandi/>).

⁵¹ Haberler, FETÖ'nün "para kasası" Memduh Çıkmaç, MİT Operasyonu ile Türkiye'ye Getirildi (<https://www.dailymotion.com/video/x6aniwv>); Stockholm Özgürlük Merkezi, Rapor: Türkiye'nin MİT'i Sudan'dan Türk işadamını kaçırdı, 27 Kasım 2017 (<https://stockholmcf.org/report-turkeys-mit-abducts-turkish-businessman-from-sudan/>).

⁵² TRT Haber, FETÖ'nün "para kasası" Memduh Çıkmaç MİT operasyonu ile Türkiye'ye getirildi, 27 Kasım 2017 (<https://www.trthaber.com/haber/gundem/fetonun-para-kasasi-memduh-cikmaz-mit-operasyonu-ile-turkiye-ye-getirildi-342007.html>).

⁵³ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST-7-28-18-REPORT10-Erdogans-long-arms-abroad.pdf>), s. 4-5.

⁵⁴ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST-7-28-18-REPORT10-Erdogans-long-arms-abroad.pdf>), s. 4-5.

⁵⁵ Turkish Minute, Sudan Türkiye'nin talebi üzerine Gülen bağlantılı işadamını tutukladı, 9 Eylül 2017 (www.turkishminute.com/2017/09/09/sudan-arrests-gulen-linked-businessman-at-turkeys-request/).

- Memduh Çıkmaz, 2. Ağır Ceza Mahkemesi huzuruna ilk kez çıktığında, ses ve görüntü bilgi sistemiyle, günlerdir uyuyamadığı için çok yorulduğunu ve "uçaktaki hava basıncı nedeniyle başının zonkladığını", böylece fiziksel olarak kendisini savunamaz halde olduğunu açıkladı.⁵⁶
- Mayıs 2018'de 10 yıl hapis cezasına çarptırıldı ve halen tutuklu bulunuyor.⁵⁷

7. KOSOVA: CİHAN ÖZKAN, KAHRAMAN DEMİREZ, HASAN HÜSEYİN GÜNAKAN, MUSTAFA ERDEM, OSMAN KARAKAYA VE YUSUF KARABİNA DAVALARI

- 29 Mart 2018'de Cihan Özkan, Kahraman Demirez, Hasan Hüseyin Günakan, Mustafa Erdem, Osman Karakaya ve Yusuf Karabina tutuklanarak 24 saat içinde özel jetle Türkiye'ye sınır dışı edildi.⁵⁸
- Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türk Milli İstihbarat Teşkilatı'nın (MİT) Kosova İstihbarat Teşkilatı ile işbirliği yaparak⁵⁹ Kosova'da yaşayan 6 Türk vatandaşını kaçırdığını ve geri getirdiğini doğruladı.⁶⁰ İlgili operasyon⁶¹ şu isimleri kapsamaktadır:
 - o Mehmet Akif Koleji Genel Müdürü Mustafa Erdem; o Yusuf Karabina - Mehmet Akif Koleji Müdür Yardımcısı; o Kahraman Demirez - Mehmet Akif Koleji Yakova Şubesi Müdürü;
 - o Cihan Özkan - Mehmet Akif Koleji Biyoloji öğretmeni; o Hasan Hüseyin Günakan - Mehmet Akif Koleji Kimya öğretmeni; o Prof. Osman Karakaya - Turist vizesi ile ziyaret eden Türk tıp doktoru.
- Altı Türk vatandaşının tamamının ülkede yasal ikametgahı vardı veya yasal turist vizesi ile kaldı.⁶² Oturma izinleri, Kosova İstihbarat Servisi tarafından kamu güvenliği gerekçesiyle tek taraflı olarak iptal edildi.⁶³
- Yusuf Karabina'nın 29 Mart 2018 sabahı kaçırılması, güvenlik kameralarına yakalandı. Eşi ve aynı zamanda Mehmet Akif Koleji'nde öğretmen olan Yasmine Karabina ve oğulları okula giderken,

⁵⁶ Anadolu Ajansı, Red Action, FETÖ'nün "para kasası" Memduh Çıkmaz tutuklandı, 27 Kasım 2017 (<https://www.redaction.media/tr/articles/fetonun-para-kasasi-memduh-cikmaz-tutuklandi/>).

⁵⁷ Anadolu Ajansı (AA), FETÖ'nün 'para kasası'na 10 yıl hapis, 25 Mayıs 2018 (<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/fetonun-para-kasasina-10-yil-hapis/1157072>).

⁵⁸ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST7-2818REPORT10Erdogans-long-arms-abroad.pdf>), s. 11-12.

⁵⁹ T24, Erdoğan'dan MİT'in Kosova'daki operasyonu hakkında açıklama, 30 Mart 2018 (<https://t24.com.tr/haber/erdogandan-mitin-kosovadaki-operasyonu-hakkinda-aciklama,593613>).

⁶⁰ DW, Türkiye Kosova'daki Erdoğan muhaliflerini kaçırdı (<https://www.dw.com/en/turkey-abducts-erdogan-opponents-in-kosovo/av-43780323>).

⁶¹ Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, Türkiye ve dünyanın dört bir yanındaki cadı avından kaçış: ayrılma hakkı, Nisan 2018 (<http://jwf.org/jwf/wp-content/uploads/2018/05/Escaping-the-Witch-Hunt-from-Turkey-and-Around-the-World-JWF-Report-April-2018.pdf>), s. 66-67.

⁶² Susturulmuş Türkiye (STS) Savunucuları, Erdoğan Muhalifleri Kaçırılma ve İade Edilme Riskiyle Karşı Karşıya (<https://silencedturkey.org/tag/deportation>).

⁶³ Zorla veya İstemsiz Kaybolmalarla İlgili BM Çalışma Grubu tarafından Türkiye'ye gönderilen mektup; göçmenlerin İnsan Hakları Özel Raportörü, terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalandırma Özel Raportörü 5 Mayıs 2020 (Referans: AL TUR 5/2020), s. (<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=25209>).

iki araç tarafından durduruldu. Yasmine Karabina, oğlunu önce arabadan sürüklediklerini, boynundan yakaladıklarını ve yere attıklarını açıkladı. Kendisi oğlunun peşinden koşarken, bu arada kocası etkisiz hale getirildi.⁶⁴

- Onlar keyfi olarak gözaltına alındı ve 24 saat içinde sınır dışı edildi.
- Öğretmenlerin avukatları, yerel medyaya müvekkillerinin nerede olduklarına dair bilgi verilmediğinden şikayetçi oldu.⁶⁵
- Altı Türk vatandaşı gözaltına alındı ve uluslararası casusluk ve terör örgütünün yönetimi ile suçlandı.⁶⁶ İddia makamı 16 yıl altı aydan 28 yıl altı aya kadar değişen hapis cezaları talep ediyor.⁶⁷
- Kosova'da bu kaçırımlar bir hükümet krizine yol açarak İçişleri Bakanı ve İstihbarat Şefinin görevden alınmasıyla sonuçlandı.⁶⁸

8. MYANMAR: MUHAMMET FURKAN SÖKMEN DAVASI

- 24 Mayıs 2017'de gözaltına alınan Muhammet Furkan Sökmen, iki gün sonra 26 Mayıs 2017'de Türkiye'ye sınır dışı edildi.⁶⁹
- Myanmar yetkilileri daha sonra Türk hükümetinin talebi üzerine Muhammet Furkan Sökmen'in sınır dışı edilmesinde işbirliği yaptıklarını doğruladılar.⁷⁰
- Muhammet Furkan Sökmen, Myanmar'daki Horizon International Schools'da yönetici olarak çalışıyordu.⁷¹
- 24 Mayıs 2017'de Yangon Uluslararası Havalimanı yetkilileri Muhammet Furkan Sökmen, eşi ve kızlarının Yangon'dan Bangkok'a giden uçağa binmesini engelledi.⁷² Muhammet Furkan Sökmen ve ailesi daha sonra,

⁶⁴ DW, Türkiye Kosova'daki Erdoğan muhaliflerini kaçırdı (<https://www.dw.com/en/turkey-abducts-erdogan-opponents-in-kosovo/av-43780323>).

⁶⁵ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST7-2818REPORT10Erdogans-long-arms-abroad.pdf>), s. 11-12.

⁶⁶ Handan Kazancı, Anadolu Ajansı (AA), Türk Mahkemesi altı üst düzey "FETÖ" üyesini tutukladı, 12 Nisan 2018 (<https://www.aa.com.tr/en/todays-headlines/turkish-court-remands-six-senior-feto-members/1115494>).

⁶⁷ Die Morina, Balkan Insight, Ankara 13 Mart 2019 tarihinde Kosova'dan sınır dışı edilen altı Türk hakkında suç duyurusunda bulundu (<https://balkaninsight.com/2019/03/13/ankara-indicts-six-turks-deported-from-kosovo/>); İpa News, Savcılık Kosova'ya sınır dışı edilen Türk vatandaşları için 22 yıla kadar hapis istiyor, 21 Şubat 2020 (<https://ipa.news/2020/02/21/prosecution-seeks-up-to-22-years-in-jail-for-turkish-nationals-deported-from-kosovo/>)

⁶⁸ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Türkiye'de Sistemik İşkence ve Kötü Muamele, Ocak 2020 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2020/01/SYSTEMATIC-TORTURE-AND-ILL-TREATMENT-IN-TURKEY-TURKEY-January-5th.pdf>), p. 79.

⁶⁹ İnsan Hakları İzleme Örgütü, Burma / Tayland:Tehlike Altındaki Türk Vatandaşı, 1 Haziran 2017 (<https://www.hrw.org/news/2017/06/01/burma/thailand-deported-turkish-man-risk>).

⁷⁰ Uluslararası Af Örgütü İki arada bir derede, 2017 (<https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA3970312017ENGLISH.PDF>).

⁷¹ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST7-2818REPORT10Erdogans-long-arms-abroad.pdf>), s. 8; Uluslararası Af Örgütü, İki arada bir derede, 2017 (<https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA3970312017ENGLISH.PDF>).

⁷² Uluslararası Af Örgütü , İki arada bir derede , 2017 (<https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA3970312017ENGLISH.PDF>).

havaalanında tutuklandı ve yaklaşık 24 saat boyunca bir Türk büyükelçilik yetkilisi tarafından sorgulandılar.

- Uçağa binmesine izin verilmedi ve Myanmar'ın göçmenlik memurlarıyla sorun yaşadı. Sosyal medyada yayınlanan bir videoda Muhammet Furkan Sökmen, Türkiye Büyükelçisinin ailenin pasaportlarına el koyması için Myanmar polisine baskı yaptığını söyledi.⁷³
- 25 Mayıs 2017 akşamı eşi ve kızı gözaltından serbest bırakılırken, Muhammet Furkan Sökmen, Myanmar Uluslararası Havayolları'nın Bangkok uçağına binmek zorunda kaldı.⁷⁴
- Bangkok'un Suvarnabhumi Uluslararası Havalimanı'nda Muhammet Furkan Sökmen, Taylandlı göçmenlik yetkililerince gözaltına alındı.⁷⁵
- Telefonuna el konulmadan önce Muhammet Furkan Sökmen Myanmar'da gözaltındayken dünyaya şunları söylediği iki video göndermişti⁷⁶:
 - o *"Herkes sesleniyorum, lütfen bana yardım edin. Terminal alanındayım; beni zorluyorlar. Beni Türk Büyükelçiliği'ne vermeye çalışıyorlar. Lütfen bana yardım edin, dünyanın her yerindenki insanlar, lütfen bana yardım edin."*
 - o *"Lütfen bana yardım edin, şu an Bangkok Suvarnabhumi Havaalanı'nın terminal bölgesindeyim. Beni Türk Büyükelçiliği görevlilerine vermek için zorluyorlar, beni Türkiye'ye gitmeye zorluyorlar. Türkiye'ye gitmek istemiyorum, burada kalmak istiyorum. Lütfen bana yardım edin, dünyanın her yerindenki insanlar, lütfen bana yardım edin."*
- Muhammet Furkan Sökmen'in yakın zamanda sınır dışı edilmesi, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR) ve diğer BM kurumlarında da fark edildi. Sınır dışı edilirse, Türkiye'ye döndüğünde yakın bir insan hakları ihlali riskiyle karşı karşıya kalacağı iddia edildi. Dava hiçbir zaman incelenmedi ve Muhammet Furkan Sökmen Türkiye'ye sınır dışı edildi.⁷⁷
- Muhammet Furkan Sökmen daha sonra aile üyelerine kelepçelendiğini ve uçağa fiziksel olarak zorlanmadan önce ağzının bantlandığını söyledi.⁷⁸
- 27 Mayıs'ta Muhammet Furkan Sökmen, İstanbul'da kelepçeli bir şekilde uçaktan inerken ve bir Türk Interpol yetkilisinin gözaltında görüntülendi.⁷⁹

9. SUUDİ ARABİSTAN: İSİMLER GÜVENLİK NEDENLERİYLE PAYLAŞILMAMIŞTIR⁸⁰

⁷³ Jacob Goldberg, Coconuts Yangon, Myanmar merkezli aile Türk Büyükelçiliği tarafından Yangon Havaalanı'ndan kaçırıldı, 25 Mayıs 2017 (<https://coconuts.co/vangon/news/turkish-teacher-abducted-embassy-officials-vangon-airport/>).

⁷⁴ Uluslararası Af Örgütü, iki arada bir derede 2017
<https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA3970312017ENGLISH.PDF>.

⁷⁵ Uluslararası Af Örgütü, iki arada bir derede 2017
<https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA3970312017ENGLISH.PDF>.

⁷⁶ İnsan Hakları İzleme Örgütü, Burma / Tayland: Tehlike Altındaki Türk Vatandaşı, 1 Haziran 2017
<https://www.hrw.org/news/2017/06/01/burma/thailand-deported-turkish-man-risk>.

⁷⁷ İnsan Hakları İzleme Örgütü, Burma / Tayland: Tehlike Altındaki Türk Vatandaşı, 1 Haziran 2017
<https://www.hrw.org/news/2017/06/01/burma/thailand-deported-turkish-man-risk>.

⁷⁸ Uluslararası Af Örgütü, iki arada bir derede
<https://www.amnesty.org/download/Documents/ASA3970312017ENGLISH.PDF>.

⁷⁹ Anadolu Ajansı (AA), FETÖ'nün 'Myanmar imamı' Türkiye'ye getirildi, 27 Mayıs 2017 (aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/fetonun-myanmar-imami-turkiye-ye-getirildi/827416).

⁸⁰ Turkey Purge, Türkiye'ye sınır dışı edilen 11 Gülen sempatzanı Suudi otelde rehin alındı, 4 Mayıs 2017
<https://turkeypurg.com/15-gulen-sympathizers-held-hostage-at-saudi-hotel-deported-to-turkey>).

- 15 Mart 2017'de Suudi Arabistan'da yaşayan ve Hac etkinliklerinin organizasyonunda yer alan 16 Türk vatandaşı tutuklandı. 4 Mayıs 2017 tarihinde Türkiye'ye sınır dışı edilmeden önce Medine'de haftalarca gözaltında tutuldular.⁸¹
- Sınır dışı edilenler arasında çocuklar ve kadınların Türkiye'de serbest bırakıldığı bildirildi.⁸² 16 tutukludan 4'ü Türkiye'ye geldiklerinde tutuklandı.⁸³ İlk başta, erkeklerin nerede olduğu bilinmiyordu.⁸⁴
- Türk hükümeti tarafından gönderilen bir uçakla sınır dışı edildiler.⁸⁵ Türkiye Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) tutuklamalarda aktif rol oynadı.⁸⁶
- Suudi Arabistan, ülkelerinde Gülen hareketiyle bağlantısı olan Türk vatandaşlarına seyahat yasağı koymuştu.⁸⁷
- 'Turkey Purge' adlı haber bülteninden alınan bir mektuba göre, sınır dışı edilenler hiçbir zaman bir savcı veya hakim görmemiş ve tutuklandıkları gerekçesiyle kendilerine bilgi verilmemiştir. Mektupta ayrıca avukatlarına ve ailelerine erişimlerinin olmadığı belirtiliyor.⁸⁸
- Davaları ayrıca Birleşmiş Milletler Ofisi'ne (Riyad) bildirildi, ancak başarılı olmadı.

10. BULGARİSTAN: ABDULLAH BÜYÜK DAVASI

- 10 Ağustos 2016'da Abdullah Büyük Türkiye'ye sınır dışı edildi.⁸⁹

⁸¹ Stockholm Özgürlük Merkezi, Suudi Arabistan, 16 Türk ailesinin üyelerini Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla Türkiye'ye gönderdi, 4 Mayıs 2017 (<https://stockholmcf.org/saudi-arabia-deported-members-of-16-turkish-families-to-turkey-over-alleged-links-with-gulen-movement/>).

⁸² Stockholm Özgürlük Merkezi, Suudi Arabistan, 16 Türk ailesinin üyelerini Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla Türkiye'ye gönderdi, 4 Mayıs 2017 (<https://stockholmcf.org/saudi-arabia-deported-members-of-16-turkish-families-to-turkey-over-alleged-links-with-gulen-movement/>).

⁸³ Stockholm Özgürlük Merkezi, Suudi Arabistan, 16 Türk ailesinin üyelerini Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla Türkiye'ye gönderdi, 4 Mayıs 2017 (<https://stockholmcf.org/saudi-arabia-deported-members-of-16-turkish-families-to-turkey-over-alleged-links-with-gulen-movement/>).

⁸⁴ Stockholm Özgürlük Merkezi, Suudi Arabistan, 16 Türk ailesinin üyelerini Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla Türkiye'ye gönderdi, 4 Mayıs 2017 (<https://stockholmcf.org/saudi-arabia-deported-members-of-16-turkish-families-to-turkey-over-alleged-links-with-gulen-movement/>).

⁸⁵ Stockholm Özgürlük Merkezi, Suudi Arabistan, 16 Türk ailesinin üyelerini Gülen hareketiyle bağlantılı oldukları iddiasıyla Türkiye'ye gönderdi, 4 Mayıs 2017 (<https://stockholmcf.org/saudi-arabia-deported-members-of-16-turkish-families-to-turkey-over-alleged-links-with-gulen-movement/>).

⁸⁶ Stockholm Özgürlük Merkezi, Suudi Arabistan, 16 Türk ailesinin üyelerini Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddiasıyla Türkiye'ye gönderdi, 4 Mayıs 2017 (<https://stockholmcf.org/saudi-arabia-deported-members-of-16-turkish-families-to-turkey-over-alleged-links-with-gulen-movement/>); Fatma Bülbül, Anadolu Ajansı (AA), Suudi Arabistan şüpheli "FETÖ" bağlantısı nedeniyle 16 Türk'ü tutukladı, 6 Mayıs 2017 (<https://www.aa.com.tr/en/middle-east/saudi-arabia-arrests-16-turks-over-suspected-feto-links/812492>)

⁸⁷ Hizmet Hareketi Haber Arşivi, Suudi Arabistan'dan sınır dışı edilen 4 Türk Gülen hareketine bağışlar nedeniyle hapse gönderildi, 18 Mayıs 2017 (<https://hizmetnews.com/22426/4-turks-deported-saudi-arabia-sent-jail-donations-gulen-movement/#.X0oSXy2YMdU>).

⁸⁸ Stockholm Özgürlük Merkezi, Suudi Arabistan, 16 Türk ailesinin üyelerini Gülen hareketiyle bağlantılı olduğu iddiasıyla Türkiye'ye gönderdi, 4 Mayıs 2017 (<https://stockholmcf.org/saudi-arabia-deported-members-of-16-turkish-families-to-turkey-over-alleged-links-with-gulen-movement/>); Fatma Bülbül, Anadolu Ajansı (AA), Suudi Arabistan şüpheli "FETÖ" bağlantısı nedeniyle 16 Türk'ü tutukladı, 6 Mayıs 2017 (<https://www.aa.com.tr/en/middle-east/saudi-arabia-arrests-16-turks-over-suspected-feto-links/812492>)

⁸⁹ AİHM, *Abdullah Büyük vs. Bulgaristan*, Başvuru No. 23843/17, 29 Mart 2018 tarihinde tebliğ, olayların beyanı.

- Türk vatandaşı ve iş adamı Abdullah Büyük, İstanbul Başsavcılığı'nın 15 Şubat 2016 tarihli iade talebine maruz kaldı.⁹⁰
- Bulgar mahkemeleri iade talebini reddettiler ve talebin Büyük'ün siyasi görüşlerine dayandığını ve adil yargılanacağına dair hiçbir garanti bulunmadığını doğruladılar.⁹¹
- İade talebiyle ilgili Bulgaristan yargılaması sırasında Abdullah Büyük, insanlık dışı ve aşağılayıcı koşullar altında tutulduğu iddia edilen bir Bulgar gözaltı merkezinde 41 gün tutuklu kaldı.⁹²
- 10 Ağustos 2016'da Bulgar polisi tarafından aniden tutuklandı.⁹³
- Yetkililerle anladığı bir dilde iletişim kurmadan ve yasal prosedürlere uyulmadan Türkiye sınırına götürüldü.⁹⁴ Daha sonra Türk makamlarına teslim edildi ve o zamandan beri onlar tarafından tutuklu kalmaya devam ediyor.⁹⁵
- Sınır dışı edilmenin koşulları şu anda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından inceleniyor.⁹⁶ Dava, gözlem için Bulgaristan hükümetine iletildi.⁹⁷

11. BAHREYN: METİN TEKECİ DAVASI

- 25 Nisan 2017'de Bahreyn'deki bir Türk bankasının ulusal müdürü Metin Tekeci Türkiye'ye sınır dışı edildi.⁹⁸
- Türkiye'de şahsıyla ilgili olarak bekleyen tutuklama emri vardı. Metin Tekeci, Ocak 2017'de Türkiye'nin Manama Büyükelçiliği'yle temasa geçtikten sonra Bahreyn'deki polisin radarına girdi.⁹⁹

⁹⁰AİHM, *Abdullah Büyük vs. Bulgaristan*, Başvuru No. 23843/17, 29 Mart 2018 tarihinde tebliğ, olayların beyanı.

⁹¹ AİHM, *Abdullah Büyük vs. Bulgaristan*, Başvuru No. 23843/17, 29 Mart 2018 tarihinde tebliğ, olayların beyanı.

⁹² AİHM, *Abdullah Büyük vs. Bulgaristan*, Başvuru No. 23843/17, 29 Mart 2018 tarihinde tebliğ, olayların beyanı.

⁹³ NDTV, Bulgaristan Fethullah Gülen Destekçisini Türkiye'ye gönderirken çağrı, 11 Ağustos 2016 (<https://www.ndtv.com/world-news/outcry-as-bulgaria-deports-fethullah-gulen-supporter-to-turkey-1443059>).

⁹⁴ Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, Türkiye ve dünyanın dört bir yanındaki cadı avından kaçış: ayrılma hakkı, Nisan 2018 (<http://jwf.org/jwf/wp-content/uploads/2018/05/Escaping-the-Witch-Hunt-from-Turkey-and-Around-the-World-JWF-Report-April-2018.pdf>), s. 62.

⁹⁵ AİHM, *Abdullah Büyük vs. Bulgaristan*, Başvuru No. 23843/17, 29 Mart 2018 tarihinde tebliğ, olayların beyanı.

⁹⁶ AİHM, *Abdullah Büyük vs. Bulgaristan*, Başvuru No. 23843/17, 29 Mart 2018 tarihinde tebliğ, olayların beyanı.

⁹⁷ AİHM, *Abdullah Büyük vs. Bulgaria*, Başvuru No. 23843/17, 29 Mart 2018 tarihinde tebliğ, olayların beyanı.

⁹⁸ Hizmet Hareketi Haber Arşivi, Türkiye'nin Erdoğan Rejimi, yurt dışındaki Gülen takipçilerini hedef alan darbe sonrası cadı avını genişletiyor, 25 Nisan 2017 (<https://hizmetnews.com/22175/turkeys-erdogan-regime-extends-post-coup-which-hunt-targeting-gulen-followers-abroad/#.X0uHvC2YM U>).

⁹⁹ Hizmet Hareketi Haber Arşivi, Türkiye'nin Erdoğan Rejimi, yurt dışındaki Gülen takipçilerini hedef alan darbe sonrası cadı avını genişletiyor, 25 Nisan 2017 (<https://hizmetnews.com/22175/turkeys-erdogan-regime-extends-post-coup-witch-hunt-targeting-gulen-followers-abroad/#.X0uHvC2YM U>).

- Pasaportu Bahreyn tarafından ele geçirildi ve Türk Interpol polisine teslim edildi ve tutuklandı.¹⁰⁰

12. ENDONEZYA: MUSTAFA KENEL DAVASI

- 16 Aralık 2017'de Türk işadamı Mustafa Kenel, Endonezya hükümeti tarafından Türkiye'ye sınır dışı edildi.¹⁰¹
- Mustafa Kenel, Türk hükümeti tarafından Endonezya hükümetine 10 kişilik bir liste verilmesi üzerine Endonezya yetkilileri tarafından 4 Türk vatandaşı ile birlikte gözaltına alındı.¹⁰²
- Gözaltına alınan diğer 4 kişi daha sonra serbest bırakılırken, Mustafa Kenel Türkiye'ye sınır dışı edildi.¹⁰³
- Mayıs 2018'de 10 yıl hapis cezasına çarptırıldı ve halen tutuklu bulunuyor.¹⁰⁴

13. KAZAKİSTAN: ENVER KILIÇ VE ZABIT KİŞİ DAVALARI

- 30 Eylül 2017'de Enver KILIÇ ve Zabit KİŞİ kaçırıldı. Zabit KİŞİ 108 gün ortadan kayboldu.¹⁰⁵ 15 Temmuz 2020 itibari ile Enver KILIÇ hala kayıp durumdadır.¹⁰⁶
- 30 Eylül 2017'de Enver KILIÇ ve Zabit KİŞİ, Kazakistan Havaalanı'nda gözaltına alındı. İki adam, 18:00'da Almatı'den Bişkek'e (Kırgızistan) giden Air Astana Airways'in KG 109 sefer sayılı uçuşuna binmek üzereydi.¹⁰⁷ Her ikisi de pasaportlarının iptal edildiği iddia edildiği için uçağa alınmadılar.¹⁰⁸

¹⁰⁰ Sabah, Interpol "FETÖ'cü" hainlerin ensesinde, 20 Nisan 2017 (

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2017/04/20/interpol-fetocu-hainlerin-ensesinde>).

¹⁰¹ Stockholm Özgürlük Merkezi, Endonezya Türk işadamını Erdoğan rejiminin talebi üzerine Türkiye'ye gönderdi, 19 Aralık 2017 (<https://stockholmcf.org/indonesia-deports-turkish-businessman-to-turkey-over-erdogan-regimes-request/>); MC EU TV, Endonezya bir Türk işadamını yasa dışı olarak Türkiye'ye iade etti, 20 Aralık 2017 (<https://www.youtube.com/watch?v=DB-DTC5w9k>).

¹⁰² Stockholm Özgürlük Merkezi, Endonezya Türk işadamını Erdoğan rejiminin talebi üzerine Türkiye'ye gönderdi, 19 Aralık 2017 (<https://stockholmcf.org/indonesia-deports-turkish-businessman-to-turkey-over-erdogan-regimes-request/>); TR724, Haber Merkezi, Endonezya'daki Turk işadamı Türkiye'ye iade edildi, 19 Nisan 2017 (<http://www.tr724.com/endonezyadaki-turk-isadami-turkiyeye-iade-edildi/>).

¹⁰³ Stockholm Özgürlük Merkezi, Endonezya Türk işadamını Erdoğan rejiminin talebi üzerine Türkiye'ye gönderdi, 19 Aralık 2017 (<https://stockholmcf.org/indonesia-deports-turkish-businessman-to-turkey-over-erdogan-regimes-request/>)

¹⁰⁴ Anadolu Ajansı (AA), "FETÖ'nün" 'para kasası'na 10 yıl hapis, 25 Mayıs 2018 (<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/fetonun-para-kasasina-10-yil-hapis/1157072>).

¹⁰⁵ Cevheri Güven, Bold Medya, Zabit Kişi işkencede geçen 108 günü anlattı: intihar edenleri artık yadırgamıyorum, 26 Haziran 2019 (<https://boldmedya.com/2019/06/26/zabit-kisi-iskencede-gecen-108-gunu-anlatti-intihar-edenleri-artik-yadrigamiyorum/>).

¹⁰⁶ Stockholm Özgürlük Merkezi, Türkiye'de zorla kaybetmeler, 15 Temmuz 2020 (<https://stockholmcf.org/enforced-disappearances-in-turkey-2/>).

¹⁰⁷ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Türkiye'de Sistemik İşkence ve Kötü Muamele, Ocak 2020 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2020/01/SYSTEMATIC-TORTURE-AND-ILL-TREATMENT-IN-TURKEY-January-5th.pdf>), p. 80.

¹⁰⁸ Ecoi.net, Kazakistan: Faaliyetler ve operasyon bölgeleri dahil Fethullah Gülen hareketi (Hizmet hareketi); toplum ve yetkililer tarafından muamele; devlet koruması (2016-Temmuz 2018) [KAZ106139.E], 13 Temmuz 2018 (<https://www.ecoi.net/de/dokument/2015738.html>).

- Kayboluşundan sonra, 108 gün boyunca Zabıt Kişisi hakkında bilgi alınamadı. Bu dönemde Türk hükümeti, gözaltında olduğunu ailesine ve avukatına itiraf etmedi.¹⁰⁹ Ailenin Kazakistan'daki çabaları sayesinde Kazakistan İstihbarat Müdürlüğü, Zabıt Kişisi'nin MİT personeline teslimine ilişkin bilgileri içeren resmi bir belge yayınlayarak, Zabıt Kişisi'nin Türk Hava Yolları'nın TT-4010 numaralı Almatı-Ankara uçağı ile 30 Eylül 2017, 23:32'de Türkiye'ye götürüldüğünü bildirdi.¹¹⁰
- Zabıt Kişisi mahkeme işlemleri sırasında başına gelenlerle alakalı ifade verdi.
 - o Çok acımasızca işkence gördüğünü, aynı gece sivil giyimli Türk ajanlarına teslim edildiğini ve askeri kamufraj desenli tarifersiz bir uçağı zorla götürüldüğünü açıkladı.¹¹¹ Kendisini yakalayanların Türk Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) üyesi olduğunu belirtti Ve bu bilgi daha sonra teyit edildi.¹¹² Türkiye'ye geldikten sonra gözaltına alındığı bir hücreye yerleştirildi ve aylarca işkence gördü.¹¹³ Ankara'ya indikten sonra, havaalanına 6 dakikalık sürüş mesafesinde yeri bilinmeyen bir konteynerde gözaltında tutuldu. Çırlıçıplak soyuldu. Elektrik verildi ve günlerce susuz bırakıldı. Cinsel istismara uğradı. Sürekli dövüldü. Tuvalet ihtiyacını yerine getirirken izlendi. Ölümüne yaklaşırken, bilmediğı ilaçlar kendisine enjekte edildikten sonra işkence devam etti.¹¹⁴
 - İşkenceden sorumlu kişilerin soruşturulmasını istedi. Verdiği bilgilere rağmen mahkeme heyeti soruşturma için herhangi bir yasal işlem başlatmadı. İşkence davası açılmadı.¹¹⁵

¹⁰⁹ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Türkiye'de Sistematik İşkence ve Kötü Muamele, Ocak 2020(<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2020/01/SYSTEMATIC-TORTURE-AND-ILL-TREATMENT-IN-TURKEY-January-5th.pdf>), p. 80.

¹¹⁰ Cevheri Güven, Bold Medya, Zabıt Kişisi işkencede geçen 108 günü anlattı: intihar edenleri artık yadırgamıyorum, 26 Haziran 2019 (<https://boldmedya.com/2019/06/26/zabıt-kisi-iskencede-gecen-108-gunu-anlattı-intihar-edenleri-artık-yadırgamıyorum/>).

¹¹¹ Zorla veya İstemsiz Kaybolmalarla İlgili BM Çalışma Grubu tarafından Türkiye'ye gönderilen mektup; göçmenlerin İnsan hakları Özel Raportörü, terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalandırma Özel Raportörü 5 Mayıs 2020 (Referans: AL TUR 5/2020).

¹¹² Cevheri Güven, BoldMedya, Zabıt Kişisi işkencede geçen 108 günü anlattı: intihar edenleri artık; yadırgamıyorum, 26 Haziran 2019 (<https://boldmedya.com/2019/06/26/zabıt-kisi-iskencede-gecen-108-gunu-anlattı-intihar-edenleri-artık-yadırgamıyorum/>); MC EU TV, Resmi olarak MİT'in insanları kaçırdığı duyuruldu, 18 Aralık 2017 (<https://www.youtube.com/watch?v=Zw5Y11vtkqo>); Susturulmuş Türkiye Savunucuları (AST), Sistematik İşkence ve Kötü Muamele , Türkiye, Ocak 2020 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2020/01/SYSTEMATIC-TORTURE-AND-ILL-TREATMENT-IN-TURKEY-January-5th.pdf>), s. 80.

¹¹³ Cevheri Güven, BoldMedya, Zabıt Kişisi işkencede geçen 108 günü anlattı: intihar edenleri artık; yadırgamıyorum, 26 Haziran 2019 (<https://boldmedya.com/2019/06/26/zabıt-kisi-iskencede-gecen-108-gunu-anlattı-intihar-edenleri-artık-yadırgamıyorum/>).

¹¹⁴ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Türkiye'de Sistematik İşkence ve Kötü Muamele, Ocak 2020 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2020/01/SYSTEMATIC-TORTURE-AND-ILL-TREATMENT-IN-TURKEY-January-5th.pdf>), s. 80.

¹¹⁵ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Türkiye'de Sistematik İşkence ve Kötü Muamele, Ocak 2020 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2020/01/SYSTEMATIC-TORTURE-AND-ILL-TREATMENT-IN-TURKEY-January-5th.pdf>), s. 80.

- 18 Ocak 2018 tarihinde, saat 20:00 civarında 108 gün işkence gördükten sonra, Zabit Kişi, Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Birimi tarafından Ankara Adliyesi'ne getirildi. Savcı önüne çıkarıldı.¹¹⁶ Zabit kişi itiraz etmesine, kaçırıldığını, Türkiye'ye getirildiğini ve Kandıra F tipi Yüksek Güvenlikli Cezaevi'nde gözaltında tutulduğunu belirtmesine karşın, Polis Zabit Kişi'nin teslim olduğunu öne sürdü.¹¹⁷
- Zabit Kişi, kaçırılma ve tutukluluğu yineleyen kapsamlı bir mektup yazdı.¹¹⁸
 - o "(...) Kazakistan Almati Havaalanı'nda Kazak yetkililer tarafından gözaltına alındım. Kazakistan adalet sistemine dayalı yargı süreçlerinin ardından Kırgızistan'a iade edilmem için karar alındı.

28

Ne olursa olsun, ben ve Enver Kılıç adlı arkadaşım MİT uçağı tarafından kaçırıldık: Almati'den Kırgızistan'a dönüş yolculuğunda,

30 Eylül 2017'de bir kez daha gözaltına alındım. Eşyalarım el konuldu ve bir odaya kilitlendim. 22.30 civarı pist tamamen boşken Türkiye'den gelen sivil görünümümlü kişilere verildim."¹¹⁹

- o "(...) Buradan sonra, 108 gün hayatım için mücadele edeceğim konteyner hücreye götürüldüm. Herhangi bir güneş ışığı almayan 3 metre karelik bir alan, yalnızca kişinin kendi çevresi etrafında dönebileceği, herhangi bir pencere olmadan kapalı bir kutu gibi . Benim için mezardan farkı yoktu. Ben içeri girer girmez beni çırılçıplak soydular. Kıyafetlerimi çıkarırken yaşadığım tacizi ve küfürlü dili yazmaktan utanıyorum. İki kişi kollarımı tutarken beni duvar gibi bir yere çarptı. Vücudumun üstünden başlayarak, zaman zaman voltajı artırıp ayaklarıma ve farklı bölgelerime elektrik verdiler. Ben oturur pozisyondayken, ayak tabanlarımı yukarı bakacak şekilde yerleştirip ayak parmaklarımı tek tek ezdiler. Bu arada da "Neslinizi yok edeceğiz, karınızı ..., asla göremeyeceksiniz..." diye lanet okumaya devam ettiler."¹²⁰
- o "(...) İşkence sırasında şöyle dediler: "Burada hem hakim hem de savcıyız. Burada avukat yok, polis yok. Buradan çıkmamanın yolu söylediklerimizi kabul etmek, her şeyi kabul etmektir. Dediğimizi yap, sen ölmediğin sürece işkence edeceğiz. Eğer ölürsen, seni gömeceğiz. Çözülmemiş bir dava haline geleceksin. Eğer kabul etmezsen, sırtından ve ağzından ilaç veririz.

¹¹⁶ Cevheri Güven, Bold Medya, Zabit Kişi işkencede geçen 108 günü anlattı: intihar edenleri artık yadırgamıyorum, 26 Haziran 2019 (<https://boldmedya.com/2019/06/26/zabit-kisi-iskencede-gecen-108-gunu-anlatti-intihar-edenleri-artik-yadigamiyorum/>).

¹¹⁷ Zorla veya İstemsiz Kaybolarla İlgili BM Çalışma Grubu tarafından Türkiye'ye gönderilen mektup; göçmenlerin İnsan hakları Özel Raportörü, terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalandırma Özel Raportörü 5 Mayıs 2020 (Referans: AL TUR 5/2020). (<https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=25209>).

¹¹⁸ Cevheri Güven, Bold Medya, Zabit Kişi işkencede geçen 108 günü anlattı: intihar edenleri artık yadırgamıyorum, 26 Haziran 2019 (<https://boldmedya.com/2019/06/26/zabit-kisi-iskencede-gecen-108-gunu-anlatti-intihar-edenleri-artik-yadigamiyorum/>).

¹¹⁹ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Türkiye'de Sistemik İşkence ve Kötü Muamele, Ocak 2020 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2020/01/SYSTEMATIC-TORTURE-AND-ILL-TREATMENT-IN-TURKEY-January-5th.pdf>), s. 83.

¹²⁰ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Türkiye'de Sistemik İşkence ve Kötü Muamele, Ocak 2020 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2020/01/SYSTEMATIC-TORTURE-AND-ILL-TREATMENT-IN-TURKEY-January-5th.pdf>), s. 84-85.

- Biz sana enjekte ederiz; otopside tespit de edemezler. Kalp krizini diye raporlayıp unutacaklar".*¹²¹
- 21 Haziran 2018 tarihinde 13 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırıldı.¹²²

14. PAKİSTAN: MESUT KAÇMAZ, EŞİ MERAL KAÇMAZ VE İKİ ÇOCUKLARININ DAVASI

- 27 Eylül 2017'de Mesut Kaçmaz, eşi Meral Kaçmaz ve iki çocukları Pakistan devlet istihbaratı tarafından kaçırıldı, 17 gün gizli veya iletişimsiz bir şekilde tutuldu ve 14 Ekim 2017'de istemsiz olarak Türkiye'ye gönderildiler.¹²³
- Kaçmaz ailesinin evi, muhtemelen günlerdir süren gözetimden sonra, gece yarısı istihbarat ajanları tarafından basıldı. İddiaya göre ajanlar, ebeveynleri ve çocuklarını acımasızca itip kaktı ve tokatladı.¹²⁴
- Pakistan İnsan Hakları Komisyonu'na göre, aile *"20 sivil kıyafetli silahlı insanlar" tarafından alındı*. Bir komşu ve ailenin bir arkadaşı ailenin *"zaptedilmiş, gözleri bağlı bir şekilde Lahor'da işaretli pikap kamyonların içine itildiklerini"* belirtti. Dahası, sadece müdahale etmek istediği için, o da gizli bir tesise götürüldü ve birkaç gün sonra serbest bırakıldı.¹²⁵ Pakistanlı polis memurları, istihbarat teşkilatlarına şüphe yönlendiren aileyle ilgili hiçbir bilgileri olmadığını belirttiler.¹²⁶
- Aile, tutuklama sırasında kimlik belgeleri zorla alınırken, hukuk müşaviri veya geniş aileyle herhangi bir temastan mahrum bırakıldı.¹²⁷
- Mesut Kaçmaz ve eşi Meral Kaçmaz'ın sorgulanmak üzere Ankara'ya nakledildiği bildirildi.¹²⁸

¹²¹ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Türkiye'de Sistemik İşkence ve Kötü Muamele, Ocak 2020 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2020/01/SYSTEMATIC-TORTURE-AND-ILL-TREATMENT-IN-TURKEY-January-5th.pdf>), s. 88.

¹²² Cevheri Güven, Bold Medya, Zabit Kişi işkencede geçen 108 günü anlattı: intihar edenleri artık yadırgamıyorum, 26 Haziran 2019 (<https://boldmedya.com/2019/06/26/zabit-kisi-iskencede-gecen-108-gunu-anlatti-intihar-edenleri-artik-yadrigamiyorum/>).

¹²³ <https://stockholmcf.org/pakistan-government-deports-abducted-kacmaz-family-to-turkey/>

¹²⁴ Zorla veya İstemsiz Kaybolmalarla İlgili BM Çalışma Grubu tarafından Türkiye'ye gönderilen mektup; göçmenlerin İnsan hakları Özel Raportörü, terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalandırma Özel Raportörü 5 Mayıs 2020 (Referans: AL TUR 5/2020).

¹²⁵ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST-7-28-18-REPORT10-Erdogans-long-arms-abroad.pdf>), s. 6.

¹²⁶ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST-7-28-18-REPORT10-Erdogans-long-arms-abroad.pdf>), s. 6.

¹²⁷ Stockholm Özgürlük Merkezi, Pakistan hükümeti Kaçmaz ailesini Türkiye'ye sınır dışı etti, 14 Ekim 2017 (<https://stockholmcf.org/pakistan-government-deports-abducted-kacmaz-family-to-turkey/>).

¹²⁸ Stockholm Özgürlük Merkezi, Pakistan hükümeti Kaçmaz ailesini Türkiye'ye sınır dışı etti, 14 Ekim 2017 (<https://stockholmcf.org/pakistan-government-deports-abducted-kacmaz-family-to-turkey/>).

- Ailenin, iletişimsiz tutulurken, onları gönüllü olarak Türkiye'ye dönmeye zorlamak amacıyla fiziksel ve sözlü tacize maruz kaldığı belirtilmektedir. 14 Ekim 2017 sabahı gözleri bağlandı ve İslamabad'dan İstanbul'a giden işaretsiz bir uçağa bindirildiler.¹²⁹

15. UKRAYNA: YUSUF İNAN VE SALİH ZEKİ YİĞİT DAVALARI

- Salih Zeki Yiğit, 11 Temmuz 2018'de MİT tarafından tutuklandı ve dört gün sonra özel jetle Türkiye'ye sınır dışı edildi.¹³⁰ 12 Temmuz 2018'de Yusuf İnan da tutuklandı ve 15 Temmuz 2018'de Türkiye'ye sınır dışı edildi.¹³¹
- Yusuf İnan Türk gazeteci ve Salih Zeki Yiğit ise iş adamı olarak faaldi.
- 14 Temmuz 2018'de gündüz saatlerinde Salih Zeki Yiğit, başına çuval geçiren iki Türk yetkili tarafından zorla araca bindirilirken görüldü.¹³²
- Yusuf İnan'ın eşi tutuklamayı şöyle anlattı: *"Alanda bir kalabalık gördüm, kızım koşarak gitti ve iki adam onu yakaladı. Ona vurdular."*¹³³ Eşine göre polisler belgelerini göstermediler ve kendilerini tanıtmadılar.¹³⁴
- Yusuf İnan'ın ne eşi ne de avukatları nerede olduğu veya Türkiye'ye sınır dışı edildiği konusunda bilgilendirilmedi.¹³⁵
- Yusuf İnan'ın ikamet izni iptal edilerek sınır dışı edilmeye uygun hale getirildi. Hiçbir zaman resmi bir iptal bildirimini almamıştı.¹³⁶ Yusuf İnan siyasi sığınma talep etti; ancak prosedür bitmeden Türkiye'ye iade edildi.¹³⁷

¹²⁹ Stockholm Özgürlük Merkezi, Pakistan hükümeti Kaçmaz ailesini Türkiye'ye sınır dışı etti, 14 Ekim 2017 (<https://stockholmcf.org/pakistan-government-deports-abducted-kacmaz-family-to-turkey/>).

¹³⁰ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST7-2818REPORT10Erdogans-long-arms-abroad.pdf>), s. 13; Turkey Purge, [VIDEO] Ukrayna'dan kaçırılan Güleciler, Türkiye'de işkenceden korktuğunu söyledi, 20 Temmuz 2018 (<https://turkeypurg.com/video-gulenist-abducted-from-ukraine-says-he-feared-torture-in-turkey>).

¹³¹ Kyiv Post, Türk güvenlik güçlerinin Ukrayna'dan iki Erdoğan muhalifini kaçırdığı iddia ediliyor, 16 Temmuz 2018 (<https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/turkish-security-forces-allegedly-abduct-two-erdogan-critics-from-ukraine.html>); Kemal Karadağ, Anadolu Ajansı (AA), Türkiye'ye getirilen kilit "FETÖ" şüpheli, 15 Temmuz 2018 (<https://www.aa.com.tr/en/europe/key-feto-suspect-brought-back-to-turkey/1204965>); Hromadske International, Gizli Operasyonda Ukrayna'dan İade Edilen Türk Gazeteci, 21 Temmuz 2018 (<https://en.hromadske.ua/posts/turkish-journalist-extradited-from-ukraine-in-covert-operation>).

¹³² Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST7-2818REPORT10Erdogans-long-arms-abroad.pdf>), s. 13; Turkey Purge, [VIDEO] Ukrayna'dan kaçırılan Güleciler, Türkiye'de işkenceden korktuğunu söyledi, 20 Temmuz 2018 (<https://turkeypurg.com/video-gulenist-abducted-from-ukraine-says-he-feared-torture-in-turkey>).

¹³³ Hromadske International, Gizli Operasyonda Ukrayna'dan İade Edilen Türk Gazeteci, 21 Temmuz 2018 (<https://en.hromadske.ua/posts/turkish-journalist-extradited-from-ukraine-in-covert-operation>).

¹³⁴ Hromadske International, Gizli Operasyonda Ukrayna'dan İade Edilen Türk Gazeteci, 21 Temmuz 2018 (<https://en.hromadske.ua/posts/turkish-journalist-extradited-from-ukraine-in-covert-operation>).

¹³⁵ Hromadske International, Gizli Operasyonda Ukrayna'dan İade Edilen Türk Gazeteci, 21 Temmuz 2018 (<https://en.hromadske.ua/posts/turkish-journalist-extradited-from-ukraine-in-covert-operation>).

¹³⁶ Hromadske International, Gizli Operasyonda Ukrayna'dan İade Edilen Türk Gazeteci, 21 Temmuz 2018 (<https://en.hromadske.ua/posts/turkish-journalist-extradited-from-ukraine-in-covert-operation>).

¹³⁷ Hromadske International, Gizli Operasyonda Ukrayna'dan İade Edilen Türk Gazeteci, 21 Temmuz 2018 (<https://en.hromadske.ua/posts/turkish-journalist-extradited-from-ukraine-in-covert-operation>).

- Ukrayna Adalet Bakanlığı ve Devlet Sınır Hizmetleri, ülkelerinin iade için herhangi bir talep almadığını ve iade ile ilgili herhangi bir bilgiye sahip olmadığını belirtti.¹³⁸
- 19 Temmuz 2018'de Yusuf İnan, İzmir'in batı Ege ilinde mahkemeye çıkarıldı. Mahkeme gözaltında tutmaya karar verdi.¹³⁹

16. LÜBNAN: AYTEN ÖZTÜRK DAVASI

- 8 Mart 2018'de Ayten Öztürk, Lübnan Havalimanı'nda tutuklandı. 13 Mart 2018'de Türkiye'ye getirildi, altı ay boyunca kayboldu ve 28 Ağustos 2018'de yeniden ortaya çıktı.¹⁴⁰
- Ankara Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü resmi kayıtlarına göre 28 Ağustos 2018 tarihinde tutuklandı. Ancak 13 Mart 2018 tarihinde yasa dışı yollardan Türkiye'ye nakledilmiştir. Bir gece kırsal bir bölgede polise teslim edildi.¹⁴¹
- Lübnanlı yetkililer tarafından Türk makamlarına teslim edildi ve özel bir jetle Türkiye'ye getirildi.¹⁴²
- 13 Haziran 2019 tarihinde İstanbul 3. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki duruşmasında Öztürk, tutukluluk, işkence ve kötü muamele koşullarıyla ilgili 12 sayfalık bir dilekçe sundu¹⁴³:
 - o *"Ankara iddianamesinde tutuklanma tarihim 28 Ağustos 2018 olarak yazılıyor. Bu, polis kayıtlarındaki resmi tarihtir. Ama bu tarihten önce altı ay boyunca gizli bir yerde yasa dışı olarak tutuldum ve işkence gördüm. Bu nedenle, gözaltı raporunun tarihi yanlış ve sahtedir."*
 - o *"Lübnanlı yetkililer tarafından 8 Mart 2018'de Lübnan Havaalanı'nda tutuklandım. Gözaltındayken Türk Büyükelçiliği'nden "Kadri" adlı biri geldi ve benimle konuştu ve akıllı telefonu ile fotoğraflarımı çekti."*
 - o *"Lübnanlı yetkililer beni serbest bırakacaklarını söylediler. Ama 13 Mart akşamı beni paldır küldür havaalanına götürdüler. Gözlerim bağlanmış ve ellerim arkaya kelepçelenmiş olarak getirildim. (...) Ve panik içinde koşuyormuş gibi beni aynı hızla uçağa bindirdiler."*

¹³⁸ Hromadske International, Gizli Operasyonda Ukrayna'dan İade Edilen Türk Gazeteci, 21 Temmuz 2018 (<https://en.hromadske.ua/posts/turkish-journalist-extradited-from-ukraine-in-covert-operation>).

¹³⁹ Hurriyet Daily News, Ukrayna, AGIT tarafından Türk darbe zanlısı blogger'ı iade ettiği için eleştirildi, 20 Temmuz 2018 (<https://www.hurriyetdailynews.com/ukraine-criticized-by-osce-for-extraditing-turkish-coup-suspect-blogger->

¹⁴⁰ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Türkiye'de Sistematik İşkence ve Kötü Muamele, Ocak 2020 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2020/01/SYSTEMATIC-TORTURE-AND-ILL-TREATMENT-IN-TURKEY-January-5th.pdf>), s. 61-62.

¹⁴¹ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Türkiye'de Sistematik İşkence ve Kötü Muamele, Ocak 2020 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2020/01/SYSTEMATIC-TORTURE-AND-ILL-TREATMENT-IN-TURKEY-January-5th.pdf>), s. 62.

¹⁴² Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Türkiye'de Sistematik İşkence ve Kötü Muamele, Ocak 2020 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2020/01/SYSTEMATIC-TORTURE-AND-ILL-TREATMENT-IN-TURKEY-January-5th.pdf>), s. 62.

¹⁴³ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Türkiye'de Sistematik İşkence ve Kötü Muamele, Ocak 2020 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2020/01/SYSTEMATIC-TORTURE-AND-ILL-TREATMENT-IN-TURKEY-January-5th.pdf>), s. 63-76.

Sessiz çalıştığı için özel jet olduğunu anladım."

- o "Gözlerim bağlandı, arkadan kelepçelendim ve neredeyse 25 gün boyunca başıma bir çuval geçirilmiş olarak durdum.
 - o "Şöyle diyorlardı: "Burada avukat, hakim veya savcı yok. Burada ölsen kimsenin haberi olmayacak. Kimse umursamayacak. Zaten dışarıda kimse seni aramıyor. Senden ümidi kestiler. Seninle ilgili hiçbir yerde kayıt yok"."
 - o "Sık sık şunu söylüyorlardı: "Devlet bizi eğitti. Burada her ekipmana sahibiz. Kemiğin çatlar ya da kırılırsa alçıya alabiliriz, organ yetmezliğin olursa yenisini nakil ederiz. Seni önce tedavi eder, iyileştirir ve sonra yine işkenceye devam ederiz. Bu böyle devam edecek. Bunun sonu yok. Bu cehennem dibi. Buradan çıkamazsın. İnsan anatomisi hakkında her şeyi biliyoruz. Biz profesyoneliz. Ölmeyeceksin, ölmek için yalvaracaksın. Bir gün buradan çıkarsan, aklını kaybedeceksin"."
- Ayten Öztürk, 29 Nisan 2020 tarihi itibarıyla tutuklu yargılanıyor.¹⁴⁴
 - Gözaltına alınması, zorla kaybedilmesi ve işkence ile ilgili koşullara ilişkin etkili bir soruşturma yapılmamıştır.¹⁴⁵ Resmi bir şikayette bulundu, ancak savcı kovuşturmayaya yer olmadığına karar verdi ve işkence iddiaları hakkında soruşturma başlatılmadı.¹⁴⁶

17. MALEZYA: TURGAY KARAMAN, İHSAN ASLAN VE İSMET ÖZÇELİK DAVALARI

- 12 Mayıs 2017'de Turgay Karaman, İhsan Aslan ve İsmet Özçelik Türkiye'ye sınır dışı edildi.¹⁴⁷
- Time International School müdürü Turgay Karaman 2 Mayıs 2017'de kaçırıldı.¹⁴⁸ Güvenlik kamerası görüntüleri, Turgay Karaman'ın bir yer altı otoparkında kimliği belirsiz 5 kişi tarafından araca bindirildiğini ortaya çıkardı.¹⁴⁹

¹⁴⁴ İnsan Hakları İzleme Örgütü, Türkiye: zorla kaybetmeler, işkence, 29 Nisan 2020 (<https://www.hrw.org/news/2020/04/29/turkey-enforced-disappearances-torture>).

¹⁴⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü, Türkiye: zorla kaybetmeler, işkence, 29 Nisan 2020 (<https://www.hrw.org/news/2020/04/29/turkey-enforced-disappearances-torture>).

¹⁴⁶ Zorla veya İstemsiz Kaybolmalarla İlgili BM Çalışma Grubu tarafından Türkiye'ye gönderilen mektup; göçmenlerin İnsan hakları Özel Raportörü, terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalandırma Özel Raportörü 5 Mayıs 2020 (Referans: AL TUR 5/2020).

¹⁴⁷ İnsan Hakları Komitesi 28 Mayıs 2019, *Komite tarafından İhtiyari Protokolün 5 (4) maddesi uyarınca kabul edilen, 2980/2017 numaralı tebligata ilişkin görüşler*; Susturulmuş Türkiye Savunucuları (AST), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST7-28-18REPORT10Erdogans-long-arms-abroad.pdf>), s. 8-9.

¹⁴⁸ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST7-2818REPORT10Erdogans-long-arms-abroad.pdf>), s. 8-9.

¹⁴⁹ İnsan Hakları Komitesi 28 Mayıs 2019, *Komite tarafından, 2980/2017 no'lu iletişimle ilgili olarak, İsteğe Bağlı Protokolün 5 (4) maddesine göre kabul edilen görüşler*,

Kimliği belirsiz beş sivil giyimli adam tarafından bir arabaya bindirildiğinde avukatıyla görüşmeye gidiyordu.¹⁵⁰

- İhsan Aslan, Turgay Karaman ile aynı gün kaybolmuştur.¹⁵¹
- Aynı hafta içinde Mevlana Üniversitesi eski öğretim üyesi İsmet Özçelik arabasından kaçırıldı.¹⁵² 4 Mayıs 2017'de Malezya polisi tarafından tutuklandı.¹⁵³ İsmet Özçelik, daha önce oğlu Kuala Lumpur'daki evinden kaçırılma girişiminin kurbanı olduktan sonra Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından yeniden yerleştirilmeyi bekliyordu. Malezya'nın güvenlik servisleriyle bağlantılı olduğu anlaşılan kimliği belirsiz silahlı kişiler, daha sonra onu kaçırıp Türkiye'ye göndermeye çalıştı. Yerel polis müdahale etti ve bu olağanüstü durumu durdurdu. Bununla birlikte, İsmet Özçelik, Malezyalı yetkililer yargılanmak üzere serbest bırakılmasına karar verene kadar 50 gün hapiste tutuldu.¹⁵⁴
- Turgay Karaman, İhsan Aslan ve İsmet Özçelik'in bir avukata veya dava dosyalarına erişimleri yoktu. Malezyalı avukatları derhal böyle bir erişim elde etmek için bir talepte bulundu. 9 Mayıs 2017'de bir avukatla kısa bir görüşmeye izin verildi. Dava dosyasına erişim talebi reddedildi.¹⁵⁵
- 12 Mayıs 2017'de iade duruşması yapılmamasına ve bu konuda herhangi bir adli karar alınmamasına rağmen Türkiye'ye gönderildiler.¹⁵⁶
- Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu bir konuşmasında bu davalardan açıkça övünerek bu kaçırmaların Malezya Başbakanı'nın şahsi rızasıyla Türkiye tarafından gerçekleştirildiğini ortaya koydu.¹⁵⁷
- Benzer şekilde, Turgay Karaman'ın kaçırılma olayının Türkiye'den istihbarat görevlilerinden, polis memurlarından ve hatta bir anestezi uzmanından oluşan özel bir ekip tarafından gerçekleştirildiği ortaya çıktı.¹⁵⁸
- Turgay Karaman ve İsmet Özçelik Türkiye'ye vardıklarında bilinmeyen bir yerde, hiçbir iletişim hakları olmadan gözaltında tutuldular. Daha sonra ilk başta DSİ Spor Merkezi'nde tutuldukları ortaya çıktı. Bu resmi olmayan gözaltı merkezi, işkence ve taciz uygulamalarıyla bilinmektedir. Daha sonra Mayıs 2017'de belirsiz bir tarihte (bu transferden hiçbir aile ferdi haberdar olmadığı için kesin tarih bilinmiyor) Ankara'daki Sincan T Tipi cezaevine getirildiler.

¹⁵⁰ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST-7-28-7-28-18-REPORT10-Erdogans-long-arms-abroad.pdf>), s. 9.

¹⁵¹ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST-7-28-7-28-18-REPORT10-Erdogans-long-arms-abroad.pdf>), s. 8-9.

¹⁵² Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST-7-28-7-28-18-REPORT10-Erdogans-long-arms-abroad.pdf>), s. 9.

¹⁵³ İnsan Hakları Komitesi 28 Mayıs 2019, Komite tarafından, 2980/2017 no'lu iletişimle ilgili olarak, İsteğe Bağlı Protokolün 5 (4) maddesine göre kabul edilen görüşler.

¹⁵⁴ İnsan Hakları Komitesi 28 Mayıs 2019, Komite tarafından, 2980/2017 no'lu iletişimle ilgili olarak, İsteğe Bağlı Protokolün 5 (4) maddesine göre kabul edilen görüşler,

¹⁵⁵ İnsan Hakları Komitesi 28 Mayıs 2019, Komite tarafından, 2980/2017 no'lu iletişimle ilgili olarak, İsteğe Bağlı Protokolün 5 (4) maddesine göre kabul edilen görüşler,

¹⁵⁶ İnsan Hakları Komitesi 28 Mayıs 2019, Komite tarafından, 2980/2017 no'lu iletişimle ilgili olarak, İsteğe Bağlı Protokolün 5 (4) maddesine göre kabul edilen görüşler,

¹⁵⁷ Stockholm Özgürlük Merkezi, Erdoğan'ın uzun kolları: Malezya davası, Mayıs 2017, s. 3.

¹⁵⁸ Stockholm Özgürlük Merkezi, Türkiye'nin Malezya'daki Casusluk Faaliyetlerinin Ayrıntıları Açığa Çıkıyor, 23 Mayıs 2017.

3 Haziran 2017'de Denizli'deki (Güneybatı Türkiye) Denizli T Tipi cezaevine nakledildiler.

- Bu iki Türk vatandaşının yakınlarına verilen tek bilgi, 14 Mayıs 2017'de Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Birimi tarafından sorguya çekildikleri idi. Akrabalarının, nerede alıkonuldukları, hakim önüne çıkarılıp çıkarılmadıkları veya bir avukata ve dava dosyalarına erişimlerinin olup olmadığı konusunda hiçbir bilgisi yoktu.
- İsmet Özçelik kötü muameleye maruz kalmıştır. Sahip olduğu kalp rahatsızlığı gözaltı sırasında büyük ölçüde ilerlemiştir. Ayrıca hücre hapsi ile tehdit edilmiştir.¹⁵⁹
- 28 Mayıs 2019'da BM İnsan Hakları Komitesi, Sayın Özçelik ve Sayın Karaman'ın davalarını inceledi. Komite, Türkiye tarafından keyfi olarak gözaltına alındıkları ve özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları sonucuna varmıştır.¹⁶⁰

18. MALEZYA: ARIF KOMIŞ, ÜLKÜ KOMIŞ VE DÖRT KÜÇÜK KIZLARININ DAVALARI
(BEYZA KOMIŞ, AZRA KOMIŞ, SALİHA KOMIŞ VE HAFZAK KOMIŞ)

- 28 Ağustos 2019'da Arif Komiş, Ülkü Komiş ve dört küçük kızı tutuklandı ve Putrajaya (Malezya) yakınlarındaki bir göçmenlik merkezinde gözaltına alındı. 29 Ağustos 2019'da sınır dışı edilerek Türkiye'ye gönderildiler.¹⁶¹
- 28 Ağustos 2019 günü saat 22:30 sularında Komiş ailesi, 30 kişi tarafından gerçekleştirilen bir ev baskınında gözaltına alındı. Türkiye'nin Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) tarafından teslim alındılar.¹⁶²
- Arif Komiş, Kuala Lumpur'daki (Malezya) Hibiscus International School'da görev yapıyordu ve tanınan bir kimya öğretmeni idi.¹⁶³
- Arif Komiş, kaçırılmadan önce bir dizi şüpheli olayın farkına varmıştı. Sürekli takip edildiğini ve tanımadığı bir adamın arabasının ve okulunun fotoğraflarını çektiğini fark etti. Arif Komiş, öğretmen profilini ve Türk yetkililerin talimatıyla Malezya'da Türk vatandaşlarının daha önceki kaçırılmalarını göz önünde bulundurarak (bkz. Turgay Karaman, İhsan Aslan ve İsmet Özçelik davaları) kendisinin ve ailesinin güvenliğinden endişe duyuyordu ve bu nedenle ulusal yetkilileri uyardı.

¹⁵⁹ İnsan Hakları Komitesi 28 Mayıs 2019, *Komite tarafından, 2980/2017 no'lu iletişimle ilgili olarak, İsteğe Bağlı Protokolün 5 (4) maddesine göre kabul edilen görüşler,*

¹⁶⁰ İnsan Hakları Komitesi 28 Mayıs 2019, *Komite tarafından, 2980/2017 no'lu iletişimle ilgili olarak, İsteğe Bağlı Protokolün 5 (4) maddesine göre kabul edilen görüşler,*

¹⁶¹ Stockholm Özgürlük Merkezi, BM koruması altındaki Türk vatandaşları sınır dışı edildi: rapor, 30 Ağustos 2019 (<https://stockholmcf.org/turkish-nationals-under-un-protection-deported-report/>).

¹⁶² Dilara Hamit, Anadolu Ajansı (AA), Türk istihbaratı Malezya'da "FETÖ" üyesini ele geçirdi, 30 Ağustos 2019 (<https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/turkish-intelligences-captures-feto-member-in-malaysia/1569092>);

Malay Mail, Türk öğretmen yakalandı, Türkiye'ye geri gönderildi, 30 Ağustos 2019 (<https://www.malaymail.com/news/malaysia/2019/08/30/turkish-teacher-nabbed-brought-back-to-turkey/1785916>).

¹⁶³ Stockholm Özgürlük Merkezi, BM koruması altındaki Türk vatandaşları sınır dışı edildi: rapor, 30 Ağustos 2019 (<https://stockholmcf.org/turkish-nationals-under-un-protection-deported-report/>).

- Türkiye'nin Malezya'daki Büyükelçiliği, ailenin en küçük kızına pasaport vermeyi reddettiği için Komış ailesi Malezya'dan ayrılamadı.¹⁶⁴
- Arif Komış, şüpheleri konusunda Hibiscus International School'un müdürünü haberdar etti. Tutuklama sabahı, Arif Komış beklenmedik bir şekilde okula gitmedi ve herhangi bir haber de vermemiştir, Müdür derhal harekete geçerek çalışanlarından birini Arif Komış'ın ve ailesinin nerede olduğunu öğrenmesi için Komış'ın evine gönderdi. Orada güvenlik görevlisinden Komış ailesinin tamamının keyfi olarak gözaltına alındığını öğrendiler.
- Ulusal makamlarla temasa geçtiklerinde, yalnızca Komış ailesinin tutuklandığının teyidini alabildiler. İlgili makamlar, Komış ailesinin durumu hakkında ailelerine, arkadaşlarına veya avukatlarına, neden ve kimler tarafından tutuklanıp gözaltına alındıkları hakkında ek bilgi vermeyi reddettiler.
- Gayri resmi temaslara ailenin 29 Ağustos 2019 yerel Malezya saatiyle 23:00'da Türkiye'ye gönderilmek üzere sınır dışı edileceği öğrenildi. Bu durum, kızlardan biri olan Beyza Komış'ın - ulusal otoritelere yakalanmadan- bir aile üyesine gönderdiği Whatsapp mesajı sayesinde doğrulanmıştır. Mesajda Beyza Komış, 29 Ağustos 2019 akşamı havaalanına götürüleceklerini doğrulamıştır. ("*akşam gidicez havalalnina*").¹⁶⁵
- Arif Komış ve aile üyeleri, Malezya'daki Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne kayıtlı olan Türk vatandaşlarıdır. Hepsisi kayıtlı mülteci statüsüne sahipti.¹⁶⁶
- Ailenin şu anki durumu bilinmiyor.

19. MALEZYA: TAMER TIBIK VE ALETTİN DUMAN DAVALARI

- 13 Ekim 2016'da Tamer Tıbık ve Alettin Duman isimli iki diğer Türk vatandaşı da Malezya'da kaçırıldı ve Türkiye'ye sınır dışı edildi.¹⁶⁷
- Time International School'un kurucularından biri olan Alettin Duman,¹⁶⁸
- camide ikindi namazını kılmak için 13 Ekim 2016 günü saat 16.00 sularında Jalan Sentul Indah bölgesindeki evinden ayrıldı. Beklendiği gibi eve dönmeyince, ailesi arkadaşlarına haber verdi. Okulun sahibi olan şirkette Alettin Duman ile yönetim kurulu üyesi olarak görev yapan Malezya vatandaşı Mukhlis Amir Nordin (29), Duman'ın kaybolduğunu polise bildirdi.

¹⁶⁴ Bold Medya, Malezya, BM korumasını göz ardı etti: Arif Komış Türkiye'ye gönderildi, 29 Ağustos 2019, (<https://boldmedya.com/en/2019/09/12/malaysia-has-disregarded-un-protection-arif-komis-has-been-sent-to>)

¹⁶⁵ Asya Pasifik Mülteci Hakları Ağı, Basın duyurusu: Malezya, ciddi güvenlik endişelerine rağmen BMMYK tarafından tanınan mülteciyi Türkiye'ye geri gönderdi, 2 Eylül 2019 (<http://aprrn.info/press-release-malaysia-returns-unhcr-recognised-refugee-to-turkey-despite-serious-protection-concerns/>).

¹⁶⁶ Turkey Purge, Türk aile, Malezya polisi tarafından gözaltına alındı, Cuma sabahı Türkiye'ye sınır dışı edildi: rapor, 30 Ağustos 2019 (<https://turkeypurge.com/turkish-family-detained-by-malaysian-police-deported-to-turkey-friday-morning-report>); Asya Pasifik Mülteci Hakları Ağı, Basın duyurusu: Malezya, ciddi güvenlik endişelerine rağmen BMMYK tarafından tanınan mülteciyi Türkiye'ye geri gönderdi, 2 Eylül 2019 (<http://aprrn.info/press-release-malaysia-returns-unhcr-recognised-refugee-to-turkey-despite-serious-protection-concerns/>).

¹⁶⁷ Stockholm Özgürlük Merkezi, Erdoğan'ın uzun kolları: Malezya davası, Mayıs 2017, (<https://stockholmcf.org/wp-content/uploads/2017/05/Erdogans-Long-Arms-The-Case-Of-Malaysia.pdf>), s. 10.

¹⁶⁸ Stockholm Özgürlük Merkezi, Hücre Arkadaşı: Türkiye'nin MIT'i tarafından Ankara'da işkenceye maruz kalan Malezya'dan kaçırılan öğretmen, 1 Nisan 2018 (<https://stockholmcf.org/cellmate-teacher-abducted-by-turkeys-mit-from-malaysia-subjected-to-torture-in-ankara/>)

Polis, 24 saat geçene kadar harekete geçemeyeceklerini söyledi. Alettin Duman'a 24 saat süre ile ulaşılmasını üzerine 14 Ekim 2016'da polis, tanıklarla konuşulması ve ifade alınması için camiye emniyet görevlilerini göndererek soruşturma başlattı. Soruşturmaya rağmen, polis Alettin Duman'ı bulamadı.¹⁶⁹

- Tamer Tıbık, İngilizce dersleri almak için her gün Kuala Lumpur'daki Elite Language Center'a gidiyordu. 13 Ekim 2016'da da öyle yaptı ama bu sefer evine dönmedi. Ailesi kendisine cep telefonundan ulaşamayınca polise haber verildi. Her iki kayıp vakası da aynı gün gerçekleştiği için, arkadaşları ve aile üyeleri, iki kişinin aynı insanlar tarafından kaçırıldığından şüpheleniyorlardı, ancak kişilerin kimliği veya kaçırılma nedenleri hakkında hiçbir fikirleri yoktu.¹⁷⁰
- Alettin Duman ve Tamer Tıbık, ücra bir ormanlık alana götürülerek işkence ve tacize maruz kaldı ve daha sonra Türkiye'ye götürülmek üzere Türk yetkililere teslim edildi.¹⁷¹¹⁷²¹⁷³
- 14 Ekim 2016'da Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu bir açıklama yaptı: *"Dün gece Malezya'dan üç terörist teslim aldık."*¹⁷² Ayrıca şunları da söyledi: *"Geçen hafta Tayland Bangkok'ta Malezya Başbakanı ile görüştük, üç kişiyi tarafımıza Asya İşbirliği Diyalogu Toplantısı'nda teslim edeceklerini söylediler. Döndükten sonra Cumhurbaşkanına, Başbakana ve ilgili kurumlara bilgi verdim. Karşılıklı temaslar sonucunda, üç kişi tarafımıza dün gece teslim edildi."*¹⁷³
- Alettin Duman, Ankara'da mahkeme öncesi tutuklu bulunduğu süre boyunca dayaağa, işkenceye, ölüm tehditlerine ve yalancı infazlara maruz kaldı. Hücre arkadaşı S.T., serbest bırakıldığında Alettin Duman'ın gözaltı koşulları hakkında ifade verdi.¹⁷⁴

20. İSVİÇRE: KİMLİĞİ BELİRTİLMEYEN İŞ ADAMI (TEŞEBBÜS)

- 15 Mart 2018 tarihinde, İsviçre Parlamentosu'ndan milletvekilleri, iki Türk diplomatın, çifte vatandaşlığa sahip ve İsviçre merkezli ve Gülen hareketinde faal olduğu iddia edilen bir

¹⁶⁹ Stockholm Özgürlük Merkezi, Erdoğan'ın uzun kolları: Malezya davası, Mayıs 2017 (<https://stockholmcf.org/wp-content/uploads/2017/05/Erdogans-Long-Arms-The-Case-Of-Malaysia.pdf>), s. 11 12.

¹⁷⁰ Stockholm Özgürlük Merkezi, Erdoğan'ın uzun kolları: Malezya davası, Mayıs 2017 (<https://stockholmcf.org/wp-content/uploads/2017/05/Erdogans-Long-Arms-The-Case-Of-Malaysia.pdf>), s. 11 12.

¹⁷¹ Stockholm Özgürlük Merkezi, Hücre Arkadaşı: Türkiye'nin MIT'i tarafından Ankara'da işkenceye maruz kalan Malezya'dan kaçırılan öğretmen, 1 Nisan 2018 (<https://stockholmcf.org/cellmate-teacher-abducted-by-turkeys-mit-from-malaysia-subjected-to-torture-in-ankara/>).

¹⁷² Stockholm Özgürlük Merkezi, Erdoğan'ın uzun kolları: Malezya davası, Mayıs 2017 (<https://stockholmcf.org/wp-content/uploads/2017/05/Erdogans-Long-Arms-The-Case-Of-Malaysia.pdf>), s. 11 10.

¹⁷³ Stockholm Özgürlük Merkezi, Erdoğan'ın uzun kolları: Malezya davası, Mayıs 2017 (<https://stockholmcf.org/wp-content/uploads/2017/05/Erdogans-Long-Arms-The-Case-Of-Malaysia.pdf>), s. 11 10.

¹⁷⁴ Stockholm Özgürlük Merkezi, Hücre Arkadaşı: Türkiye'nin MIT'i tarafından Ankara'da işkenceye maruz kalan Malezya'dan kaçırılan öğretmen, 1 Nisan 2018 (<https://stockholmcf.org/cellmate-teacher-abducted-by-turkeys-mit-from-malaysia-subjected-to-torture-in-ankara/>).

(ve Türkiye'ye teslim etmek niyetiyle) aktif hazırlıklarına cevaben İsviçre hükümetinden güçlü bir tepki talep etti.¹⁷⁵

- Planın varlığı, *"siyasi istihbarat toplama şüphesiyle .. ve yabancı bir devlet için yasaklanmış eylemler"* temelinde İsviçre Başsavcılığı tarafından doğrulandı.¹⁷⁶

21. MOGOLISTAN: VEYSEL AKÇAY DAVASI (TEŞEBBÜS)

- 27 Temmuz 2018'de Veysel Akçay, Türkiye Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) tarafından kaçırıldı.¹⁷⁷
- Başkent Ulan Batur'daki evinin önünde kaçırıldı. Veysel Akçay, sabah 09.00'da evinden ayrıldı ve hemen önünde bir minibüs tarafından durduruldu. Ulan Bator Havalimanı'nda onu Türkiye'ye götürmek için özel bir jet uçağı bekliyordu.¹⁷⁸
- Veysel Akçay saat 12:00 civarında eve döndü. Vatandaşların ve siyasetçilerin direnişi Türkiye'ye yasa dışı geçişi engelledi.¹⁷⁹

¹⁷⁵ Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, Türkiye ve dünyanın dört bir yanındaki cadı avından kaçış: ayrılma hakkı, Nisan 2018 (<http://jwf.org/jwf/wp-content/uploads/2018/05/Escaping-the-Witch-Hunt-from-Turkey-and-Around-the-World-JWF-Report-April-2018.pdf>), s. 76.

¹⁷⁶ Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, Türkiye ve dünyanın dört bir yanındaki cadı avından kaçış: ayrılma hakkı, Nisan 2018 (<http://jwf.org/jwf/wp-content/uploads/2018/05/Escaping-the-Witch-Hunt-from-Turkey-and-Around-the-World-JWF-Report-April-2018.pdf>), s. 76.

¹⁷⁷ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018(https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST_7-28_7-28_18_REPORT10_Erdogans-long-arms-abroad.pdf), s. 14.

¹⁷⁸ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018(https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST_7-28_7-28_18_REPORT10_Erdogans-long-arms-abroad.pdf), s. 14.

¹⁷⁹ Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018(https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST_7-28_7-28_18_REPORT10_Erdogans-long-arms-abroad.pdf), s. 14.

Dipnotlar

1. Kaçırılan kişilerin birçoğu çifte vatandaşlığa sahipti. Örneğin Karaca, hem Meksika hem de Türk vatandaşlığına sahipti.
2. AİHM (Yüce Divan), El-Masri vs. Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, 13 Aralık 2012, Başvuru No. 39630/09, s. 151
3. AİHM (Yüce Divan), El-Masri vs. Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, 13 Aralık 2012, Başvuru No. 39630/09, s. 151. Benzer bir standart için bakınız: İnsan Hakları Komitesi, İnsan Hakları Komitesi'nin Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi İhtiyari Protokolü (CCPR/C/113/4) kapsamında 111., 112. ve 113. oturumlarında görüşmeleri, 8 Eylül 2015, 17'de.
4. AİHM (Yüce Divan), El-Masri vs. Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, 13 Aralık 2012, Başvuru No. 39630/09, s. 151. Ayrıca bkz. AİHM, Tanış ve Diğerleri vs. Türkiye, 2 Ağustos 2005, Başvuru No. 65899/01, s.160; AİHM, Yusupova ve Zaurbekov vs. Rusya, 9 Ekim 2008, Başvuru No. 22057/02, 52 ve AİHM, Matayeva ve Dadayeva vs. Rusya, 19 Nisan 2011, Başvuru no. 49076/06, 85'te.
5. AİHM (Yüce Divan), El-Masri vs. Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, 13 Aralık 2012, Başvuru No. 39630/09, s. 163. Ayrıca bkz. UAD, Nikaragua'da ve Nikaragua'ya Karşı Askeri ve Paramiliter Faaliyetler (Nikaragua vs. Amerika Birleşik Devletleri): Liyakat Kararı, 27 Haziran 1986, sf 64.
6. Göç bağlamında zorla kaybetmelerle ilgili Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu Raporu (A/İHK/36/39/Ek.2) 28 Temmuz 2017, 33; Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu'nun Türkiye misyonu üzerine raporu (A/İHK/33/51/Ek.1) 27 Temmuz 2016, 11.
7. Birleşmiş Milletler Antlaşma Koleksiyonu'na bakın. (https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtmsg_no=IV-16&chapter=4).
8. Bakınız, örneğin Cumartesi Anneleri ('Cumartesi Anneleri'). Her cumartesi yüzlerce anne ve destekçileri, kayıp ve kaçırılan çocuklarının nerede olduğu konusunda barışçıl bir şekilde protesto ediyor ve bilgi talep ediyor. 30 Ağustos 2020'de, 1995'ten beri düzenledikleri haftalık 805. toplantılarını yaptılar.
9. İnsan Hakları İzleme Örgütü, Türkiye'de 1990'larda Cinayet ve Kayıplar İçin Cezasızlığı Sona Erdiren Adalet Zamanı, 3 Eylül 2012 (İnsan Hakları Derneği Diyarbakır şubesinin bulgularına ilişkin dipnot 10'a bakın).
10. BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu, Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu Raporu (A/İHK/42/40) 30 Temmuz 2019, s. 46: re: 1990'dan 1999'a kadar kayıtlı davalar.
11. BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu, Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu Raporu (A/İHK/42/40) 30 Temmuz 2019, s. 46: re: 2007'deki dava.
12. Christof Heyns, Hukuk Dışı, Yargısız veya Keyfi infazlar Özel Raportörü Raporu: Türkiye'ye Ek Misyon (A/İHK/23/47/ Ek.2), 18 Mart 2013, sf 6.
13. Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu, Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu'nun Türkiye misyonu üzerine raporu (A/İHK/33/51/Ek.1) 27 Temmuz 2016, 11.
14. Bkz. BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu, Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu Raporu (A/İHK/42/40) 30 Temmuz 2019, s. 46. Bkz. BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Üzerine Çalışma Grubu'nun Gönderdiği Mektup; Göçmenlerin insan hakları Özel Raportörü, terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalandırma Özel Raportörü 5 Mayıs 2020 (Referans: AL TUR 5/2020); BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu, Zorla veya İstemsiz Kaybetmeler Çalışma Grubu Raporu (A/İHK/42/40), 30 Temmuz 2019, s.56.
15. Bu, Türkiye İnsan Hakları Vakfı tarafından da onaylandı, Türkiye 4. Periyodik Raporu Mart 2016 değerlendirmesi için BM İşkenceyle Mücadele Komitesine Alternatif Rapor.
16. Göç bağlamında zorla kaybetmelerle ilgili Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu Raporu (A/İHK/36/39/Ek.2) 28 Temmuz 2017, 33; Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu'nun Türkiye misyonu üzerine raporu (A/İHK/33/51/ Ek.1) 27 Temmuz 2016, 11.
17. ABD Dışişleri Bakanlığı, 2018 İnsan Hakları Uygulamaları Ülke Raporları: Türkiye', 28 Haziran 2019 (<https://www.state.gov/reports/2018-country-reports-on-human-rights-practices/turkey/>): Sabah, '52 FETÖ'cü 83 ülkede 15 Kasım 2018 (<https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/11/15/452-fetocu-83-ulkede>).
18. Hürriyet, Bakan Yardımcısı açıkladı: 100'ün üzerinde "FETÖ" teröristi getirildi, 24 Şubat 2019 (<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bakan-yardimcisi-100un-uzerinde-feto-teroristi-ulkemize-getirildi-41128404>).
19. BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu, Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu Raporu (A/İHK/42/40) 30 Temmuz 2019, s. 46.
20. Tarafsız, İHD, kaçırıldıktan 6 ay sonra ortaya çıkan 4 kişi hakkında açıklama yaptı, 1 Temmuz 2019 (<https://www.tarafsizhaberajansi.com/2019/07/31/ihd-kacirildiktan-6-ay-sonra-ortaya-cikan-4-kisi-hakkinda-aciklama-yapti/>).
21. Ek 1'e bakınız.
22. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 3.

23. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 16.
24. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 23.
25. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 16.
26. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 18.
27. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 1.
28. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 8.
29. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 13.
30. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 19.
31. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 13.
32. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 12.
33. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 16.
34. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 2.
35. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 3.
36. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 20.
37. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 21.
38. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 23.
39. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 24.
40. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 1.
41. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 14.
42. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 16.
43. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 18.
44. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 23.
45. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 26.
46. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 1.
47. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 12.
48. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 14.
49. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 16.
50. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 18.
51. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 21.
52. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 23.
53. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 19.
54. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 1.
55. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 21.
56. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 7.
57. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 2.
58. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 3.
59. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 4.
60. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 5.
61. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 12.
62. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 19.
63. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 10.
64. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 15.
65. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 18.
66. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 22.
67. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 25.
68. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 26.
69. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 26.
70. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 11.
71. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 16.
72. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 17.
73. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 23.
74. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 3.
75. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 4.
76. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 3.
77. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 6.
78. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 8.

79. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 9.
80. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 13.
81. Karar TV, "Devlet kutsalsa, o zaman 28 Şubat'ta da sussaydık | Mustafa Yeneroğlu"(<https://www.youtube.com/watch?v=kdMhfnnOD70>)
82. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 17.
83. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 13.
84. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 4.
85. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 1.
86. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 5.
87. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 6.
88. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 2.
89. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 3.
90. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 12.
91. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 16.
92. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 18.
93. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 20.
94. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 23.
95. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 11.
96. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 8.
97. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 14.
98. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 15.
99. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 19.
100. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 21.
101. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 22.
102. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 24.
103. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 25.
104. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 9.
105. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 10.
106. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 7.
107. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 2.
108. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 3.
109. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 5.
110. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 6.
111. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 12.
112. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 8.
113. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 16.
114. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 4.
115. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 1.
116. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 12.
117. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 16.
118. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 16.
119. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 17.
120. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 18.
121. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 4.
122. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 6
123. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 12.
124. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 8.
125. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 2.
126. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 13.
127. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 2.
128. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 3.
129. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 5.
130. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 6.
131. Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği, "Türkiye: BM uzmanı, işkence iddialarının artmasından derinden endişe duyduğunu söylüyor", 27 Şubat 2018 (<https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22718&LangID=E>).

132. Bakınız İnsan Hakları İzleme Örgütü, “Türkiye: Şimdi Polis Gözetiminde Olan Kaybolan Erkeklerin Kaygıları,” 6 Ağustos 2019, (<https://www.hrw.org/news/2019/08/06/turkey-concerns-disappeared-men-now-police-custody>).
133. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 2.
134. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 1.
135. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 3.
136. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 5.
137. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 6.
138. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 1.
139. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 8.
140. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 12.
141. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 12.
142. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 6.
143. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 12.
144. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 3.
145. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 6.
146. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 2.
147. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 6.
148. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 3.
149. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 8.
150. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 2.
151. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 3.
152. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 5.
153. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 6.
154. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 11.
155. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 12.
156. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 15.
157. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 11.
158. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 8.
159. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 15.
160. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 8.
161. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 4.
162. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 4.
163. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 3.
164. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 3.
165. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 3.
166. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 3.
167. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 5.
168. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 6.
169. Ek 2’ye bakınız: dava numarası 8.
170. Genel Kurul Kararı, BM Bel. A/Res./47/133.
171. BM Beyanı, üçüncü giriş paragrafı.
172. İnsan Hakları Komisyonu, 15 Ocak 1996 tarihli Zorla veya İstemsiz Kaybetmeler Çalışma Grubu Raporu, E/CN.4/1996/38, Bildirge’nin 4. Maddesi hakkında genel yorum, s. 15.
173. a.g.e.
174. a.g.e.
175. a.g.e.
176. Uluslararası Hukuk Komisyonu, Devletlerin Uluslararası Haksız Fiillerden Sorumluluklarına İlişkin Taslak Makaleler, Kasım 2001, Ek No. 10 (A/56/10), bölüm IV.E.1, (<https://www.refworld.org/docid/3ddb8f804.html>).
177. Şu adresten ulaşılabilir: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/9_6_2001.pdf .
178. Bkz. Bölüm VII.
179. DW, Türkiye: Aileler kaçırılan yakınlarını arıyor, 4 Ağustos 2019 (<https://www.dw.com/en/turkey-families-see-their-abducted-relatives/a-49889925>); Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye’nin Açık Sırrı, Mayıs 2020, s. 23-5 (<https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf>).
180. BM Genel Kurulu, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, 16 Aralık 1966, Birleşmiş Milletler, Antlaşma

- Serisi, cilt. 999, p. 171, (<https://www.refworld.org/docid/3ae6b3aa0.html>).
181. Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi, Protokol No. 11 ve 14, 4 Kasım 1950, ETS 5 ile değiştirildiği şekliyle, şu adresten ulaşılabilir: (<https://www.refworld.org/docid/3ae6b3b04.html>
182. BM İnsan Hakları Komitesi, Sabita Basnet v Nepal (CCPR/C/117/D/2164/2012), 22 Kasım 2016 (<https://tbinternet.ohchr.org/layouts/15/Treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2F117%2FD%2F2164%2F2012&Lang=en>),10.4.
183. L. OTT, Uluslararası hukukta zorla kaybetme, 2011, Intersentia, s. 32.
184. BM İnsan Hakları Komitesi, Bousroual vs. Cezayir, Tebliğ No. 992/2001, 30 Mart 2006 tarihinde kabul edilen Görüşler, 9.6; BM İnsan Hakları Komitesi, Bandajevsky vs. Belarus, Tebliğ No. 1100/2002, 28 Mart 2006 tarihinde kabul edilen görüşler, 10.3; BM İnsan Hakları Komitesi, Borisenko vs. Macaristan, 852/1999 sayılı Tebliğ, 14 Ekim 2002'de kabul edilen görüşler, 7.4.
185. Bkz. AİHM, Demir ve diğerleri vs. Türkiye, 12 Kasım 2008, Başvuru No. 34503/97, 39-40; AİHM O'Hara vs. İngiltere, 16 Ekim 2001, Başvuru No. 37555/97, sf. 46.
186. AİHM, McKay vs. İngiltere, 13 Ekim 2006, Başvuru No. 543/03, sf 22.
187. BM İnsan Hakları Konseyi, Keyfi Gözaltı Üzerine Çalışma Grubu Raporu (A/İHK/22/44), 24 Aralık 2012, sf 84.
188. Bkz., Örneğin, BM İnsan Hakları Komitesi, Saldias de Lopez vs. Uruguay (CCPR/C/13/D/52/1979), 29 Temmuz 1981; Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu, Sivil Özgürlükler Örgütü ve Diğerleri vs. Nijerya, 7 Mayıs 2001, Başvuru No. 218/98.
189. AİHM, Kamasinski t. Oostenrijk, 19 Aralık 1989, Başvuru No. 9783/82, s. 65.
190. Tarafsız, İHD, kaçırıldıktan 6 ay sonra ortaya çıkan 4 kişi hakkında açıklama yaptı, 1 Temmuz 2019 (<https://www.tarafsizhaberajansi.com/2019/07/31/ihd-kacirildiktan-6-ay-sonra-ortaya-cikan-4-kisi-hakkinda-aciklama-yapti/>).
191. Başkalarıyla Dayanışma, Zorla Kaybetmeler: Türkiye'nin Açık Sırrı, Mayıs, s. 26 (https://b2923f8b-dcd2-4bd5-81cd-869a72b88bdf.filesusr.com/ugd/b886b2_e59e82b397704cb3bf609c872c46c28d.pdf).
192. ABD Dışişleri Bakanlığı, 2018 İnsan Hakları Uygulamaları Ülke Raporları: Türkiye', 28 Haziran 2019 (<https://www.state.gov/reports/2018-country-reports-on-human-rights-practices/turkey/>): Sabah, '52 FETÖ'cü 83 ülkede 15 Kasım 2018 (<https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/11/15/452-fetocu-83-ulkede>).
193. Hürriyet, Bakan Yardımcısı açıkladı: 100'ün üzerinde "FETÖ" teröristi getirildi, 24 Şubat 2019 (<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bakan-yardimcisi-100un-uzerinde-feto-teroristi-ulkemize--getirildi-41128404>).
194. Bkz. Twitter hesabı: <https://twitter.com/cemkucuk55/status/810908276208599040?lang=en> .
195. Cumhurbaşkanlığı sözcüsü İbrahim Kalın'ın 21 Eylül 2018 tarihli basın duyurusu (<http://www.haber7.com/siyaset/haber/2717161-ibrahim-kalin-her-an-her-sey-olabilir>).
196. BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Üzerine Çalışma Grubu'nun Türkiye'ye Gönderdiği Mektup; Göçmenlerin insan hakları Özel Raportörü, terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalandırma Özel Raportörü 5 Mayıs 2020 (Referans: AL TUR 5/2020).
197. Başkan Yardımcısının 20 Ocak 2019 CNN Türk TV Kanalında yaptığı açıklama (<https://www.yeniakit.com.tr/haber/cumhurbaskani-yardimcisi-fuat-oktay-fetoculer-asla-rahat-edemeyecek-591984.html>).
198. BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu, Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu Raporu (A/İHK/42/40) 30 Temmuz 2019, 56'da.
199. BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu, Zorla veya İstemsiz Kayıplar Çalışma Grubu Raporu (A/İHK/39/46) 30 Temmuz 2018, 136'da.
200. BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Üzerine Çalışma Grubu'nun Türkiye'ye Gönderdiği Mektup; Göçmenlerin insan hakları Özel Raportörü, terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalandırma Özel Raportörü 5 Mayıs 2020 (Referans: AL TUR 5/2020).
201. Bkz. Ek 3: dava numarası 13.
202. Bkz. Ek 3: dava numarası 4.
203. BBC News, NBA yıldızı Enes Kanter'in pasaportu memleketi Türkiye tarafından iptal edildi, 20 Mayıs 2017 (<https://www.bbc.com/news/world-europe-39987275>): USA TODAY Sports, Fırtına lakaplı Enes Kanter pasaport fiyaskosunun ardından ABD'ye geri döndü, 21 Mayıs 2017 (<https://eu.usatoday.com/story/sports/nba/2017/05/20/video-enes-kanter-detained-romanian-airport-over-passport-issue/101917564/>).
204. Bkz. Ek 3: dava numarası 11.
205. Bkz. Ek 3: dava numarası 2.
206. Bkz. Ek 3: dava numarası 15.
207. Hromadske International, Gizli Operasyonda Ukrayna'dan İade Edilen Türk Gazeteci, 21 Temmuz 2018 (<https://en.hromadske.ua/posts/turkish-journalist-extradited-from-ukraine-in-covert-operation>).

208. Bkz. Ek 3: dava numarası 20.
209. Bkz. Ek 3: dava numarası 21.
210. Susturulmuş Türkiye Savunucuları (STS), Rapor: Erdoğan'ın yurt dışındaki uzun kolları ve hükümetlere tavsiyeleri, Temmuz 2018 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2018/07/AST7-2818REPORT10Erdogans-long-arms-abroad.pdf>), s. 14.
211. Bkz. Ek 3: dava numarası 6.
212. Susturulmuş Türkiye Savunucuları (AST), Türkiye'de Sistematik İşkence ve Kötü Muamele, Ocak 2020 (<https://silencedturkey.org/wp-content/uploads/2020/01/SYSTEMATIC-TORTURE-AND-ILL-TREATMENT-IN-TURKEYOcak-5.pdf>), s. 79.
213. Bkz. Ek 3: dava numarası 3.
214. Bkz. Ek 3: dava numarası 1.
215. Bkz. Ek 3: dava numarası 6.
216. Bkz. Ek 3: dava numarası 9.
217. Bkz. Ek 3: dava numarası 13.
218. Bkz. Ek 3: dava numarası 16.
219. Bkz. Ek 3: dava numarası 17.
220. Bkz. Ek 3: dava numarası 5.
221. Zorla veya İstemsiz Kaybolmalarla İlgili BM Çalışma Grubu tarafından Türkiye'ye gönderilen mektup; göçmenlerin İnsan hakları Özel Raportörü, terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalandırma Özel Raportörü 5 Mayıs 2020 (Referans: AL TUR 5/2020), s. 3; Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, 'Türkiye'den ve Dünyadan Cadı Avından Kaçış', Nisan 2018, s. 59 (<https://jwf.org/jwf/wp-content/uploads/2018/05/Escaping-the-Witch-Hunt-JWF-Report-April-2018.pdf>); Turquoise Harmony Institute, Yasa dışı Adam Kaçırma ve Yargısız İnfazlar Hakkında Bildiri, 13 Temmuz 2017 (<https://turquoise.org.za/develop/2017/07/13/re-concerns-relating-to-illegal-abductions-and-extrajudicial->)
222. BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Üzerine Çalışma Grubu'nun Türkiye'ye Gönderdiği Mektup; Göçmenlerin insan hakları Özel Raportörü, terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalandırma Özel Raportörü 5 Mayıs 2020 (Referans: AL TUR 5/2020), s. 3; Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, 'Türkiye'den ve Dünyadan Cadı Avından Kaçış', Nisan 2018, s. 59 (<https://jwf.org/jwf/wp-content/uploads/2018/05/Escaping-the-Witch-Hunt-JWF-Report-Nisan-2018.pdf>); Turquoise Harmony Institute, Yasa dışı Adam Kaçırma ve Yargısız İnfazlar Hakkında Bildiri, 13 Temmuz 2017 (<https://turquoise.org.za/develop/2017/07/13/re-concerns-relating-to-illegal-abductions-and-extrajudicial-executions-by-turkish-authorities/>)
223. Bkz. Ek 3: dava numarası 1.
224. Bkz. Ek 3: dava numarası 5.
225. Bkz. Ek 3: dava numarası 9.
226. Bkz. Ek 3: dava numarası 17.
227. Bkz. Ek 3: dava numarası 18.
228. Bkz. Ek 3: dava numarası 1.
229. Bkz. Ek 3: dava numarası 5.
230. Bkz. Ek 3: dava numarası 2.
231. Bkz. Ek 3: dava numarası 17.
232. Bkz. Ek 3: dava numarası 1.
233. Bkz. Ek 3: dava numarası 5.
234. Bkz. Ek 3: dava numarası 17.
235. Bkz. Ek 3: dava numarası 8.
236. Bkz. Ek 3: dava numarası 6.
237. Bkz. Ek 3: dava numarası 16.
238. Bkz. Ek 3: dava numarası 8.
239. Bkz. Ek 3: dava numarası 1.
240. Bkz. Ek 3: dava numarası 9.
241. Bkz. Ek 3: dava numarası 13.
242. Bkz. Ek 3: dava numarası 16.
243. AİHM, Özdil ve Diğerleri vs. Moldova Cumhuriyeti, 11 Haziran 2019, Başvuru No. 42305/18, sf 55.
244. Bkz. Ek 3: dava numarası 10.
245. Stockholm Özgürlük Merkezi, Erdoğan'ın uzun kolları: Malezya davası, Mayıs 2017 s. 10-11

- <https://www.facinghistory.org/our-work> <https://www.facinghistory.org/our-work> (<https://stockholmcf.org/wp-content/uploads/2017/05/Erdogans-Long-Arms-The-Case-Of-Malaysia.pdf>)
246. Stockholm Özgürlük Merkezi, Erdoğan'ın uzun kolları: Malezya davası, Mayıs 2017 (<https://stockholmcf.org/wp-content/uploads/2017/05/Erdogans-Long-Arms-The-Case-Of-Malaysia.pdf>).
247. BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Üzerine Çalışma Grubu'nun Türkiye'ye Gönderdiği Mektup; Göçmenlerin insan hakları Özel Raportörü, terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalandırma Özel Raportörü 5 Mayıs 2020 (Referans: AL TUR 5/2020).
248. Bkz. Ek 3: dava numarası 1.
249. Bkz. Ek 3: dava numarası 7.
250. Bkz. Ek 3: dava numarası 16.
251. Bkz. Ek 3: dava numarası 17.
252. Bkz. Ek 3: dava numarası 13.
253. Bkz. Ek 3: dava numarası 13.
254. Bkz. Ek 3: dava numarası 13.
255. Bkz. Ek 3: dava numarası 16.
256. Bkz. Ek 3: dava numarası 19.
257. Bkz. Ek 3: dava numarası 17.
258. Stockholm Özgürlük Merkezi, Hücre Arkadaşı: Türkiye'nin MIT'i tarafından Ankara'da işkenceye maruz kalan Malezya'dan kaçırılan öğretmen, 1 Nisan 2018 (<https://stockholmcf.org/cellmate-teacher-abducted-by-turkeys-mit-from-malaysia-subjected-to-torture-in-ankara/>)
259. Bkz. Zorla veya İstemsiz Kaybetmelerle İlgili BM Çalışma Grubu tarafından gönderilen Mektup; Göçmenlerin insan hakları Özel Raportörü, insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör veterörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalandırma Özel Raportörü 5 Mayıs 2020 (Referans: AL TUR 5/2020), s. 3.
260. Bkz. Ek 3: dava numarası 6.
261. Bkz. Ek 3: dava numarası 7.
262. Bkz. Ek 3: dava numarası 19.
263. BM İnsan Hakları Komitesi, CCPR Genel Yorum No. 27: Madde 12 (Hareket Özgürlüğü), 2 Kasım 1999.
264. BM İnsan Hakları Komitesi, Tebliğ No. 1143/2002 (CCPR/C/90/D/1143/2002), 20 Temmuz 2007; BM İnsan Hakları Komitesi, İletişim No. 492/1992 (CCPR/C/51/D/492/1992), 21 Temmuz 1994, 8.2 ve BM İnsan Hakları Komitesi, Tebliğ No. 57/1979 (CCPR/C/15/D/57/1979) 2 Nisan 1980, 9'da.
265. İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin 4 No'lu Protokolü, Sözleşme'de ve 16 Eylül 1963 tarihli ilk Protokolde yer alanların dışındaki belirli hak ve özgürlükleri güvence altına alır.
266. Bkz. Örn., AİHM, Riener - Bulgaristan, 23 Mayıs 2006, Başvuru No. 46343/99, 84 ve 121.
267. Türkçe tam metne <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161029-1.htm> adresinden
268. Türkçe'den ücretsiz çeviri: "Yürütülen soruşturmalarda alınacak tedbirler MADDE 5 - (1) Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği veya iltisaki ya da bunlarla birlikte haklarında idari işlem tesis edilenler ile aynı gerekçeyle haklarında suç soruşturması veya kovuşturması yürütülenler, işlemi yapan kurum ve kuruluşlarca ilgili pasaport birimine derhal bildirilir. Bu bildirim üzerine ilgili pasaport birimlerince pasaportlar iptal edilir."
269. BM İnsan Hakları Komitesi, CCPR Genel Yorum No. 27: Madde 12 (Hareket Özgürlüğü), 2 Kasım 1999.
270. AİHM, Raimundo vs. İtalya, 22 Şubat 1994, Başvuru No. 12954/87, 39.
271. AİHM, Nalbantski vs. Bulgaristan, 10 Şubat 2011, Başvuru No. 30943/04, sf 59.
272. PPJ, Türk pasaportlarının iptali ve hareket özgürlüğünün engellenmesi, 2018 (www.platformpj.org/wp-content/uploads/Cancellation-of-Turkish-Passports.pdf).
273. İnsan Hakları Komitesi, Komite tarafından, 2980/2017 no'lu iletişimle ilgili olarak, İsteğe Bağlı Protokolün 5 (4) maddesine göre kabul edilen görüşler, 28 Mayıs 2019, 9.4.
274. Bakınız: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200310-9.pdf> .
275. BM İnsan Hakları Komitesi, Giry vs. Dominik Cumhuriyeti (CCPR/C/39/D/193/1985), 20 Temmuz
276. AİHM, Özdiil ve Diğerleri vs. Moldova Cumhuriyeti, 11 Haziran 2019, Başvuru No. 42305/18,
277. BM İnsan Hakları Komitesi, Delia Saldias de Lopez vs. Uruguay, (CCPR/C/13/D/52/1979), 29 Temmuz 1981, 12.3 ve BM İnsan Hakları Komitesi, Lilian Celiberti de Casariego vs. Uruguay, (CCPR/C/13/D/56/1979), 29 Temmuz 1981, s. 11.
278. AİHM, Stocke vs. Almanya, 19 Mart 1991, Başvuru No. 11755/85, 167'de.

279. AİHM (Yüce Divan), Öcalan vs. Türkiye, 12 Mayıs 2005, Başvuru No. 46221/99, 85.
280. Uluslararası Hukuk Komisyonu, Devletlerin Uluslararası Haksız Fiillerden Sorumluluklarına İlişkin Taslak Makaleler, Kasım 2001, Ek No. 10 (A/56/10), bölüm IV.E.1.
281. Taslak Makalelerin 31 (1). Maddesi: " Sorumlu Devlet, uluslararası haksız fiilden kaynaklanan hasarın tam olarak tazmin edilmesini sağlamaya yükümlüdür."
282. Bkz. Venedik Komisyonu, Avrupa Konseyi üye devletlerinin gizli gözaltı tesisleri ve hükümlülerin eyaletler arası nakliyesine ilişkin uluslararası yasal yükümlülüklerine ilişkin 363/2005 sayılı Görüş, 17-18
283. Delia Saldias de Lopez v. Uruguay, CCPR/C/13/D/52/1979, BM İnsan Hakları Komitesi (HRC), 29 Temmuz 1981, şu adresten ulaşılabilir: <https://www.refworld.org/case,HRC,4028d4954.html> , sayfa
284. AİHM, Özdil ve Diğerleri vs. Moldova Cumhuriyeti, 11 Haziran 2019, Başvuru No. 42305/18, 47, 49 ve 51'de. Bu içtihatın AİHM'nin Öcalan davasındaki kararıyla çelişmediğine dikkat etmek önemlidir. Bu son davada, AİHM'nin sadece durumun yasallığına ilişkin çok sınırlı bir değerlendirme yapmasına izin verilmiştir, çünkü o davadaki ev sahibi devlet (Kenya) AİHS'ye taraf değildir ve bu nedenle AİHS'ye uymak zorunda değildir. Bu nedenle Mahkeme, böyle bir durumda, ev sahibi devletin iç hukukunu AİHS Madde 5 (1) kapsamında ve dolayısıyla Öcalan'ın özgürlüğünden mahrum bırakılmasının tam yasal kapsamını analiz edemeyeceğine karar vermiştir. (AİHM, Yüce Divan, Öcalan vs. Türkiye, 12 Mayıs 2005, Başvuru No. 46221/99, 90). Ancak bu yargı yetkisine ilişkin sınırlamalar Türkiye Tribunali için geçerli değildir.
285. AİHM, Özdil ve Diğerleri vs. Moldova Cumhuriyeti, 11 Haziran 2019, Başvuru No. 42305/18.
286. Zorla veya İstemsiz Kaybolmalara İlişkin Çalışma Grubunun Görevleri; göçmenlerin insan hakları Özel Raportörü; terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör; ve 5 Mayıs 2020 tarihli işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya Küçültücü muamele veya cezalara ilişkin Özel Raportör (AL TUR 5/2020), <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=25209> adresinden ulaşılabilir.
287. BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Üzerine Çalışma Grubu'nun Türkiye'ye Gönderdiği Mektup; Göçmenlerin insan hakları Özel Raportörü, terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalandırma Özel Raportörü 5 Mayıs 2020 (Referans: AL TUR 5/2020), s. 8.
288. Ayrıca bkz. İnsan Hakları, İnsan Haklarının Teşviki ve Korunması Komisyonu: Terörle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör Raporu (E/CN.4/2006/98) 28 Aralık 2005.
289. BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Üzerine Çalışma Grubu'nun Türkiye'ye Gönderdiği Mektup; Göçmenlerin insan hakları Özel Raportörü, terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalandırma Özel Raportörü 5 Mayıs 2020 (Referans: AL TUR 5/2020), s. 8.
290. ICTR, Kovuşturma vs. Barayagwiza, Şüphelinin Tutuklanmasını ve Geçici Tutukluluğunu Gözden Geçirme ve/veya İptal Etme Emirleri için Savunmanın Son Derece Acil Önergesi Hakkında Karar, Başvuru No. ICTR-97-12-AR72, 3 Kasım 1999, 74 ve 114.
291. BM Zorla veya İstemsiz Kayıplar Üzerine Çalışma Grubu'nun Türkiye'ye Gönderdiği Mektup; Göçmenlerin insan hakları Özel Raportörü, terörizmle mücadelede insan hakları ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin Özel Raportör ve işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya küçültücü muamele veya cezalandırma Özel Raportörü 5 Mayıs 2020 (Referans: AL TUR 5/2020), s. 8-9
292. AİHM, Özdil ve Diğerleri vs. Moldova Cumhuriyeti, 11 Haziran 2019, Başvuru No. 42305/18, 47, 49 ve 51'de.
293. Bkz. Ek 3: dava numarası 16.
294. Bkz. Ek 2: dava numarası 1.
295. Bkz. Ek 2: dava numarası 2.
296. Bkz. Ek 2: dava numarası 16.
297. Bkz. Ek 2: dava numarası 18.
298. Bkz. Ek 2: dava numarası 12.
299. Bkz. Ek 2: dava numarası 22.
300. Bkz. Ek 2: dava numarası 7.
301. Bkz. Ek 2: dava numarası 8.
302. Bkz. Ek 2: dava numarası 3.
303. Bkz. Ek 2: dava numarası 6.
304. Bkz. Ek 2: dava numarası 17.
305. Bkz. Ek 2: dava numaraları 7 ve 8.
306. Bkz. Ek 2: dava numarası 13.
307. Bkz. Ek 2: dava numarası 24.

308. Bkz. Ek 2: dava numarası 21.
309. Bkz. Ek 2: dava numarası 1.
310. Bkz. Ek 2: dava numarası 2.
311. Bkz. Ek 2: dava numarası 4.
312. Bkz. Ek 2: dava numarası 11.
313. Bkz. Ek 2: dava numarası 3.
314. Bkz. Ek 2: dava numarası 19.
315. Bkz. Ek 2: dava numarası 4.
316. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 12.
317. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 12.
318. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 21.
319. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 19.
320. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 4.
321. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 12.
322. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 7.
323. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 3.
324. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 5.
325. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 6.
326. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 7.
327. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 24.
328. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 1.
329. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 2.
330. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 3.
331. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 5.
332. Ek 2'ye bakınız: dava numarası 6.
333. Bkz. AİHM, Koku vs. Türkiye, Başvuru No. 27305/95, 31 Mayıs 2005, 132; AİHM, Osmanoğlu vs. Türkiye, Başvuru no. 48804/99, 24 Ocak 2008, 75'te; BM İnsan Hakları Komitesi, CCPR Genel Yorum No. 6: Madde 6 (Yaşam Hakkı), 30 Nisan 1982, para. 4.
334. Bkz. AİHM, Koku vs. Türkiye, Başvuru No. 27305/95, 31 Mayıs 2005, 128'de; AİHM, Osmanoğlu vs. Türkiye, Başvuru no. 48804/99, 24 Ocak 2008.
335. AİHM, Meryem Çelik ve Diğerleri vs. Türkiye, 16 Nisan 2013, Başvuru No. 3598/03, sf 58; AİHM, Enzile Özdemir vs. Türkiye, 8 Ocak 2008, 54169/00, s. 45.
336. Avrupa Konseyi, Kayıp kişiler ve Avrupa'da zorla kaybetme mağdurları, Mart 2016, s. 5. Ayrıca bkz. AİHM, Varnava ve Diğerleri vs. Türkiye, 18 Eylül 2009, Başvuru No. 6064/90, 16065/90, 16066/90, 16068/90, 16069/90, 16070/90, 16071/90, 16072/90, 16073/90.
337. AİHM, Mustafa Tunç: ve Fecire Tunç: vs. Türkiye, 14 Nisan 2015, Başvuru no. 24014/05, 173'te.
338. Avrupa Komisyonu, Komisyon Personeli Çalışma Belgesi: Türkiye 2019 Raporu, 29 Mayıs 2019 (<https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-turkey-report.pdf>).
339. ABD Dışişleri Bakanlığı, 2019 İnsan Hakları Uygulamaları Ülke Raporları: Türkiye', 12 Mart 2020 (<https://tr.usembassy.gov/2019-country-reports-on-human-rights-practices-turkey/>).
340. ABD Dışişleri Bakanlığı, 2019 İnsan Hakları Uygulamaları Ülke Raporları: Türkiye', 12 Mart 2020 (<https://tr.usembassy.gov/2019-country-reports-on-human-rights-practices-turkey/>).

TURKIYE TRIBUNALI

Çünkü Sessiz Kalmak Temel İnsan Haklarının en Büyük Düşmanıdır.

INTERNATIONAL
OBSERVATORY
HUMAN RIGHTS

İşbirliğinde